De wellevendheid

Handboek ten gebruike van R.K. seminariën, colleges, kweekscholen en pensionaten van ouders en opvoeders

Johann Bernard Krier

Ned. bewerking A.F. Diepen

bron

Johann Bernard Krier, *De wellevendheid. Handboek ten gebruike van R.K. seminariën, colleges, kweekscholen en pensionaten van ouders en opvoeders* (Ned. bewerking A.F. Diepen). L.C.G. Malmberg, 's-Hertogenbosch 1937 (veertiende druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/krie005well01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

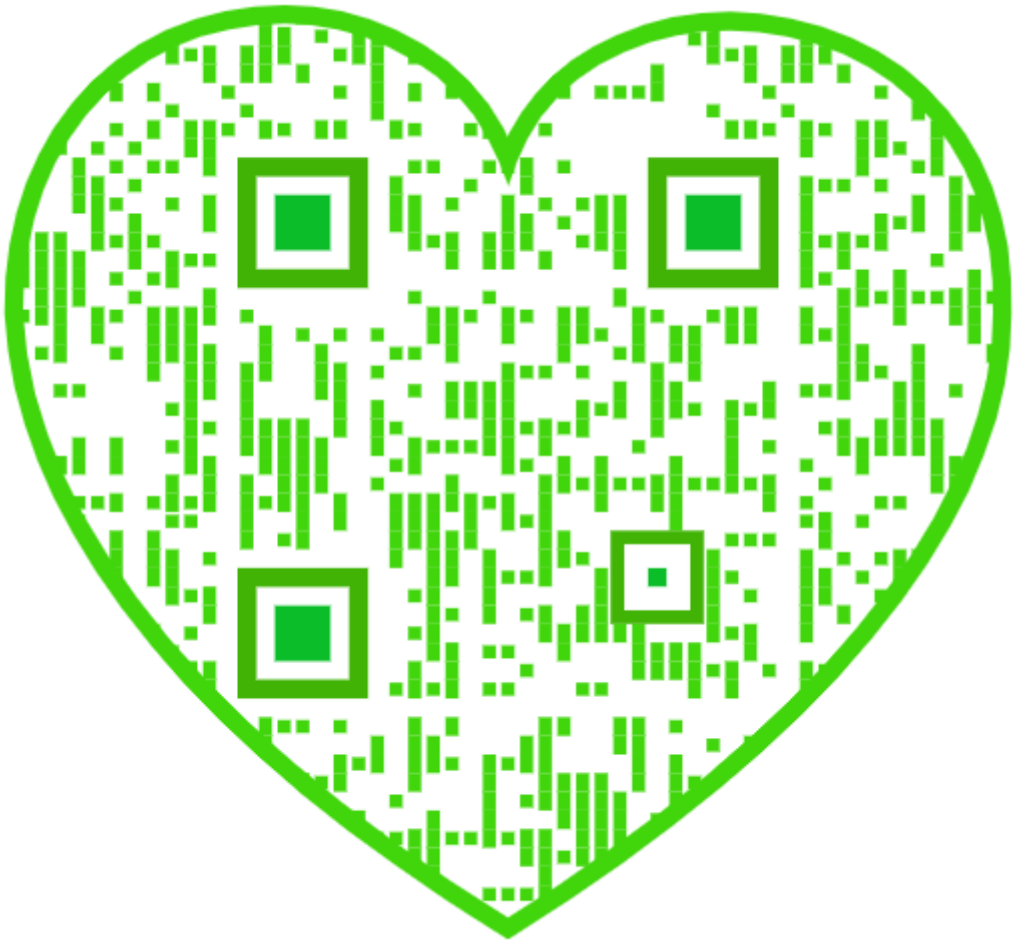

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

Voorrede

Mgr. Dr. Johann Bernard Krier, Directeur van het Bisschoppelijk Konvikt te Luxemburg, gaf voor het eerst in 1877 *een werkje in het licht, getiteld: 'Die Höflichkeit', dat zeer spoedig in de Duitsche Katholieke inrichtingen van Onderwijs de hoogste waardeering genoot*.

Niet alleen mocht de Hoogeerw. Schrijver vóór zijn verscheiden in 1899 *daarvan reeds de vijfde uitgave in zijne moedertaal bezorgen, doch tot zijne niet geringe voldoening had het ook in de eigen landstaal zijn intrede gedaan in de Katholieke Instituten van Hongarije en Italië*.

De echt christelijke geest, waarvan het geheel doortrokken is, deed het overal dit gunstig onthaal vinden. De eigenaardige verdienste van dit boekje is daarin gelegen, dat het voortdurend de nauwe betrekking in het oog houdt, die er bestaat tusschen de beoefening der wellevendheid en der bovennatuurlijke deugd.

Zoo werd het voor de jeugd, - de ondervinding heeft het ons bewezen, - niet alleen een vertrouwbare leermeester in de kennis van die wetten en voorschriften, wier naleving het kenmerk en het sieraad is van den beschaafden stand, maar ook een voortreffelijke gids bij de verstandige beoefening der christelijke deugden van naastenliefde en nederigheid.

Zoo werd het voor de jeugd bovendien een beproefde vriend en een ervaren leidsman, zoowel bij haar onvermoeid en plichtmatig streven naar den lof der wellevend-

heid, als bij de ernstige behartiging van hare hoogere belangen: de bovennatuurlijke verdiensten van al hare werken en het verwerven dier volmaaktere wilskracht, welke hare veilige beschutting moet zijn in den lateren strijd des levens.

Is het wonder, dat dit succes ons deed besluiten het boekje ook in onze taal en voor ons land te bewerken?

Of mogen we niet verwachten, dat ook onze dierbare Nederlandsche Katholieke jeugd in ruime mate haar voordeel zal kunnen doen met deze uitgave?

Die verwachting trachten wij overigens nog meer te rechtvaardigen door bij deze vrije bewerking steeds in den geest te blijven van den Schrijver, en tevens zorgvuldig rekening te houden met onze speciaal Nederlandsche toestanden en wellevendheidsregelen, die in menig opzicht zooveel van de Duitsche verschillen.

Bij het hoofdstuk 'De Brieven' gaven wij daarom ook een uitgebreide opgave van de in ons land gebruikelijke Titulatuur en vele wenken, die hier bij brieven, adressen of rekesten moeten worden opgevolgd.

Het is ons een aangename plicht in deze Voorrede onzen oprechten dank te betuigen aan de nagelaten betrekkingen van den hooggevierden Schrijver, die met de grootste voorkomendheid ons verzoek inwilligde om deze Nederlandsche bewerking in het licht te mogen geven.

Voorzeker, het zal voor hen en voor ons een niet geringe voldoening wezen, zoo dit werkje onder Gods mildsten zegen ook in ons Katholiek Nederland het zijne mag bijdragen tot verlichting der zware taak van Ouders en Opvoeders, tot bevordering der ware beschaving en der veredeling van ons opkomend geslacht, tot luister en bloei van Kerk en Maatschappij!

Met de bede, dat deze wenschen in vervulling mogen gaan, bevelen wij ons werkje in de welwillende aandacht

van allen, wien de beschaafde en echt Katholieke opvoeding onzer dierbare Nederlandsche jeugd ter harte gaat.

's-HERTOGENBOSCH, feestdag v.d.H. Raphaël, 1901·
DE BEWERKER.

De DERTIENDE DRUK werd in overeenstemming gebracht met de nieuwe spelling. Overigens werden er geen veranderingen aangebracht.

's-HERTOGENBOSCH, October 1934.
DE BEWERKER.

De VEERTIENDE DRUK is gelijk aan de dertiende.

's-HERTOGENBOSCH, Mei 1937.
DE BEWERKER.

‘Omnia .... honeste et secundum ordinem fiant.’
‘Alles .... geschiede met betamelijkheid en orde.’
I Cor. XIV, 40.

De wellevendheid
Inleiding

Over de Wellevendheid in het Algemeen.

Alvorens in afzonderlijke hoofdstukken de bepaalde voorschriften te behandelen, die de wellevendheid geeft met betrekking tot de verschillende verhoudingen en omstandigheden des levens, welke in dit werkje besproken zullen worden, willen wij in deze inleiding de meer algemene beginselen uiteenzetten, waarop de wellevendheid steunt en waaruit zij zich als van zelf ontwikkelt.

Wij gaan daartoe vooraf in deze inleiding de drie volgende vragen enigszins uitvoerig beantwoorden:

I. Waarin bestaat de wellevendheid?
II. Waarom moeten wij ons de wellevendheid eigen maken?
III. Welke middelen moeten wij gebruiken om ons in de wellevendheid te volmaken?

I. Waarin bestaat de Wellevendheid?

Zeer verschillend is deze vraag beantwoord.

La Bruyère noemt de wellevendheid: ‘een zekere

oplettendheid om door onze woorden en onze manieren te bewerken, dat anderen over ons en over zich zelven tevreden zijn'; Branchereau zegt, in zijn voortreffelijk werk: '*Politesse et Convenances*', dat zij bestaat in: 'een kiese en oplettende zorg om aan allen door ons uitwendig gedrag onze achting en onze welwillendheid te betonen'.

De omschrijving van La Bruyère geeft meer het doel aan, dat de maatschappelijke wellevendheid zich voorstelt, dan de wijze, waarop dat doel bereikt moet worden, en de tweede aangehaalde definitie schenkt, naar onze mening, te weinig aandacht aan de bepaalde deugden, waarvan de wellevendheid de beoefening moet zijn, en aan de invloed en de waarde, welke zij aan de inwendige gevoelens des harten ontleent.

Zonder vrees voor ernstige tegenspraak zouden wij voor ons de wellevendheid in haar volmaaktheid, zoals zij den christen past en door de christelijke beschaving werd ingevoerd, aldus durven omschrijven:

De wellevendheid is een vaardigheid en een oplettende zorg om in het uiterlijk optreden op gepaste wijze de nederige, offervaardige en welwillende gevoelens te doen uitkomen, welke de ene mens voor den anderen koestert.

Wij zeggen de wellevendheid is:

1°. een vaardigheid en een oplettende zorg: want hoewel men de regels der wellevendheid zorgvuldig moet aanleren en onthouden, is zij toch geen wetenschap, maar allereerst een toepassing van regels: een vaardigheid, die door oefening verkregen en door oplettende zorg moet bewaard worden.

2°. om in het uiterlijk optreden.... te doen uitkomen: zonder twijfel toch moet men

het wezen der wellevendheid in de uitwendige vormen van het optreden zoeken: zo die vormen ontbreken, bestaat er geen wellevendheid, hoe goed ook de gesteldheid der ziel moge wezen.

3°. op gepaste wijze: dat is: volgens die manier van uiterlijk optreden, welke in de gegeven omstandigheden, zowel volgens de voorschriften van het onveranderlijke wetboek der deugd, als volgens die van het veranderlijke wetboek der beschaafde christelijke samenleving moet gevolgd worden. Deugdoefening en natuurlijke aanleg tot een gepast en deftig optreden zijn dus alleen niet genoeg; de kennis en de beoefening der bijzondere gebruiken, die in onze beschaafde samenleving van kracht zijn, zijn hier mede onmisbaar.

4°. de nederige, offervaardige en welwillende gevoelens.... welke de ene mens voor den anderen koestert.

Nederigheid, offervaardigheid en welwillende liefde zijn de deugden, die de grondslagen moeten vormen, waarop de welwillendheid rust.

Dit is zó waar, dat degene, die in de samenleving deze deugden uiterlijk kwetst, zich steeds aan de regelen der wellevendheid zal vergrijpen, en dat hij, die ze beoefent, het slechts op de *in de samenleving gewilde wijze* zal behoeven te doen om alle regelen der wellevendheid te onderhouden. De H. Thomas van Aquine noemt de wellevendheid dan ook: 'decor honestatis', luister der rechtschapenheid en andere christelijke schrijvers prijzen haar als: 'de goede geur der ootmoedigheid en der naastenliefde', als: 'de dochter der bescheidenheid en der zelfverloochening'.

De dagelijkse ondervinding bevestigt het overigens, hoezeer de ware deugd tot de wellevendheid geleidt.

Hij, die waarlijk nederig, offervaardig en welwillend is, zal anderen vriendelijk en voorkomend bejegenen; hij geeft hun alle blijken van achting en waardering; hij stoot of krenkt hen niet, integendeel hij wendt alle pogingen aan om hun genoegen te doen; hij vergeet dikwijls zich zelf en eigen verdiensten om anderen op de voorgrond te doen treden; hij verloochent zijn gemakzucht; hij laat zijn eigen mening varen; hij laat eigen wensen onvervuld om anderen ter wille te zijn; en door die deugdoefening is hij tegelijk w e l l e v e n d .

Om *volmaakt* wellevend te worden, ontbreekt hem slechts de kennis der willekeurige gebruiken, volgens welke hij zijn deugden in de maatschappij moet tonen.

Een braaf en zedig kind is meestal beleefd. Zou het bij de een of andere gelegenheid de door het gebruik gewilde uitdrukking al eens niet kennen, zo zal het er een van eigen vinding bezigen, somtijds zo bekoorlijk in haar gepastheid, dat ze de andere gebruikelijke zou doen vergeten.

Mensen van een slecht levensgedrag, die zich door ruwheid en moedwil onderscheiden, zullen, als zij met dat slecht verleden breken, in hun optreden, in hun gang, in hun spreken en handelen zo veranderen, dat men ze nauwelijks zal herkennen; de betere gezindheid des harten treedt te voorschijn en verandert hun geheel uiterlijk.

In zijn meesterwerk: '*De l' Education*' schrijft Mgr. Dupanloup: 'In de landelijke plaatsjes en op de hellingen der Alpen heb ik lieden aangetroffen, die in hun manieren meer waardigheid en bevalligheid bezaten dan vele stedelingen'.

Doch genoeg om aan te tonen, welke grote in-

vloed de christelijke deugden op de wellevendheid uitoefenen.

Duidelijk is het ook, dat wellevendheid, zonder deugd tot grondslag, alle bovennatuurlijke zedelijke waarde mist en slechts schijndeugd mag genoemd worden. De deugd, de blijvende, bovennatuurlijke genegenheid, waaruit de uitwendige daden voortkomen, moet hier in de eerste plaats aanwezig zijn; zij is het, die deze zedelijke waarde aan de wellevendheid moet bezorgen.

Dat die handelingen, welke tegelijk èn door de deugd èn door de wellevendheid worden voorgeschreven, zelfs dàn, wanneer ze alleen uit wellevendheid geschieden, zo hoge lof bij de mensen verwerven, is voorzeker een welsprekende hulde aan de deugd zelve gebracht en een krachtige aansporing om uit hogere, christelijke beginselen de wellevendheid te beoefenen.

Wij zeiden onder 3° 'op gepaste wijze' en spraken daar behalve van 'het onveranderlijke wetboek der deugd' ook van 'het veranderlijke wetboek der beschaafde Christelijke samenleving'.

Dit eist nog een nadere verklaring.

De christelijke deugden vormen de grondslag der volmaakte wellevendheid, doch behalve de voorschriften, die uit deze deugden rechtstreeks en onmiddellijk voortvloeien, moet men in de beschaafde samenleving nog sommige vormen onderhouden, die door het gebruik der wellevende mensen zijn ingevoerd. Het zijn spreek- of handelwijzen, gebruiken en plichtplegingen, waardoor men volgens aangenomen gewoonten in de beschaafde wereld zijn zelfverloochening, zijn eerbied, zijn welwillende liefde voor anderen moet tonen.

Vele dier vormen hebben die kracht en betekenis

niet uit zich zelve, doch uit het gebruik der wellevende mensen. Zij kunnen zich dus ook langzamerhand of zelfs vrij plotseling wijzigen en worden slechts door onderricht gekend en door oefening verkregen. Toch moet men deze, op straffe van voor onbeschaafd door te gaan, steeds nauwkeurig onderhouden. Doet men dit nu uit ware bovennatuurlijke deugd, dan ontleent ook het onderhouden van deze vormen aan die edele stemming des harten een hogere zedelijke en bovennatuurlijke waarde.

Het spreekt van zelf, dat zulke willekeurige gebruiken nooit in strijd mogen zijn met de christelijke zedenleer; dan immers zouden het ongeoorloofde, zondige gebruiken worden, die de deugd, de grondslag der volmaakte wellevendheid zouden ondermijnen.

Wij moeten derhalve:

a) Mèt de christelijke deugden ook die bijzondere wellevendheidsvoorschriften in beoefening brengen, die de luister dier deugden volmaken.

b) Zelfs jegens diegenen, welke zich jegens ons onbeleefd gedragen, de wellevendheid beoefenen.

Een goedgemeend en vriendelijk en in de juiste toon en vorm uitgesproken woord treft dikwijls een ruw mens en brengt hem niet zelden tot algehele verandering.

c) Bij onenigheden, geschillen, terechtwijzingen en straffen ons nooit aan de wetten der christelijke liefde of der wellevendheid bezondigen.

Hoe beleefder ernstige en strenge vermaningen gegeven worden, des te dieper indruk zullen zij maken.

d) Al wat met de christelijke deugd zou strijden, al wat gemaakt of wekelijk of zondig zou wezen, zorgvuldig vermijden, al geven anderen ook voor, dat zo iets door de wellevendheid gevorderd wordt.

De wel eens hoog geprezen ‘galanterie’ past volstrekt niet aan iedereen; zij opent niet zelden de weg tot een gevaarlijke, al te zinnelijke omgang. Zeker zou zij in hoge mate misstaan aan hen, die tot de geestelijke of religieuze staat behoren.

Het is maar al te waar, dat met het verminderen van de christelijke geest ook de maatschappelijke wellevendheidsgebruiken verbasteren en ontaarden, soms zelfs gevaarlijk worden voor de ware deugd.

Echter van de andere kant:

e) Niet al te licht denken, dat sommige gebruikelijke, beschaafde manieren of plichtplegingen door ons zouden mogen verwaarloosd worden.

De ware deugd weet *in alles* het midden te houden.

f) Eindelijk niet vergeten, dat gegoeden, oversten of geleerden zich niet verlagen door zich jegens armen, onderdanen en minder ontwikkelden wellevend te gedragen.

Uitmunten ook in dit opzicht, past den meerderen: ‘*Noblesse oblige*’, en waar minderen en meerderen beiden de wetten der volmaakte wellevendheid onderhouden, daar zullen beiden gemakkelijker hun plichten vervullen en nader tot elkander gebracht worden.

II. Waarom moeten wij ons de Wellevendheid eigen maken?

Zoals deze vraag thans hier gesteld wordt, heeft zij, in verband met het boven besprokene, deze betekenis: ‘Waarom moeten wij er ons op toeleggen in ons uiterlijk optreden niet alleen het wetboek der

deugd, maar ook dat der beschaafde samenleving te onderhouden?'

Het algemene antwoord zal dan luiden: omdat wij ons daardoor de grootste voordelen verwerven en ons in menig opzicht voor zeer ernstig nadeel behoeden.

'De mens', zegt La Bruyère, 'moet geheel buitengewone eigenschappen bezitten om zonder de wellevendheid zijn aanzien te kunnen bewaren.'

Het zou onmogelijk zijn alle voordelen der wellevendheid op te sommen.

V i e r v o o r d e l e n zijn er evenwel, wier grote waarde meer bijzonder geschikt is om de jeugd tot een kloek en volhardend streven naar de wellevendheid aan te moedigen. Deze willen wij hier als een meer bepaald antwoord op de gestelde vraag, aanhalen en bespreken.

1. *De wellevendheid geeft aan de opvoeding haar voltooiing.*

Door arbeid en studie vormt de jeugd haar geest, door vroomheid, reinheid, naastenliefde en gehoorzaamheid versiert zij haar hart, en voortdurende zelfbeheersing staalt haar karakter. Met dit alles echter is de opvoeding niet voltooid.

Met deugd, talent en goede zeden kan men in de samenleving nog onuitstaanbaar zijn: inwendige vorming verlangt een *daaraan beantwoordende* uitwendige volmaking.

Het is waar, vorming van de geest, van het hart en van het karakter is de hoofdzaak en geeft den mens zijn eigenlijke grootheid, zijn innerlijke waarde; doch het uitwendige, de manieren, moeten van die

innerlijke grootheid getuigenis afleggen en haar waardering verschaffen bij anderen.

Dat juist wordt verkregen door de wellevendheid.

Zonder wellevendheid gelijkt de overigens ontwikkelde mens op een ongeslepen diamant. Deze moge kostbaar en van hoge waarde zijn; daar hij zijn volle schittering mist, bevalt hij niet; geen sterveling bijna, die hem een blik van waardering gunt.

Is die diamant echter geslepen, gepolijst, dan licht en schittert en fonkelt hij aan alle zijden, dan wekt hij ieders bewondering en verbazing, dan verlangt iedereen hem te bezitten.

Even nuttig nu als het slijpen is voor die kostbare ruwe steen, even nuttig is het voor een ontwikkeld mens, zich te gewennen aan hoffelijkheid en wellevendheid, want deze geven hem het bevallige, het edele, het volmaakte, de glans: ‘l e p o l i’.

Of heet niet juist daarom in het Frans de wellevendheid: ‘l a p o l i t e s s e’, wijl zij het ruwe en harde, dat den mens wanstaltig maakt, afslijpt, effent en polijst?

Intussen, van hoeveel belang de wellevendheid ook zij, haar waarde mag niet overdreven worden. Zij is en blijft slechts een b i j k o m e n d e v o l t o o i i n g van 's mensen voortreffelijkheid.

Oppervlakkige en kortzichtige geesten zijn het, die menen, dat het w e z e n van 's mensen vorming en opvoeding zou bestaan in zich bevallig en beleefd voor te doen en die er dan meer gewicht aan hechten, dat de jeugd zich in een gezelschap volgens alle regelen der étiquette weet te gedragen, dan dat zij ijverig is in de studie, rein van zeden en sterk in de deugd.

Allerverderfelijkst is deze dwaling.

De opvoeding van den mens is wel is waar ge-

brekkig en onvolmaakt, wanneer de uiterlijke vormen ontbreken; doch de uiterlijke vormen alléén, zonder wetenschap en deugd, zijn ijdel, ledig, schier waardeloos en vol bedrieglijke schijn. Zij doen dan ook denken aan de witgepleisterde graven van het Evangelie, die 'van buiten schoon, doch van binnen vol bederf' zijn, en het is maar al te zeer te vrezen, dat de schrikkelijke bedreiging, die de Goddelijke Heiland den schriftgeleerden en Pharizeërs toevoegde, ook eenmaal aan zulke ijdele, lichtzinnige en slechts schijnbaar deugdzame mensen zal moeten voltrokken worden.

2. *De wellevendheid verwerft de genegenheid en het vertrouwen der mensen.*

De goede en deugdzame wint de liefde en het vertrouwen der mensen; de slechte en boze daarentegen wekt afkeer en wantrouwen.

Wat is echter volmaakte wellevendheid anders, wij zagen het, dan de weerglans van een deugdzaam hart, verhoogd door de luister der beschaafde manieren?

Wat leert de dagelijkse ondervinding?

Toont de mens zich deftig in houding en manieren, is hij daarbij liefdevol en voorkomend jegens den naaste, zachtzinnig en aangenaam in het spreken, zoekt hij het niemand lastig te maken, maar tracht hij eenieder op gepaste wijze te voldoen; - in één woord, is hij uitwendig wellevend en wettigt hij het vermoeden een deugdzaam hart te bezitten, dan bevalt hij en neemt hij allen voor zich in; ieder mag hem gaarne lijden, hij komt gemakkelijk door de wereld en het geluk schijnt hem soms te achtervolgen; - doch vertoont de mens, ook de deugdzame, in zijn

optreden en manieren, wat Montaigne noemt '*La vileté de l'apparence*', is hij ongemanierd, dan mishaagt hij, men heeft niet gaarne met hem te doen, hij stoot de mensen van zich af; zijn vonnis is gestreken; hij zal gewoonlijk, zo niet al met afkeer en verachting, dan toch met koelheid en onverschilligheid behandeld worden. Met volle recht zegt dan ook een Frans dichter:

La politesse est à l'esprit
  Ce que la grâce est au visage,
De la bonté du coeur elle est la douce image,
  Et c'est la bonté qu'on chérit.

Daardoor komt het, dat in de hogere kringen tot het bijleggen van geschillen en twistgedingen, tot het onderhandelen over gewichtige aangelegenheden, tot het bekleden van het ambt van diplomaat of gezant gewoonlijk mannen gekozen worden, die zeer zeker door mensen- en wereldkennis, doch ook niet minder door takt en fijne manieren uitmunten.

Hoe dikwijls overigens is een klein vergrijp tegen de wellevendheid niet een aanleiding geweest tot het afbreken van gewichtige onderhandelingen, ja zelfs tot het uitbreken van bloedige oorlogen!

Wat hier van de invloed der wellevendheid en der onwellevendheid in de hogere kringen gezegd wordt, geldt in zekere mate ook voor de omgang in het dagelijks leven. Een ieder bemint een aangenaam en voorkomend mens, die alle wetten der beschaafde samenleving stipt onderhoudt; men stelt vertrouwen in hem, stemt zonder moeite in met zijn woorden en handelingen en geraakt gemakkelijk onder zijn invloed.

Men merkte echter op, dat alleen de v o l m a a k t e

wellevendheid, d.i. die, welke tot het onderhouden dier wetten gebracht wordt door een inderdaad nederig, verstorven en welwillend hart, deze macht *op den duur* uitoefent. Het kan voorzeker gebeuren, dat een zedeloos en slecht mens uiterlijk beleefd is en invloed verkrijgt. Dan, vroeg of laat, in een onbewaakt ogenblik, zal het boze, dat in zijn hart schuilt, zich vertonen en den huichelaar ontmaskeren. Doch ook dit verschijnsel, dat het huichelen der wellevendheid, ten minste voor een tijd, vertrouwen en invloed kan verschaffen, moet de jeugd er toe aanzetten met des te meer volharding zich vastberaden op het aanleren en beoefenen van alle wetten der wellevendheid toe te leggen. Want is de wellevendheid bij machte een bedorven hart voor het oog der mensen te verbergen, ja zelfs een slecht mens aanzien en vertrouwen te bezorgen, terwijl de strengste zedelijkheid en deugd, zonder het onderhouden der in de samenleving geldende wellevendheidswetten, dikwijls slechts minachting en onverschilligheid inoogsten, wat zal dan de wellevendheid niet vermogen, wanneer zij haar kracht blijft putten uit een zuiver en edel hart!

Ook bedenke men wel, dat het gemis der uiterlijke wellevendheid dikwijls alle invloed in de beschaafde wereld doet verliezen, dikwijls de edelste gaven van deugd, wetenschap en godsvrucht nutteloos maakt voor de eer van God en het welzijn van den evenmens, omdat de man van de wereld die gaven niet in een onwellevend mens wil waarderen, of in de onbeschaafde manieren van dengene, die hem dat alles aanbiedt, een voorwendsel zoekt om die gaven zelve te minachten en te versmaden. Hier past het den ontwikkelden Katholiek zich het woord te herinneren van den groten Apostel: ‘Aan niemand geven wij

enige aanstoot, opdat onze bediening niet gelasterd worde; maar in alles bevelen wij ons zelven aan als dienaren Gods'[1]. Opvoeding tot wellevendheid behoort dan ook tot die vorming, welke de H. Kerk voor haar toekomstige bedienaren voorschrijft[2].

Nog al te veel, helaas! wordt de onwellevendheid een steen des aanstoots voor de zwakken in het geloof: te weinig wordt er soms aan gedacht, dat fijne manieren en een beschaafd en innemend optreden machtige hulpmiddelen zijn om in de wereld een vruchtbaar en gezegend apostolaat voor de zaak Gods uit te oefenen!

3. *De wellevendheid is een voortdurende beoefening der deugd.*

Als wij de wellevendheid in haar waar licht beschouwen, dan steunt zij voornamelijk, wij zagen het reeds, op de volgende deugden:

A. Mistrouwen van zich zelven of ootmoed en bescheidenheid.
B. Zelfbeheersing of het heersen van de ziel over het lichaam.
C. Eerbied en liefde voor den evenmens, bijzonder voor oversten, voor personen van rang of stand, voor personen van hogere leeftijd of grotere zwakheid.

1) 'Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros'.... II Cor. VI, 3, 4.
2) Canon 1369, § 2.

Zien wij, hoe de wellevendheid deze deugden voortdurend doet beoefenen.

A. Wil de mens zich welgemanierd en beleefd gedragen, dan mag hij niet hoogmoedig of trots wezen, niet vol van zich zelven, want dit zou anderen onaangenaam zijn en algemeen afkeuring veroorzaken. Hij moet veeleer zich zelven verloochenen, dikwijls zich op de achtergrond stellen om anderen in het volle licht te doen treden, menigmaal ook zwijgen en toeluisteren, wanneer hij zou kunnen meespreken; zijn gesprekken mogen niet bars of krenkend zijn, niet snoevend of aanmatigend, hij mag niet tuk zijn op gelijk hebben; zijn houding mag niet trots of uitdagend wezen; zijn optreden niet gebiedend of onbescheiden, maar hij moet in alles eenvoudig, kalm, zachtmoedig, bescheiden en ingetogen zijn. Hij mag den medemensen de verschuldigde eerbewijzen niet onthouden, ze ook niet verminderen; hij mag zich niet ijdel of boven stand en vermogen kleden, enz. Deze voorschriften zal hij slechts dàn en in zoverre nakomen, als hij voortdurend n e d e r i g h e i d en b e s c h e i d e n h e i d beoefent.

B. Met de verplichting zich zelf te beheersen en het lichaam in bedwang te houden, staat alles in verband, wat houding, kleding, zindelijkheid, regelmaat enz. betreft.

De H. Augustinus geeft de volgende definitie van den mens: *anima corpore utens*. ‘Een ziel, die zich van een lichaam bedient.’

De philosoof De Bonald zegt, als hij deze woorden verklaart, dat daarin de betrekking tussen lichaam en ziel duidelijk wordt aangegeven. De ziel verhoudt zich tot het lichaam als de meester of de meesteres

tot den knecht. Deze verhouding verklaart vele voorschriften der Christelijke wellevendheid.

De knecht mag de heerschappij niet voeren; hij moet gehoorzamen. Hij moet ook het bewustzijn hebben zijner ondergeschiktheid, hij mag zijn meesteres niet tot schande brengen en moet er zich op toeleggen zich zijner gebiedster waardig te gedragen. De mens mag zich b.v. bij het eten niet door zijn zinnelijke lusten laten overmeesteren, hij mag niet te veel, niet te gulzig, niet onmatig eten.

Hij moet zich immer in een passende houding vertonen, zich niet lomp en verlegen of ongemanierd aanstellen, maar net en zedig; hij moet de geldende vormen onderhouden bij het gaan, het staan, het zitten en het knielen, bij het spreken en het groeten, enz.

Niet dan door aanhoudende en herhaalde inspanning, door grote moeite en voortdurende oefening zal het de ziel gelukken het lichaam aldus onder haar heerschappij te brengen en het de voorschriften der wellevendheid in alles blijvend te doen volbrengen.

C. De goede toon vordert, dat men den evenmens vooral als hij zich door ouderdom, rang of verdiensten onderscheidt, kleine oplettendheden bewijst, b.v. dat men hem bij het voorbijgaan groet, dat men hem kleine diensten bewijst, dat men hem bij sommige gelegenheden een bezoek brengt, zich schriftelijk of mondeling met hem onderhoudt, enz. Niet zelden moet men zelfs, om zich bij anderen aangenaam te maken, aan liefgeworden gewoonten en hebbelijkheden, aan eigen wensen en verlangens verzaken. Wat is dit anders dan beoefening der opofferende naastenliefde?

De wellevendheid vordert in de volste zin des woords die werken, welke ook de beoefening der deugd van ons vraagt, zij vergt van den mens voort-

durende waakzaamheid, zelfoverwinning, versterving, strijd en offer.

Doch juist dit verhoogt haar waarde en geeft haar voor de opvoeding een grote en heilige betekenis. Zorgen wij er voor, dit alles uit bovennatuurlijke beweegredenen te verrichten, dan zullen wij ons niet alleen een behoorlijke houding en fijne manieren eigen maken, maar door dit aanhoudend offer ons ook een rijke schat van genaden over al onze werken hier op aarde en van eeuwige verdiensten voor de hemel verwerven. Ons leven wordt dan een voortdurende beoefening der bovennatuurlijke deugd en zal ons ook de vruchten opleveren, welke aan de deugd gewoonlijk verbonden zijn: een grote inwendige vreugde en een tevredenheid, die alle zingenot overtreft; een meesterschap van onze geest over het lichaam, dat ons bij studie en gebed een grote steun zal wezen.

In 't bijzonder sterkt zulke voortdurende inspanning de wil, dus ook het karakter.

Iedere oefening der wellevendheid is een overwinning van de geest op het vlees. Vele oefeningen vormen de gewoonte (*habitus*). Is de mens echter eenmaal gewoon zich zelf te overwinnen en te beheersen, dan wordt hij bij iedere verdere oefening in dit opzicht sterker; zijn karakter wordt standvastig en hij zal in staat zijn de hevigste bekoringen te weerstaan. Wellevendheid is voor den Katholiek: deugdbetrachting.

Men make de tegenwerping niet: ‘De beleefdheidsbetuigingen zijn bloot oppervlakkige vormen, zonder enige inwendige waarde; zij hebben niets te maken met de deugd en verdienen geen bijzondere opmerkzaamheid.’

Deze bewering mist alle grond. Al is ook het nette optreden van den een of ander geveinsd of huichelachtig, louter bedrieglijke schijn, zo is toch daarom de wellevendheid zelf geen huichelarij.

Deze opwerping bewijst veeleer, dat men de wellevendheid moet zoeken en beoefenen. Huichelaars nemen immers niet de schijn aan van het slechte, maar van het goede, ja van het beste. Zeker, wolven tooien zich volgens de uitdrukking der H. Schrift wel eens met een schapenvacht, doch volgt daaruit, dat de schapen hun eigen vacht moeten afleggen?

Ware het niet even dwaas zich onwellevend aan te stellen, omdat sommigen de wellevendheid huichelachtig misbruiken, als zich van de oefeningen van godsvrucht te onthouden, omdat er schijnheilige mensen zijn, die misbruik maken van hun voorgewende godsdienstzin?

4. *De wellevendheid is een behoedmiddel tegen de zonde.*

Wellicht hebt ge naast een weg wel ooit een diepe, gapende afgrond gezien. Opdat niemand onverhoeds erin zou storten, hebben de bezorgde bewoners der landstreek een leuning langs zijn steile rand aangebracht. Komen er nu vreemdelingen bij de afgrond, dan zien zij de leuning, houden er zich desnoods aan vast, gaan behoedzaam verder en ontkomen het dreigend gevaar. De leuning is voor hen een behoedmiddel; wel niet zulk een, dat ieder ongeluk onmogelijk maakt maar zij voorkomt toch elk ongeluk voor wie er zich van willen bedienen.

Wat de leuning voor de afgrond is, dat is, dunkt mij, de wellevendheid in vele gevallen voor de zonde,

nl. een krachtige schutse. Menig beschaafd man, bij wien de godsdienst geen dam tegen de hartstochten opwerpt, omdat hij die niet bezit; wien de H. Sacramenten geen kracht schenken, omdat hij ze niet of onwaardig ontvangt; dien het woord Gods niet roert of bemoedigt, wijl hij het niet aanhoort, blijft toch uiterlijk onberispelijk in zijn wandel en kan in dit opzicht den Christen tot voorbeeld strekken.

Wat mag hiervan wel de oorzaak zijn?

De goede toon, de voorschriften der wellevendheid bewaren hem voor vele gevaarlijke gelegenheden en houden voornamelijk de neiging tot ruwe zinnelijkheid en liefdeloosheid, tot ijdele en verlagende hovaardigheid binnen de juiste grenzen.

Wie ziet hieruit niet, hoe groot de macht der wellevendheid is tegen de zonde? Indien zij in staat is den ongelovigen wereldling voor onterende of verlagende of de liefde kwetsende handelingen te behoeden, wat schutse biedt zij dan niet aan den zedigen, edelen, gehoorzamen en liefdevollen Christen! Ja, mocht door de felheid der bekoring de liefde tot de bovennatuurlijke deugd voor hem haar macht dreigen te verliezen, wat hulp kan dan de wellevendheid niet bewijzen! Haar voorschriften verwijderen, ook voor den Christen, vele gevaren van zonde; het verlangen naar haar roem versterkt zijn deugd of komt die in haar zwakheid te hulp.

De wellevendheid vermeerdert dus in den mens de afschuw van alles wat verlagend is; zij schenkt aan zijn optreden bevalligheid, waardigheid en invloed; zij versterkt zijn deugd en deelt haar een glans mede, die al haar werken veredelt en verheldert; zij verwerft den mens de achting en hoogschatting zijner medemensen.

III. Welke middelen moeten wij gebruiken om in ons de Wellevendheid te volmaken?

Om beleefd te worden moet men:

1. *De ondeugden, de oorzaken der onwellevendheid en onbeschaafdheid, wegnemen*.

Gelijk de wellevendheid de vrucht is der beoefening van verschillende deugden, zo is de onwellevendheid meestal het gevolg van een of meer ondeugden.

De mens is niet voorkomend, omdat hij, op eigen gemak bedacht, zich in zijn egoïstisch streven om anderen niet bekommert. Hij gedraagt zich aanmatigend en overmoedig, wijl hij voor zich de grootste oplettendheid vordert en altijd vol is van zijn eigen voortreffelijkheid en vermeende grootheid. Hij is onbeschaafd en ruw, dewijl hij traag en nalatig is, wantrouwig en sluw, vol haat en nijd.

Stop de bron en de beek zal ophouden te vlieten: beteugel de hartstochten en de grove onbeleefdheid verdwijnt vanzelf.

Wie dus waarlijk beleefd wil worden, bestrijde vastberaden en aanhoudend zelfzucht en trotsheid, nijd en afgunst, gemakzucht en traagheid, zinnelijkheid en genotzucht; hij verwijdert daardoor de eerste en grootste oorzaken der onwellevendheid en beschut in de ziel de kiemen der deugden, welker bevallige en lieflijke ontwikkeling de wellevendheid helpt verzorgen.

2. *De wetten der wellevendheid aanleren.*

Er zijn tweeërlei soort van wellevendheidswetten, gelijk wij reeds gezien hebben. De ene, welke men als de g r o n d r e g e l s der wellevendheid zou kunnen noemen, vloeien onmiddellijk voort uit de christelijke zedenleer en de leer der deugden. Het voornaamste en onveranderlijke wetboek der wellevendheid is dus: het E v a n g e l i e; haar beste school: de K a t h o l i e k e K e r k; haar voornaamste wet: h e t g e b o d d e r l i e f d e: 'Bemin God bovenal en uw naaste gelijk u zelven'. 'Alles dan, wat gij wilt, dat de mensen u doen, doet ook bij hun zo; want dit is de Wet en de Propheten.' Wie dus de godsdienst kent en verstaat, kent ook de hoofdvoorschriften der wellevendheid.

De andere, ook b i j z o n d e r e w e t t e n genoemd, dragen, ofschoon zij uit dezelfde bron als diepste oorzaak ontspringen, het karakter van algemeen geldende gebruiken en zijn verschillend naar land, stand, ouderdom en geslacht.

Het zou een beschaafd man tot een grove fout worden aangerekend, indien hij deze wetten, in haar voornaamste bepalingen, niet zou kennen of zich daarboven verheven zou achten en er zich niet aan zou storen.

De mensen zijn geschapen om in gemeenschap met huns gelijken te leven, dus ook om zich naar elkander te schikken, wederzijds te verdragen, te onderrichten en te helpen, elkander het leven te verlichten en te veraangenamen. Wie de in die gemeenschap aangenomen gebruiken niet zou willen onderhouden, zou zich als een zonderling aanstellen, hij zou als een wanklank in de samenleving doen horen, zich aan het gevaar blootstellen door anderen ongunstig

beoordeeld en achteloos behandeld te worden, en het zou hem moeilijk zijn, zo niet onmogelijk, behoorlijk zijn beroepsplichten te vervullen en met ere zijn positie in de maatschappij te bekleden.

Men brenge hiertegen niet in: ‘De beleefdheid is een gevolg van aangeboren natuurlijke aanleg, van goedhartigheid, van gezond verstand en van takt: bijzondere regels over wellevendheid zijn dus niet nodig’.

De genoemde natuurlijke hoedanigheden mogen soms, naast de beoefening der christelijke deugden, voldoende zijn om den evenmens liefderijk en voorkomend te behandelen, om hem naar verdienste te eren, om het gunstig ogenblik te kiezen, waarop hij een gesprek moet afbreken, ten einde niemand overlast aan te doen, enz.; voor niemand is de kennis van de wetten der wellevendheid overbodig.

Slechts zeer weinig mensen immers zijn met die buitengewone gaven toegerust. Een goed hart, gezond verstand en fijn gevoel zijn drie zo uitstekende gaven, dat men niet dikwijls een der drie, laat staan alle drie verenigd in één persoon, aantreft. Bovendien kan de voortreffelijkste natuurlijke aanleg de bijzondere voorschriften der wellevendheid, zoals zij door het algemeen geldend gebruik worden vastgesteld, onmogelijk uit zich zelf kennen. In ieder geval wordt, evenals op het gebied der studie, ook hier het optreden vrijer, meer ongedwongen, correcter en volmaakter, als de natuurlijke begaafdheden met onderrichting en oefening verbonden worden.

Ieder beschaafd mens moet zich dus de kennis van de regelen der wellevendheid eigen maken.

Doch hoe leert men deze regelen en wetten kennen?

a) Vooreerst v r a g e men i n l i c h t i n g e n aan

ervaren vrienden, welke de wereld kennen, en haar gebruiken, inzover dit passend is, volgen. Bij hen vindt men naast het woord, dat onderricht, ook het voorbeeld, dat doet volgen.

Dit r a a d v r a g e n blijft een noodzakelijk middel tot het onderhouden der wellevendheid dan, wanneer men voorgoed in de maatschappij gaat optreden, of zich in het latere leven daar in nieuwe en onbekende verhoudingen geplaatst ziet. Wel hem, die dan een ervaren en vertrouwbaar vriend k a n en w i l raadplegen!

Gelukkig ook degene, die door zulke voorlichting het zijne kan bijdragen om de ware christelijke wellevendheid en beschaving in de maatschappij in ere te doen blijven!

b) Men luistere naar de raadgevingen, opmerkingen en terechtwijzingen van de oversten; gelegenheid daartoe biedt zich ieder ogenblik aan.

Wie steeds de wenken van ouders en onderwijzers in zijn geheugen prent en nauwgezet opvolgt, zal zich weldra op het gebied der wellevendheid te huis gevoelen en al haar voorschriften nauwkeurig onderhouden.

c) Men b e s t u d e r e meer bepaald boeken en geschriften, die tot dit doel en in godsdienstige geest geschreven zijn.

Een ontwikkeld man moet minstens éénmaal een verhandeling over de goede toon met alle oplettendheid doorstuderen.

Ook dit boekje heeft ten doel u met de meest noodzakelijke dezer regelen bekend te maken en u tot de getrouwe beoefening daarvan aan te sporen.

Het maakt er echter geen aanspraak op volledig te zijn: het ware toch een al te omvangrijk en ook een overbodig werk hier alle voorschriften der wellevend-

heid, zoals de wereld die voor allerlei personen en levensverhoudingen geeft, te verzamelen.

Wat hier ook van zij, hetgeen u hier wordt aangeboden, zal ruimschoots voldoende zijn, om u met de meest gebruikelijke vormen der samenleving alsook met de gronden, waarop zij steunen, bekend te maken en u op de gewone omstandigheden, waarin gij later zult geraken, voor te bereiden. Mochten iemand later de hier gegeven regels niet toereikend zijn, zo zullen zij hem toch in ieder geval een vaste grondslag verschaffen, waarop hij, of wel uit zich zelf, of wel geholpen door de raad van ervaren personen, gerust zal kunnen voortbouwen en zich in de omstandigheden, waarin hij dan komt, zal kunnen redden.

3. *Zich aan welgemanierdheid en wellevendheid gewennen.*

De wellevendheid wordt *alleen* verkregen door herhaalde beoefening. Men moet daarom geen dag, geen gelegenheid voorbij laten gaan, zonder zich er in te oefenen: ‘Nulla dies sine linea’. ‘Iedere dag één streepje verder.’ ‘Door oefening wordt de kunst verkregen.’ ‘De voortdurend nedervallende droppel holt de steen uit.’ ‘De aanhouder wint.’

Men moet met deze oefeningen reeds in zijn eerste jeugd beginnen.

Zou men wachten, tot zich vele kwade gewoonten vastgeworteld hebben, zo zal het lastig zijn deze uit te roeien en er goede voor in de plaats te stellen. De ouders moeten hun kleine kinderen reeds op sommige zaken, die niet boven hun bereik zijn, opmerkzaam maken; beslist het onderhoud daarvan vorderen; dikwijls bij hun opmerkingen daarop terugkomen; de

misslagen daartegen begaan, onverdroten bestraffen of verbeteren; en, wat het voornaamste is, zelf hun kinderen met een goed voorbeeld voorgaan. Het wellevend gedrag, dat het kind in zijn eerste jaren zich zo gemakkelijk gewoon maakt, zal het met de jaren tot een tweede natuur worden.

Men kan in het dagelijks leven aanstonds degenen kennen, die reeds in hun prille jeugd de wellevendheid hebben leren beoefenen. Zij zijn meer ongedwongen in hun houding, natuurlijker in hun bewegingen, fijner in hun manieren, aangenamer in hun gesprekken dan zij, die eerst later daartoe zijn opgeleid. Hoe vroeger men zich hieraan gewent, des te lichter valt het en des te zekerder is de goede uitslag.

De jeugd kan zich derhalve nooit te vroeg met de beoefening der wellevendheid vertrouwd maken. Zij mag het niet uitstellen, maar moet, zo het niet vroeger geschiedde, aanstonds bij de aanvang harer studiën er zich met ijver op toeleggen. Zij heeft gebreken af te leggen, goede gewoonten aan te nemen. De eisen, welke de wereld onder het opzicht der wellevendheid aan haar stelt, zijn talrijk. Daarenboven staan haar dikwijls bij dat streven vele hindernissen in de weg; gebrekkige opvoeding in het ouderlijk huis, het eigen karakter, plichtvergeten en lichtzinnige kameraden, die grootgaan op hun ongemanierdheden en anderen daartoe trachten over te halen, zodat zij alle krachten moet inspannen, wil zij enige noemenswaardige resultaten bereiken. Men sla daarom steeds in de jeugd moedig de hand aan de ploeg, men wake voortdurend over zijn zintuigen en ledematen, over zijn handel en wandel, over zijn taal en gesprekken. Men volge de wenken zijner oversten nauwkeurig op en neme hun terechtwijzingen bereidwillig aan, men oefene zich in

ieder voorschrift, al is het ook nog zo lastig, één, twee, tien, honderdmaal daags en nog meer, voortdurend, zonder tussenpozen, tot de beoefende zaak een tweede natuur wordt. Daar men nog jong en de wil dus nog buigzaam is; daar de slechte gewoonten nog geen diepe wortelen hebben geschoten en de geestdrift voor het hogere in een nog onbedorven hart gemakkelijk ontwaakt, zal het gevolg niet uitblijven; de goede vaste gewoonten worden aangenomen en de wellevendheid, die het optreden waardigheid en sierlijkheid verleent, is verworven.

Ziedaar het w e z e n der wellevendheid; ziedaar de b e w e e g r e d e n e n , die u moeten aansporen wellevend te worden; ziedaar de m i d d e l e n , welke gij moet gebruiken.

Al te dikwijls wordt op Katholieken gesmaald, als verwaarloosden zij de uiterlijke vorming en de goede toon. Bewijzen ook wij door onze daden, dat dit een lasterlijke aantijging is. Beminnen en beoefenen wij de welgemanierdheid met ijver en ernst. Laten wij de slechte manieren over aan hen, die God niet kennen, de Kerk van Christus verachten en de zedigheid bespotten, en gedragen wij ons als waardige kinderen der Kerk, die haar vaandel, het vaandel van volmaakte beschaving en opvoeding, hooghouden.

De Romeinen, zo zegt men, herkenden de goden, wanneer zij op aarde verwijlden, aan de gang: '*incessu patuit Dea*'. Zo ga het ook met u. Iedereen herkenne u als Katholieken aan uw goed gedrag in de school, in de kerk, op straat en tehuis. Iedereen herkenne u aan de bedaardheid van de gang, aan de bescheidenheid der houding, aan de fijnheid der

manieren, aan de liefderijkheid der gesprekken, aan de versterving der zintuigen, aan de zelfbeheersing in al uw doen en laten. Zo zult gij, wanneer gij in een Katholieke onderwijsinrichting uw opvoeding moogt ontvangen, u de achting uwer medemensen verwerven en de naam dier inrichting alom hooghouden en doen eren.

Eerste hoofdstuk.
De zindelijkheid.

De zindelijkheid des lichaams verzorgen, is een der eerste en noodzakelijkste plichten, welke iemand te vervullen heeft, die op de naam van fatsoenlijk en welopgevoed mens aanspraak wil maken. De eerbied, welke wij voor ons lichaam, de woonplaats onzer onsterfelijke ziel, moeten koesteren, legt ons die verzorging op. Zij is dan ook gewoonlijk een teken van een rein gemoed, bevalt elkeen, dwingt eerbied af en is een aanbeveling in de omgang met anderen; eindelijk draagt zij ontegensprekelijk veel bij tot behoud der gezondheid. Dringend wordt de reinheid dan ook door de geneesheren aanbevolen, zowel tot het voorkomen, als tot het genezen van ziekten.

Daarentegen veroorzaakt en bevordert gebrek aan zindelijkheid menige ongesteldheid; het verraadt onverschilligheid voor de achting en de eerbied, die men zich zelf en anderen verschuldigd is, het vervult onze medemensen met afkeer en walging en houdt hen van ons verwijderd.

1. Het beste middel om de zindelijkheid van het lichaam te bewaren is, zich behoorlijk met helder fris water en zeep te wassen.

Men wasse daarom iedere dag behoorlijk:

a) h e t a a n g e z i c h t . Het gelaat is het edelste deel van het lichaam en de spiegel der ziel. Hoe helderder en zuiverder het is, des te schoner en nauwkeuriger kan het haar beeld weergeven.

b) d e h a l s . Een zwarte hals valt spoedig in 't oog en maakt een ongunstige indruk. Daarom moet de hals zoveel mogelijk dagelijks flink gewassen worden met zeep; te meer daar het wassen met koud water hem hardt, de zenuwen versterkt en tevens de onder de jeugd dikwijls voorkomende gevaarlijke halsziekten verhoedt.

c) d e o r e n en wel voornamelijk de holten, waarin soms zich kleverige stoffen en stof ophopen, die dan het zuiver en nauwkeurig horen belemmeren.

d) d e h a n d e n . Daar de handen voor iedereen zichtbaar zijn en bij schier elke arbeid en elke handeling gebruikt moeten worden, springt haar onzindelijkheid aanstonds in het oog.

De wereld hecht veel aan reine, goed verzorgde handen. Daaraan ziet zij, of iemand tot het welopgevoede deel der maatschappij behoort. Men houde ze dus schoon en wasse ze iedere morgen met zeep, ja zelfs meermalen daags, zo dit nodig mocht zijn.

Bijzonder is dit in de winter noodzakelijk, wijl dan de kachel veel stof veroorzaakt, de poriën zich ten gevolge der koude gedeeltelijk sluiten en de huid, die dan gewoonlijk ruwer is, gemakkelijker besmeurd wordt. Men zorge vooral ze niet met inkt te bevlekken.

2. D e n a g e l s vorderen een bijzondere opmerkzaamheid. Zij mogen niet te lang, noch te kort zijn, de ronding van de vinger geeft hier de juiste maat en de passende vorm aan. Geen stof of vuil dulde men er onder; daarom moet men ze dagelijks schoon-

maken en van tijd tot tijd korten. Men zorge er dan voor ze niet te spits af te snijden.

Nimmer mag men er aan knagen of ze afbijten.

Het schoonmaken of afknippen mag nooit geschieden in tegenwoordigheid van anderen; veel minder nog aan tafel, in de school, in de kerk, enz.

3. D e t a n d e n reinige men iedere morgen of beter nog iedere avond. Dit geschiedt het best met een tandenborstel. De borstel moet zacht zijn anders lijdt het glazuur te veel. Men make ook gebruik van wat tandpoeder, tandpasta of mondwater en verzuime niet de borstel ook in verticale richting te gebruiken.

Poetsen en reinigen houdt de tanden gezond, bewaart ze voor bederf en vermindert of voorkomt de voor anderen dikwijls zo onaangename adem.

Het gebruik van een t a n d e n s t o k e r is na het nuttigen van spijzen geoorloofd; men zorge echter steeds daarbij een der handen voor de geopende mond te houden.

4. H e t h a a r worde dagelijks gekamd. Wanordelijk, borstelig, verward haar geeft den mens een verwaarloosd uiterlijk.

Een welopgevoed mens laat het zo ver niet komen; hij verzorgt het haar behoorlijk en volgt een eenvoudige, voor zijn leeftijd en omstandigheden passende en gebruikelijke wijze van coupe, scheiding en in orde brengen.

Vooral de jongeling wachte zich voor alle overdrijving en gemaaktheid; ook strijkt of woelt hij niet voortdurend in het haar, om zich een air van gewicht te geven. Hij gebruikt ook niet zulke haarzalven of parfumerieën, die den man onwaardig zijn en zijn medemensen opvallen.

De H. Paulus schrijft aan de Corinthiërs:[1)]

‘Zo een man lang haar draagt, is dit een oneer voor hem’. Zelfs bij de heidenen was de overdreven zorg voor het hoofdhaar in verachting. Een wijsgeer zeide eens aan een jongeling, die het haar geparfumeerd had: ‘Aangenamer was het mij bij u een geur van knoflook te bespeuren’. Martialis, een ander heiden, zeide tot Posthumus: ‘De goede geur, die gij verspreidt, komt mij verdacht voor. Altijd welriekende geuren afgeven, is geen goede geur afgeven’[2)]. Beide uitersten moet men dus vermijden, het te veel en het te weinig.

5. De voeten wasse men ook van tijd tot tijd; 's winters elke veertien dagen, s' zomers elke week, of zelfs meermalen, als het nodig is; men korte ook geregeld de nagels. Onzindelijke voeten worden niet gemakkelijk warm, schaden de omloop van het bloed en zijn hinderlijk, vooral in het warme jaargetijde.

De behoorlijke zorg voor de gezondheid of de zindelijkheid des lichaams vordert ook, dit van tijd tot tijd geheel of gedeeltelijk te baden of te reinigen. Men onderhoude daarbij altijd met de meeste stiptheid de regels der christelijke eerbaarheid en zedigheid, zo jegens zich zelf als jegens anderen.

6. Bij het snuiten van de neus zij men bezorgd bij zijn omgeving geen walging te veroorzaken.

Het geschiede zo zacht en onhoorbaar mogelijk.

1) ‘Vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi’ (I Cor. IV, 14).
2) ‘Non bene olet, qui bene semper olet’. (Mart. lib. II, Ep. 12).

In gezelschap van anderen zijnde, kere men zich een weinig ter zijde en sla de zakdoek zó dicht - zonder er in te zien - dat men hem later onbezorgd ontvouwen kan.

Aan tafel en als men zich tussen twee personen bevindt, keert men zich niet om, doch snuit recht voor zich, een weinig voorovergebogen.

D e z a k d o e k zij steeds zuiver. Men sla er niet mede door de lucht, legge hem niet op tafel of op een ander meubel. Laat iemand in uw tegenwoordigheid de zakdoek vallen, zo maak hem daarop beleefd opmerkzaam, doch raap hem zelf niet op, tenzij misschien voor een bejaard persoon.

7. Men spuwe niet op de grond of in het vuur of in de kachel en ook niet door het raam naar buiten; is het spuwen bepaald noodzakelijk, dan gebruike men de zakdoek of een z.g. spuwbakje of flesje.

Men bedenke ook wel, dat het spuwen van longlijders voor anderen groot gevaar kan opleveren door tuberculose te worden aangetast.

Daarom verlene ieder zijn medewerking om de vuile en gevaarlijke gewoonte van op de grond te spuwen uit de samenleving te doen verdwijnen.

Ook s c h r a p e men niet ieder ogenblik met de k e e l . Moet het geschieden, zo keert men zich, in gezelschap zijnde, een weinig terzijde, doet het zo zacht mogelijk en houdt, als het nodig is, de zakdoek, enz. aan de mond. Hetzelfde geldt voor het n i e z e n , waarbij men de zakdoek of ten minste de hand voor de mond houdt.

8. Het h o e s t e n of snuiten vermijde men zoveel mogelijk, vooral wanneer men in een vergadering is in welke iemand luidop spreekt, b.v. bij een lezing, een voordracht, een preek, enz., of op een tijd, waarop

de grootste stilte moet heersen, zoals bij de H. Consecratie, bij de Zegen met het H. Sacrament. Dan geraas maken, terwijl men het met enige goede wil kan vermijden, ware zeer onheus jegens den spreker en de vergadering, ware een onverschoonbare oneerbiedigheid ten opzichte der H. Handeling.

9. De zindelijkheid vordert verder van den mens, dat hij de voorwerpen, gereedschappen en meubels die hij gebruikt, evenals de kamers of zalen, die hij bewoont, rein en onbeschadigd tracht te houden. Daarom

a) Bemorse of beschadige men geen platen, schriften of papier; geen boeken, vooral niet door ze te ver om te buigen of de rug te breken bij het openen, door de bladen om te vouwen, door onnodig op de rand te schrijven, strepen te zetten of er voorwerpen, ornamenten of krullen in te tekenen, door ze met inkt of olie te bevlekken. De boeken zijn de beste vrienden van ontwikkelde en beschaafde mensen en dienen met zorg behandeld te worden.

b) Brenge men geen slijk in huis. Men vege altijd, zowel bij mooi als bij slijkerig weer, voor men binnengaat, de voeten af op de bij de voordeur staande voetenkrabber of anders op de grote vloermat bij de deur.

c) Houde men er streng aan, dat er orde zij in de zalen, gangen, kamers, kasten, bibliotheken, lessenaars, men late nooit klederen, schoenen, boeken, geschriften, schrijfboeken, schrijfmappen en dergelijke voorwerpen achteloos op tafels en stoelen of op de grond liggen; dat alles maakt op vreemden een ongunstige indruk; men zorge steeds elk voorwerp, na het gebruikt te hebben, op zijn bepaalde plaats te bergen.

Orde verlicht de arbeid, zij bespaart tijd en geld, zij bevalt aan iedereen. *Bewaar de orde: en de orde zal*

u bewaren: S e r v a o r d i n e m , e t o r d o t e s e r v a b i t . Orde is de hoofdvoorwaarde voor harmonie en voor waarachtige schoonheid op ieder gebied.

d) Werpe men niet van alles op de grond, als: afval van fruit of spijzen, stukjes papier, lappen, scherven, as, stukjes sigaar, enz., integendeel men rape alles weder op, wat op de grond valt en werpe het in de kachel, in de snippermand of brenge het op een andere daartoe bestemde plaats.

e) Strijke men geen lucifers aan op de muur, op de meubels of op de klederen. Men doe dit altijd op het doosje en legge de gebruikte lucifers in een daartoe bestemd bakje of op een plaats, waar de dienstbode ze spoedig bemerkt en medeneemt.

f) Bediene men zich van een snuiter of domper om een kaars uit te doven. Moet men het zonder deze doen, zo dove men de pit niet uit met de vingers, doch kere zich, als zulks gevoeglijk kan, met de kaars in de hand een weinig ter zijde, houde de andere hand achter de vlam en blaze ze dan uit; zeer onbeleefd ware het, anderen de rook der pit of de adem in het aangezicht te blazen. Men zorge ook zich zelven of anderen niet met kaarsvet te besmeuren.

g) Tekene men geen figuren, strepen of letters op muren, deuren, vensters of meubels. Waarmede zulks ook geschiede, hetzij met potlood of inkt, met buskool of krijt, hetzij met een mes of enig scherp voorwerp, altijd blijft het een grote onwellevendheid en niet zelden veroorzaakt het een beduidende schade; steeds is het in strijd met het schoonheidsgevoel en verraadt het gebrek aan opvoeding:

> ‘De schrijver op de wand....
> Verhaalt zijn eigen schand.’

h) Wake men ook met nauwgezette zorg over die

plaatsen, welke in hotels worden aangeduid door de letters W.C. (Watercloset, privaat met waterspoeling) en die bij geen enkel huis mogen ontbreken. Naar haar toestand wordt niet zelden de graad van beschaving van de bewoners des huizes beoordeeld. Men werpe hierin geen voorwerpen, die er niet thuis behoren, geen as, geen lucifers, geen eindjes sigaar, enz.

De deur van het closet laat men niet openstaan.

Na gebruik, zorge men het raampje te openen en c.q. de waterspoeling te doen werken.

Tweede hoofdstuk.
De kleding.

De kleding is den mens sedert de zondeval noodzakelijk, zowel tot het bewaren der eerbaarheid, als tot beschutting tegen de weersgesteldheid. Zij is bij alle beschaafde volken in hoge ere. Bovendien trekt de kleding aanstonds de opmerkzaamheid. Naar haar toestand en vorm beoordeelt de wereld gewoonlijk het meest het karakter, de zeden en de inwendige toestand van den mens.

Snit, kleur, stof, soort der klederen zijn verscheiden, en elk voor zich kiest datgene, wat hem de zieletoestand van het ogenblik, zijn eigen smaak, de graad zijner beschaving ingeven. Derhalve kunnen uit de bonte of stemmige, uit de betere of geringere kleding dikwijls de denkwijze en de zieletoestand van den mens worden afgeleid, en heeft, naast het spreekwoord: ‘de kleren maken den man niet’, ook de zegswijze: ‘de kleren maken den man’, alle recht van bestaan.

Een ieder heeft dus reden genoeg om aan zijn kleding een zekere zorg te besteden.

1. Als h o o f d r e g e l kan gelden:

Men klede zich zoals de fatsoenlijke en achtenswaardige lieden van zijn stand.

De mode volge men slechts dan, wanneer ze algemeen aangenomen en niet in strijd is met de goede zeden. In dit opzicht misdoe men niet door te weinig, doch vooral niet door te veel.

Niet door te w e i n i g . De kleding zij niet verwaarloosd; dit verraadt traagheid, gebrek aan eerbied, welke men aan zich zelf en aan de personen, met wie men omgaat, verschuldigd is, somtijds gierigheid, menigmaal zelfs een verward geweten. Zij mag ook niet ‘anti-duliviaans’ zijn d.w.z. naar een mode, die reeds zo verouderd is, dat zij den persoon, welke haar nog volgt, te recht bespottelijk maakt.

Doch vooral niet door te v e e l . Hier geldt de regel:

‘Hoe eenvoudiger, hoe smaakvoller’. De welopgevoede mens kleedt zich niet dadelijk naar de laatste smaak, ook niet gezocht, niet opvallend om effect te maken of om de ogen der wereld op zich te vestigen. De Christen man of vrouw toetst de mode in haar voegzaamheid steeds aan de wetten der Christelijke eerbaarheid en toont in eigen klederdracht en in die der zijnen, ook in die der kinderen, te beseffen, dat de mode niet de meesteresse maar de dienaresse moet zijn van 's mensen ware adeldom en ware grootheid. Ook de eerbied, die men aan de mening van anderen verschuldigd is, vordert dikwerf, dat men op dit gebied zijn eigen z.g. ruimer inzicht verloochene en aan een strengere opvatting van anderen geen aanstoot geve. Men vrage zich altijd af: Wat is het beste voor de deugd? en niet: Wat is de nieuwste mode? of: Wat kan nog toegelaten of verdedigd worden? De veiligste weg is hier de beste.

IJdele tooi en opschik, die reeds de vrouw zo spoedig misstaan, zijn den man of jongeling geheel en al onwaardig; zij getuigen van een beuzelachtige,

bekrompen geest, van een lichtzinnig karakter, een ijdel hart en een oppervlakkige beschaving. Dikwijls zelfs voeren zij tot zondige behaagzucht of ongeoorloofde neigingen, die het zieleleven verwoesten. In dit geval voert de knecht de scepter: hij wordt beter behandeld dan de meester, het lichaam wordt versierd ten koste van de ziel.

Toch laat de ongelukkige ziel zich dit maar al te dikwijls welgevallen. In plaats van zich in waardige fierheid te doen gelden, bemerkt zij niet eens, hoe zij allengs de verkeerde weg betreedt, op welke zij gevaar loopt tot slavin der laagste ondeugden vernederd te worden of haar lichaam tot prikkel te doen dienen der boze hartstochten van anderen.

2. De kleding zij zoveel mogelijk in overeenstemming met het j a a r g e t i j d e ; anders dus voor de winter, anders voor de zomer. Het christelijk gevoel vordert ook, dat er onderscheid zij tussen de kleding voor de Zon- en feestdagen en die voor de werkdagen; een ieder voege zich gaarne naar deze loffelijke gewoonte. Bij de gewichtigste omstandigheden des levens verschijne men in de beste klederen.

Men drage ze ook naar zijn s t a n d , zoals beroep en leeftijd het meebrengen. De student ga niet gekleed als een boer, de overheidspersoon niet als een handelsreiziger, de jongeling niet als een grijsaard.

3. De kleur van de klederen is ook niet zonder betekenis. Zij komt gewoonlijk overeen met ieders eigenaardige zienswijze en zieleleven. Lichtzinnige mensen houden van schrille en schreeuwende, ernstige lieden daarentegen van rustige en stemmige kleuren.

Voor studenten passen de donkere het best.

‘Voor den onbedorven, zedelijk reinen mens is

de bescheiden kleur van het kleed een behoefte, evengoed als voor den vermoeiden wandelaar de koelte van een schaduwrijke boom.

Een grond voor mijn oordeel over innerlijke waarde van den naaste, vind ik steeds in het kleed, dat hij bewust of onbewust kiest en vertoont. Weinige gevallen zijn mij bekend, waarin ik mij op deze wijze vergist heb.'

(B e d a W e b e r . Charakterbilder, bladz. 32).

4. De s t o f der klederen hangt af van de omstandigheden, het vermogen en de maatschappelijke betrekking van den drager. De klederen behoeven niet altijd van fijne en kostbare stof te zijn; het is voldoende dat zij g a a f e n z i n d e l i j k zijn.

Het rijkste gewaad misstaat, als het deze eigenschappen niet bezit; het armste staat goed, als het beide hoedanigheden in zich verenigt. Zelfs den bedelaar ziet men nog gaarne in zijn armoedige, gelapte klederen, als deze zindelijk zijn.

a) De klederen moeten g a a f zijn. 'Dat uw klederen nooit verscheurd of slecht aangetrokken zijn. Men beledigt hen, met wie men leeft, als men bij hen komt in slordige kleding.' (H. Franc. van Sales. Inleiding tot het Godvr. Leven. 3de Deel, Hfdst. 23).

Een gescheurd kleed geeft aan den mens een verwaarloosd en haveloos uitzicht en ontneemt hem alle achtbaarheid. De wereld besluit daaruit, dat ook het inwendige verwaarloosd is.

Nooit mag er dus een gat of scheur zijn aan elleboog, aan knie of zak, - in kousen, schoenen, hoed of pet. Bij de schoenen dient men hierop ook daarom nauwkeurig te letten, dewijl men anders bij regenweder gemakkelijk natte voeten krijgt en een verkoudheid oploopt; nooit ontbreke er een knoop, nooit mag een

knoopsgat ingescheurd zijn. Al is de scheur ook klein men late ze aanstonds herstellen. De minste nalatigheid hierin kan niet genoeg gelaakt worden. Het is dan ook aan te bevelen, dat een ieder datgene bij de hand hebbe, waarmede hij zelf kleine herstellingen kan doen.

b) De klederen moeten z i n d e l i j k zijn. Dit moet bij alle kledingstukken en ten allen tijde in het oog worden gehouden; men mag er geen vlekken of iets, wat onaangenaam voor het gezicht is, op dulden. 'De zindelijkheid des lichaams is als een weerkaatsing van de reinheid der ziel te beschouwen,' zegt wederom de H. Franciscus van Sales in zijn 'Inleiding', 3de Deel, 23ste Hfdst.

Men zorge daarom bij ongunstig weder, de slijkerige wegen te vermijden en, als dit niet doenlijk is, voorzichtig te stappen en de plassen te ontwijken; men zorge er voor, vingers of pen niet aan de klederen af te vegen; aan tafel geen spijzen, saus, melk, koffie, enz. op de kleren te laten vallen; niet tegen natte voorwerpen of tegen een gewitte muur te leunen; niet tegen pas geverfde deuren aan te lopen; geen tafels, banken en andere meubelen met de mouw af te vegen. Men lette er ook op, dat de haren de jaskraag niet vettig of kleverig maken.

Verder borstele men de kleren regelmatig uit, inzonderheid bij nat en bij stoffig weer. Men zorge dus een b o r s t e l bij de hand te hebben en make er een vlijtig gebruik van.

Alle l i n n e n g o e d moet steeds kraakzindelijk zijn. Al zijn de overige klederen nog zo onberispelijk en keurig, hun netheid blijft onopgemerkt, als het linnengoed, dat zichtbaar gedragen wordt, onzindelijk is. Helder linnengoed is overigens een sieraad en

onzindelijk of te lang gedragen linnengoed mishaagt, verwekt afkeer en schaadt de gezondheid.

Iedere week zal men zeker éénmaal van linnen verwisselen en in de zomer, wanneer het transpireren sterker is, verdient het bijzondere aanbeveling, dit twee maal te doen. Lieden van stand en beschaving verkiezen witte hemden boven gekleurde. Het b o o r d j e en het o v e r h e m d vernieuwe men dagelijks, als het nodig is; de kousen verwissele men in de winter iedere week eenmaal, 's zomers tweemaal of nog meer.

5. Zekere kledingstukken vereisen nog een bijzondere vermelding.

De o v e r j a s moet niet los om de schouders geworpen worden, men trekt haar aan als een andere jas of drage haar op de linkerarm. De jaskraag zette men alleen op, tot noodzakelijke beschutting.

Voornamelijk drage men zorg voor een goed h o o f d d e k s e l en goed gepoetste s c h o e n e n .

Beide toch vormen als de omlijsting van den mens en moeten daarom zó zijn, dat zij hem een flink voorkomen geven. De hoed of pet zij niet kaal, afgesleten, bevlekt, verfrommeld of gedeukt, niet van opzichtige vorm of te geringe stof, maar gaaf, net, bevallig, schoon, zonder evenwel fatterig te zijn. Mannen zetten de hoed recht op het hoofd, niet op zijde, of op één oor, zij drukken hem niet in de ogen, of op het achterhoofd.

Z o n d e r h o o f d d e k s e l in het openbaar verschijnen is bij mannen of jongelingen gelukkig nog iets ongewoons; voor vrouwen is het nog minder aanbevelenswaardig en in een kerk geheel ongepast.

De schoenen moeten goed passen en vooral niet zó eng zijn, dat zij het gaan en de andere bewegingen bemoeilijken; ook niet zó ruim, dat de gang zwaar en

dreunend wordt. De schoenen moeten steeds zuiver zijn: met vuile schoenen mag men niet in het openbaar verschijnen. Zij worden, als ze vuil zijn, elke morgen gepoetst; zo dikwijls men op de dag uitgaat, zie men ze na, en late ze, zo nodig, opnieuw poetsen of trekke andere gepoetste schoenen aan. De veters moeten steeds zó vastgemaakt zijn, dat ze niet op de grond kunnen gaan hangen.

P a n t o f f e l s behoren in de slaap- of ziekenkamers te huis; door oudere personen mogen zij wel is waar in de woonkamer gebruikt worden, doch op straat, in het salon, in de kerk, de school of de eetzaal zijn zij niet op haar plaats.

6. Zelfs op gewone dagen is de welopgevoede man ook thuis fatsoenlijk gekleed. Nooit zitte men in zijn kamer zonder jas. Ook ontvange men geen bezoek in onordelijke en verscheurde klederen. Bij het afleggen van bezoeken draagt men betere, en, als de omstandigheden er aanleiding toe geven, zelfs de beste klederen. Bij personen van stand en beschaving mogen dan de handschoenen niet ontbreken.

7. Het gebruik en de keuze der h a n d s c h o e n e n richt zich naar ieders stand en naar de voorschriften der mode of van het ceremoniëel. W i t t e handschoenen zijn eigen aan de grootste plechtigheden, b.v. wanneer men zelf receptie houdt. Voor bezoeken of diners neme men handschoenen van l i c h t e k l e u r, geen witte; op reis en op wandeling d o n k e r e of m i d d e l s o o r t, bij lijkplechtigheden zwarte. In 't algemeen vergewisse men zich echter van de bestaande plaatselijke gebruiken en volge deze.

Heeft men zijn handschoenen nog niet aangetrokken, zo doe men dit, voor men het salon binnentreedt. Tijdens het bezoek mag men ze niet uittrekken. Ze

bij zulke gelegenheid in de hand te houden, zoals velen doen, is volstrekt niet aan te bevelen.

De rechterhandschoen uit te trekken is slechts dan toegestaan, als daarvoor reden bestaat, b.v. bij het nemen van gebak of fruit, bij het omslaan van een blad van een boek, enz. De linkerhand blijft bedekt, en daarin houdt men de rechterhandschoen, totdat men deze weder aantrekt.

Gaat men een feestelijke maaltijd bijwonen, zo al niet reeds in de ontvangkamer, dan toch trekke men in ieder geval de handschoenen uit, vóór men zich aan tafel zet. Men steekt ze in de zak en legt ze nooit naast zijn couvert.

Men lette er nog op, dat men altijd zonder handschoenen tot de H. Tafel moet naderen en ook zonder overjas, waar dit goedschiks kan geschieden; militairen leggen dan ook hun wapenen af.

Een dame doet op straat en op reis steeds handschoenen aan.

8. Bij plechtige gelegenheden, zoals bij feestelijke vergaderingen en maaltijden, bij bruiloften, begrafenissen en uitvaarten verschijnen de heren zoveel mogelijk in 't z w a r t, en wel in geklede jas, in rok of in een andere bij die gelegenheid gebruikelijke kleding. Verkeert men daarover in het onzekere, dan informeert men daarover van te voren bij een bekende.

Onze voorouders deden hun beste klederen aan, wanneer zij tot de H. Tafel naderden en, naar de diepgelovige uitdrukking van die tijd, 'h u n H o o g t i j d' hielden. Wij mogen bij hen in die uitwendige eerbiedsbetoning niet achterstaan, als wij op grote feestdagen de H. Communie ontvangen; een stemmige, zindelijke, eenvoudige kleding is echter voldoende, wanneer wij op gewone dagen communiceren.

9. Men draagt zwarte stoffen en een meer of minder brede zwarte band om de hoed ten teken van rouw, wanneer men de dood van een zijner naaste bloedverwanten te betreuren heeft.

In het sterfhuis worden de gordijnen neergelaten of ook wel afgenomen tot na de begrafenis. Ook de naaste bloedverwanten plegen de gordijnen tot die tijd neer te laten.

Men onderscheidt de r o u w in zware, gewone en lichte rouw. Bij de g r o t e of z w a r e rouw zijn de bovenklederen alle zwart; de heren dragen de eerste dagen een witte das, later een zwarte; een hoge hoed met zeer brede rouwrand, die later smaller wordt gemaakt. De dames uitsluitend zwarte wollen klederen en een lange zwarte sluier of voile, die later korter wordt gedragen. Men neemt zwarte knopen aan de manchetten en het hemd. Alle gouden sieraden of juwelen zijn streng verboden, zo voor heren als voor dames. Deze dragen eerst dofzwarte en later gitten broche, horlogeketting enz. De handschoenen zijn ook dofzwart bij zware rouw. Militairen en zij, die in uniform gekleed gaan, hebben een krippen rouwband om de linkerarm. Geestelijken dragen doorgaans geen uiterlijke tekenen van rouw aan hun kleding.

Alsdan gaat men slechts uit om zijn godsdienstplichten te vervullen en enige onvermijdelijke bezoeken af te leggen.

Bij de gewone rouw zijn de klederen eveneens zwart. Zijde is dan toegestaan. De bezoeken mogen veelvuldiger zijn, doch bij openbare vermakelijkheden mag men niet verschijnen.

Bij de l i c h t e of h a l v e rouw wordt, behalve zwart, ook grijs en wit of paars gedragen. Ofschoon

het afleggen of ontvangen van bezoeken toegelaten is, moet het toch zeldzamer geschieden dan op andere tijden.

De duur en de wijze van rouwdragen loopt zeer veel uiteen, naar plaatselijke- of familiegebruiken. Daarom moet ieder zich daarvan op de hoogte stellen. In de laatste jaren wordt de tijd van zich niet in het gewone leven te bewegen en de tijd van rouwdragen meer en meer ingekort. Toch onderhouden zeer velen nog de vroegere gewoonten. Volgens deze draagt men bij het overlijden van vader of moeder een half jaar zware, ten minste drie maanden gewone en drie maanden lichte rouw; bij de dood van broeder of zuster drie maanden lichte rouw en drie maanden halve rouw; bij het afsterven van grootouders zes maanden zware en zes maanden lichte, of drie maanden zware en drie maanden lichte rouw. Na het sterven van echtgenoot of echtgenote onderhoudt men minstens zes maanden zware en zes maanden gewone rouw. Weduwen rouwen dikwijls twee jaren over hun echtgenoten: één jaar zware rouw, zes maanden gewone en zes maanden lichte rouw; somtijds blijven zij nog langer of geheel haar leven zwarte of donkere stoffen dragen.

Het is passend gedurende de rouw schrijfpapier, enveloppes en visitekaartjes te gebruiken met een, naar omstandigheden, meer of minder brede rouwrand. Op deze kaartjes maakt een vrouw geen melding van haar weduwschap, al behoort dit op het adres der aan haar gerichte stukken vermeld te worden. Men maakt dan ook gebruik van zwart zegellak. Voor oom of tante rouwt men niet langer dan drie maanden.

10. Bij de kleding behoort een p a r a p l u . Zij moet, wat kwaliteit betreft, bij de stand van drager of draagster passen. Bij regenachtig weder gaat men

niet zonder paraplu uit, als men er een ter beschikking wil hebben. Men zorge ook ze niet bij vreemden te laten staan. Men draagt ze opgerold als ze niet vochtig is.

11. Het is strijdig met de welvoeglijkheid, soms zelfs met de eerbaarheid, zich in tegenwoordigheid van anderen aan- of uit te kleden, indien het op een andere plaats gedaan kan worden. Hoe dit zij, wees bij het aan- en uitkleden uiterst kies en zedig, ook zelfs dan, wanneer gij u alleen bevindt. Bedenk dat gij altijd in de tegenwoordigheid zijt van God en van uw Engelbewaarder en dat kiesheid de behoedster is der eerbaarheid, gelijk eerbaarheid de bewaakster is der kuisheid.

Voorstellingen in theater of bioscoop, in onvoegzame kleding, zijn eigenlijk een belediging voor de toeschouwers. Wie prijs stelt op deugd en fatsoen laat zich zo iets niet welgevallen en blijft weg of gaat heen. Geschiedde dit meer algemeen, dan zouden de directies zulke aanstotelijkheden heel wat zorgvuldiger vermijden, al ware het alleen uit vrees voor geldelijk nadeel.

Derde hoofdstuk.
De houding.

Door houding verstaat men de verschillende standen, die het lichaam en de ledematen aannemen, wanneer zij in rust of in beweging zijn. De houding geeft aan de persoonlijkheid haar eigenaardige uitdrukking. Zij kenschetst den mens en is menigmaal meer zeggend en welsprekender dan de spraak zelf. Daarom beoordeelt men ook vaak iemand naar zijn houding en in de meeste gevallen is het oordeel juist. ‘Ook in de eenvoudigste, meest ongedwongen houding, zelfs in de minst opvallende, zijn eigenaardigheden, die onze inwendige toestand verraden. De dwaas zal niet op dezelfde wijze binnenkomen of uitgaan, opstaan of gaan zitten, zwijgen of spreken als de verstandige.’ (La Bruyère, Les Caractères, Ch. 2).

De houding toont, of de mens zich gewoonlijk in hoge of lagere kringen beweegt; welke opvoeding hij genoten heeft; in welke mate hij zich zelf acht en eerbiedigt en hoever hij het in de zelfbeheersing gebracht heeft. Zij getuigt tevens van de achting, welke men voor degenen heeft, met wie men omgaat. ‘Zij is een aanbevelingsbrief voor alle kringen der samenleving’. Hieruit volgt, dat het voor iederen mens een gewichtige plicht is zich een goede houding eigen te maken.

Voor jeugdige personen is het allernoodzakelijkst hun volle opmerkzaamheid daaraan te schenken. Van nature geneigd onbezorgd voort te leven en zich niet te beheersen, stellen zij zich aan het gevaar bloot, een menigte van meer of minder grote fouten te begaan, welke zij zelf niet zo spoedig bemerken, doch die anderen vreemd doen opzien en hinderen, of hun aanleiding geven tot een minder gunstig oordeel.

De jeugd is daarenboven de geschikste tijd om zich een goede houding eigen te maken. De geest is leergierig, het hart onbedorven, het lichaam nog buigzaam en lenig. De gebreken, in de eerste kinderjaren wellicht aangenomen, kunnen dan nog gemakkelijk verbeterd worden. De boom is nog teer, hij laat zich buigen en leiden, zoals men verkiest. Het is dus bijzonder nuttig voor de jeugd dit hoofdstuk goed te onthouden en iedere gelegenheid te gebruiken om zich een nette en waardige houding eigen te maken.

I. Houding des lichaams.

De houding zij natuurlijk, dus:

1°. r e c h t . Vader Vondel vertolkt ons, wat reeds Ovidius zong,[1] aldus:

‘Dewijl een ieder dier naar d'aerde ziet in 't slijk,
Boetseerde hij den mensch met aengezicht en oogen,
Recht opwaert om 't gestarnt 't aenschouwen en bewogen
Zich zelf te spiegelen in 't starrelichte hof.’

1) Os homini sublime dedit, caelumque tueri
Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.
(O v i d i u s . Met. 1, 2).

Men lette er derhalve zorgvuldig op, de ene schouder niet hoger te houden dan de andere, en niet voorover te lopen, want dit geeft een minder net voorkomen, het veroorzaakt pijn aan borst en longen en schaadt de gezondheid. Evenmin zakke men naar rechts of links door, alsof men geen beenderen in het lichaam hadde. Dit zou traagheid, willoosheid en werkelijkheid of onverschilligheid voor zich zelven en jegens anderen te kennen geven.

Trage en vadsige personen zijn hangerig en leunen tegen alles, wat in hun nabijheid is: tegen muren, pilaren, tafels, banken, enz., juist alsof zij doodmoede zijn en de benen hun dienst weigeren.

2°. V r i j e n o n g e d w o n g e n . Al wat vierkant en hoekig, gedwongen en gemaakt is, valt af te keuren, daar het lompheid of ijdelheid en kleingeestigheid verraadt en iemand belachelijk maakt. Men zij eenvoudig en natuurlijk, maar enigszins afgemeten en waardig in zijn optreden; niet stram en stijf als een recruut op het exercitieplein, daarentegen ook niet vlug en beweeglijk als kwikzilver. Het ene mishaagt evenzeer als het andere.

II.
Houding van het hoofd.

Het hoofd wordt eveneens rechtop, vrij en ongedwongen gehouden. Men late het niet voorover hangen, ook niet naar rechts of links, men bewege het niet snel heen en weer als een windwijzer, doch houde het ook niet stijf en onbeweeglijk als een standbeeld.

Dikwijls wordt de mens naar de houding van het hoofd beoordeeld. Even voorover gebogen geeft

het welwillendheid, diep gebogen deemoed, onderwerping en eerbied te kennen; achterover geworpen getuigt het van hoogmoed en zelfverheffing, kaarsrecht van onverzettelijkheid en vastberadenheid; dicht op de schouders geplaatst, spreekt het van moed en kracht, een weinig zijwaarts overhellend, van vroomheid en goedmoedigheid.

III.
Uitdrukking van het gelaat.

Bij de houding speelt de uitdrukking van het gezicht of het gelaat een gewichtige rol.

Het gelaat drukt de stempel op de houding. Het is de spiegel der ziel, die alles, zelfs haar geheimste aandoeningen, zoals liefde en haat, vreugde en droefheid, geduld en ongeduld, genoegen en verveling, ontevredenheid en berusting getrouw en duidelijk kan weerkaatsen. Wie een mens wil doorgronden, ziet daarom ook eerst naar het gelaat. Naar de indruk, welke dit op hem maakt, vormt hij zijn oordeel, meet hij zijn waardering af en richt hij zijn handelwijze tegenover iemand in. Een ieder zorge dus, aan zijn gelaat een passende uitdrukking te geven.

1. De gelaatsuitdrukking zij v r i e n d e l i j k en r u s t i g . Is zij dit, dan trekt zij de harten aan en wint aller toegenegenheid; zij is dan zelfs in staat de drift te bedwingen van hen, die toornig of gestoord tot ons naderen.

Norsheid of onverschilligheid in de gelaatstrekken stoort de gezellige vriendschap en verwekt misnoegen. Men tone daarom steeds een vriendelijk en welwillend gelaat, vermijde een somber en verdrietig uiterlijk,

dat zou kunnen doen vermoeden, dat men zich verveelt of het overdruk heeft.

Niet minder onbetamelijk is het, scheve gezichten te trekken, te grijnzen of grimassen te maken; ook zijn dit hebbelijkheden, die men wel spoedig aanleert, doch moeilijk aflegt.

Lachen of glimlachen bij elk nieuwtje, bij alles, wat men zegt, hoort of ziet, staat dom en onnozel. Men lache slechts, wanneer het pas heeft. Een welopgevoed man weet op tijd te lachen en op tijd ernstig te zijn.

2. De gelaatsuitdrukking zij in overeenstemming met de omstandigheden, waarin men verkeert.

In gezelschap van lieden, die zich verheugen over een gelukkige gebeurtenis, tone ons gelaat oprechte instemming met hun geluk, tenzij er een gewichtige reden bestaat om anders te handelen. Tegenover lieden, die onder leed en kommer gebukt gaan, tone het oprecht medelijden. In hun tegenwoordigheid zich luidruchtig en vrolijk aan te stellen, zou weinig takt verraden.

Eveneens strijdt het met de eerste regelen der welgemanierdheid luidruchtig te schertsen en te boerten, wanneer ons persoonlijk een ongeluk treft, of wanneer onze omgeving door een groot onheil bezocht wordt.

3. De uitdrukking van het gelaat hangt voornamelijk af van voorhoofd, ogen en mond.

a) Van het voorhoofd. Men fronse het voorhoofd niet. Een gerimpeld voorhoofd geeft het gelaat óf een streng en ontstemd, verdrietig en bars uiterlijk, óf een omzichtige en peinzende uitdrukking; beide moet men in de omgang en in het gezelschap vermijden.

b) Van de o g e n . Wat een heldere beek is voor het landschap, dat zijn de ogen voor het gelaat; zij schenken het leven en beweging en verhogen er de schoonheid van. De ogen toch geven de gemoedsstemmingen, de bewegingen der hartstochten getrouw weder en spreken menigmaal duidelijker, verstandiger of nadrukkelijker dan de mond. Wie van ons heeft niet dikwerf veel in de ogen van anderen gelezen? Een beroemd diplomaat sloeg bij het spreken zelden de ogen op: hij kon, zeide hij, wel voor zijn tong, maar niet voor zijn ogen instaan. De goed opgevoede mens waakt dan ook zorgvuldig over zijn ogen, hij houdt ze steeds in bedwang en draagt zorg, dat zich daarin bescheidenheid, welwillendheid en zachtmoedigheid afspiegelen. Daarom zij de blik:

A) o p e n , v r i j e n o n b e v a n g e n , getuigende van innerlijke rust en tevredenheid. Hij zij niet overdreven schuchter, mensenschuw of onrustig: dat zou aan een kwaad geweten, aan een gevoel van schaamte of van angst doen denken. Om dezelfde reden sla men gedurende het gesprek de ogen niet voortdurend neder of ontwijke men de blik van anderen niet uit verlegenheid. Dat zou de niet aangename uitspraak wettigen: ‘Hij d u r f t iemand niet eens vrij in de ogen zien’.

Dikwijls wekt een schuchtere blik ook het vermoeden van geveinsde nederigheid, van een slaafse wijze van opvatting of van verachtelijke kruiperij. Tot zo iets mag men natuurlijk geen aanleiding geven. Het betaamt dus van tijd tot tijd de ogen op te slaan, ten bewijze van oplettende belangstelling of van bereidwilligheid in het opvolgen van de gegeven raad; ook zal men dit zeker doen, als men zelf anderen een

opmerking maakt, een terechtwijzing of een berisping geeft.

B) V a s t . Een vaste blik is het teken van moed en karakter, van vastberadenheid en van de bewustheid, dat men geen vrees behoeft te hebben. Daarom hoede men zich er voor.

1°. De ogen te laten ronddwalen, wat verlegenheid of verstrooidheid verraadt.

2°. Ze te vlug te bewegen. Ogen, die voortdurend in hun kassen rollen, geven aan het gelaat een verdacht en wild uitzicht.

Van de andere kant wachte men zich:

1°. De ogen te lang en te strak op een en hetzelfde voorwerp gevestigd te houden: aangapen en aanstaren verraden gebrek aan verstandelijke ontwikkeling.

2°. De ogen onafgebroken en star op dengene te vestigen, met wien men spreekt, alsof men hem wil dwingen de ogen neer te slaan.

3°. Bijzonder onwellevend, onbescheiden en aanmatigend is het, somtijds zelfs zondig, personen van een ander geslacht scherp en strak op te nemen (te fixeren). Dit wordt dan ook vaak zeer euvel geduid.

4°. Grote ogen op te zetten, alsof men zich over alles verbaast of verwondert, bij al wat men verneemt.

C) V r o l i j k . Een vrolijke blik is het teken van een opgeruimd hart en een goed karakter en stemt ook anderen tot vrolijkheid.

De blik zij dus vriendelijk, doch niet onbescheiden, in geen geval somber, ontevreden, verdrietig of gramstorig.

Niets stoort meer de aangename toon in een gezelschap dan een duister, ontevreden oog. Ongetwijfeld komen er in het leven ogenblikken, die het

hart met wrevel en kommer vervullen. Moeilijk is het dan, dit niet in de ogen te laten lezen; daarom blijve men in zodanige gemoedsstemming liever te huis, dan in een gezelschap de vreugde van anderen te gaan bederven.

D) N e d e r i g en b e s c h e i d e n . Het moet voor een ieder in de ogen te lezen zijn, dat men eigen onvolmaaktheden beseft en gaarne de verdiensten van anderen erkent.

De blik zij:

1°. Niet vals, sluw, honend of spottend, wat anderen ongetwijfeld hinderlijk is.

2°. Niet hoogmoedig, wat hatelijke ijdelheid, aanmatiging, zelfoverschatting en geringschatting van anderen zou verraden.

3°. Niet schaamteloos of wellustig.

Men vestige ook nimmer de blik op lichtzinnige of zedeloze beelden of platen, die men soms in kamers en musea, op pleinen en straten, in uitstalkasten of elders kan aantreffen. Zulke aanstotelijke of schaamteloze uitstallingen worden te recht door de Christelijke eerbaarheid verfoeid en uit eigen woningen zorgvuldig gebannen.

In het openbaar verkeer ten toon gesteld, zijn zij vaak een aanslag op de zedelijkheid en leveren zij ernstige gevaren op voor de deugd van jong en oud.

Oprechte Katholieken kopen dan ook niet in de winkels, die zich aan zulke onvoegzaamheden plichtig maken en weten zich in waardige fierheid tegen die openbare verleiding te verzetten en aaneen te sluiten.

4°. Niet nieuwsgierig. Men zie, over straat gaande, niet ter zijde of achter zich; men kijke in een vreemde

kamer niet rond, leze geen schrifturen, die hier of daar op tafel liggen; ook kijke men anderen bij het lezen, schrijven of geld tellen niet heimelijk over de schouder af.

5°. Niet schijnheilig of huichelachtig. Men verdraaie in een gezelschap of in de kerk de ogen niet, blikke ook niet in gehuichelde vroomheid ten hemel.

Eindelijk:

6°. Niet verstrooid. Men late, zeker bij het gebed, de ogen niet overal heendwalen, wat op zijn zachtst genomen een koud en lichtzinnig gemoed, dikwijls zelfs een ziekelijk of slecht geweten te kennen geeft; men bidde liever met neergeslagen ogen, gelijk het behoort, als men met God spreekt. Neergeslagen ogen voorkomen de verstrooiingen, versperren de toegang aan de bekoringen en bewaren de voor het gebed onontbeerlijke ingekeerdheid.

c) Van de m o n d . A) De mond zij in de regel g e s l o t e n . Het is bevorderlijk voor de gezondheid, vooral bij koude, door de neus en niet door de mond te ademen. De licht gesloten mond geeft doorgaans aan den mens een deftig aanzien.

B) Bij geopende mond de o n d e r l i p te laten hangen, vooral bij het luisteren naar een gesprek of een vertelling, is een teken van een bekrompen geest en een willoos karakter en moet daarom zorgvuldig vermeden worden.

Men perse de lippen niet opzettelijk op elkaar, ook bijte men er niet op, want dit is een teken van een onoprecht, gesloten en achterdochtig karakter; men bewege de lippen ook niet aanhoudend, want dit duidt onrust en opgewondenheid aan.

C) De t o n g blijve rustig in de beperkte ruimte, die haar door de natuur is aangewezen.

Het ware onfatsoenlijk ze te laten zien, of, zoals kinderen wel eens doen, er mede te spelen of er op te zuigen. Ze tegen iemand uitsteken is een verlagende onbeschaamdheid, die men nauwelijks van straatjongens verwachten kan.

D) Daar g e e u w e n verveling te kennen geeft, zal men het zoveel mogelijk onderdrukken.

Wel is waar kan niemand den mens verbieden zich te vervelen; maar het is tegen de wellevendheid iemand zijn verveling te laten bemerken.

Het geeuwen is nog meer onpassend, wanneer het van een opvallend geluid en het vadsig uitrekken van het lichaam of van de armen vergezeld zou gaan.

Geeuwt men onwillekeurig, dan bedekke men ten minste de mond met de hand of de zakdoek, zowel om het vertrekken van het gezicht te verbergen, als om de adem, die hinderlijk voor anderen zou kunnen zijn, een andere richting te geven.

4. Bovendien behoort men, als men tot de fatsoenlijke lieden gerekend wil worden, te vermijden:

a) Ieder geluid, door de neus veroorzaakt. Men lette daarop vooral bij het niezen en tempere dit zoveel mogelijk, ook door hand of zakdoek voor de mond te houden.

b) Het zacht brommen of neuriën op straat of in een gezelschap.

c) Het zingen in het openbaar, tenzij in een geregeld koor.

d) Het luidop of uit alle macht schreeuwen en lachen. Zeker, het is niet verboden zich te verheugen en hartelijk te l a c h e n , doch er bestaat een groot verschil tussen hartelijk lachen en schaterlachen.

Dit laatste toont weinig verstand. ‘De dwaas lacht,

dat hij schatert; een wijs mens daarentegen zal nauwelijks glimlachen'[1].

5. Het g l i m l a c h e n ga steeds vergezeld van het even opschitteren van de blik; het moet echter bescheiden zijn.

Een vriendelijke glimlach kan het onaangename ener weigering veel verzachten.

6. Eindelijk: ook het f l u i t e n moet vermeden worden, hoewel deze gewoonte in onze streken nog al eens voorkomt. Het geschiede noch op straat, noch in een spoorwegcoupé, noch te huis, zelfs niet dan, als men daar alleen is en veel minder in gezelschap van anderen. Het fluiten moge passen aan een stalknecht, uit beschaafde kringen moet het bepaald geweerd worden.

IV. Houding der handen.

Een der grootste moeilijkheden voor de goede houding veroorzaken de armen en de handen. Velen weten niet, wat er mee te beginnen en hoe ze te houden, 't Is dan ook niet gemakkelijk ze steeds een bevallige houding te geven, wanneer men zich niet van zijn prilste jeugd af in deftige kringen bewogen en in de wellevendheid geoefend heeft.

Wie er naar streeft ook in dit opzicht wellevend en ongedwongen te zijn, lette goed op het volgende:

1. Wanneer de handen niet met iets bezig zijn doet men het best de armen niet loodrecht en stijf

1) Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit (Eccli. XXI, 23).

maar vrij en ongedwongen te laten hangen. Wanneer men staat, mag men de armen zó over elkaar leggen, dat de rechterelleboog in de linkerhand rust en de rechterhand tegen de linkerelleboog aansluit. Zou men lange tijd in dezelfde houding moeten blijven, dan mag men de voorarmen over de borst kruisen. Beide vrijheden passen echter niet, wanneer men in een deftig gezelschap, aan tafel of in de kerk is, want deze houdingen drukken een zekere nonchalance uit, die haar niet betaamt.

2. Verder is het zeer ongepast, daar het tegen de goede toon strijdt:

a) De handen in de zakken te houden. De handen in de zak te hebben, geeft den mens een achteloos, plomp en terugstotend uitzicht; desniettegenstaande stoort zich dikwerf een groot gedeelte der studerende jeugd niet aan deze regel. Sommigen beroepen zich bij die overtreding wel eens op de koude. Het zijn echter gewoonlijk dezelfden, die èn 's zomers èn 's winters met de handen in de zakken rondlopen! Doch gesteld, het is werkelijk koud. Wanneer de handen steeds bloot zijn, worden zij gehard en de koude zal zich ternauwernood meer doen gevoelen. Zou dit wel zo zijn, zo trekke men handschoenen aan en het voorwendsel vervalt geheel en al. Anderen beroepen zich op het voorbeeld van sommige aanzienlijke of hooggeplaatste personen, die ook de handen in de zakken zouden houden. Doch wat kracht heeft deze afwijking van enkelen, die overigens gewoonlijk slechts voor één hand geldt? Heeft een regel zijn kracht en grond verloren, omdat sommige achtbare lieden hem overtreden? Volgen wij in anderen na, wat inderdaad navolgenswaardig is, doch niet hun verkeerde gewoonten! Wilt gij

er dus aanspraak op maken wellevend te zijn, dan moet ge de handen nimmer in de zakken houden.

b) De handen op de rug over elkander te leggen, vooral wanneer men met iemand spreekt; ze vóór zich op de leuning van de stoel te plaatsen; ze op het hoofd te kruisen of in elkaar te strengelen; ze in de zijden te plaatsen als een schimpend en scheldend wijf; de duimen in de armsgaten van het vest te steken en dergelijke meer.

c) Zekere eigenaardige bewegingen met de handen te maken, hetgeen lichtzinnigheid en gedachteloosheid verraadt, zoals: ieder ogenblik in de handen te wrijven; al geeuwend de handen uit te steken; er mede in de haren te werken en te woelen, het gezicht te betasten, over de baard te strijken; ze in de mond te steken, of, gelijk sommigen gewoon zijn, daarmede voortdurend op zeer ongepaste wijze de neus, de oren of de tanden te verzorgen; gedurende het gesprek aan halsdoek of kleed te plukken; de op tafels en meubels staande zaken aan te vatten en op te lichten; met de horlogeketting of andere versierselen, met een pen, een potlood of dergelijke onder het bereik liggende voorwerpen te spelen; men vermijde ook de vuist te ballen, met de vingers te klappen of de handen hoorbaar tegen elkander te wrijven, op de tafel of op de vensterruiten te trommelen; de handen te vouwen en dan met de duimen te spelen, enz.

Eindelijk:

d) De personen met wie men spreekt, aan te raken, hen bij de arm of schouder te vatten, aan kleed, mouw, jas of knoop te trekken.

Insgelijks is het onbeleefd, anderen op de rug te kloppen, in de zijde te duwen, te kittelen, in de

wangen te knijpen, enz. Zulke vertrouwelijkheden betamen niet, zelfs niet onder kennissen of vrienden en hebben niet zelden de zinnelijkheid tot drijfveer. Een zedig mens doet dan ook wel zichzelf zo iets niet te veroorloven en van anderen niet licht iets dergelijks te zijnen opzichte te dulden.

3. Men mag wel is waar in een gesprek de handen bewegen, g e s t i c u l e r e n , om zich beter te doen verstaan, of de indruk van zijn woord te verhogen doch de gebaren moeten zijn:

a) g e m a t i g d , d.i. niet te druk of te vlug, niet onstuimig of overdreven; men strekke de armen niet uit of scherme er niet mede in 't rond, alsof men zich oefent in het vechten;

b) d e f t i g , d.i. niet laag, zoals zich op de knie slaan, tegen anderen de vuist ballen, bij iemand de hand onder de kin houden;

c) e e n v o u d i g , d.i. niet gezocht, gemaakt of bestudeerd;

d) v a n p a s g e b r u i k t , anders kunnen zij den spreker blootstellen aan het gevaar van uitgelachen te worden.

V. Houding bij het staan.

Bij het staan houde men het hoofd en de romp recht en rechtop, de borst vooruit, de benen recht, de hielen dicht bij elkaar, de punt van de voeten enigszins schuin naar buiten gekeerd.

Men vermijde dus: achteloos en met doorgezakte knieën te staan; het lichaam op één been te laten rusten, terwijl het andere schier geen dienst doet;

niet de rug of de schouder tegen een muur of meubel te rusten; met de armen en ellebogen op een balustrade of op de stoel van een ander te steunen; met de benen te draaien of ze tegen elkander te wringen; het lichaam of de armen uit te rekken, enz.

Men plaatse zich ook niet zó voor anderen, dat men hun onnodig het uitzicht belemmert, b.v. in de kerk, op het altaar of den predikant, bij een burgerlijk feest of in een vergadering, op het toneel of de tribune. Zij, die meer vooraan geplaatst zijn, moeten hierop vooral letten.

VI. Houding bij het zitten.

1. Evenals bij het staan houde men ook bij het zitten hoofd en romp rechtop. De benen plaatst men zo, dat zij aan de knie ongeveer een rechten hoek vormen, dat de hielen dicht bij elkaar komen en de voeten schuin met de punt naar buiten gekeerd zijn; men legge de handen los op de knieën; zit men aan tafel of aan een lessenaar, dan plaatse men de handen daarop; onwellevend is het ze tussen de benen of onder de tafel of de lessenaar te houden.

2. De voeten zette men op de grond en men kruise de benen niet over elkaar.

Hoewel velen, zelfs vrouwen, dit beginnen te doen, is het toch, in het algemeen genomen, af te keuren. Mannen mogen het zich soms veroorloven in gezelschap van goede bekenden, te huis of bij vrienden; doch nooit bij plechtige bezoeken, nooit in een kerk, een school, een spreekkamer, een wachtzaal of een

openbaar vergaderlokaal, noch in tegenwoordigheid van hogergeplaatsten.

3. Als onwelvoeglijk wordt bij het zitten gelaakt: het ene been horizontaal over het ander te leggen, zodat de voetzool anderen als wordt toegekeerd; rusteloos de benen te bewegen, er mee te wippen; met de handen de knieën te omvatten; scheef of schuin op de stoel te zitten of een arm om de rug van de stoel te slaan; omgekeerd op de stoel te gaan zitten en de rugleuning tussen de benen te nemen; met de ellebogen op de rugleuning van de stoel te rusten, het hoofd in de handen te houden; eveneens de knieën te ver van elkaar of te vast tegen elkander te houden; de benen recht uit te steken; met de stoel te schommelen of te wiegen; de stoel op een der poten te laten draaien; zich met de rug vast tegen de leuning aan te dringen; met de voeten over de vloer heen en weer te schuren; de benen of de voeten tussen of op de sporten van zijn eigen stoel of die van een ander te plaatsen; bijzonder onwellevend is het bij het zitten de benen in de hoogte te steken, ze op een tafel of een meubel te leggen, zoals dit b.v. in de studentenwereld, of bij de wat al te gemakzuchtige Amerikanen wel eens gebruikelijk is.

4. In gezelschappen kieze men niet de schoonste en gemakkelijkste stoel voor zich uit, doch neme men een eenvoudige voor lief, tenzij een betere wordt aangeboden; men plaatse zich ook niet zo, dat zij, die moeten voorbijgaan, niet dan met moeite kunnen passeren. Men blijve ook niet zitten, wanneer de anderen staan en ga niet zonder goede reden staan, als het gehele gezelschap gezeten is.

Overigens vermijde men alles, wat zonderling is en wat voor anderen hinderlijk of lastig kan zijn.

VII. Houding bij het gaan en op straat.

1. De gang zij in overeenstemming met de leeftijd en de stand. Een levendig en levenslustig student lope niet als de ernstige en afgeleefde grijsaard.

Een te langzame gang, wordt als een teken van traagheid en onbeslistheid beschouwd, de te snelle en onstuimige geldt als een teken van lichtzinnigheid en onbescheidenheid. ‘Haast u langzaam’, zegt het spreekwoord, d.i., wees niet te haastig, overhaast u niet, maar wees ook niet overdreven langzaam, alsof ge uw stappen wildet tellen.

Een welopgevoed mens draaft dan ook niet over de straat. Wel mag men de pas versnellen, wanneer daar reden voor is, b.v. als een ongeval gebeurt, of wanneer het onverwachts begint te regenen.

Men zette de voeten niet te dicht bij, noch te ver voor elkaar, make zijn passen niet te klein als een modepop, noch te groot als een hardloper; men stappe zonder geraas voort, met de hakken en zolen de grond ongeveer tegelijk rakende, alles met zekerheid en vastheid.

De gang zij natuurlijk, rustig, gelijkmatig, niet te vlug en niet te slepend; niet loom en waggelend, maar veerkrachtig en bevallig; niet onbeholpen, stijf en plomp en evenmin gekunsteld en gemaakt.

Men vermijde trippelen, huppelen en voortsluipen; maar evenzeer strompelen en stampen, zwaaien en zwieren.

2. Bij het gaan houde men het lichaam recht, doch ongedwongen, de borst iets vooruit, de buik ingetrokken; het hoofd recht, maar niet trots in

de hoogte en niet voortdurend heen en weder schommelend.

Men zie steeds voor zich uit, opdat men alles goed waarneme, tijdig voor op de weg liggende voorwerpen of voor de voorbijgangers uitwijke en bekenden, die passeren, groete, enz.; zo voorkomt men het struikelen en het aanlopen tegen personen of zaken, wat rechtmatige wrevel of bespotting zou wekken. De punten der voeten zette men buitenwaarts, doch niet zó ver, dat de gang doet denken aan die van een dansmeester.

De armen late men, zoals wij reeds hebben aangestipt, aan beide zijden los neerhangen; men bewege ze niet voortdurend gelijk zij doen, die zich een air van gewicht willen geven en met hun armen zwaaien als met pompzwengels of gelijk iemand, die graan wil zaaien. Men wachte zich ook, bij het gaan de handen in de broekzakken te steken of ze op de rug te houden. Dit laatste is vooral onfatsoenlijk en onpassend, als velen te zamen in gesloten rijen wandelen.

3. De stok, de paraplu of de parasol houde men los en ongedwongen in de rechterhand. Men mag er op steunen, wanneer het nodig is.

Men houde ze dus niet nu eens hoog dan laag, zoals een ‘suisse’ zijn ceremoniestaf; men stampe er niet mede op de grond en brenge ze evenmin in een draaiende beweging, gelijk een schermmeester zijn degen; men houde ze niet horizontaal onder de arm, vooral niet op straten of plaatsen, waar veel passage is: men zou gevaarlijk worden voor degenen, die volgen. In geen geval past het ze op de schouder te houden, zoals de soldaat zijn geweer of de landman zijn spade of schop draagt, nog minder er kledingstukken of pakjes aan te bevestigen.

4. Gaat men de straat op, dan blijve men niet staan om bij zichzelf te overleggen, welke weg men nemen zal, dit moet reeds geschied zijn, vóór men de woning verlaat.

5. Het is onwellevend, op straat veel en luid te spreken, personen met de vinger aan te wijzen. Het eten op straat kan slechts bij kinderen geduld worden. Ook deze lere men liever zich daarin dan te versterven.

6. Op straat verdiepe men zich niet zozeer in zijn gedachten, dat men tegen een voorbijganger aanloopt of dezelfde kant uitwijkt als hij.

Gebeurt het, dat men tegen iemand aanloopt, hem op de voet treedt of op een andere wijze hindert, zo late men nooit na beleefd excuus te vragen. Men zegt dan: 'Pardon' en mannen ontbloten bovendien het hoofd. Komt men iemand tegen, zo wijke men bijtijds en gewoonlijk ter rechterzijde uit. Is de weg zó smal, dat men niet gevoeglijk elkander kan passeren, dan blijft een beleefd man het eerst staan tot de andere voorbij is. Aan een smalle trap wacht men, boven of beneden, als men hoort, dat iemand op- of afkomt. Aanzienlijke personen, wien men eerbied moet bewijzen, laat men op het trottoir aan de bebouwde zijde voorbijgaan (le haut du pavé).

In gezelschap de anderen vooruit te lopen, is onwellevend en hinderlijk; daarentegen is het voor den jongste uit het gezelschap beleefd en passend in de nabijheid van het huis, waar allen zullen binnentreden, enige stappen vooruit te gaan om aan te schellen of de deur te openen, vooral als hij met meer aanzienlijke of oudere personen op weg is.

Men storme de trappen niet op of af en neme bij iedere stap maar één trede.

7. Wandelt men te zamen, dan geldt het volgende:

a) Is men met tweeën, dan late men den voornaamste aan de rechterzijde, uitgezonderd:

A) Bij het op en neer wandelen in een laan of op een plaats. Men blijve dan steeds aan dezelfde kant, uitgenomen als men een zeer hooggeplaatst persoon vergezelt. Men ga steeds achter hem om aan zijn linkerhand, totdat hij te kennen geeft, dit liever niet te hebben.

B) Wanneer de weg ter rechterzijde lastiger, onzindelijker of hobbeliger is dan die ter linkerzijde; in deze gevallen laat men aan den persoon, dien men wil eren, de beste plaats, al is dit de linkerkant, b.v. de bebouwde kant van het trottoir.

b) Is men met drieën, dan gaat de aanzienlijkste in het midden, de op hem in rang volgende rechts van dezen en de derde links.

c) Met vieren kan men de volgende orde volgen:

Men beschouwt de twee aanzienlijksten als midden, en de derde gaat dan rechts van den eersten, de vierde links van den tweeden (d.b.a.c). In deze orde geeft men den voornaamsten bij alle gelegenheden de voorrang.

Een vreemdeling bekleedt in het gezelschap steeds de eerste plaats, tenzij hij door zijn maatschappelijke positie al te ver beneden een ander staat.

Het spreekt vanzelf, dat men bij het omkeren op een wandeling, bij het voorbijgaan op straat of in de kamer nooit aan voorname personen de rug mag toekeren.

Men kere zich ook steeds zoveel mogelijk met het aangezicht naar de aanwezigen, wanneer men bij het

binnentreden of verlaten van een kamer of zaal de deur opent en sluit.

Dit is ook een zeer voorname regel voor den misdienaar met betrekking tot den celebrant aan het altaar.

Eindelijk valt bij dit hoofdstuk op te merken, dat een welopgevoed mens niet alleen in het openbaar of onder het oog van anderen, maar ook als hij alleen is, de gegeven voorschriften over het gaan, staan en zitten en al hetgeen verder tot een goede, nette houding behoort, getrouw opvolgt. De gedachte, dat hij zich bevindt in de tegenwoordigheid van God, Die in het verborgen ziet, en van zijn H. Engelbewaarder is hem genoeg, om zich, alléén zijnde, zo te beheersen als men dit in het meest uitgelezen gezelschap zou doen.

Dan wordt men werkelijk en volmaakt wellevend; dan wordt het uiterlijk altijd de juiste en natuurlijke weerspiegeling van een deugdzaam en verstorven hart; dan verleent de wellevendheid den mens die volmaaktheid, welke allen bevalt, en die geheimzinnige toverkracht bezit, welke aller harten tot zich trekt en tot navolging aanzet.

Genoeg bekend is het, hoe de H. Franciscus van Sales er zich steeds op toelegde in gezelschappen de regelen der allervolmaakste wellevendheid te onderhouden en hoe allen, die hem kenden, hem deswege bewonderden.

Eens wilde zich de bisschop van Belly, zijn vriend, dien hij dikwijls bezocht, vergewissen, hoe de H. Franciscus zich, alleen op zijn kamer zijnde, bij het gebed en de studie, bij het zitten en knielen gedroeg. Ongemerkt wist hij Franciscus te bespieden. De uitslag van zijn onderzoek deelt hij volgenderwijze mede: ‘De ootmoedige bisschop knielde zo eerbiedig en

aandachtig neer, dat men zoude menen, dat hij zijn H. Engel en de Heiligen in zichtbare gedaante voor zich zag. Hij bleef onbeweeglijk als een beeld in de allereerbiedigste houding. Ik zag dan verder toe, of hij zich volstrekt geen vrijheden veroorloofde, zoals de benen uit te strekken, de knieën over elkander te leggen of het hoofd op de ellebogen te laten rusten. Niets van dat alles gebeurde. Hij bleef ernstig en waardig overeenkomstig de strengste eisen van de wellevendheid en vervulde allen, die hem beschouwden, met liefde en eerbied.' (C a m u s , L'esprit de St. François de Sales).

***

Dit zijn de hoofdregels over de houding des lichaams. Zij zijn talrijk en verscheiden en, ik verheel het niet, moeilijk te onderhouden voor degenen, die in de beoefening daarvan niet zijn opgegroeid. Zullen dezen daarom de moed verliezen en hun pogen opgeven? Dit zij verre! Lastig moge dit alles zijn, onmogelijk is het niet. Een nette houding behoort noodzakelijk tot een goede opvoeding; het is dus onze plicht daarnaar te streven. Daarom met moed aan 't werk! Tonen we de ernstige wil overal deftig en fatsoenlijk te verschijnen: 'Ik zeide: Thans begin ik'[1].

Waarderen wij de wenken en raadgevingen, die ons hier in dit boekje en gedurende de studiejaren door onze ouders en onderwijzers zo dikwijls gegeven worden; letten we op het voorbeeld van degenen, welke in dit opzicht als toonbeelden bekend staan; slaan wij dan ook zelf de handen aan het werk, overwinnen en beheersen wij ons ter liefde Gods op de

1) Dixi: Nunc coepi. (Ps. LXXVI, II).

aangegeven wijze, iedere dag, ieder ogenblik, zonder onderbreking; rusten wij niet, voordat al het onbehoorlijke afgelegd is en onze houding onberispelijk is geworden. Slechts door voortdurende oefening, komen wij er toe de verkeerde gewoonten, waarmede wij behept zijn, af te leren en ze door de goede te vervangen, die ons eerst lastig vielen.

Zelf zullen wij het grootste nut uit die voortdurende pogingen trekken: onze wil wordt gesterkt, ons karakter gestaald, onze wetenschappelijke ontwikkeling ontvangt er nieuwe luister door; wij banen ons de weg tot het hart onzer medemensen en dit alles zal zijn goede invloed op onze latere levensomstandigheden doen gevoelen. Bovendien zo wij, gelijk het Christenen betaamt, deze strijd tegen onze gemakzucht of onverschilligheid in de geest van geloof aanbinden, zo wij ons beheersen en overwinnen om als apostelen der ware deugd op te treden, om volgens de geest onzer roeping ter ere Gods en tot heil der zielen te kunnen arbeiden, dan verblijden wij door deze offers de Engelen en Heiligen des Hemels, dan verwerven wij ons grote verdiensten voor de eeuwigheid, dan trekken wij daardoor over ons zelven en de H. Kerk rijke genadegaven af, dan zal Gods zegen ons ook daarom vergezellen op al onze paden.

Vierde hoofdstuk.
Het groeten.
(*Vooral wanneer men iemand ontmoet.*)

De groet is het eenvoudigste en tegelijk het algemeenste teken van naastenliefde. Aan de groet herkent men aanstonds zowel den man van fijne vormen als van gebrekkige opvoeding. De groet oefent ook gewoonlijk grote invloed op de eerste indruk, welke men op iemand maakt, en op diens oordeel over ons. Reeds in de jeugd mag men dan ook de regelen voor het groeten wel in acht nemen.

1. De vrouwen groeten, bij het ontmoeten op straat, door een meer of minder diepe buiging te maken; de mannen nemen bovendien eerbiedig of vriendelijk de hoed of de pet af.

Bij deze groet valt op te merken:

a) Men groet zonder stil te blijven staan en meestal zonder iets te zeggen; goede bekenden noemen echter, vooral op landelijke plaatsen, ook de naam van dengene, dien zij ontmoeten; ja, hier en daar bestaat zelfs de gewoonte eenieder, dien men tegenkomt, goede dag te zeggen; men behoort zich dan naar zulke plaatselijke gebruiken te schikken.

De Katholieken groeten in sommige streken elkander en voornamelijk de priesters met de vrome b e d e :

‘Geloofd zij Jezus Christus’, waarop als wedergroet het antwoord volgt: ‘In eeuwigheid, Amen’. Het spreekt vanzelf, dat deze echt Christelijke groet overal, waar hij gebruikelijk is, in ere dient te blijven.

b) Men neemt de hoed af, zodra men zich tegenover den anderen persoon bevindt, of zelfs iets vroeger, vooral als het een overste is of iemand, wien men ongewone opmerkzaamheid wil bewijzen.

In dit laatste geval neemt men de hoed dieper af en zet hem niet eerder op, voor die persoon voorbij is.

c) Men neemt de hoed telkens geheel af en wel zó, dat de rechterarm daalt en aan de elleboog een meer of minder grote stompe hoek vormt. Het past niet de hoed slechts even op te lichten, als vreesde men iets eruit te verliezen; ook past het niet aan te slaan als de militairen of de hoed in de hoogte te heffen, alsof men een ‘hoera’ wilde uitbrengen.

d) Men neemt de hoed met de rechterhand af; met de linker slechts dan als de te groeten persoon aan onze rechterzijde voorbijgaat. Is de rechter belast met stok of paraplu of een ander licht voorwerp, dan neme men dit tijdig in de linkerhand.

Wanneer men een sigaar, een sigarette of een pijp rookt en iemand moet groeten, neemt men deze altijd eerst uit de mond. Men doet ze weg, als men met iemand op straat zou spreken, wien men eerbied of ontzag verschuldigd is.

e) Wil men iemand, die voorbijgaat, buitengewone eerbied betuigen, b.v. een vorstelijk persoon of een bisschop bij een plechtige intocht, dan blijft men enige passen van hem verwijderd staan, de hoed eerbiedig in de hand, het gezicht naar hem gekeerd, en maakt een buiging, als hij voorbijkomt, men blijft zo lang met ongedekten hoofde staan, tot hij voorbij is.

f) Bij begroetingen zij de uitdrukking van het gelaat in overeenstemming met de rang en de stand van den persoon, dien men groet: ernstig en eerbiedig voor overheden, hartelijk en vriendelijk voor gelijken, beleefd en welwillend voor ondergeschikten.

2. Wij moeten groeten:

a) De personen, die ons groeten. Een groet, ook van een zijner ondergeschikten, onbeantwoord laten, is in strijd met de eerste begrippen der wellevendheid. Opzettelijk een vijand niet teruggroeten, zou zelfs grotelijks tegen de Christelijke Liefde kunnen strijden.

b) De lieden, die onze geleider groet en die hem groeten. Bevindt men zich in gezelschap van een zeer voornaam persoon, zo groet men slechts die personen, die hij groet.

Een uitzondering maakt men echter voor goede bekenden, die anders gestoord zouden zijn.

c) De tegenwoordige of voormalige overheden, leraars of onderwijzers, eveneens buren, bekenden en hen, met wie wij in betrekking staan.

d) Vreemdelingen, die wij op particulier terrein, zoals in een kamer, tuin, gang of binnenplaats, of die wij op een trap ontmoeten. Leerlingen zullen daarom ook de bezoekers beleefd groeten, die zij op de speelplaats, in de tuin, in de zalen en gangen of op de trappen van het huis toevallig tegenkomen.

e) Ieder zeer hooggeplaatst persoon, als een bisschop een minister, enz.

f) De priesters en de kloosterlingen van beiderlei geslacht. ‘In de priesters eert men God’, zegt H e t t i n g e r . Zij zijn voor de Katholieken geen vreemdelingen; men herkent hen aan het kleed. Ook verdienen zij onzerzijds deze oplettendheid, zowel om hun ver-

heven staat als om hun offervaardige en opofferende arbeid voor het heil der mensen en voor het algemeen welzijn.

Een soldaat is verplicht zijn meerderen in rang te groeten, of hij dezen kent of niet. In de strijdende Kerk zijn de priesters de officieren der eenvoudige gelovigen.

In onze tijd bestaat er nog een andere reden om de priesters en religieuzen te groeten. De vijanden van de godsdienst wenden alle middelen aan om hen verachtelijk te maken en hun invloed op het volk te verzwakken; is het daarom voor de getrouwe kinderen der Kerk niet een erezaak, niet een dure plicht zich tegen dat streven te verzetten en den priesters en kloosterlingen eer, achting en liefde te bewijzen, waar zij maar kunnen?

g) De vreemdelingen, die ons een dienst bewezen hebben, b.v. door ons iets aan te reiken, door ons een weg te wijzen, of door ons op een pad, in een steegje of op een enge trap te laten voorgaan. Insgelijks degenen, wien wij zelf een kleine dienst bewijzen, b.v. door hen terecht te helpen, door iets voor hen op te rapen.

d) Buiten, meestal alle volwassenen, of wij ze kennen of niet. Een tegenovergestelde handelwijze zou aan trotsheid worden toegeschreven en verkeerd opgenomen kunnen worden.

i) Voetgangers, die men in een eenzame straat of op een landweg ontmoet.

j) Bij het binnentreden in de wachtkamer van een geneesheer, in de winkel van den handelaar, in de wachtkamer van een spoorweg, bij het instijgen in een coupé en wel de mannen door het afnemen van de hoed zonder te buigen, evenzo bij het uitgaan of uitstappen.

3. Verder moet bij het groeten nog het volgende in. acht genomen worden:

a) Zijn de lieden, die elkander ontmoeten, van gelijke rang en ouderdom, zo is het hetzelfde, wie het eerst groet. Is de een hoger geplaatst of ouder dan de andere, zo moet de jongste of de minste in waardigheid het eerst groeten. Dit moet de jeugd wel onthouden.

Heeft iemand, dien wij niet van nabij kennen, ons het eerst gegroet, zo past het, dat wij bij een volgende gelegenheid hem het eerst groeten.

Overigens overleggen beleefde mensen niet lang, of zij of de voorbijganger het éérst moeten groeten. Zij trachten allen, die zij kennen, te voorkomen, ook al zijn het gelijken of ondergeschikten. Het strekt den mens tot aanbeveling, zich jegens anderen vriendelijk en voorkomend te gedragen. Hij, die het eerst achting betoont, oogst de meeste achting in.

b) Staat een bekende toevallig op straat of in de open deur, dan behoort in de regel de voorbijganger het eerst te groeten. De andere groet evenwel het eerst de hooggeplaatste personen.

c) Gezeten zijnde, staat men op en groet volgens de bovengemelde regelen, tenzij het werk zulks niet toelaat of tenzij men zeer vertrouwelijk met den voorbijganger omgaat of dezen door stand of ouderdom, verre overtreft, in welke gevallen het voldoende is een buiging met het hoofd te maken.

d) Is men in gesprek als een bekende voorbijgaat, dan onderbreekt men voor een ogenblik het onderhoud en wendt zich groetend tot hem.

e) Bemerkt men, terwijl men groet, dat men zich in den persoon, die passeert, vergist heeft, dan ga

men daarmee toch door. Hier geldt het woord: ‘Te veel schaadt niet’[1)].

4. Voor den katholiek gelde nog het volgende:

a) Ontmoet hij op straat het Allerheiligste Sacrament op die plaatsen, waar het in plechtige processie wordt rondgedragen of waar het minder plechtig maar toch openlijk naar een zieke wordt gebracht, dan ontbloot hij het hoofd en knielt op de plaats, waar hij zich bevindt, eerbiedig op beide knieën, vouwt de handen en blijft in die houding tot de priester met het Allerheiligste voorbij is. Waar het Allerheiligste niet openlijk aan de zieken mag gebracht worden, bepaalt hij zich tot een zeer eerbiedige groet en een inwendige aanbidding.

b) Bij het voorbijgaan van een kerk of kapel, waar het H. Sacrament rust, neemt hij de hoed diep af om den aldaar onder de gedaante van brood verblijvenden Godmens te groeten. Ook neemt hij de hoed af bij een heiligdom, waar het H. Sacrament niet bewaard wordt, bij een kerkhof, bij een crucifix, of een door de Kerk gewijd heiligenbeeld.

c) Bij het ontmoeten van een processie of van een lijkstoet neemt hij insgelijks de hoed af; bij de lijkstoet ten minste dan, wanneer het lijk hem voorbijgaat. Het ware hoogst onpassend op zulke ogenblikken een pijp of sigaar in de mond te houden.

5. De straat is niet de plaats om met anderen, zelfs niet met vrienden en bekenden, een onderhoud aan te knopen, tenzij men met hen kan opwandelen. Het is immers waarschijnlijk, dat zij, die men op straat ontmoet, niet gaarne opgehouden worden. Toch ge-

1) Quod abundat, non vitiat.

beurt het, dat voorbijgangers elkander op de straat staande houden en aanspreken.

Dit behoort alleen in de volgende gevallen te geschieden:

a) Wanneer er een gewichtige reden bestaat, b.v. als men den voorbijganger iets bijzonders te zeggen heeft.

b) Wanneer degene, met wien men spreken wil, in de nabijheid is.

Hem reeds van verre toe te roepen, met de hand te wenken of door een ander teken te verstaan te geven, dat men iets mede te delen heeft, wordt licht onpassend.

c) Wanneer de persoon, met wien men wil spreken, zelf op straat is.

Het strijdt wel niet tegen de wellevendheid, als men toevallig het huis van een goeden vriend voorbijgaat, naar de ramen te zien en hem of zijn huisgenoten door het afnemen van de hoed, door een kleine buiging of handbeweging te groeten, maar de wellevendheid laat niet toe iemand, die aan het raam staat, ongenodigd aan te spreken en zeker niet een lang gesprek met hem te houden.

Even onpassend is het in het algemeen door het raam den voorbijgangers op straat iets toe te roepen of met hen een gesprek aan te knopen.

d) Wanneer de spreker de vertrouwde vriend van den aangesprokene of zijns gelijke of zijn overste is.

Hoogst zelden en slechts in buitengewone omstandigheden mag een ondergeschikte zijn overste aanspreken. Ontmoet echter b.v. een voormalige leerling op straat zijn oudleermeester, dien hij sinds jaren niet gezien heeft, dan zal niemand afkeuren, dat hij naar hem toe gaat en enige woorden met hem wisselt.

Als een ondergeschikte met een opdracht naar het huis van zijn overste gezonden wordt en hem toevallig al op straat ontmoet, dan mag hij hem in de regel beleefd aanspreken en zich van zijn opdracht kwijten.

e) Wanneer degenen, die elkander willen aanspreken, alleen zijn. Slechts bij uitzondering mogen zij dit doen, wanneer een der twee van iemand vergezeld is en vooral, wanneer deze een persoon is, wien men eerbied moet bewijzen. Vergezelt men een aanzienlijk persoon en komt een derde om met dezen te spreken, dan gaat men een pas op zij of een weinig vooruit om het gesprek niet te horen. Verzoeken beiden, dat men blijven zal, daar zij geen geheimen te bespreken hebben, dan blijft men toch een weinig terzijde. Treden zij een kamer binnen, dan volge men hen nimmer zonder een uitdrukkelijke uitnodiging.

6. Wil men buiten iemand aanspreken, dan onderhoude men daarbij het volgende:

a) Komt men in zijn nabijheid, dan groet men vriendelijk, zoals bij een eenvoudige ontmoeting met een lichte buiging van het hoofd, wanneer hij van gelijke rang is; met een diepere bij een voornaam persoon of overste; met een diepe buiging bij een zeer hooggeplaatst persoon. Het ware ongemanierd, gedurende het compliment het hoofd op te richten om den persoon, dien men groet, aan te zien of een voet achterwaarts te schuiven, zoals eertijds gebruikelijk was en onbeschaafde lieden nog wel eens doen, als zij op hun manier een soort van kniebuiging maken.

b) Het aanbieden der hand bij begroetingen getuigt van intieme vertrouwelijkheid en is dus slechts tussen bloedverwanten, vrienden en goede kennissen gebruikelijk. Lieden, die elkander weinig of niet kennen, doen het niet. Overheden doen het somtijds aan

ondergeschikten, om dezen hun achting te betuigen. Ondergeschikten bieden hun overheden niet het eerst de hand aan, heren doen dit niet aan dames.

Een aangeboden hand weigeren, is altijd onbeleefd.

Een dame biedt bij een eerste ontmoeting slechts in bijzondere gevallen haar hand aan een heer. Zulke gevallen zijn b.v. een huwelijksreceptie, een begrafenis, bijzondere bekendheid met haar eigen echtgenoot of haar kinderen.

Wie de hand uitsteekt, doet het bedaard; de ander neme ze insgelijks bedaard aan, zonder ze krampachtig te drukken of te schudden. Men houdt de toegestoken hand ook niet voortdurend vast, doch bepaalt zich tot een korte handdruk, zodat ieder zijn hand gemakkelijk kan terugtrekken. Men geeft elkaar de rechterhand en de gehele hand, en niet slechts een of twee vingers, wat gemaakt en belachelijk is. Men zorge dus tijdig, hetgeen men in de rechterhand zou hebben, in de linker over te nemen. De persoon, die de hand aanbiedt, trekt haar het eerst terug.

In het algemeen wachte men zich zeer bijzonder voor elke al te grote vertrouwelijkheid, vooral met personen van het ander geslacht. De wellevendheid duldt haar niet en het overtreden van dit voorschrift geeft zeer dikwijls aanleiding tot onpassende of liefdeloze opmerkingen. Ook voor de deugd kan het zeer gevaarlijk wezen. Hier komt de étiquette de deugd in hoge mate te hulp.

c) Als men op straat of elders voorname of oudere lieden aanspreekt, of door dezen aangesproken wordt, blijft men ongedekt staan, tot zij verzoeken het hoofd te dekken. Zij behoren dit echter aanstonds te doen.

De ondergeschikte nodigt zijn meerdere niet licht daartoe uit, doch blijft zelf ook ongedekt staan. Met

gelijken mag dat gerust geschieden; men zegge dan op enigszins bezorgde toon: ‘Mijnheer, vriend of vriendje, - of kortweg: Dek u toch, als het u belieft’!

Aan zulke uitnodiging wordt aanstonds gevolg gegeven.

d) De hoed houdt men in de rechterhand met de opening naar zich gekeerd. De linker laat men vrij hangen of houdt ze ongedwongen op de hoogte van de borst. Duurt het gesprek lang, dan mag men de hoed ook wel in de linkerhand houden.

e) Bij het groeten gebruikt men zelden uitsluitend de gewone uitdrukkingen: ‘Goede dag! - Bonjour! - Bonsoir’! Meestal voegt men tegenover ondergeschikten en gelijken de naam daarbij en hooggeplaatsten groet men steeds met de titel of de woorden: mijnheer, mevrouw, enz. doch wacht daarmee gewoonlijk, tot men zelf toegesproken is.

Gemeenlijk begint men een gesprek met naar elkaars gezondheid te vragen: Hoe vaart u? Hoe gaat het? Hoe maakt u het? De andere antwoordt: ‘Dank u, goed (zeer goed), en u’? Ook hier herhaalt men dikwijls de titel gelijk bij het groeten.

Het is onnodig hierbij te voegen, dat men op zulke vraag, enkel uit wellevendheid gedaan, kort en bondig, slechts met enige woorden antwoordt en niet in het lange en brede over zijn toestand uitweidt. Bij oversten laat men deze vragen gewoonlijk achterwege; stellen zij ze zelf, dan antwoordt men beleefd en dankbaar.

f) Het ware onbescheiden iemand, met wien men niet op vertrouwelijke voet leeft, te vragen van waar hij komt of werwaarts hij gaat.

Men behoort elke vraag te vermijden, die als een onbescheidenheid kan gelden, b.v. wat iemand daar

bij zich draagt, waarom hij er zo bestoft en verhit uitziet, enz.

g) Het gesprek op straat zij kort. Men zegge elkander slechts het noodzakelijke. De voornaamste of meerdere geve het teken om te eindigen. Doet hij het niet, dan moet de andere geduld hebben: als deze echter haast heeft en zich niet langer kan ophouden, mag hij zich wel verontschuldigen, b.v.: 'Neem u mij niet kwalijk, ik moet met de trein vertrekken', en, na afscheid genomen te hebben, doorgaan.

h) Men verwijdert zich van elkander, zoals men elkander genaderd is. Men neemt de hoed af, geeft een handdruk, maakt een buiging naar gelang van de waardigheid des persoons, met wien men gesproken heeft, en groet hem met zijn titel, enz. of ook wel met de vertrouwelijke woorden: 'Tot ziens' - 'Au revoir' - 'Pleizierige wandeling' - 'Goede reis', bij hooggeplaatsten of aanzienlijke personen ook wel: 'Tot de eer', 'Tot het genoegen'.

i) Wanneer een onbekende ons op straat aanspreekt en niemand hem en ook hij zich zelf niet aan ons voorstelt, zo is het soms geoorloofd hem te vragen, wie hij is. Dit geschiedt met deze of dergelijke woorden: 'Mag ik zo vrij zijn te vragen, hoe u heet?' of in deftige vorm: 'met wien ik de eer (het genoegen) heb te spreken'?

7. Met betrekking tot het omhelzen als welkomstof afscheidsgroet, wete men, dat dit in ons land meestal slechts geschiedt in de besloten kring der familie en niet licht op de openbare straat of in een talrijk gezelschap.

Mogen sommigen al een uitzondering maken voor hen, die òf voor lange tijd vertrekken òf van een lange reis terugkeren, in deze gevallen zal in onze

streken de goede toon nog meestal verwanten of vrienden er van terughouden, zich in het openbaar deze vertrouwelijke begroetingen en deze wijze van afscheid nemen te veroorloven; zij zullen hun levendigste gevoelens slechts door een warme handdruk en een woord van welkom of van afscheid vertolken.

Tenzij de vertrekkenden het uitdrukkelijk anders verlangen, blijft men, als men iemand wegbrengt, staan tot de trein, enz. vertrekt en groet dan nog even met de hoed of met de hand, soms met de zakdoek, doch houde in het oog, dat deze laatste manier van afscheidnemen ook bij anderen bijzondere aandacht wekt.

Vijfde hoofdstuk.
De bezoeken.

De bezoeken spelen een gewichtige rol in de onderlinge omgang. Men brengt ze: om iets te verzoeken en om zijn dank te betuigen, om geluk te wensen en deelneming te bewijzen, om zich aan anderen voor te stellen of van hen afscheid te nemen.

De bezoeken brengen de mensen nader tot elkander; zij gewennen aan fijne manieren en beleidvol optreden, bezorgen of onderhouden vriendschappelijke betrekkingen, die het leven veraangenamen, invloed verschaffen en de beroepsplichten verlichten. Menigmaal bevestigen zij het geluk der huisgezinnen, voorkomen zij vele rampen of verzachten deze ten minste enigermate.

Ook stichten zij niet zelden vrede in familiën en in gezelschappen. Hoe vaak gebeurt het niet b.v., dat vrienden en verwanten, die gedurende lange tijd met elkander op gespannen voet leefden, door een Nieuwjaars- of verjaringsbezoek met elkander voor altijd verzoend worden?

De wellevendheid vordert, dat men bezoeken aflegt:

a) Bij de aankomst in een plaats, waarin men een ambt moet bekleden of een werkkring gevonden heeft,

en wel bij alle overheden en ambtgenoten, alsook bij de families, in wier kring men zoude wensen opgenomen te worden.

In sommige plaatsen wil het gebruik echter, dat deze laatsten het eerst de vreemdelingen bezoeken, indien zij met hen in kennis wensen te komen; men vergewisse zich dus van de plaatselijke gebruiken.

De beschaafde Katholiek, die voor langere tijd zijn verblijf in een gemeente neemt, moet in de eerste dagen na zijn aankomst zich aan den herder zijner parochie voorstellen. In alle betrekkingen des levens ligt voor den leek troost en zegen in een veelvuldige omgang met den priester; derhalve moet hij ook geen enkele gelegenheid laten voorbijgaan om hem eerbiedig te naderen of de aangeknoopte betrekkingen te onderhouden.

b) Na een vererende uitnodiging, b.v. ten diner, om het even of men er gevolg aan gegeven heeft of niet.

c) Om zich van een plicht van dankbaarheid te kwijten, wanneer een hoger geplaatste, een begunstiger of een vriend een meer of minder grote dienst bewezen heeft.

d) Bij diegenen, van wie men een bezoek ontvangen heeft, en wel, in deftige kringen, binnen de acht of veertien dagen, die daarop volgen.

Dit tegenbezoek nalaten, zou een verkrachting zijn van de voorschriften der wellevendheid en hen, die men aldus gekrenkt heeft, van de verplichting van verdere bezoeken ontslaan.

Bij intieme vrienden en bekenden worden de bezoeken echter niet zo juist geteld; daarom is onder hen een tegenbezoek niet telkenmale verplichtend.

Overheden en weldoeners behoeven niet altijd

ondergeschikten of door hen begunstigde personen, die hen bezocht hebben, een tegenbezoek te brengen. Doen zij het toch, dan geven zij daardoor een sprekend bewijs van welwillendheid en grootmoedigheid.

e) Bij vrienden, om hen bij een vreugdevolle gebeurtenis te feliciteren, b.v. bij een onderscheiding, een bevordering, een benoeming, of om hun bij een treurig voorval, zoals een sterfgeval, een ongeluk, deelneming te betuigen.

f) Op de verjaardag of naamdag van een overste of vriend, waar dit gebruikelijk is. De dag zelf is daartoe het meest geschikt; 't is evenwel somtijds voldoende, als het bezoek binnen een paar dagen plaats heeft.

g) Bij hogergeplaatsten, naaste bloedverwanten, vrienden en bekenden op Nieuwjaarsdag.

De bezoeken op de éérste Januari zelf zijn het hartelijkst en meest eerbiedig; daarom legt men ze dan af bij de beste vrienden en de hoogste overheden; de andere bezoeken kunnen in de eerste acht dagen, ja zelfs aan gewone kennissen of bloedverwanten, zonder onbeleefdheid, de gehele maand door worden gebracht.

h) Om den voormaligen zielzorgers, leraars, enz. tijdens de vacantie zijn eerbied en dankbaarheid te tonen en met hen over zijn studiën, vorderingen, enz. te spreken.

i) Om vrienden of bekenden, als dezen zwaar ziek zijn, van zijn belangstelling te doen blijken.

Na hun genezing zijn dezen verplicht spoedig door een tegenbezoek een bewijs te geven hunner erkentelijkheid.

Het vernemen naar de toestand van een zieke moet mondeling geschieden hetzij in eigen persoon,

hetzij door een dienstbode, opdat van de kant der familie aanstonds een mondeling antwoord kan gegeven worden, wat niet zoveel tijd vordert als een schriftelijk. Per brief doet men het slechts dan, als men niet in dezelfde plaats verblijft.

k) Bij een hooggeplaatst overste, zoals bij een bisschop, een minister enz., om als ondergeschikte hun eerbiedig zijn opwachting te maken, wanneer dezen in een plaats ambtshalve vertoeven.

Wensen dezen zulke bezoeken te ontvangen, dan wordt gewoonlijk bekend gemaakt, dat daartoe gelegenheid zal bestaan.

l) Om afscheid te nemen, wanneer men een plaats verlaat, waar men gewoond heeft. Kort voor het vertrek brengt men een afscheidsbezoek aan overheden, familieleden en vrienden. Aan personen, met welke men bijna geen omgang heeft gehad, kan men toch een kaartje zenden met de letters p.p.c. (pour prendre congé, om afscheid te nemen). Dit kaartje wordt doorgaans niet beantwoord.

H o e h e e f t m e n z i c h b i j b e z o e k e n t e g e d r a g e n?

Om deze vraag duidelijk te beantwoorden, moet men nagaan, wat men te doen heeft:

1. B i j h e t a f l e g g e n v a n e e n b e z o e k, e n wel bij het binnenkomen - gedurende het bezoek - en bij het heengaan.
2. B i j h e t o n t v a n g e n v a n e e n b e z o e k.

I. Het afleggen van een bezoek.

1. Het bezoek geschiedt op een b e t a m e l i j k u u r zodat het niet lastig uitkomt. Over 't algemeen

genomen dus niet 's morgens vroeg of 's avonds laat, niet gedurende de maaltijden, of de uren van arbeid, niet des Zondags onder de H. Diensten, enz.

De wellevende mens verneemt naar de gebruiken van het huis, waarheen hij wil gaan, en richt zich daarnaar.

Meer en meer neemt het gebruik toe, voor beleefdheidsbezoeken vaste dagen (ontvangdagen) aan te wijzen. Heeft dus een familie dergelijke ontvangdagen, dan moeten de bezoekers daarmee rekening houden.

Deze dagen worden reeds op de visitekaartjes aangegeven.

In de meeste gevallen is de tijd voor beleefdheidsbezoeken van ongeveer 2 uur 's middags tot 5 uur, waarbij men echter met de tijd der maaltijden moet rekening houden.

Voor ambtsbezoeken houdt men zich aan de daarvoor bekend gemaakte uren; daarbuiten is het raadzaam eerst schriftelijk te vragen, of en wanneer men kan ontvangen worden.

2. Bij bezoeken zij men behoorlijk en net gekleed. Bij sneeuw of regen zorge men er voor, dat de schoenen of de klederen niet besmeurd worden.

Bij een enigszins deftig bezoek doet men steeds handschoenen aan. Deze moeten van lichtere kleur zijn, niet wit, evenmin zwart, tenzij die kleur door de rouw gevorderd wordt.

Alleen bij een zeer vertrouwelijk bezoek aan heren kan het rokend binnenkomen geoorloofd wezen.

3. B i j h e t b i n n e n k o m e n . Aan de woning gekomen van dengene, dien men bezoeken wil, schelt of klopt men aan - beide bedaard en beleefd - en wacht geduldig, tot opengemaakt of te kennen gegeven wordt, dat men kan binnentreden.

Men reinigt aan het voetijzer de schoenen, zelfs dan, als zij slechts weinig bemorst zijn.

Vertoont zich echter niemand, dan steekt men zijn visitekaartje, na een hoek omgevouwen te hebben, in de brievenbus of schuift het onder de deur.

Komt de dienstbode, dan groet men deze door het afnemen van de hoed en vraagt duidelijk naar den persoon of de personen, wien men een bezoek wenst te brengen; men zegt: ‘Is mijnheer, - is mevrouw NN., is mijnheer *en* mevrouw N.N. te huis?’ enz. ofwel: ‘Ontvangt mijnheer N.N. ook?’ enz. Men zegt ook wel kortweg ‘Mijnheer’, vóoral indien men tot de goede bekenden behoort.

Krijgt men een ontkennend antwoord, dan geeft men zijn naamkaartje af, met een vouwtje, groet weder vriendelijk en gaat heen.

Antwoordt de dienstbode bevestigend, dan laat men zich door haar geleiden. Vraagt zij later: ‘Wien mag ik aandienen?’ dan geeft men haar een kaartje, opdat zij het aan den persoon, dien men wenst te bezoeken, bezorge. In geval men er geen bij zich heeft, antwoordt men eenvoudig: ‘Mijnheer, Mevrouw, Mejuffrouw N.N.’ (Men noemt zijn naam niet alléén), bij ambtsbezoeken meldt men zijn betrekking en zijn naam en zorgt steeds deze zeer duidelijk uit te spreken.

't Is echter in deftiger kringen een fout tegen de wellevendheid, als men zijn kaartje vergeet.

4. In de gang van het huis reinigt men andermaal de schoenen op de gangmat en niet aan die der kamerdeur, blijft ongedekt en zet paraplu of stok in de standaard of anders tegen de deurstijl der kamer, waar men wordt binnengelaten. Het is onbeleefd zijn paraplu mede in de kamer te nemen; men ontdoet zich van zijn overjas, indien zulks voegzaam kan

geschieden; dikwijls geeft men ook de hoed af. De dienstbode neemt dan jas en hoed aan en hangt die weg.

Nu kunnen zich drie gevallen voordoen:

a) De dienstbode wijst een kamer aan, waarin degene zich bevindt, naar wien men gevraagd heeft. Men gaat dan (met de hoed in de hand) naar de deur en, zo de dienstbode zelf de deur niet opent, klopt men met twee of drie tikken zacht, doch hoorbaar. Men wacht dan tot 'binnen' geroepen wordt, om de aanwezige personen niet te overvallen of zich zelf niet in het onaangenaam geval te brengen, in eens anders kamer geheel alleen te zijn.

b)De dienstbode brengt den bezoeker in het salon, of in de spreekkamer, verzoekt plaats te nemen en brengt haar heer de booschap, dat die of die hem verlangt te spreken, waarop deze na enige ogenblikken verschijnt.

c) De dienstbode geleidt den bezoeker eerst in een voorkamer of wachtzaal en dient hem daarna aan.

Terwijl men zittend of staand haar terugkomst afwacht, is het geoorloofd de daar aanwezige sieraden of kunstvoorwerpen, als schilderijen, beelden, vazen boeken, albums, enz. te bezichtigen. Men wachte zich echter te zingen, te neuriën, iets aan te raken of te verleggen, brieven te lezen, laden te openen, enz. Komt de dienstbode terug en opent zij de deur der ontvangzaal, dan treedt men aanstonds (met de hoed in de hand) binnen. Gewoonlijk sluit de dienstbode de deur; vergeet zij het, dan doet men het zelf, steeds *zeer zacht*.

5. Bij het binnentreden laat een heer een hem vergezellende dame altijd voorgaan, men maakt een lichte buiging en gaat aanstonds naar de vrouw (of den heer) des huizes. Op een afstand van ongeveer twee schreden buigt men weder, ditmaal dieper, en

groet zo vriendelijk mogelijk, niet met ‘Goede morgen’ of ‘Goede dag’, maar men noemt daarbij de aanwezigen met de naam of met dien der familiebetrekking, of men zegt meer deftig: ‘Mevrouw N.N., Mijnheer N.N., Mejuffrouw N.N., Hoe vaart U’, enz. en beantwoordt de vragen naar de welstand, die dan gedaan worden. Intussen geeft men elkander de hand als degene, die ontvangt, de hand aanbiedt. Daarop wendt men zich rechts en links en groet de overige aanwezigen. Men wordt dan aan hen voorgesteld, indien men ze niet kent (zie No. 16 van dit Hoofdst.), en maakt ook tegenover hen een buiging.

Zijn er personen aanwezig, die men goed kent, dan groete men ze in 't bijzonder.

Is hij, dien men bezoekt, nog met anderen in gesprek, dan houdt men zich op enige afstand, tot hij gereed is; eerst dan haast men zich hem te groeten.

6. Wie met een hoed binnentreedt, houdt deze voortdurend zó in de hand, dat de voering niet gezien kan worden of legt hem, indien hij die ontvangt, niet vraagt de hoed voor zijn bezoeker te mogen wegleggen, als men gezeten is, zelf terzijde op de grond naast zich of onder de stoel, nimmer op een tafel of een kast en zeker niet op het bed, wanneer men toevallig in een slaapkamer zou ontvangen worden.

7. Men gaat niet zitten, voor men daartoe aangezocht wordt.

Zodra dit geschied is, neemt men plaats of zet de stoel bij op de aangewezen plaats.

Biedt de gastheer een leuningstoel aan, en zijn er meer zulke stoelen in de kamer, zo neemt men deze zonder meer aan; laat hij de keuze aan den bezoeker over, dan neemt deze een gewone stoel die het dichtst bij hem staat.

Men gaat zitten, zodra men daartoe wordt aangezocht.

Blijft hij, die het bezoek ontvangt, staan, dan is dit vaak een teken, dat men hem ongelegen komt of het kort moet maken. Ingeval er geen bepaalde plaats wordt aangewezen, is het passend tegenover dengene, dien men bezoekt, enigszins aan de kant der deur plaats te nemen. Een jongmens gaat het laatst zitten.

8. Gedurende het bezoek. Nadat iedereen heeft plaats genomen, begint het gesprek. Dit zij eenvoudig, ernstig en deftig, overeenkomstig de regelen, die in het volgende hoofdstuk uitvoerig zullen gegeven worden.

Het spreekt vanzelf, dat de voorschriften betrekkelijk de houding bij het zitten en staan, alsook die betreffende het hoesten, niezen enz. voornamelijk bij het bezoek moeten onderhouden worden.

Wij vestigen er hier nogmaals bijzonder de aandacht op, dat het jongelieden in tegenwoordigheid van ouderen betaamt zeer bescheiden te zijn, weinig te spreken en veel te luisteren.

9. Biedt men iemand een voorwerp aan, dan doet men dit met een kleine buiging en enige verplichtende woorden.

Men geeft het niet vóór een ander door, als dit niet volstrekt noodzakelijk is, en dan nog slechts nadat men beleefd om verontschuldiging heeft gevraagd. Bevindt zich de persoon, wien men de zaak geven wil, niet in de nabijheid, dan tracht men het hem te geven achter de anderen om, en als dit niet doenlijk is, verzoekt men iemand, die zich dichter bij hem bevindt, het over te reiken.

Heeft men een geschenk medegebracht, dan noemt

men er de prijs niet van, hemelt het zelf niet op, en spreekt er zelfs zo weinig mogelijk over.

Hetzelfde zij in 't voorbijgaan opgemerkt over de weldaden, die men bewijst. De gever moet zich zo gedragen, alsof het geven voor hem groter voldoening was dan het in ontvangst nemen voor den andere wezen kan. ‘Geven is zaliger dan ontvangen’. (Act. XX, 35).

Ontvangt men van iemand geld, dan telt men het niet in zijn bijzijn, tenzij het een handelszaak geldt. Indien hij, die het geld afdraagt, echter te kennen geeft, dat hij er op staat, dat men het nazie, dan geve men aan dat verzoek bereidwillig gevolg.

10. Verwijdert de persoon, bij wien men een bezoek brengt, zich een ogenblik, dan blijft men rustig zitten; bij zijn terugkomst staat men op en zet zich weder, wanneer hij het doet.

Komt gedurende het onderhoud een nieuwe bezoeker binnen, dan staat men eveneens van zijn stoel op. Is de nieuw binnengekomene een hooggeplaatst persoon, dan trekt men zich onmiddellijk terug; men neemt met een passend woord afscheid, zonder echter de ware reden te veel te laten doorschemeren en sta niet toe, dat iemand uitgeleide doet. Is men met zulken bezoeker op goede voet of dringt hij er op aan, dat men langer blijve, dan kan men nog een weinig wachten, doch in de regel moet men na 4 of 5 minuten opstaan en heengaan.

11. Een gewoon beleefdheidsbezoek moet 10 tot 15 minuten duren. Het ware echter onbeleefd naar de klok te zien, of die tijd verstreken is.

Wordt men uitgenodigd nog wat te blijven, dan kan men er nog een minuut of vijf aanknopen. De uitnodiging moet geschieden, zodra de be-

zoeker gaat opstaan, niet als hij reeds opgestaan is.

Onder vrienden is men niet zozeer aan tijd gebonden en kan het bezoek langer duren. Altijd echter geldt de regel: zodra men bemerkt, dat de persoon, dien men bezoekt, het druk heeft, dan mag men hem niet zonder noodzakelijkheid ophouden.

Het is waarlijk onuitstaanbaar, als een bezoeker geen besef of takt genoeg heeft om zich te rechter tijd te verwijderen. Begint hij, wien men een bezoek brengt, zekere onrust te tonen, te hoesten en naar de klok te zien, in een boek of courant te lezen, zich te verontschuldigen, dat hij nog het een of ander doen moet, of dat hij nog een bezoek moet afleggen; begint hij geen nieuw onderwerp te bespreken en vlot de conversatie niet meer, zo is het hoog tijd, dat men het gesprek afbreekt en afscheid neemt:

'Hij is verstandig, die steeds te gelegener tijd komt; doch nog verstandiger is hij, die weet te vertrekken, wanneer het behoort.' (P. Tilmann Pesch).

12. Aan verschillende omstandigheden kan men merken, of een bezoek aangenaam is. b.v. als men door de kinderen of dienstboden vriendelijk ontvangen wordt; als men wordt uitgenodigd nog langer te blijven of weldra terug te komen; als men spoedig een tegenbezoek ontvangt; als men ziet, dat men door zijn gesprekken belangstelling wekt, enz.

Zij, die bezoeken ontvangen, moeten dus op deze tekenen letten, vooral met betrekking tot hun dienstboden en kinderen.

13. Het bezoek moet zeer kort zijn:

a) Wanneer men weet, of bemerkt, dat de personen, die men bezoekt, moeten uitgaan of ergens verwacht worden; zo ook, wanneer zij in ons bijzijn geroepen worden.

b) Wanneer een bezoeker binnentreedt, die bijzonder aanzienlijk is of van wien men veronderstelt, dat hij zaken te regelen heeft, die hij liever alleen met de huisgenoten bespreekt.

c) Wanneer iemand in de voorkamer wacht, om te worden toegelaten.

d) Wanneer men, zoals boven opgemerkt is, aan allerlei tekenen merken kan, dat een langer vertoeven hinderlijk wordt.

e) Wanneer men komt op het uur van de maaltijd.

14. Al moet het bezoek wegens de aangehaalde redenen kort gemaakt worden, dan breekt men dit toch niet onverhoeds af, maar wacht men op een gunstige gelegenheid om het gesprek te eindigen; daarna neemt men afscheid, hoezeer de huisgenoten ook mogen aandringen om langer te blijven.

15. B i j h e t h e e n g a a n . Bij het einde van het bezoek staat men bedaard van zijn stoel op, (neemt de hoed), groet bevallig, evenals bij het binnenkomen, eerst de vrouw (of den heer) des huizes, dan de andere aanwezigen en trekt zich vriendelijk en bescheiden terug.

Kent degene, dien men bezoekt, zijn wereld, dan begeleidt hij, zo er niet meer bezoekers zijn, den bezoeker tot de huisdeur en maakt die zelf open. Hier groet men nog eens.

Komt de deur op straat uit, dan dekt men zich na deze groet; komt ze op de trap uit, dan houdt men de hoed in de hand, totdat men een hoek omslaat; daar maakt men, zich half omkerend, een laatste buiging, waarna de huisheer de deur eerst sluit. De weggaande mag de begeleiding tot aan de deur der receptie-zaal aannemen, niet verder, wanneer er nog andere bezoekers zijn.

Hij, die het bezoek ontvangt, waarschuwt dan door de schel de dienstbode om den bezoeker uit te laten. Zijn er geen andere bezoekers, dan kan men beleefdheidshalve bedanken, maar zich tot de trap, tot de huisdeur of nog verder laten vergezellen.

16. Leggen meerderen samen een bezoek af, dan hebben eerst de dames, dan de voornaamsten en de oudsten altijd de voorrang.

Zij gaan het eerst binnen; alleen bij het opgaan van een smalle trap gaan de heren voor; men laat daar aan de dames steeds de gemakkelijkste plaats, n.l. die aan de kant der leuning, wanneer er maar een is. De hoogste in rang neemt de ereplaats in, stelt de anderen voor, geeft zo nodig de reden van het bezoek aan, geeft het teken tot vertrek, enz.

Onbekenden, die elkander in een particulier huis ontmoeten, behoren steeds aan elkander te worden v o o r g e s t e l d . Die voorstelling geschiedt in de regel door dengene, die allen ontvangt, soms door iemand uit het gezelschap, of ook door den onbekende zelf.

Nog valt op te merken, dat de minderen aan de meerderen, de jongeren aan de ouderen, de heren aan de dames moeten voorgesteld worden. Degene, die de anderen voorstelt, zegt ongeveer: ‘Ik heb de eer u voor te stellen mijnheer N.N.’, of eenvoudiger: ‘Mag ik u voorstellen mijnheer N.N.’. Is de voorgestelde zijn bloedverwant, dan voegt hij er deze omstandigheid bij. Is men vertrouwelijk met elkander of dringt de tijd, dan noemt men eenvoudig den enen persoon aan den anderen: ‘Mijnheer B’ - ‘Mevrouw C’ - ‘Mejuffrouw D’, tenzij de ene veel ouder is dan de ander of diens overste is, in welk geval men de beleefdere vorm moet gebruiken, maar zich tot den

ondergeschikte wendend zegt men eenvoudig: ‘Mijnheer C’.

Degene, aan wien iemand voorgesteld wordt, moet steeds door een vriendelijk woord, als: ‘aangenaam, (zeer aangenaam), vererend uw kennis te maken’, van zijn ingenomenheid doen blijken en naar omstandigheden al of niet de hand aanbieden en met een vriendelijk woord het gesprek beginnen.

Bij de eerste voorstelling bieden de dames gewoonlijk na het binnentreden haar hand niet aan, wel bij het vertrek, als zij zelf ontvangen hebben. Het gebeurt soms, dat men zich zelf moet voorstellen, b.v. bij een eerste bezoek als pastoor, als notaris enz. In zulk geval zegt men gewoonlijk: Mag ik mij aan U voorstellen? en noemt dan zijn naam met het woord ‘mijnheer’ ‘mevrouw’ enz. of met de ambtstitel. De ander behoort dan zich voor te stellen door het noemen van zijn of haar naam met het passend praedicaat of de passende ambtstitel, tenzij die voorstelling geheel overbodig is, omdat hij of zij vanzelf aan dien persoon bekend is. 't Gebeurt ook wel, dat men in een gezelschap zich door een bekend persoon laat voorstellen aan de andere onbekenden.

Personen die aan elkander voorgesteld zijn, behoren elkander later steeds te groeten.

II. Het ontvangen van een bezoek.

1. Beleefdheids- en vriendschapsbezoeken worden gewoonlijk afgewacht door de vrouw des huizes. Deze is dan de hoofdpersoon, ook al is de man mede aanwezig.

Nadat de bezoeker gescheld heeft, zal de dienstbode hem niet lang aan de deur laten wachten, maar deze spoedig openen, beleefd groeten en bescheiden op de vragen van den bezoeker antwoorden.

Is het in een huis de ontvangdag, dan behoort alles tot die ontvangst tijdig gereed en de huisvrouw in de ontvangkamer te zijn. In de winter moet het vertrek tijdig verwarmd zijn. De dienstbode behoort ook net gekleed te wezen.

Wil iemand geen bezoek ontvangen, dan moet de dienstbode dit weten. Deze zegt dan niet: ‘Mevrouw (of mijnheer) heeft gezegd, dat zij (of hij) niet thuis is,’ maar eenvoudig: ‘Mevrouw (mijnheer) is niet thuis’ of ook ‘ontvangt niet’. Zij vraagt ook niet: ‘Wie zijt gij?’ maar: ‘Wie mag ik zeggen, dat mevrouw (of mijnheer) wenst te spreken?’ of (deftiger): ‘wien mag ik aandienen?’ Vooral vorse zij zelf niet onbescheiden uit: ‘Wat hebt gij bij mijnheer te doen?’

2. Wordt de bezoeker, zoals meestal geschiedt, in de zaal of de spreekkamer ontvangen, zo is het onbeleefd hem lang alleen te laten.

Het spreekt vanzelf, dat men 's winters in een verwarmde kamer moet ontvangen.

Is degene, die het bezoek ontvangen moet, door zaken, die niet uitgesteld kunnen worden, verhinderd aanstonds te verschijnen, dan zendt hij zo mogelijk een ander persoon, die hem zolang vervangt, tot hij zelf komen kan. Binnentredend zal hij dan met enige beleefde woorden verschoning vragen voor zijn uitblijven.

Wordt het bezoek in de woon- of werkkamer van den heer des huizes ontvangen, dan moet deze opstaan, met vriendelijke voorkomendheid den binnentredende

tegemoet gaan, hem beleefd groeten, hem een gemakkelijke stoel, en, als het koud is, een aangename plaats bij de kachel aanwijzen enz.; bovendien hem alle oplettendheid betonen, die ontwikkelde lieden past, om door zijn innemend gedrag het genoegen te kennen te geven, dat het bezoek hem verschaft.

Hij begint met de groet van zijn bezoeker te beantwoorden, dan vraagt hij naar de welstand van zijn bezoeker, vervolgens naar die van zijn huisgenoten, als het pas heeft, wijst hem een stoel aan en verzoekt hem plaats te nemen, zeggende b.v.: ‘Neem U plaats, als het U belieft’, of ‘gelieve plaats te nemen’, of ‘zet u, als het u belieft’. Hij doet dit niet op overdreven beleefde manier, b.v.: ‘Wil u de goedheid hebben u te zetten’.

Niet licht mag hij een stoel aanbieden, waarop hij zelf of een ander zo juist gezeten heeft.

3. Het is de taak van dengene, die het bezoek ontvangt, te zorgen, dat het gesprek geregeld gevoerd worde en de stof daarvoor niet ontbreke, zonder echter zelf het gesprek te beheersen.

Hij tone noch in zijn houding, noch in zijn handelwijze dat de tegenwoordigheid van den bezoeker hem hinderlijk is; hij blijve veeleer steeds geduldig en vriendelijk, hoe lang het bezoek ook moge duren.

Als hij, bij het binnenkomen van den bezoeker, aan de arbeid is, dan moet hij zo doenlijk hiermede ophouden; gaat het niet, dan zal hij verlof vragen, deze eerst te mogen afmaken.

Is hij aan 't eten, dan moet hij dit onderbreken en mag er niet licht mede doorgaan, zelfs niet indien de bezoeker hem daartoe aanspoort.

Wanneer hem soms gedurende het gesprek een brief wordt gebracht, dan mag hij deze niet openen;

is de bezoeker beleefd, dan verzoekt deze hem terstond er inzage van te willen nemen. Dit doet hij dan vluchtig, tenzij hij weet, dat de boodschap niet dringend is en de brief evengoed later kan gelezen worden. Ditzelfde geldt, als iemand in tegenwoordigheid van anderen aan tafel of in een vergadering een brief of telegram ontvangt.

4. Maakt de bezoeker zich gereed te vertrekken, dan laat men hem dit in de regel rustig doen.

Bij wederzijdse vriendschappelijke betrekkingen kan men hem evenwel verzoeken langer te blijven; geeft deze daarop te kennen, dat hij dit niet kan, dan mag men niet verder aandringen en moet men hem laten gaan. De welopgevoede mens is beleefd, maar niet opdringerig.

5. Bij het heengaan van een bezoeker staan alle aanwezigen op.

De gastheer begeleidt den vertrekkende en opent zelf de kamerdeur.

In de steden gaat de gastheer mee tot de buitendeur, die op straat, soms op een trap uitkomt; buiten, tot de huisdeur, ja zelfs tot de poort van het erf, of van de tuin.

Beambten, die in hun kantoor ontvangen, zijn hieraan niet gehouden, evenmin de dames opzichtens de heren. Zij nemen in haar kamer beleefd afscheid en begeleiden niemand tot de voordeur, doch waarschuwen de dienstbode, die dan den bezoeker uitlaat.

Vertrekt de bezoeker per rijtuig, dan gaat de gastheer soms mee tot het portier of blijft aan de deur staan, tot eerstgenoemde ingestegen is. Zodra het rijtuig vertrekt, herhaalt hij nog eens de groet met een buiging en keert in huis terug.

6. Ontvangen meerderen in één huis bezoek, dan kan een van hen den bezoeker uitgeleide doen, terwijl de anderen bij de pas aangekomenen blijven. Is er slechts één persoon en zijn er meer bezoekers, die niet tegelijk vertrekken, dan gaat hij met den vertrekkende tot de deur der zaal mede en niet verder, tenzij het een zeer hooggeplaatst persoon zij. In dat geval kan men de overigen een ogenblik alleen laten, om dien voornamen bezoeker tot de huisdeur of het rijtuig te vergezellen; anders schelt men, opdat de dienstbode den bezoeker uitlate.

Worden er, bij bezoeken, thee of andere dranken met of zonder gebakjes aangeboden, dan mag men gerust bedanken; nooit make men daarvan een onbescheiden gebruik. Jonge dames, die een bezoek afleggen, kunnen dan wel eens de gelegenheid hebben haar hulp te verlenen.

III. Bezoeken bij sommige hooggeplaatste personen.

1. Bezoeken, die bij de hoogste machten op aarde, zoals bij den Paus, de Koningin of den Koning, ook wel bij een vorst, kardinaal, minister of bisschop worden toegestaan, worden a u d i ë n t i e s genoemd. Bij deze wordt een bijzonder ceremoniëel gevolgd.

2. De audiëntie bij den Paus of bij een vorst moet van te voren en bij de daartoe aangestelde personen worden aangevraagd.

Wordt de audiëntie verleend, dan worden ook gewoonlijk de voorschriften der étiquette, die men in kleding enz. te onderhouden heeft, bekend gemaakt;

zo niet, dan zal men zelf daarnaar ter plaatse moeten gaan informeren. 't Spreekt vanzelf, dat men alle voorschriften nauwkeurig moet opvolgen.

Wij stippen hier slechts aan dat men bij een bezoek aan Z.H. den Paus drie kniebuigingen moet maken: één aan de ingang der audiëntiezaal, één in het midden daarvan, en één onmiddellijk bij den Paus, geknield pleegt men dan het Kruis te kussen, dat op de pauselijke pantoffel geborduurd is.

Verder nog, dat men den Paus aanspreekt met: ‘Très-Saint Père’, ‘Beatissime Pater’, en de Koningin met ‘Majesteit’ of ‘Mevrouw’; een Koning met ‘Sire’ of ‘Majesteit’.

3. Bij een bezoek *aan* een b i s s c h o p gedraagt men zich volgenderwijze: de bezoeker gaat op een der gewone ontvanguren naar het paleis en wordt door een bediende aangediend en in het vertrek van den prelaat gelaten. Op ongeveer twee passen van den bisschop maakt de bezoeker een buiging, knielt neder om de zegen te ontvangen en de hem daarop aangeboden ring te kussen. Dan staat hij op; wordt hij uitgenodigd plaats te nemen, dan doet hij zulks.

Nadat het gesprek geëindigd is, knielt de bezoeker eerbiedig neder om de zegen te vragen en de ring te kussen; hij vermijdt bij het heengaan den bisschop de rug toe te keren.

Ontvangt een vreemde het bezoek *van* een bisschop, dan behoort deze in een particuliere woning zowel bij het binnenkomen als bij het vertrek des bisschops de zegen te vragen en de ring te kussen.

IV. Visitekaarten.

1. Van groot, wellicht overdreven groot gewicht zijn tegenwoordig de visitekaartjes.

Matig en verstandig gebruikt, bewijzen zij in de wellevende samenleving wezenlijke diensten. Zij hebben het tweevoudig voordeel van te voldoen aan de wellevendheid en de naastenliefde en van tijd uit te winnen. Lieden, die men niet genoeg kent om ze dikwijls te bezoeken, met wie men echter gaarne in goede verstandhouding wenst te blijven, kan men met een kaartje een bewijs van vriendschap geven, dat bij hen in aangename herinnering blijft. Het strekt den mens dikwijls tot niet geringe troost, als hij in aangename of moeilijke omstandigheden ondervindt, niet alléén en verlaten te staan en dan ontwaren mag, dat hij door achtbare personen hooggeschat en gewaardeerd wordt.

2. Intussen wordt er van zulke kaartjes veel misbruik gemaakt en juist hiertegen moet gewaarschuwd worden. Voor ons gelden de volgende regels:

a) Volwassenen en personen, die een zelfstandige betrekking bekleden, kunnen zich van visitekaarten bedienen; kinderen of jeugdige studenten, bij bezoeken althans zeker, niet; over 't algemeen bevorderen zij bij dezen lichtzinnigheid en ijdelheid en veroorzaken onnodige uitgaven.

b) De kaartjes voegen zich in vorm en kleur naar de mode.

Over 't algemeen zijn zij van wit, niet getint, ongeglansd, sterk papier, ongeveer 8 c.M. lang en 5 c.M. breed. De geglaceerde zijn tegenwoordig niet meer in gebruik; ook ziet men thans nog slechts zelden

kaartjes met vergulde randen. Het kunstig bewerkte papier, b.v. het gemarmerde, het paarlemoerachtige, behoort tot de uitzonderingen en is dus niet aan te bevelen.

De kaarten vermelden behalve de familienaam, voorafgegaan door de initialen der voornamen, in kleiner letter de betrekking of het ambt van den bezitter, en, vooral in grotere plaatsen, onderaan rechts diens woonplaats of verder adres.

Personen, die van adel zijn, plaatsen hun titel op het kaartje of boven hun naam de aan hun adeldom voegende kroon. Deze kroon heeft voor de gewone adel vijf, voor een baron zeven, voor een graaf negen punten.

Het visitekaartje ener dame vermeldt slechts haar naam en c.q. haar adeldom op de aangegeven wijze.

Gedurende de rouwtijd heeft de kaart een aan de rouw passende zwarte rand. De kaarten zijn geschreven, gedrukt of gelithographeerd. De laatste gaan terecht voor de deftigste door.

3. De kaartjes worden gebruikt:

a) Bij bezoeken en wel:

A) Om, zoals reeds gezegd is, zich door de dienstbode te doen aandienen. In dit geval laat men het kaartje zoals het is.

B) Wanneer men den verlangden persoon niet te huis treft. Is er een dienstbode, dan geeft men deze het kaartje om het aan dengene, wien men een bezoek wil brengen, bij zijn thuiskomst te overhandigen: is er niemand en wordt de deur niet geopend, dan steekt men het in de brievenbus of schuift het onder de deur. In beide gevallen vouwt men de linkerbovenhoek of rand ½ c.M. volgens de breedte en naar binnen om, ten teken, dat men het persoonlijk afge-

geven heeft en het voornemen had een bezoek af te leggen. Bij afscheidsbezoeken schrijft men onder in de hoek links *p.p.c.* (pour prendre congé).

C) Met Nieuwjaar of op andere tijden des jaars, om iemand zijn opwachting te maken, zonder hem te willen spreken. Soms brengt men het kaartje persoonlijk naar de woning van hem, dien de oplettendheid geldt, en geeft het ongeschonden aan de dienstbode om het haar heer te overhandigen. Zij wordt dan op dezelfde wijze beantwoord.

b) In plaats van brieven. Zij worden in een open enveloppe, gewoonlijk met de post gezonden, en wel:

A) Aan dengene, die er ons een heeft toegezonden.

B) Aan dengene, die ons een gedrukte mededeling zendt van een sterfgeval, een huwelijk, een verloving, een geboorte of H. Wijding, enz., zo men daarop niet door een bezoek, door een brief of een telegram wil antwoorden.

Bij de beantwoording ener aankondiging van overlijden door een kaartje, plaatst men dikwijls onder in de linkerhoek de letters *p.c.* (pour condoler) om zijn deelname in de droefheid van den geadresseerde uit te drukken; in de andere gevallen *p.f.* (pour féliciter) om hem met de medegedeelde blijde gebeurtenis geluk te wensen.

Men verzendt deze kaartjes onmiddellijk na het vernemen van het overlijden, van de geboorte of de verloving; bij het huwelijk, op de dag der receptie of der huwelijksplechtigheid; bij een H. Wijding, op de dag, waarop deze wordt ontvangen.

C) Met Nieuwjaar of op de naam- en verjaardag van die personen, met wie men zekere betrekkingen wil onderhouden, doch die niet in die mate met ons

bevriend zijn, dat men hun een bezoek moet brengen of een brief moet schrijven.

In deze gevallen blijven de kaartjes gewoonlijk onbeschreven; soms zet men er de letters *p.f.* (pour féliciter) of Z.N. op.

D) Om zodanige bekenden bij bijzondere voorvallen, zoals bij een benoeming, bevordering, onderscheiding, verkiezing, enz. geluk te wensen.

Hier draagt het kaartje weer de letters *p.f.* en wordt beantwoord door een kaartje met *p.r.* (pour remercier).

In de laatste tijd komen Nederlandse verkortingen meer in zwang.

Men beveelt daarvoor onderstaande afkortingen aan:

1. DANKBETUIGING: *m.d., m.h.d., m.i.d., m.o.d.*
2. AFSCHEID: *t.a., t.w.* (weerziens).
3. GELUKWENS: *m.g., m.h.g., m.w.g., m.o.g.*
4. DEELNEMING: *m.r., m.h.r., m.o.r., m.i.r., m.w.r.*
5. NIEUWJAARSWENS: *z.n.* (Zalig Nieuwjaar).

De niet verklaarde afkortingen betekenen;

m. = met, *h.* = hartelijk, *w.* = welgemeend, *o.* = oprecht, *i.* = innig, *g.* = gelukwens, *d.* = dank, *t.* = tot, *a.* = afscheid, *r.* = rouwbeklag.

De Postwet laat toe, kaartjes, beschreven met gemelde of andere verkortingen, of ook met de volledig uitgedrukte formules, volgens het tarief van ‘Drukwerk’ te verzenden.

Zesde hoofdstuk.
Het gesprek en het gedrag in gezelschappen.

Het gesprek is het mondeling onderhoud tussen twee of meer personen, de wederzijdse mededeling van ervaringen, inzichten en indrukken, waarbij verstand, karakter, en gemoed geopenbaard worden en waarbij gewoonlijk ook meer verborgen neigingen, wensen, luimen en hartstochten meer of minder doorschemeren. Het is een tijdverblijf, waarbij de door de arbeid of zaken vermoeide geest uitrust en nieuwe krachten verzamelt, een werkdadig middel om nieuwe kennis te verwerven of de reeds verworven te vermeerderen en te bestendigen, eindelijk een gunstige gelegenheid om zich bij zijn medemensen invloed en aanzien te verschaffen. Wie goed weet te praten, houdt de aandacht van den toehoorder gespannen en wint gemakkelijk diens sympathie. Niet iedereen verstaat de kunst om een onderhoudend en aangenaam gesprek te leiden of te voeren; maar niemand is ontheven van de plicht, de goede toon in de gezelschappen te bevorderen en de voorschriften der ware wellevendheid ook in het gesprek na te komen.

Het is daarom hoogst nuttig de voorschriften te kennen, die in het gezelschap en bij de daar te voeren gesprekken moeten onderhouden worden.

1. De houding des lichaams, moet ook in de gezellige kring onberispelijk, edel en waardig zijn, zoals boven (Hoofdst. III) is uiteengezet.

Aan de voorschriften daar gegeven moet dit nog worden toegevoegd: men kiest zodanige plaats dat men dengene, met wien men spreekt, in het aangezicht kan zien en de indruk kan waarnemen, dien het gesprek op hem maakt; men plaatst zich echter niet te dicht bij hem. Ook vermijdt men bij het gesprek, het gezicht te vertrekken, de tanden te laten zien, grimassen met de mond te maken, enz.

2. Men bedient zich zoveel mogelijk van een taal, die alle aanwezigen verstaan. Anders zou toch een gedeelte genoodzaakt zijn te zwijgen, of zou het de schijn hebben, dat men voor hen iets verbergen wilde, of dat zij zelf door de aanwezigen besproken worden. Men spreke die taal in haar *beschaafde vorm*.

Derhalve moeten wij, ofschoon het Nederlands onze moedertaal is, toch Frans spreken in een gezelschap, waarin één persoon het Nederlands niet machtig is, terwijl allen het Frans verstaan; indien slechts enkelen in de vreemde taal een gesprek kunnen voeren, scharen dezen zich zoveel mogelijk om den vreemdeling en spreken in zijn taal.

Men lette hierop ook bij het aanwijzen der plaatsen aan tafel, wanneer men zulk een gast ten eten heeft.

Wordt het gesprek gevoerd in een beschaafde taal, dan spreke men die zo correct mogelijk. Grondige taalkennis en nette uitspraak geven altijd een aanbeveling.

Onder meer hoede men zich voor onjuiste of onbeschaafde uitspraak en verkeerde toonlegging, voor stamelen, stotteren en inslikken van woorden of lettergrepen.

Insgelijks vermijde men het overdreven gebruik van vreemde woorden en technische uitdrukkingen. Dat getuigt van ijdelheid en gemaaktheid, het maakt den spreker belachelijk en het gesprek ongenietbaar.

Men vermijde te sterk overdreven hyperbolische uitdrukkingen; ook gebruike men niet ieder ogenblik om groter belangstelling voor zijn verhaal te wekken de woorden: uitstekend, superbe, verbazend, ongehoord, goddelijk, kolossaal, pyramidaal, magnifique, admirable, fabelachtig, betoverend, verblindend, verbazingwekkend; noch de woorden: énig, ongewoon, buitengewoon, uiterst, enorm, unique, leuk enz.

Wat ‘goed’ is, noeme men eenvoudig ‘goed’, niet aanstonds ‘volmaakt’; wat ‘niet schoon is’ hete men niet ‘afschuwelijk’, de waarheid alleen houdt stand. Velen verliezen alle geloofwaardigheid, omdat zij de gewoonte hebben te overdrijven en onjuist te zijn in hun voorstellingen.

Eindelijk onthoude men zich van alle ruwe en krenkende uitdrukkingen.

De gewoonte om alles onverbloemd, onomwonden uit te drukken,

‘d'appeler chat un chat et Rollet un fripon’ zoals B o i l e a u zegt, wordt door onze verfijnde zeden veelal niet meer geduld. Men zegt, b.v. niet licht: ‘die beambte is afgezet’, maar ‘hij heeft zijn ontslag of zijn pensioen aangevraagd, gekregen’; evenmin: ‘N.N. is uit dit of dat gesticht weggejaagd’, maar, ‘N.N. is naar huis teruggekeerd’ of ‘heeft de inrichting verlaten’.

3. D e t o o n d e r s t e m zij bij het gesprek aangenaam, derhalve:

a) Spreke men niet met een hoge, schrille stem, maar op een middelmatige natuurlijke toon. Is de

natuurlijke toon der stem ruw en onbeschaafd, dan moet men die met veel zorg matigen.

Men spreke ook niet te luid, zodat het spreken in schreeuwen overslaat; niet te zacht, opdat men het doel van het spreken, n.l. gehoord en verstaan te worden, niet misse.

Men wijzige de stem naar de omstandigheden; buiten en op straat spreekt men nu eens luider dan weer minder luid dan in een kamer; in een gesprek met velen niet zo zacht als met een enkele; bij een gloeiende speech krachtiger dan bij een eenvoudig verhaal.

b) Vermijde men het door de neus spreken en het spreken op een zangerige toon; men declamere ook niet op sierlijke, pathetische wijze, als hield men een feestrede.

c) Fluistere men niemand iets stilletjes in het oor; het gesprek is voor allen; de overige aanwezigen zouden kunnen menen, dat zij het voorwerp van liefdeloze bemerkingen zijn.

4. Doch gaan wij over tot de inhoud van het gesprek o f h e t o n d e r h o u d z e l f.

Opdat het beantwoorde aan de eisen der wellevendheid, welke hier immer veroordeelt, wat ook Gods wet verbiedt, moet de bezoeker of deelnemer in het gesprek blijk geven, verschillende goede hoedanigheden te bezitten. Hij tone zich dan: *a*) beleefd, *b*) kies, rein en nauwgezet, *c*) omzichtig en behoedzaam, *d*) bescheiden, *e*) liefderijk, *f*) onderhoudend en *g*) vredelievend.

5. B e l e e f d.

In het gesprek en de omgang onderhoude men de r e g e l e n en v o r m e n, die in beschaafde kringen gebruikelijk zijn, en die veel tot veraangenaming des levens en der onderlinge betrekkingen bijdragen.

a) Men doe, bij het groeten en aanspreken van een persoon, een naam of titel, indien hij die bezit, steeds voorafgaan door het woord: Mijnheer, Mevrouw, Mejuffrouw.

Volgens de tegenwoordige gebruiken, kan men zelfs met die woorden alléén volstaan, ook tegenover adellijke of aanzienlijke personen. Men lette er dan slechts op, dat men bij een adellijke jongedame het woord ‘freule’ gebruikt en dat men onder de geestelijke personen een Bisschop en sommige prelaten aanspreekt met ‘Monseigneur’, een ordensgeestelijke met ‘Pater’.

Sommige ambtstitels, b.v. Burgemeester, Dokter, Notaris, Professor, bezigt men ook met of zonder het woord ‘Mijnheer’; men bedient zich wel van de adellijke titel, wanneer deze een hogere rang aanduidt, b.v. bij een baron of graaf, die luitenant is, zegt men niet: ‘Mijnheer de luitenant’, maar ‘Mijnheer de baron’, ‘Mijnheer de graaf’.

Vorsten en prinsen hebben het praedicaat: ‘Uwe Hoogheid’.

Als antwoord op een vraag of opmerking zegge men niet kortaf: ‘Ja!’, ‘Neen!’ wat zeker den vrager ontstemmen, zo niet beledigen zou, maar men voege bij de bevestiging of ontkenning ten minste de naam of titel, zoals bij het aanspreken: ‘Ja, mijnheer’, ‘Neen, luitenant’. Zelfs dit is nauwelijks voldoende. De aangesprokene voege er liever iets passends bij en spreke dit beleefd uit: b.v. ‘Ja, mijnheer, met plezier - zeker - gaarne’.

In geen geval mag bij een ontkennend of weigerend antwoord verzuimd worden, aan het woordje ‘neen’ een korte verklarende zin of tenminste een verzachtend of verzoetend woord toe te voegen: ‘neen,

mijnheer, voor zover ik weet'. 'Ongelukkig, neen, mijnheer'. 'Tot mijn spijt, neen, mevrouw', enz.

b) Spreekt men over afwezigen, bijzonder over hen, die hooggeplaatst zijn of tot de eigen overheid behoren, b.v. van professoren, pastoors, rechters, magistraatspersonen, enz., dan noemt men de naam of de titel niet alleen, maar steeds met het woord 'mijnheer', b.v. 'Mijnheer R. laat u zeggen', 'Mijnheer de Burgemeester heeft mij bericht'.

Er komen zelfs omstandigheden voor, in welke men de naam van een vriend of kameraad, soms die van zijn broeders, moet doen voorafgaan door het woord 'Mijnheer', namelijk wanneer men over hen spreekt met lieden, die hen niet kennen of die onder hen staan. Zo zegt men tot den bediende van zijn vriend niet: 'Is R. te huis?' Daarentegen mag een zoon in gesprek met anderen niet zeggen: 'Mijnheer mijn vader', maar eenvoudig 'Mijn vader'.

Kinderen mogen hun ouders in het gesprek noemen: 'Vader' en 'Moeder,' of 'Papa' en 'Mama', gelijk zij dit te huis gewoon zijn.

Van een bisschop zegt men: Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid of Monseigneur.

Afkeurenswaardig en ongemanierd ware het, oversten of andere achtbare personen met de voornaam of nog erger, met spot- of bijnamen aan te duiden.

c) In een onderhoud met personen, die het woord 'Vice' of 'Sub' of 'Onder' vóór hun titel hebben, zoals 'Vice-rector', 'Sub-regent', wordt somtijds het woord 'Vice', 'Sub' of 'Onder' weggelaten.

d) Spreekt men tot een man van diens echtgenote, dan gebruike men voor personen van hogere stand niet licht: 'uw vrouw', 'uw gemalin', maar 'Mevrouw N.' of men noemt haar met de titel, als

zij er een heeft, b.v. ‘Mevrouw de Gravin is aangekomen’.

In gesprek met ouders kan men zeggen, als men familiair met hen omgaat: ‘Uw zoon, uw dochter heeft mij geschreven’, anders liever: ‘Mijnheer, Mejuffrouw’.

Slechts onder familieleden of intieme kennissen is het geoorloofd, als men tot of van hen spreekt, elkander met de voornaam te noemen.

e) Het aanbieden of vragen van een voorwerp geschiede niet met barse of norse woorden.

De wellevendheid heeft daarvoor formules, waaraan men zich reeds in zijn jeugd moet gewennen. Zo zegt men bij het aanbieden van een voorwerp: ‘Mag ik u (dit) aanbieden, presenteren?’ ‘Mag ik zo vrij zijn, u dit aan te bieden?’

Verlangt men van iemand iets, b.v. water of zout, dan zegt men niet lakonisch: ‘Water!’ ‘Zout!’ ook niet: ‘Geef mij water of zout!’, maar ‘Geef mij, als het u belieft’. ‘Mag ik u even het water, het zout vragen?’

Als men iemand een dienst verzoekt, gebruikt men een der zinswendingen: ‘Heb de goedheid, doe mij het genoegen, wees zo goed’, of tenminste de uitdrukking ‘als het u belieft’.

Ook een overste zegt tot zijn ondergeschikte ‘Doe mij het genoegen, enz.’. De aangesprokene weigere de verlangde dienst niet, maar bewijze hem met genoegen, als hij kan, en doe hem tevens van een vriendelijk woord vergezeld gaan. Ook bedanke men voor iedere oplettendheid en dienstbetoning: ‘Vriendelijk dank’, ‘Dank u, mijnheer’, enz.

f) Op een vraag, welke men niet verstaan heeft, antwoorde men niet kortweg: ‘Hoe?’ ‘Wat!’ ‘Hè?’

maar: ‘Neem mij niet kwalijk, ik had niet goed verstaan; mag ik u nog even vragen, wat u bedoelde?’ ‘Wat belieft u, (Mijnheer, Mevrouw)?’

g) Het is verder tegen de goede toon, in de loop van het gesprek op te houden en te vragen: ‘Verstaat u mij?’ Het zou de schijn hebben, als twijfelde men aan het goed begrip der hoorders. Evenmin mag men zeggen: ‘Indien het waar is, wat u zegt’, de aangesprokene zou menen, dat men aan zijn woorden geen geloof sloeg.

h) Bijzonder tone zich de Katholiek eerbiedig in zijn uitdrukkingen, wanneer er sprake is van heilige zaken. Zo zegt hij niet: de Mis, de Communie, het Sacrament des altaars, enz., maar: de H. Mis, de H. Communie, het Heilig Sacrament of het Allerheiligste.

Men noemt ook de heiligen niet kort weg bij hun namen: Petrus, Franciscus, de Moeder Gods, de Maagd Maria, maar zegt: ‘de H. Petrus, de H. Franciscus, de H. Moeder Gods, de allerheiligste Maagd Maria’, enz.

6. Voor het gebruik van *u, gij, jij* en *je* lette men op het volgende: *U* wordt steeds gebezigd door jongeren tegenover ouderen, en door minderen tegenover meerderen; ook door ouderen en meerderen, die jongeren of minderen door geen gemeenzame toon willen krenken, of die elke gemeenzaamheid met hen willen vermijden.

Men wachte zich in plaats van dit *u* het gewestelijke *uwes, uwé* of *ouw* te gebruiken.

Gij of *ge* worden hoofdzakelijk in de schrijftaal gebruikt. In brieven houdt *gij* of *ge* het midden tussen het gemeenzame *je* en het beleefde *u*. Ook in toespraken, gebeden en dergelijke hogere spreektaal is *gij* of *ge* gebruikelijk.

Jij of *je* wordt gebruikt in gemeenzame en ver-

trouwelijke gesprekken, onder intieme vrienden, tegenover een mindere.

7. K i e s , r e i n en n a u w g e z e t .

De katholiek moet vóór alles God beminnen en Diens geboden onderhouden, zijn geloof belijden en beoefenen, de H. Kerk, haar bedienaren, gebruiken, instellingen en genademiddelen in ere houden. Nooit mag in een Christelijk gezelschap iets vernomen worden, wat deze gevoelens kan krenken: niet minder dan de wet Gods veroordeelt de wellevendheid zulke gesprekken.

Daarom worden in het gesprek zorgvuldig vermeden:

a) Alle uitdrukkingen tegen de H. Kerk of haar inrichting, tegen den paus, de bisschoppen, de priesters, de kloosterlingen; spotredenen over de heiligen, de wonderen, de godsdienst, de godsdienstoefeningen, de kerkgebruiken of godvruchtige gewoonten.

Men wachte zich de tekst der H. Schrift te misbruiken, te verminken, op belachelijke of profane wijze te pas te brengen.

Even ongepast is 't bij iedere gelegenheid uit te roepen: ‘Jezus! Maria!’ ‘O God!’ ‘Mijn God!’ Het laatste is reeds door het tweede gebod verboden: ‘Gij zult de naam van den Heer, uwen God, niet zonder reden gebruiken’.

Newton ontblootte het hoofd, telkens als hij de naam van God uitsprak.

b) Onzedige of ook slechts lichtzinnig, dubbelzinnige en ongepaste gezegden, die een kuis, onschuldig oor kunnen kwetsen, een gevaarlijke nieuwsgierigheid prikkelen of slechte voorstellingen in de verbeelding van den een of anderen toehoorder kunnen opwekken.

Men kan in zijn gesprekken in dit opzicht niet te rein of te omzichtig zijn. Weg dus met alle flauwe

toespelingen of uitdrukkingen, met alle gemene woorden, aanstotelijke geschiedenissen en anecdoten! Zij doen niet alleen de bedorvenheid van het eigen hart toenemen, maar richten ook vaak in de harten van anderen betreurenswaardige verwoestingen aan.

Zowel de wellevendheid als de deugd veroordelen in hoge mate zulke lichtzinnige en losse gesprekken, die de eerbaarheid min of meer in gevaar brengen. Men dulde ze dus nimmer, beschouwe ze als een persoonlijke belediging en aarzele niet in waardige fierheid daartegen nadrukkelijk op te komen of ten minste van zijn misnoegen te doen blijken. De lafheid der toehoorders moedigt de ergernisgevers maar al te vaak aan in hun snood bedrijf!

c) Vloekwoorden en andere uitdrukkingen, die daarop gelijken. De eerste zijn een gruwel voor God en voor de beschaafde kringen; van de laatste behoort het monopolie aan achterbuurten en vismarkt te blijven.

d) Lage en platte uitdrukkingen of zinspelingen, welke op de natuurlijke behoeften betrekking hebben, welke wij hier niet nader kunnen of willen aanduiden.

e) Zekere ruwe zegswijzen, die het gewone volk zich wel veroorlooft, doch die in fatsoenlijke gezelschappen nooit burgerrecht zullen verkrijgen.

Hiermee is echter niet gezegd, dat men van tijd tot tijd, wanneer het nodig is, de zaken niet bij haar ware naam mag noemen; men moet zich ook niet door overdreven kiesheid en nauwgezetheid in het gesprek bespottelijk maken. Heeft men iets van die aard te zeggen, dan komt men er mee voor de dag op gepaste plaats en wijze. Zo kan men dikwijls zulke zaken noemen, zonder enige aanstoot te geven, wanneer men ze inleidt met deze zin: ‘Wanneer

ik het zo zou mogen zeggen', of: 'Om het juiste woord te gebruiken', enz. Men volge hierin de eenvoudige mensen na, welke dergelijke mededelingen op hun wijze wel eens met deze, thans minder gebruikelijke woorden inleiden: 'Met uw verlof', of 'Met alle eerbied gesproken'.

8. Omzichtig en behoedzaam.

Deze eigenschappen tonen een edel hart en een goed karakter, strekken den mens in een gezelschap tot aanbeveling en verschaffen hem vertrouwen. Derhalve:

a) Openbare men nooit toevertrouwde geheimen. Wie het deed, zou een zondig misbruik van vertrouwen maken, dat hem bovendien tot schande zou strekken.

b) Spreke men zonder noodzakelijkheid nooit over een zaak, die een der aanwezigen aan een onaangenaam voorval zijns levens zou herinneren of hem pijnlijk zou aandoen; zo zwijge men over een twist of geding, waarin hij ongelijk heeft gehad, over een fout, die hij vroeger begaan heeft, over een uitverkoop, proces, gerechtelijke veroordeling, kortom over alles, wat voor hem min of meer onterend is. 'On ne parle pas de corde dans la maison d'un pendu', zegt terecht het Franse spreekwoord.

c) Zij men voorzichtig en behoedzaam in zijn gesprek in tegenwoordigheid van vreemden. Zo licht kan, hetgeen men vertelt, iets bevatten waarvan zij misbruik kunnen maken, wat men misschien tot nog toe voor hen verborgen hield, of wat een afkeuring is van hun daden of van die van hun bloedverwanten, welke hen misschien onnodig erg zou kunnen hinderen of voor altijd van ons verwijderen.

d) Spreke men niet geheimzinnig, door b.v. te zeggen: 'Ik weet veel, maar mag niets zeggen'.

‘Gisteren heb ik iets gehoord, doch ik durf er nog niet mee voor de dag te komen’, enz. Deze geheimzinnigheid is beledigend voor de aanwezigen, doordien men hen niet waardig acht te vernemen, wat men zelf weet.

Ofwel men mag zeggen, wat men weet, en dan komt men er rondweg mede voor de dag, als men er eenmaal mee begonnen is; ofwel men mag het niet zeggen en dan zwijge men er geheel en al over.

e) Stelle men nooit onbescheiden vragen, om allerlei zaken uit te vorsen of achter geheimen te komen, die iemand wenst te bewaren. Men doe ook niet aanstonds navraag naar ieder, dien men ontmoet, naar diens levensloop, vermogen, familie of ouders.

Onbescheiden nieuwsgierigheid mishaagt in de samenleving en men minacht degenen, die zich daaraan plichtig maken. Overigens pas het niemand zich in het gezelschap als een rechter van instructie aan te stellen.

f) Luistere men niet, wanneer anderen in 't geheim met elkander spreken. Het beste is zich te verwijderen, zodra men bemerkt, dat anderen met elkander alleen wensen te zijn, of het niet gaarne hebben, dat een derde persoon hun gesprek kan volgen. Eindelijk:

g) Babbele men niet over alles, wat men in huis of in gesloten gezelschappen gehoord of gezien heeft. Men zwijge er over, tenzij de zaak van die aard is, dat niemand der betrokkenen, als hij tegenwoordig was, redelijkerwijze iets tegen zulke mededeling zou kunnen hebben. Niemand heeft gaarne met iemand te doen, die er alles uitflapt.

9. B e s c h e i d e n .

De bescheidenheid is een deugd, waardoor de mens zich zelf mistrouwt, zich niet boven anderen

verheft, veeleer bereidwillig zich zelven vergeet, en anderen de voorrang laat.

Niets wint sneller en zekerder de sympathie der mensen dan de bescheidenheid; niets stoot meer onvoorwaardelijk af dan het gemis van deze deugd. Daarom:

a) Spreke men niet te veel. Er zijn lieden, die in het gezelschap bijna altijd het hoge woord voeren, allen overstemmen, niemand aan het woord laten komen, juist, alsof zij het woord in pacht hadden.

Dit is hoogst onpassend. Ook ‘zal in veel spreken de zonde niet ontbreken’, zoals de H. Schrift ons leert (Prov. X, 19). Verder kwetst men daardoor de andere aanwezigen, die evengoed recht van spreken hebben.

De grote dichter Racine deelde eens aan zijn zoon het geheim mede, waardoor hij zich zo talrijke vrienden bezorgd en aan zijn gesprek zulk een aantrekkelijkheid geschonken had. ‘Ik spreek niet veel’, zeide hij, ‘en ben er minder op bedacht mijn verstand te tonen, dan dat van anderen te doen uitschijnen’.

Zich zelven vergeten en anderen zoveel mogelijk waardering doen toekomen, ziedaar een zeer behartigenswaardige les der deugd en der wellevendheid.

De jeugd vooral moet haar onderhouden en zich ten nutte maken. Zij mag niet veel spreken, maar moet des te meer toeluisteren; zij moet beleefd en bescheiden antwoorden op 't geen haar gevraagd wordt en slechts hier en daar, waar het gepast is, bescheiden een enkel woord mede in het midden brengen.

La Rochefoucauld was gewoon te zeggen: ‘Slechts weinige mensen verstaan de kunst zich aangenaam met anderen te onderhouden; dat komt, omdat slechts

weinigen de kunst verstaan van goed te luisteren'. (H e t t i n g e r , Aus Welt und Kirche II, blz. 323).

De wijsgeer Zeno zeide eens tot een jongen man, die eenmaal met praten begonnen, van geen ophouden wist: 'Wij hebben t w e e oren en é é n tong; dat moet ons leren, weinig te spreken en veel te luisteren'.

Omgekeerd ware het niet te billijken, wanneer men met opzet en uit beginsel in het gezelschap zoude zwijgen. Dit zou voor een teken van hovaardigheid of stugheid, wellicht zelfs van wantrouwen of vijandschap kunnen gehouden worden.

Wie anderen gaat opzoeken, moet zich met hen afgeven en onderhouden. Wil hij dat niet, dan blijve hij thuis.

'Spreek dikwijls', zeide Lord Chesterfield tot zijn zoon, 'maar spreek niet lang. Bevalt ge dan ook al niet, ge zult toch ook niet vervelen'. 'Betaal steeds uw aandeel, maar betaal niet voor het gehele gezelschap. In dit opzicht zijn er maar weinigen, die de overtuiging niet hebben, dat zij in staat zijn hun schuld voluit te betalen'. (Nouveau traité de civilité par d e C h a n t a l , blz. 115).

b) Zij men niet ijdel of vol inbeelding, d.i. men moet zich zelf niet tot het middelpunt der mededelingen maken, niet voortdurend het woordje 'ik' of 'mijn' in de mond hebben.

Men spreke niet voortdurend van eigen begaafdheden of voortreffelijkheden; van eigen familie of rijkdom; van eigen aangelegenheden of doorleefde voorvallen; van eigen arbeid of verdiensten; van eigen meningen, inzichten en bedoelingen; men weide niet uit over hetgeen men reeds gedaan heeft of nog voornemens is te doen, enz. Eigen lof is onuitstaanbaar

en uiterst geschikt iemand de achting en de genegenheid zijner toehoorders te doen.... verbeuren. Wie geacht en gewaardeerd wil worden, gedrage zich bescheiden.

c) Noeme men bij een opsomming van twee of meer personen, waartoe men zelf ook behoort, de andere en van hen den voornaamsten of oudsten het eerst en zich zelf het laatst. Zo zegge men niet: 'Ik, Piet en Jan', maar 'Piet, Jan en ik'. Ook niet: 'Ik, mijn broeder en mijn vader', maar 'Mijn vader, mijn broeder en ik'. Deze regel verdient bijzondere opmerkzaamheid, daar er veel gelegenheid bestaat hem in toepassing te brengen.

10. L i e f d e r i j k .

Een liefderijk gedrag vordert veel deugd, ootmoed, zelfbeheersing en sterkte, doch oefent ook een allergunstigste invloed uit.

Het beurt de ziel op, verheugt, troost, bemoedigt en sterkt haar, juist als in de zomernacht de dauw de verwelkende bloem verfrist, verlevendigt en met nieuwe kleuren smukt.

Men vergete ook niet, dat Christus ons de liefde tot den naaste als Zijn gebod voorgeschreven heeft en dat, juist in de gesprekken, zo licht tegen dit gebod misdaan wordt.

Daarom:

a) Zij men in alles voorkomend, bewijze men anderen kleine oplettendheden en liefdediensten, bevredige men hun wensen, zover de plicht zulks gedoogt, verberge men eigen kommer en leed, om die van anderen te verlichten enz.

b) Vermijde men alles, wat voor anderen onaangenaam en kwetsend kan zijn. Nooit schertse men over lichamelijke gebreken, over uitzicht, kleur, haar,

uitspraak, naam of iets, wat bij de medemensen uitwendig valt waar te nemen. In dit punt zijn de meesten zeer gevoelig en laten zich niet veel welgevallen.

c) Zie men in een gezelschap niet met geringschatting op een ander neer en trachte men nimmer anderen te vernederen; integendeel: men achte hen als zijn evennaasten, men erkenne hun bekwaamheden, hun verdiensten, hun behaald succes en verschaffe hun zelfs de gelegenheid hun talenten te tonen.

Een ieder moet voldaan van ons heengaan en de overtuiging mededragen, dat hij op ons een gunstige indruk gemaakt heeft.

d) Spreke men nooit liefdeloos over a f w e z i g e n ; veeleer betrachte men de spreuk van den H. Augustinus: 'Al wie er genoegen in vindt afwezigen te hekelen, wete, dat aan deze tafel voor hem geen plaats is'[1)].

Men volge daarom nimmer die onedele zielen na, die, om zich zelven belangwekkend te maken, met groot genoegen steeds de mond vol hebben van schandalen van anderen en zulke geschiedenissen dan nog in alle bijzonderheden uitspinnen.

Over de afgestorvenen spreke men steeds met achting, tenzij de noodzakelijkheid het tegendeel vordert; nooit hekele men hun gebreken; D e m o r t u i s n i l n i s i b e n e : Van de doden zegt men niets dan goed.

Men spreke ook niet met verachting van een volk, een gemeente, een stand, een vereniging of een gehele familie; anders loopt men gevaar een onrechtvaardig

1) Quisquis amat dictis absentum rodere vitam, Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

oordeel te vellen, zich niet alleen aan kwaadspreken, maar zelfs aan laster te bezondigen en zich onnodig vijanden te maken.

e) Zij men behoedzaam in het afkeuren en critiseren.

Er zijn lieden, die aan het schone en voortreffelijke van een zaak nauwelijks hun aandacht schenken, maar met argusogen alleen het gebrekkige en verkeerde trachten te ontdekken, om dan alle gebreken, zelfs de onbeduidendste, zonder enige verschoning bloot te leggen en te bedillen.

Zij gelijken op den man, die in een heerlijk schone tuin komt en niets schijnt te merken van de schaduwrijke lanen, van de bekoorlijke bosjes, van het koele lover, van de geurige perken, van de welriekende kruiden, doch met zichtbare voldoening zijn gezel op de enkele grasprietjes opmerkzaam maakt, die hier en daar op de paden groeien, of op de enkele steentjes, die de met bezigheden overladen tuinman vergat te verwijderen.

Zulke kleingeestige bedilzucht, door onzen Beets in den persoon van Nurks zo voortreffelijk getekend, getuigt niet alleen van een gebrekkige opvoeding, maar ook van een onedel, onaangenaam en stuurs karakter.

Afkeuring en critiek zijn vooral te laken in ondergeschikten en leerlingen, die alles bespreken en belachelijk maken, wat de oversten zeggen, voorschrijven of invoeren. In jeugdige overmoed kwetsen zij de liefde, geven ergernis aan degenen, die naar hen luisteren, zetten elkander meer en meer op tegen het gezag, verbitteren elkander daardoor het leven en voeden in zich en in anderen de rampzalige geest van hovaardij en ontevredenheid.

Als medeleerlingen er op uit zijn het verkeerde gedrag of de gebreken hunner makkers onnodig aan anderen mede te delen en hen aldus in een ongunstig daglicht stellen, bezondigen zij zich ook tegen de liefde en de wellevendheid.

f) Spotte men niet te licht met iemand.

De s p o t is een scherp en gevaarlijk wapen, dat niet iedereen kan hanteren, en waarvan slechts een hoogst spaarzaam gebruik mag gemaakt worden. Dikwijls is hij een teken van domheid en niet zelden ontspruit hij uit een afgunstig, nijdig en jaloers hart.

De bittere en ongepaste spot, ook wel *sarcasme* genoemd, zet licht kwaad bloed bij dengene, die er het mikpunt van wordt en verwekt bij hem een afkeer, die niet gemakkelijk verdwijnt. Bij de aanwezigen, die in hun hart de lijdende partij beklagen, wekt hij ook zeer dikwijls afkeer en verzet, en al mag zulk spotter somtijds de lachlust gaande maken, hij wordt gevreesd en nooit bemind.

Een aardigheid, een grap of een lichte scherts is dan geoorloofd, als ze eerbaar en onschuldig is, niemand pijn veroorzaakt, terwijl hij, dien ze geldt, haar verstaat en verdragen kan. Zó schertsen is een vermaak, dat de geest der toehoorders verrast en opvrolijkt, dat den mens na de inspanning van lichaam en ziel goed doet.

Moeilijk blijft het intussen altijd al schertsend iedere ongepastheid te vermijden, want scherts ontaardt licht. Daarom zij men verstandig en omzichtig; men veroorlove ze zich slechts tegenover zijn gelijken; niet tegenover zijn oversten, omdat men tegenover dezen licht misdoet tegen de eerbied; niet tegenover ondergeschikten, wijl dezen in hun afhankelijke

positie slechts zelden voegzaam met gelijke munt kunnen terugbetalen.

Men matige zich eveneens in het gebruik van w o o r d s p e l i n g e n . Een enkele te rechter tijd en plaats ten beste gegeven geestige en welvoegelijke aardigheid, kwinkslag of 'bon mot' laat zich ieder welgevallen, maar een eindeloze stortvloed van alledaagse, dikwerf met de haren er bij gesleepte of hinderlijke toespelingen verveelt spoedig iedereen en wordt onverdraaglijk.

Men behoort ook niet te vergeten, dat nieuwtjesvertellers, spotters en grappenmakers van beroep dikwijls leugenaars en lasteraars zijn en daarom aan God en de mensen mishagen.

Houden wij voor regel, zelf altijd vrolijk en goed geluimd te blijven, als iemand zich jegens ons een grap veroorlooft, maar nooit ons zelf ten koste van anderen met ongepaste geestigheden te vermaken.

g) Wake men over zich zelven bij het geven van t e r e c h t w i j z i n g e n . Zij moeten rijpelijk overlegd zijn. Eerst beheerse men zich zelf; men make de aanmerkingen niet, als het gemoed door drift ontsteld is; ook niet in tegenwoordigheid van anderen, wanneer de plicht dit niet gebiedend eist. De stem van het gezond verstand en van het welmenend hart spreekt het duidelijkst, wanneer men rustig en bedaard is. Wie den schuldige wil verbeteren, moet hem weten te sparen.

Verder drukke men de berisping zacht en omzichtig uit. De liefde, welke men den schuldige toedraagt, moet in de woorden doorstralen.

Gematigdheid bij het geven ener terechtwijzing getuigt van zelfbeheersing, overleg, zedelijke kracht, en dit nog des te meer, als een kalme terechtwijzing

gegeven wordt, waar een scherp verwijt niet misplaatst ware geweest. Zij maakt dan ook in de regel grote indruk en wordt goed aangenomen.

Men voege bij de ernstige vermaning ook enige welgemeende woorden van deelneming en bemoediging. De geneesheer voegt honing bij de bittere kruiden, opdat zij des te zekerder gebruikt en de genezing te meer bespoedigd wordt.

11. O n d e r h o u d e n d , niet vervelend.

Een aangename conversatie gaande houden is een grote kunst. Menigeen beschikt over een rijke schat van geleerdheid en is toch in een gezelschap onuitstaanbaar. Opdat het gesprek onderhoudend en aantrekkelijk zij, spreke men niet:

a) In een grote gezellige kring met een enkel persoon over zaken, waar niemand anders iets om geeft, maar spreke men zoveel mogelijk met het gehele gezelschap en wel over onderwerpen, waarover ieder kan meepraten.

b) Van persoonlijk leed of kommer, als men daaromtrent niet uitdrukkelijk wordt ondervraagd. Klagende lieden zijn spoedig tot last. Men drage kloekmoedig zijn kruis, beklage er zich over aan een deelnemenden vriend, als het al te zwaar drukt, doch store er de vreugde van anderen niet mede.

c) Over lieden, welke den aanwezigen vreemd zijn, noch over zaken, die buiten hun gezichtskring liggen, die hun opvatting te boven gaan of die om haar overbekendheid bij hen weinig of geen belangstelling kunnen wekken.

12. De meeste belangstelling wekken de v e r t e l l i n g e n . Wie goed weet te vertellen, wordt gaarne aangehoord en maakt zich vele vrienden, overal waar hij komt.

Opdat de verteller het gezelschap boeie, vermijde hij:

a) In één keer te veel te verhalen. Het te vele vermindert de aandacht en verveelt.

b) De stof der vertelling, zoals men zegt, met de haren bij het gesprek te trekken; hij moet wachten, totdat zij zich natuurlijkerwijze bij het gesprek laat aanpassen.

c) Te herhalen, wat reeds honderdmaal is gehoord en iedereen bekend is. De meest interessante geschiedenis wordt nutteloos, als zij dikwijls wordt herhaald.

d) Als waar te vertellen, wat slechts verdicht is; anders loopt hij gevaar, ook voor de waarheid geen geloof te vinden.

e) Aanstonds iemand der aanwezigen om de bevestiging te vragen van hetgeen hij zoeven verteld heeft.

f) Voor hij begint te vertellen, met ophef aan te kondigen, dat wat nu komt zeer interessant is. De toehoorders konden er mogelijk anders over oordelen en dan zou de verteller, bij gebrek aan succes, wel eens met zich zelf verlegen kunnen raken.

De verteller lache zelf ook niet het eerst, wanneer hij iets vrolijks verhaalt. De echte komieken blijven zelf altijd ernstig.

De vertelling zij eenvoudig, levendig, kort en duidelijk, vooral niet langdradig. De verteller moet ook niet te veel nadruk leggen op weinig betekenende bijzonderheden en niet elke kleinigheid tot een gewichtige gebeurtenis opblazen. Hij kome zo spoedig mogelijk zonder omwegen tot de hoofdzaak en drukke zich bondig en verstaanbaar uit. Daarbij kwelle hij de toehoorders niet onophoudelijk met het lastige ‘en toen’ of ‘ik heb gezegd’ of ‘weet je’, enz.

Hier zij nogmaals uitdrukkelijk gewaarschuwd tegen de gewoonte ‘s t o p w o o r d j e s ’, die men zich

gedachteloos heeft aangewend, ieder ogenblik te herhalen, ofschoon ze volstrekt niet te pas komen.

Zulke stopwoorden zijn: ‘natuurlijk’, ‘zeker wel’, ‘is het niet zo?’ ‘kijk’, ‘niet waar?’, ‘verstaat u mij?’ ‘juist zo’, ‘enfin’, ‘weet u?’ en andere dergelijke. Schrijver dezes kende iemand, die iedere zin, welke hij uitsprak, met het woord ‘zo’ begon en met een twee-, driemaal herhaald ‘zo’ eindigde. De spreker zelf bemerkt zulke gewoonte niet spoedig, den hoorder valt ze op; ze maakt de vertelling vervelend en den verteller bespottelijk.

Wie op ontwikkeling gesteld is, doet wel, zich vroegtijdig in het vertellen te oefenen en een goeden vriend te verzoeken, hem op mogelijke slechte gewoonten opmerkzaam te maken.

Moet om wille van een binnenkomende de vertelling een ogenblik onderbroken worden, dan eist de wellevendheid, dat de toehoorders, nadat die persoon zich verwijderd heeft, den verteller verzoeken het verhaal te hervatten en te voleindigen.

Men doet zulks b.v. met deze woorden: ‘Wil u zo goed zijn, met uw verhaal voort te gaan?’ of ‘U zeide dus, dat’ enz.

Blijft de nieuwaangekomene in het gezelschap, dan vordert de beleefdheid, zeer zeker indien hij een persoon van rang of aanzien is, dat men hem in 't kort het onderwerp of de inhoud van het gesprek mededeelt.

Hem zelf evenwel zou het niet passen te vragen:

‘Waarover spreekt u?’

Bemerkt men, dat anderen niet naar den verteller luisteren, dan moet men hem zelf met des te meer belangstelling aanhoren. Hij zal een aangename herinnering aan deze beleefdheid bewaren.

De wellevendheid vordert ook, dat de aanwezigen

enigermate tonen mede te gaan met de gevoelens van den verhaler. Bij een grappige vertelling mag men gerust lachen; bij een treurige past het zijn medelijden te doen blijken; bij een roerende te doen zien, dat men getroffen is. Een snoodheid mag verontwaardiging wekken, een daad van heldhaftige deugd moet bijval verwerven, een ongeluk moet deelnemend stemmen. Het spreekt intussen vanzelf, dat dit 'medegaan' zijn grenzen heeft en dat men uit wellevendheid nooit een goedkeuring van het verkeerde of een afkeuring van het goede kan of mag geven of vergen.

13. V r e d e l i e v e n d , niet t w i s t z i e k .

a) Zegt iemand iets krenkends, dan tone men zich niet gevoelig; men blijve geduldig en lankmoedig en late niets merken. Een woordentwist zou een belediging voor de anderen zijn.

Overigens komt men verder met één ons zachtmoedigheid en toegeeflijke naastenliefde dan met honderd pond stijfhoofdig-gelijk hebben. De verstandige weet toe te geven.

b) Geraken anderen onderling in twist, dan menge men er zich niet in, maar zoeke men behendig het gesprek op een ander onderwerp te brengen. Bereikt men dit doel niet, dan zwijgt men stil: het vuur dooft uit als er geen brandstof op geworpen wordt.

14. Niet zelden komen bij de gesprekken d i s c u s s i e s voor. Ofschoon het wenselijk is, dat allen het over een zaak eens zijn, heeft het toch ook soms zijn voordeel, als de inzichten uit elkander lopen. De verscheidenheid van mening veroorzaakt in de regel klaarheid in de zaak, en de alzijdige beschouwing van het onderwerp brengt leven en beweging in het gezelschap: 'Du choc des opinions jaillit la lumière'.

Bij discussies gelden de volgende regels:

a) In een gewoon gezelschap vermijde men zoveel mogelijk alle gesprekken over godsdienst en politiek met bekende tegenstanders: zij geven als vanzelf aanleiding tot heftigheid en werken zelden iets goeds uit.

b) Men late overigens den tegenstander rustig zijn meningen ontwikkelen en zijn gronden aanvoeren, zonder hem te onderbreken. Hem niet aan het woord te laten komen, ware niet ridderlijk. Ook ontzegge men hem nooit verstand en oprechtheid en bediene men zich tegenover hem nimmer van driftige of krenkende uitdrukkingen.

Steekhoudende, zakelijke, met waardigheid en beleefdheid ontwikkelde gronden maken de woordenstrijd belangrijk, strekken den partijen tot eer en voeren ten slotte ter overwinning: schimp- en smaadwoorden daarentegen verbitteren en veroorzaken tussen de partijen een kloof, die moeilijk te dempen is.

c) Wordt er iets gezegd, wat niet waar schijnt te zijn, dan zegt men niet botweg: 'Dat is niet waar', 'Dat is een leugen', of 'Gij hebt ongelijk', of 'Gij wilt ons daar wat wijsmaken', maar men tracht de weerspreking te verzachten, b.v.: 'Als een ander mij dat zeide, zoude ik het nauwelijks kunnen geloven', of 'Neem me niet kwalijk, maar ik ben van een andere mening', of 'Ik vraag verschoning, dat ik de juistheid uwer bewering in twijfel moet trekken', of 'Zou u zich niet vergissen; u moet verkeerd ingelicht zijn'.

Slechts dan, wanneer men weet, dat iemand opzettelijk wil misleiden of bedriegen, mag men hem onomwonden alle geloofwaardigheid ontzeggen, vooral als men door staat, leeftijd of positie geroepen is voor de waarheid in dat gezelschap op te komen.

d) Jongelieden zullen niet licht met ouderen een woordentwist aangaan, noch ondergeschikten met

oversten, tenzij ze daartoe door hen aangezocht worden; zelfs in dit geval zullen zij het niet doen zonder zich behoorlijk te verontschuldigen.

15. De welvoeglijkheid verlangt, dat men, als iemand in een gezelschap spreekt, aandachtig t o e l u i s t e r e en hem door de houding tone, dat men belangstelt in zijn mededeling. Derhalve zal men:

a) Gedurende het gesprek niet met andere zaken bezig zijn, b.v. geen dagbladen lezen, geen brieven schrijven, geen boeken opensnijden of doorbladeren, geen figuren tekenen met het potlood, enz.

b) Geen verveling tonen, dus niet gapen, zich niet onrustig heen en weer begeven, niet naar de klok of zijn horloge zien, zich niet gemelijk aanstellen.

c) Met anderen niet allerlei tekens wisselen, lachen, gekscheren, of grappen maken.

d) Niet slapen. Is men het gezelschap moede of heeft men er genoeg van, dan verlate men het, doch tone geen minachting of afkeuring.

16. Onbeleefd is het, iemand in zijn gesprek te onderbreken. Derhalve zal men:

a) Het gesprek op geen nieuw onderwerp brengen, voor de spreker het zijne afgehandeld heeft.

b) Niet in de rede vallen onder voorwendsel, dat men de zaak beter kent. Men late een ieder rustig uitspreken. Wie iets beters over de besproken zaak weet, kome er later beleefd mede voor de dag. Voorbarigheid in het gesprek is kwetsend en verraadt niet zelden verwaandheid en hoogmoed.

c) Als men iemands verhaal vervelend vindt, er niet lomp en plomp tussenkomen, om er spoediger een einde aan te maken.

17. In bepaalde gevallen mag en moet men echter een ander onderbreken:

a) Om nu en dan enige woorden te zeggen, als bewijs van instemming met een opmerking of bewering.

b) Om naar iets te vragen, wat tot de stof van het gesprek behoort en bijzonder interesseert, doch dat men niet goed verstaan heeft; ook wel om de stand der zaak duidelijk uiteen te zetten.

Natuurlijk moet dit zeer wellevend geschieden, b.v.: 'Neem me niet kwalijk, dat ik U onderbreek, ik heb dit of dat niet goed verstaan', of 'Veroorloof mij, eerst nog even te vragen', of 'Mag ik u een ogenblik onderbreken, om eerst nog te vernemen....'

c) Om te protesteren, als iemand iets zou uiten, wat goddeloos, lasterlijk, onpassend of onzedig is. Een overste moet dan onverbiddelijk een ondergeschikte tot zwijgen brengen.

d) Om aan het gesprek een andere wending te geven, als het dreigt de naastenliefde, de zedigheid enz. te gaan kwetsen.

Zevende hoofdstuk.
De maaltijden.

Eten en drinken zijn stoffelijke, zinnelijke handelingen, die tot behoud van het lichamelijk leven noodzakelijk zijn, maar gemakkelijk aanleiding geven tot buitensporigheden, welke den mens zeer kunnen verlagen. Zij tonen doorgaans, in hoever de geest het vlees beheerst en in hoever de uiterlijke opvoeding geslaagd is.

Bij de maaltijden deelt men elkander gedachten en zienswijzen mede, openen de harten zich voor elkaar en naderen de gemoederen tot elkander; daarom hebben zij in het familieleven hun grote betekenis.

De blijde familievoorvallen, zoals een huwelijk, een verjaardag, een gouden of zilveren bruiloft, gaan gewoonlijk vergezeld van feestelijke maaltijden, die er niet weinig toe bijdragen, de band der vriendschap nauwer toe te halen, onenigheden bij te leggen en de familiegeest aan te kweken.

In het dagelijks leven verenigen de maaltijden de leden van het gewone huiselijk gezin, die in de loop van de dag door de zaken, door de tuin- en veldarbeid, door de school, de godsdienstoefeningen, enz. gescheiden zijn, en ieder weet, hoe juist bij de maaltijden de onderlinge liefde en aanhankelijkheid der huisgenoten ontwikkeld en bevestigd wordt.

Opdat het loffelijk doel der maaltijden volkomen bereikt worde en de behandeling van eten en drinken bevrijd blijve van al wat verlagend en vernederend is, ja zelfs verhoogd en veredeld worde, heeft ook de wellevendheid in de loop der tijden zekere voorschriften vastgesteld, waaraan een persoon van stand en ontwikkeling zich niet mag onttrekken. Iedereen behoort ten minste de voornaamste daarvan goed te kennen en op te volgen.

1. De u i t n o d i g i n g tot een feestelijke maaltijd doen de huisheer en de huisvrouw bij voorname personen zelf, soms mondeling, anders schriftelijk; bij personen van gelijke of mindere stand ook wel door dienstboden mondeling, altijd enige tijd, van drie tot veertien dagen te voren, naar gelang der grootte van het feest. Schriftelijk geschiedt de uitnodiging in eenvoudige bewoordingen en, als het een meer familiair diner is, behoort de omstandigheid er bijgevoegd te worden.

Geschiedt de uitnodiging schriftelijk en voor een groot feest, dan laat men daarvoor dikwijls kaarten drukken van de volgende inhoud:

De Heer en Mevrouw N.N. hebben de eer M.... N.N. beleefd uit te nodigen voor het diner, dat zij zich voorstellen de 26ste dezer maand te 6 uren te hunnen huize te geven.

Men kan er de gelegenheid van het feest bijvoegen, b.v.: ter gelegenheid van het huwelijk hunner dochter Maria, - bij gelegenheid van hun Zilveren bruiloftsfeest, enz. Altijd voegt men er onder, aan de rechterzijde, de letters bij: *G.A.W.V.* (gunstig antwoord wordt verzocht), of, is de uitnodiging in het Frans gesteld, dan *R.F.S.L.P.* (Réponse favorable s'il lui (leur) plaît), aan welke formule dan

nog een datum wordt toegevoegd, b.v. vóór 18 dezer.

De wellevendheid vordert, dat men zo spoedig mogelijk beslist en schriftelijk aanneemt of bedankt, b.v. in dezer voege: ‘De heer N.N. heeft de eer den Heer en Mevrouw N.N. te berichten, dat hij met het meeste genoegen de beleefde uitnodiging voor het diner van.... aanneemt’, of: dat hij geen gebruik zal maken van de beleefde uitnodiging voor het diner van.....

Men ondertekent niet en behoeft de reden voor het bedanken niet op te geven.

Zulke uitnodigingen behoren, ook als zij gedrukt zijn, als brief verzonden en gefrankeerd te worden: Men mag ook niet per briefkaart antwoorden.

Hoe ook het antwoord luide, nooit mag het den gezonden bediende medegegeven worden, tenzij, bij een meer familiair diner, om antwoord gevraagd wordt. De dienstbode van den genodigde (of de post) moet het bezorgen, mondeling of schriftelijk, naar gelang de uitnodiging is geschied.

Heeft men aangenomen, dan moet men zijn woord gestand doen. Wordt men onvoorziens en onoverkomelijk verhinderd, dan is het plicht den gastheer en de gastvrouw daarvan aanstonds kennis te geven en zich beleefd te verontschuldigen.

2. *a*) Men gaat n i e t o n g e n o d i g d ten diner, bezoekt niemand op het uur van zijn maaltijden, neemt ook niet anderen mee, wanneer men alleen is uitgenodigd, tenzij men bepaald weet, dat de medegebrachte gast aan de familie welkom is.

b) De genodigde moet op de b e p a a l d e t i j d ter plaatse aanwezig zijn: noch te vroeg, noch te laat.

Komt hij te vroeg, dan stoort hij de huisgenoten, die het op zulk een dag zeer volhandig hebben; komt

hij te laat, dan krenkt hij de gastvrouw en de gasten. Het best is juist op tijd aanwezig te zijn of één of twee minuten vóór het aangegeven uur.

Ook aan de huiselijke tafel verschijne men niet te laat, om de huisgenoten niet te ontstemmen. In het gemeenschappelijk leven veroorzaakt het te laat komen altijd stoornis.

c) Niet slechts bij uitnodigingen, maar ook bij het gewone leven verschijnt de welopgevoede mens aan tafel in b e h o o r l i j k e k l e d i n g , niet in de hemdsmouwen, in huisjasje, in werkjapon of met pantoffels. Schoenen en klederen moeten onberispelijk zijn, de handen en het aangezicht zuiver, de haren zorgvuldig in orde. Men borstelt van te voren de klederen af en wast zich, wanneer zulks nodig mocht zijn.

Is iemand behept met een lichamelijk gebrek, dat bij anderen, vooral vreemden, walging zou veroorzaken, dan blijve hij van tafel weg.

3. De huisvrouw en de huisheer o n t v a n g e n de gasten vriendelijk in een afzonderlijk vertrek, zo dicht mogelijk bij de eetzaal gelegen, en onderhouden zich met hen tot de maaltijd. Gastvrouw en gastheer hebben te zorgen dat gasten die elkander vreemd zijn, aan elkander worden voorgesteld. (Zie bladz. 93, no. 16).

Zijn de spijzen gereed en de gasten aanwezig, dan komt de dienstbode aan de gastvrouw melden, dat er ‘opgediend’ is en worden de gasten door de huisvrouw uitgenodigd aan tafel te gaan. De vrouw des huizes, begeleid door den waardigste der gasten, gaat voorop, op haar volgt de gastheer met de aanzienlijkste dame, de andere gasten volgen paarsgewijze naar rang en leeftijd.

Bij grote feesten worden de gasten soms door het afroepen der namen ter tafel genodigd. De lijst moet dan zo zijn opgesteld, dat elke heer de dame, welke rechts van hem zal plaats nemen, ter tafel begeleidt. Een uitgereikte plattegrond der feesttafels geeft ook wel eens aan iedere gast zijn juiste plaats aan.

Bij het binnentreden werpen de gasten geen nieuwsgierige blikken naar de reeds opgedragen gerechten; dit zou hun de schijn geven van gulzige mensen of lekkerbekken, die zich evenmin weten te beheersen als kleine kinderen en die aan lekker eten en drinken veel te veel hechten.

4. Het is aan de vrouw des huizes, den gasten hun p l a a t s e n aan te wijzen. Men zij steeds bezorgd, dat de aanzittenden een ruime plaats hebben en regel dus het aantal der gasten naar de beschikbare ruimte. Voor elke gast behoort men op ten minste zestig centimeter te rekenen. Men zorge ook dat het dienstpersoneel behoorlijk kunne circuleren bij het plaatsen of wegnemen der borden enz.

De ereplaats is voor de gastvrouw en, bij ontstentenis van deze, voor den heer des huizes, tenware er een heel voornaam persoon aan tafel zou zijn, wien de ereplaats kon worden afgestaan. Tegenover de gastvrouw is in de regel de tweede plaats, dan rechts of links van de vrouw (of den heer) des huizes de derde en vierde, daar rechts en links tegenover de vijfde en zesde plaats.

Liggen er naamkaartjes op het couvert, dan zoeke ieder het zijne; heeft men het gevonden, dan plaatse men zich achter zijn stoel, tot alles geregeld is. Men mag ook de namen lezen van hen, naast wie men zit, en dezen met een bescheiden wenk die plaats aanduiden.

Liggen er geen naamkaarten, dan blijven vooral de jongere gasten op een behoorlijke afstand van de tafel of ten minste van de ereplaatsen, en wachten op een wenk der gastvrouw.

Is een plaats aangewezen, dan gaat men zonder meer daarheen en wacht staande tot het teken voor het begin van de maaltijd gegeven wordt. Intussen richt men zich met een kleine buiging en een vriendelijk woord tot zijne naaste buren.

Blijft de keuze van een plaats aan de gasten overgelaten, dan neme men volgens de raad van het H. Evangelie een der laagste.

Men ga eerst dan zitten, wanneer de huisvrouw daartoe het voorbeeld geeft en de heren laten de dames het eerst plaats nemen. Soms kunnen zij haar daarbij behulpzaam zijn door de stoel achteruit te trekken of bij te schuiven.

5. De Katholiek b i d t steeds, voor hij begint te eten. (Benedicite).

Dit gebed is een akte van dankbaarheid, welke men aan God verschuldigd is. Wat den mens als spijs en drank wordt voorgezet, is steeds een geschenk van de goedheid en vrijgevigheid Gods. Het is dus niet meer dan plicht, Hem daarvoor door het gebed erkentelijkheid te bewijzen. Het is ook een daad van billijkheid, waardoor de ziel, vóór zij aan het lichaam datgene toestaat, waarop het recht heeft, eerst nog datgene toont te zijn, wat zij steeds moet blijven: de heerseres en gebiedster.

Eindelijk is het een verzoek, dat God al het schadelijke ver van het eten verwijderd houde, dat Hij de wil versterke, opdat niet deze door de zinnen en hun lusten beheerst worde, en dat deze naar de schijn alleen dierlijke handeling, onder de invloed

der genade al het verlagende verlieze, zich tot een bovennatuurlijke daad veredele en, evenals zulks met alle andere handelingen van den Christen het geval behoort te zijn, verdienstelijk worde voor de Hemel.

Het gebed aan tafel wordt òf stil en afzonderlijk, òf wel luidop en gemeenschappelijk verricht.

Zeer te betreuren is het, dat het gebed aan tafel in sommige kringen hoe langer hoe zeldzamer wordt. Des te meer is het voor den waren christen plicht, dit gebruik, zo het slechts enigszins voegzaam kan geschieden, getrouw en zonder menselijk opzicht te onderhouden, overal waar hij zich bevindt. Men bidde dus zowel te huis als op reis en bij feestmalen; zowel in tegenwoordigheid van geloofsgenoten als van andersdenkenden.

Het gebed wordt gewoonlijk staande verricht, op sommige plaatsen zittend, doch steeds aandachtig, zoals het tegenover God past, in nederige houding met ternedergeslagen ogen en voor de borst samengevouwen handen.

Men lette bijzonder op het kruisteken.

Dezelfde opmerkingen gelden voor het d a n k g e b e d na de maaltijd, dat echter meestal zittend wordt gedaan.

Kennen allen de kerkelijke gebeden voor en na de maaltijd van buiten, dan verdient het alle aanbeveling deze luidop en in koor te bidden; kent men ze niet, dan kan men zacht, ieder voor zich, of ook luide en gezamenlijk, een *Onze Vader* met een *Wees gegroet* bidden.

6. Hetzij men thuis, alleen of met anderen, hetzij men aan een feestdis zijn maaltijd gebruikt, altijd moet men letten op de regels voor een n e t t e h o u d i n g. Daarom zal men:

a) Aan tafel steeds ongedekt zijn. Voor dames maakt het gebruik in sommige publieke gelegenheden een uitzondering. Ook de noodzakelijkheid kan dames en heren hiervan ontslaan.

b) De stoel niet te ver van, noch te dicht bij de tafel plaatsen; ook zal men niet op een linkse of onbeholpen manier daarop gaan zitten.

c) De rechterarm nooit om of voor het bord leggen.

d) De handen niet onder de tafel houden, maar ze daarop laten rusten.

e) Niet met de ellebogen op de tafel leunen; niet vast tegen de rugleuning van de stoel, of te veel naar voren over het bord hangen; niet bij elke beet die men neemt, begerig het hoofd buigen, enz. Men houde zich veeleer rechtop, doch niet gedwongen of stijf. De Romeinen lagen aan tafel; de huidige veredelde beschaving duldt deze vrijheid niet meer.

f) De benen niet uitstrekken of heen en weer bewegen; de armen of ellebogen niet voor het aangezicht van den naastzittende brengen. In één woord: men zorge niemand te hinderen.

7. Het s e r v e t wordt steeds op het bordje klaargelegd. Het wordt altijd gegeven als er warme spijzen worden opgediend. Het is onbeleefd er dan geen gebruik van te maken. Het dient voornamelijk om de mond en de vingers af te vegen. Men lette er op, of er wellicht het brood in geborgen is en legt het meestal op de schoot, zonder het in de breedte te ontvouwen. Minder gebruikelijk is het, het servet onder de kin te bevestigen, verkeerd het over de schouder te leggen. Ligt het *menu* (de spijslijst) op het servet, dan legt men dit l i n k s van het bord.

De gast wisse ook niet zonder goede reden de glazen, borden, lepels, enz. met het servet af.

Toch gebeurt dit niet zelden uit een verkeerde gewoonte, wellicht aan een table d'hôte onnadenkend aangenomen. Het is immers beledigend voor de gastvrouw en haar huishouding; het toont, dat men geen onbegrensd vertrouwen stelt in haar zindelijkheid.

Na de maaltijd vouwt men het servet op of steekt het netjes opgerold in een daarvoor bestemde ring, zo deze ter tafel aanwezig is; een vreemde, die in hetzelfde gezin geen volgende maaltijd gebruikt, legt het echter onopgevouwen rechts naast het bord.

8. De lepel neemt men in de rechterhand; men houdt hem niet met de volle hand midden in de steel vast, maar laat hem in de drie voorste vingers rusten, de duim bovenop. Men gebruikt hem los en met een zekere sierlijkheid en zorgt hem niet te zeer te vullen. Men steekt hem niet dwars in de mond; ook houdt men hem niet met de brede zijde aan de lippen, maar brengt het voorste gedeelte slechts tot ruim de helft in de mond en laat dan de inhoud door het even opheffen van de steel, zoveel mogelijk zonder gedruis, in de mond lopen. Het hoorbaar uitslurpen moet zorgvuldig vermeden worden. Het is ongemanierd de lepel na het gebruik af te likken. Bij het overreiken van een lepel aan een mede-aanzittende houdt men de lepel in het midden van de steel, de opening naar beneden, de steel vooruit. De andere zorge de steel met de rechterhand aan te vatten.

De vork wordt bij het eten op dezelfde wijze in de rechterhand en tussen dezelfde drie vingers gehouden, doch gewoonlijk met de duim onder.

Sinds enige tijd heeft het Engels gebruik burger-

recht verkregen: om de vork, bij het eten als het ware liggend in de linkerhand te houden en het mes in de rechter. Zo dikwijls men dan met het mes een stuk van zijn vlees afsnijdt, neemt men het met de vork op en brengt het naar de mond, tot alles is opgegeten. Dit gebruik is hoogst wellevend, en ofschoon het van het onze afwijkt, eveneens aan te bevelen.

Bij het snijden houdt men de vork in de linkerhand, niet rechtstandig, doch in een schuine richting, opdat zij niet van het gladde porselein afschuive en de weggeduwde spijzen het tafelgoed en de klederen niet bevlekken; ook houdt men haar niet vast met de volle hand, maar gelijk zoeven gezegd is.

Bij het gebruiken van lepel en vork houdt men de ellebogen tamelijk dicht langs het lijf.

De lepel laat men na het gebruik, met de open zijde naar boven gekeerd, op het bord liggen; de vork legt men, met de punten naar onder, naast het bord op de messenlegger.

H e t m e s dient om te snijden, als dit nodig is; overigens blijft het onaangeroerd op zijn plaats liggen, tenzij men daarmede spijzen op de vork brengt.

Men brengt met het mes niets naar de mond, zelfs geen brood, koek of fruit; men biedt er den disgenoten niets mede aan. Ook is het ongepast er allerlei bewegingen mee in de lucht te maken, er mede te spelen of te schermen, het met de punt naar boven te houden, het met de snede naar boven of nog erger naar beneden gekeerd op tafel te leggen. Het spelen met lepel en vork is eveneens af te keuren.

Moet een spijs, waarvan ook anderen zullen gebruiken, met een mes verdeeld worden, dan gebruikt men daartoe een afzonderlijk mes; zo nodig kan men echter ook een reeds gebruikt mes eerst aan het

brood afvegen; nimmer doet men dit aan het servet of het tafellaken. Wil men een tafelgenoot een der drie genoemde voorwerpen aanreiken, dan keert men het hem zó toe, dat hij gemakkelijk het heft of de steel kan aannemen. Heeft men lepel en vork reeds gebruikt, dan mag men deze aan anderen niet meer aanbieden, noch daarmede voor zich of anderen iets uit de voor allen bestemde schotel nemen.

Voor het v o o r s n i j d e n o f d i e n e n, moet er op tafel niet alleen een afzonderlijk mes klaar liggen, maar worden ook afzonderlijke lepels en vorken gebruikt.

Dessertmes, -vork en -lepel worden op de gedekte tafel gelegd tussen de glazen en het bord of in schuine richting rechts langs de glazen. Men laat ze liggen totdat de dessertbordjes zijn gegeven.

9. Biedt de b e d i e n d e de spijzen aan, dan gaat hij de rij af, bij den hoofdpersoon te beginnen, en plaatst zich, met de schotel in de linkerhand, links van den gast; deze neemt daarvan met de hand of met de daartoe bestemde en op de schotel liggende vork of met de lepel, of met beide, naar gelang de soort der aangeboden spijzen vereist.

Alles wat w e g g e n o m e n wordt, neemt men r e c h t s van de aanzittenden weg. Schone borden worden l i n k s van de aanzittenden met de rechterhand voor hen neergezet.

Gaan de gerechten bij de disgenoten rond, zoals bij vertrouwelijke maaltijden het geval is, dan geeft de hoofdpersoon de schotel gewoonlijk aan zijn rechterbuurman; deze biedt hem den volgenden persoon aan enz. Een ieder neemt de schotel in de regel met beide handen, soms ook alleen met de rechterhand aan, laat hem dan aan zijn linkerzijde op de tafel rusten, terwijl hij die zo nodig met de linkerhand

vasthoudt, en neemt, hetgeen hij verlangt, op dezelfde wijze, als wanneer een bediende de spijzen aanbiedt.

Bij het aanreiken van een schotel of schaal, zij men bedacht, den buurman steeds de beste zijde toe te keren; b.v. die waar de schotel het minst warm is, of waar juist een mooi, smakelijk stuk ligt. Soortgelijke kleine oplettendheden worden zeer op prijs gesteld.

Over het n e m e n d e r s p i j z e n valt op te merken:

a) Men neemt n i e t t e v e e l in eens. Verkiest iemand later nog van hetzelfde gerecht, dan neemt hij daarvan nog een tweede keer; niet licht mag dit voor een derde maal geschieden.

Het spreekt vanzelf, dat men van sommige u i t g e z o c h t e spijzen of toespijzen slechts een zeer geringe hoeveelheid mag nemen.

b) Ieder neemt hetgeen r e c h t v o o r hem ligt; men draait dus de schotel niet rond, of doorzoekt niet alles, om te zien, wat de smaak het meest zal strelen; men schept niet het bovenste gedeelte van sommige spijzen geheel voor zich af; men zoekt de smakelijkste of grootste stukken niet uit; men legt nooit iets, wat men reeds met vork of lepel genomen, of op zijn bord gelegd heeft, terug om iets beters te kiezen. Dit uitzoeken zou niet alleen zeer onwellevend zijn, maar bovendien een zeker teken van gebrek aan christelijke versterving en zelfbeheersing.

c) Men schudt de spijzen niet uit de schotel op 't bord; ook schuift men ze er niet op met behulp van lepel of vork, maar men neemt ze er behoorlijk af.

Ook de s a u s giet men niet uit de schotel of uit de sauskom op het bord, doch men bedient er zich van met een ongebruikte lepel.

Deze lepel legt men netjes op de schotel of in

de sauskom terug en wel zo, dat hij er niet af kan vallen en dat de steel niet in de saus terecht kan komen; hierop moet men ook letten, als men de vork op een schotel teruglegt. Mocht zo iets toch geschieden, dan moet de bediende een andere vork of lepel op de schotel leggen.

d) Men begint niet te eten, vóór een der voornaamsten begonnen is; men eet ook niet langer dan de overigen:

'Als ge aan een grote tafel zijt aangezeten, wees dan niet de eerste om uw mond voor haar te openen'.

'Steek niet het eerst uw hand naar haar uit'.

'Houd het eerst op terwille der welvoegelijkheid; en wees niet onverzadelijk, om geen aanstoot te geven'.[1)]

e) Men neemt ook niet vooraf van een spijs, maar wacht geduldig, totdat zij wordt aangeboden.

f) Men behoort van alle spijzen iets te gebruiken, uitgezonderd bij grote gastmalen, waar buitengewoon veel gerechten worden opgediend.

Veel eten is schadelijk voor de gezondheid en geeft den overigen gasten aanleiding tot ongunstige oordelen. Bij feestelijke gelegenheden vooral wordt op de studerende jeugd gelet.

g) Wordt een gerecht opgedragen, dat erg mishaagt of walgt, dan geve men dit niet te kennen; men keurt het niet af, maar laat het onaangeroerd. Vindt men in de spijzen iets, wat er niet in thuis hoort, b.v. een diertje, een haar, een stukje houtskool, enz., dan legt men dit stil ter zijde, zonder er iemand

1) Supra mensam magnam sedisti? non aperies super illam faucem tuam prior.... ne extendas manum tuam prior.... Cessa prior causa disciplinae: et noli nimius esse, ne forte offendas (Eccl. XXXI 12, 16, 20).

opmerkzaam op te maken of er verder over te spreken.

Merkt men bij het kauwen een beentje, een steentje, een graat of iets dergelijks, dan spuwt men het niet uit, maar neemt het met de vork, die men te dien einde aan de lippen houdt, of naar omstandigheden, ook wel met de hand uit de mond. Men legt het dan ofwel op een daarvoor bestemd schaaltje of eerst op de rand van 't bord en later op het bord zelf.

Valt iets op de grond, b.v. een stuk vlees of brood, een aardappel, een kers, dan raapt men dit zo onmerkzaam mogelijk op en legt het volgens de gezegde wijze op of bij het bord.

10. Men v e r m i j d e alles wat bij degenen, die mede aanzitten, afkeer kan opwekken. Daarom wachte men zich:

a) Verschillende zaken, die niet bij elkander passen, op het bord of in het glas onder elkaar te mengen; dit is in strijd met de goede toon; zo wachte men zich b.v. aardappelen en vlees in de soep, zout of peper in het water of de wijn te doen, enz.

b) Spijzen of dranken uit de mond te laten vallen of afdruipen, - die bij het hoesten op anderen te spuwen.

Wanneer men zich toevallig verslikt, houdt men zich zo stil mogelijk en zorgt de algemene opmerkzaamheid niet op zich te trekken; men houde dan ook terstond het servet voor de mond.

c) In de soep of op andere spijzen te blazen. Tegen het hoorbaar opslurpen der soep is reeds gewaarschuwd, die waarschuwing geldt ook voor andere spijzen en voor dranken.

d) Te smakken bij het eten; d.w.z. met de lippen of de tong een zeker geluid te maken, dat ieder, die het bemerkt, hinderlijk aandoet.

e) Enige spijs met het mes naar de mond te brengen; behalve dat zulks op zenuwachtige mensen een pijnlijke indruk maakt, is er ook het gevaar aan verbonden, bij de minste onwillekeurige beweging de lippen te verwonden. Het mes dient uitsluitend om te snijden en is niet bestemd om er mede te eten.

f) Het tafellaken te besmeuren door er het mes op af te vegen of door er saus, spijzen of drank op te morsen.

Men zorge daarom de schotels dicht bij het bord te brengen en niet te hoog boven het glas in te schenken.

De glazen mogen over het algemeen slechts voor vier vijfde gevuld worden.

g) De tanden met de vingers schoon te maken.

h) Aan de spijzen te ruiken of, nog erger, dit anderen te laten doen.

i) Met de vingers aan de spijzen te komen. Is dit onvermijdelijk, zoals bij asperges, klein gevogelte, artisjokken, kreeften, enz. dan likt men daarna de vingers niet af, doch veegt ze af aan het servet.

k) De mond met de hand af te vegen; hiertoe dient het servet.

l) Mes of lepel af te likken of ze met servet of tafellaken af te drogen.

m) Met eigen lepel of vork spijzen uit de algemene schotel te nemen.

n) Iets van zijn bord op de schotel terug te leggen, vooral indien men er reeds een gedeelte van gebruikt heeft.

o) Iets, dat in het glas is gevallen, met de vingers er uit te halen. Men gebruike hiervoor zo nodig het mes of de steel van vork of lepel en voorkome zoveel mogelijk, dat de disgenoten het merken.

p) Met een volle mond te spreken of te drinken.

q) Te veel in eens in de mond te steken. Weinig te gelijk nemen is gezonder en wellevender.

r) Te vlug te eten en de spijzen op te slokken. Haastig eten is ongezond, verlagend en een teken van een slechte opvoeding. Het voedsel moet steeds behoorlijk gekauwd worden.

s) De saus uit het bord te drinken of in de lepel te gieten; ook past het niet brood in de saus te kruimelen.

t) Bij het kauwen de mond te ver te openen.

u) De spijzen op het bord *geheel* fijn te maken en te mengen.

11. Biedt de gastvrouw of de gastheer den gast een portie spijs aan, dan houdt deze ze voor zich en geeft ze niet aan een naastzittende.

De gastvrouw of den gastheer late men de zorg voor de tafel over.

Iedere oplettendheid van een disgenoot beantwoordt men met een vriendelijk en aangenaam woord en niet kortweg met: 'Ja!' 'Neen!' 'Ik dank u', 'Merci', maar men zegt beleefd: 'Ik dank u, mijnheer', of 'U is wel vriendelijk, mevrouw', of 'U heeft al te veel zorg voor mij'.

Biedt de bediende iets aan, dan neemt men dit stilzwijgend aan of wijst het af met het eenvoudige 'dank u' of 'merci'.

Het is onpassend de gasten door aanhouden te dwingen van een gerecht te gebruiken.

12. Met de bedienden spreekt men slechts in zoverre zulks voor de bediening nodig is, en steeds zacht, bescheiden, eenvoudig en beleefd. In het huisgezin spreekt men hen aan met hun doopnaam (soms met hun familienaam) b.v. 'Johan, Pieter, Nicolaas', enz., niet met: 'garçon' of 'Ober' of 'Kellner',

wat alleen in een hotel of restauratie thuis behoort; ook niet met ‘Mijnheer’, wat niet met hun stand overeenkomt. Het dienstpersoneel mag zich nooit ongevraagd in een gesprek mengen. Hen daarin te betrekken past ook niet aan de gasten. Hun antwoord zij steeds beleefd en kort.

13. Men spreke aan tafel weinig onder het gebruik der spijzen. Men fluistert niemand iets in het oor, alsof men hem geheimen had toe te vertrouwen; men spreekt ook niet voortdurend over de spijzen.

Is zulks onvermijdelijk, dan doe men het zonder er veel gewicht aan te hechten en zonder ophef; men keure een opgedragen gerecht niet af, en schenke aan spijs en drank ook nimmer een uitbundige lof. Een beleefd complimentje aan gastvrouw of gastheer is echter niet verboden, vooral niet als men naast hen zit of als de tafel is afgelopen.

Ook spreke men niet over zaken, die aan tafel niet passen en walging veroorzaken. Het vragen om verschoning is daar niet voldoende om zich zo iets te veroorloven.

14. Onder de maaltijd mag men niet knorrig en gramstorig, ook niet lichtzinnig of uitgelaten rondzien; men mag de blik ook niet voortdurend op het bord van zijn buurman gericht houden; niet luidkeels roepen; niet met de vuist op tafel slaan; niet lachen, zonder dat anderen weten waarover; men zij vriendelijk en opgeruimd, doch steeds bescheiden en beleefd.

15. Niet te dikwijls kan het herhaald worden, dat men voor degenen, naast wie men zit, steeds attent en voorkomend moet zijn, door hun de spijzen aan te bieden, hun glas in te schenken, hun vriendelijk te geven, wat hun ontbreekt, of wat zij verlangen.

Het zou liefdeloos en egoïstisch zijn, alleen aan zich zelf te denken, zonder zich om anderen te bekommeren.

Men zij aan tafel ook niet verstrooid of te zeer met zijn eigen gedachten bezig, zodat men door anderen, wanneer deze een gesprek beginnen of iets vragen, als uit een droom gewekt moet worden.

16. Wanneer de borden worden verwisseld, laat men ze den bediende aan de rechterkant wegnemen, zonder ze hem aan te reiken.

Alleenlijk mag men met de linkerhand een weinig op de rand van het bord drukken om zo de andere zijde iets op te lichten, of het bord van links naar rechts den bediende toeschuiven, waardoor hem het afnemen vergemakkelijkt wordt. De bediende plaatst zich hierbij aan de rechterzijde van den gast.

17. Men neemt nooit meer spijs, dan men van plan is te gebruiken en laat er niets van overblijven, zonder evenwel het bord als opzettelijk schoon te maken. Dit is ook van toepassing op dranken.

18. Van het als nagerecht op te dienen fruit, suikergebak enz. neemt de gast niets, vóór het de ronde doet. Dan vergenoegt hij zich met een bescheiden persoonlijk aandeel. Hier vooral past het, niet van alles te gebruiken en te tonen, dat men zich weet te beheersen.

I e t s b i j z i c h s t e k e n om het voor de zijnen, vooral voor kleine kinderen, mede te nemen, past niet, tenzij de gastvrouw of de gastheer daartoe uitdrukkelijk uitnodigt, of, gelijk wel eens gebeurt, daartoe een builtje doet aanbieden: ook dan nog zij men zeer bescheiden.

Het gebruik staat toe, dat in zulk geval de naaste tafelbuur van zijn eigen deel een kleinigheid presenteert.

19. Verlangt men aan tafel iets, wat zich niet in de nabijheid bevindt, dan mag men niet opstaan en zijn plaats verlaten, noch het vóór anderen door, over de tafel heen, wegnemen: men verzoekt den bediende, of zo die er niet is, zijn buurman het aan te geven.

20. Aan een grote tafel onderhoudt men zich met degenen, die in de nabijheid zitten, aan een kleinere neemt men aan het algemeen gesprek deel.

21. Bij grotere maaltijden worden dikwijls boven, aan de linkerkant van het bord, kleine witte of gekleurde glasschalen, gedeeltelijk met water gevuld, dat soms door een citroenschijfje of op andere wijze min of meer welriekend is gemaakt, bij het couvert der gasten gezet. Worden deze schalen op het dessertbord rondgediend, dan zet men ze zelf aanstonds op die plaats, om het bordje voor het gebruik vrij te hebben. Men doopt in die schalen de vingertoppen, als men deze zou besmeurd hebben, en veegt ze aan het servet af; daarna zet men de schaal bij de wijnglazen. Dit water gebruiken om er de mond mede te spoelen, is zeer af te keuren; wel mag men er de punt van het servet mede bevochtigen en zó even de lippen nat afwrijven.

Moet men onder of na de maaltijd de tanden reinigen, dan geschiede dit met een t a n d e n s t o k e r dus niet met een pennemesje, met de vork of andere voorwerpen, b.v. met een der vleugels van het brilgarnituur. Men houde alsdan met de andere hand het servet voor de mond.

22. Betrekkelijk het d r i n k e n valt het volgende op te merken:

a) Men zorge ook steeds voor niet-alcoholische drank en houde voor vaste regel: zelf uiterst matig te zijn, en niemand tot drinken te dwingen.

Het is niet onwellevend, als er meer soorten wijn geschonken worden, voor sommige te bedanken, zelfs kan men zich gerust geheel van wijn of bier onthouden, of de wijn in het waterglas met water mengen.

b) Men drinkt niet vóór of gedurende het soep eten.

Wordt bij het begin van de maaltijd madeira of portwijn geschonken, dan gebruikt men deze echter wel bij of beter aanstonds na de soep.

c) Men neemt het glas niet met de linkerhand vast, ook niet met de volle rechterhand en evenmin slechts met twee vingers, doch met de duim en de twee voorste vingers der rechterhand; men heft het loodrecht op en brengt het ongedwongen onder een kleine hoek aan de mond.

Indien het nodig mocht zijn, veegt men voor het drinken de mond met het servet af, nimmer met de hand. Dit doet men ook, nadat men gedronken heeft.

23. Men vermijde:

a) Haastig of gulzig te drinken, zodat de vloeistof langs de mond afloopt.

b) Met een volle mond te drinken of dit te doen, terwijl men spreekt.

c) Een vol glas in één teug te ledigen.

d) De rand van het glas ver in de mond te steken, zodat de lippen er sporen op achterlaten.

e) Terwijl men drinkt, naar alle zijden rond te zien, over het glas heen de blikken op iemand te richten, of het drinken te onderbreken om te smakken, in het glas te blazen, te hoesten, enz.

f) Zo te drinken, alsof men de dranken met aandacht proeft.

g) Telkens met de glazen te klinken, als wilde men een heildronk uitbrengen.

h) Na gedronken te hebben, hardop te zuchten om adem te halen.

Naast deze algemene regelen betrekkelijk de maaltijden, bestaan er nog bijzondere voor het gebruik van sommige spijzen, welke of dagelijks of ten minste nu en dan opgediend worden.

24. Volgens een Italiaans spreekwoord heeft de s o e p de volgende zeven eigenschappen:

Zij stilt de honger, en lest de dorst; zij zuivert de tanden, bevordert de slaap en de spijsvertering, zij is voedzaam en gezond. (H e t t i n g e r ; Aus Welt und Kirche I, 314).

De soep wordt uitsluitend met de lepel aan de mond gebracht. Alle aanzittenden moeten er van gebruiken.

Somtijds worden er twee soorten van soep opgediend; men bepaalt dan zijn keus op één van beide. Is zij te warm, dan kan men ze zachtjes met de lepel bewegen, doch erin te blazen is nooit geoorloofd. Dit laatste geldt voor alle gerechten. Men mag ook geen brood in de soep kruimelen, noch water of wijn er bij gieten. Men slurpe ze niet op, en make er geen geraas mede in de mond. De lepel schept men ook niet zó vol, dat hij overloopt.

Men wachte zich wel het bord aan de mond te zetten om het leeg te drinken, of het weinige, dat er in blijft, in de lepel te gieten.

Wel mag men het bord aan de ene kant een weinig oplichten om gemakkelijker te kunnen scheppen. Wat men dan nog niet machtig kan worden, laat men in het bord.

Na de soep gebruikt te hebben, legt men de lepel met de opening naar boven op het bord, opdat hij gemakkelijk te gelijk met het bord worde weggenomen.

25. H e t b r o o d . Wordt bij gewone maaltijden het bord met brood aangeboden, dan neemt men er met de hand een snede af; dit mag nooit met het mes of de vork geschieden. Men zoekt ook geen snede uit, maar neemt de bovenste. Men snijde ook geen snede door, doch neme ze, zoals ze gepresenteerd wordt. Ligt er een aangesneden stukje bij, dan neemt men dit.

Begeert een buurman brood, dan biedt men hem niet een snede met de hand of het mes aan, maar het gehele bord, en wel met de rechterhand.

Men breekt het brood in stukken en snijdt het niet; zeker niet op tafel, want dan zou men tafellaken en tafelblad kunnen beschadigen.

Men eet het brood niet aanstonds op, maar legt het naast het bord aan de linkerzijde en bewaart een gedeelte tijdens de maaltijd. Dit moet weleens dienst doen, om in de linkerhand genomen, sommige spijzen op de vork te brengen.

Men neemt niet een gehele snede brood in de hand zoals kinderen plegen te doen, doch men breekt er telkens een stukje af en brengt het met de linkerhand naar de mond. Men neemt de kruim niet uit de korst om slechts een van beide op te eten. Men zorge er voor niet te veel brood bij de maaltijd te gebruiken.

Het past ook niet, het bord met een stukje brood schoon te maken. Het bord reinigen, is werk voor de keuken. Wat men van de spijzen niet g e m a k k e l i j k met de vork kan nemen, laat men liggen. Aan een maaltijd behoeft men het brood niet geheel op te eten. Voor het dessert worden de overgebleven stukken en de kruimels door den bediende weggenomen. Hij gebruikt daarvoor een *tafelschuier* met bijbehorend *blad* links van den gast.

26. H e t z o u t . Zout wordt met het daarvoor

bestemde lepeltje of, zo dit er niet is, met de zuivere punt van het mes op de spijzen gestrooid of op het bord gelegd. Nooit mag dit met de hand, met de steel van vork of lepel, of met het vaatje zelf geschieden. Een reeds gebruikt mes veegt men, tenzij dit daartoe bestemd is, eerst aan het brood af.

P e p e r strooit men met de peperbus op de spijzen of anders op dezelfde wijze als het zout.

27. H e t v l e e s. Het vlees wordt evenals de groenten met de vork gegeten. Men mag het niet met de hand aanraken, noch er aan ruiken; ook scheurt men het niet met de tanden van de beenderen af, behalve bij klein gevogelte.

Om het vlees los te maken, bedient men zich van mes en vork; nooit mag men een been in de hand nemen, uitgezonderd kleinere beenderen van gevogelte of kleine ribben; deze houdt men met de hand aan het einde vast, legt ze op het bord en ontdoet ze met het mes van het vlees. Na het vlees er af gedaan te hebben, legt men het been niet op het tafellaken of in een lepel; men werpt het ook niet op de grond, onder voorwendsel van het aan hond of kat te geven: men legt het op een daarvoor bestemd schaaltje, op de rand van het bord of in het bord zelf.

Men veegt de vingers daarna zorgvuldig aan het servet af.

Verkiest men s a u s, dan doopt men niet elk stukje vlees in de schotel of de sauskom, doch men neemt, met de daarbij behorende lepel, wat saus op zijn bord en doopt er het vlees dan in.

Het vlees wordt op twee manieren gegeten.

Volgens de eerste, bij ons tot nu toe meer gebruikelijke wijze, snijdt men het stuk, dat men op het bord gelegd heeft, eerst geheel in kleinere stukjes en brengt

die, met de vork in de rechter- en zo nodig een stukje brood in de linkerhand, achtereenvolgens naar de mond. De andere of Engelse manier is reeds onder no. 8 van dit hoofdstuk verklaard en besproken.

28. De vis. Vis wordt met de vork en een stukje brood verdeeld. Hierbij wordt in de regel geen mes gebruikt, wijl het overbodig is en men dan bovendien de graten stuk snijdt en de smaak van de vis zeer dikwijls zal bederven.

Als er na de vis andere spijzen worden voorgediend, geeft men aan deftige tafels, den aanzittenden steeds een andere vork, de gebruikte vork wordt dan op en met het bord weggenomen.

Soms ligt er voor de visportie een afzonderlijk zilveren mes met vork klaar; men lette er dan op deze te gebruiken.

Oesters maakt men eerst los met het mes of met een daartoe geschikt vorkje en slurpt ze dan uit de schulp met het vocht op.

Bij haring, gerookte of gebakken paling, bokking, sardines enz. mag men het mes gebruiken als dit nodig is; men zorge dan evenwel met dat mes geen boter of kaas te nemen of af te snijden. Zeker wanneer dergelijke spijzen worden gebruikt, behoort bij de boter en bij de kaas een afzonderlijk mes te liggen. De aanzittenden gebruiken dit dan op beurt om zich van boter of kaas te bedienen. Zulke boter- en kaasmesjes worden ook klaar gelegd als er warme vleesspijzen worden opgediend.

29. De eieren. Bij het eten van zachtgekookte eieren valt het volgende op te merken:

a) men zet het ei met de punt naar onder in een eierdopje;

b) opent het van boven, door met het mes een kringvormig gedeelte der schaal door te snijden;

c) neemt het bovenste witte gedeelte met een lepeltje - niet met de mond - er af;

d) neemt zout met het lepeltje, dat bij het zoutvat behoort, of indien er geen bij ligt, met de zuivere punt van het mes en strooit dit in het geopende ei;

e) haalt met het eierlepeltje de inhoud er uit, daarna:

f) deukt men de schaal met de onderkant van het dopje in, zo men nog een tweede ei gebruikt, anders laat men de schaal in het dopje en legt het lepeltje er naast;

g) men zorge de verbrijzelde schaal niet op het tafellaken te leggen;

Men vermijde dus bij zacht gekookte eieren:

a) het bovenste wit van het ei met de mond af te slurpen;

b) het ei geheel of gedeeltelijk uit te drinken;

c) het ei en het zout met het mes door te roeren;

d) de inhoud van het ei op het bord of op een schoteltje uit te schudden;

e) het ei met de spijzen op het bord te vermengen en het dan met de vork te eten.

30. De asperges. De asperges neemt men met de tang of met vork en lepel van de schotel. Daarna neemt men ei en botersaus en mengt deze. Bij het gebruik neemt men ze vast met de linkerhand bij het dikke einde, waar zij in de grond zijn afgesneden, doopt het bovenste ronde einde met de vork in de saus, welke men daarvoor op zijn bord heeft bereid, en brengt het dan aan de mond. Men eet er van wat zacht is en zich gemakkelijk afscheidt, en legt het harde einde weder op de rand van het bord.

Op dezelfde manier, doch met de rechterhand en zonder vork, worden ook de bladen der artisjokken gegeten, wier steel men met de vork eet.

31. De appelen en peren. Bij het dessert worden somtijds hele peren of appelen aangeboden, dan *mag* ieder een appel of peer nemen. Zijn er grote exemplaren opgediend, dan kan men er ook een middendoor snijden en de ene helft aan een der naastzittenden, op het nog ongebruikte bord aanbieden, terwijl men hem opzettelijk het beste deel toekeert, dat is, in de regel, het gedeelte met de steel. Nooit echter mag men een dame of een voornamer persoon een deel aanbieden, als zij zelf het niet verzocht hebben.

De appels en peren, die men aan tafel gebruikt, deelt men eerst in de lengte in twee helften; daarna deelt men elk van deze weder in de lengte middendoor, doch verder niet, tenzij het nog buitengewoon grote stukken zijn.

Ieder stuk wordt dan in de lengte geschild en met de hand aan de mond gebracht. Soms houdt men het te schillen stuk met de dessertvork vast, vooral bij sappige peren komt dit nog al eens voor. Ze worden dan ook wel met de dessertvork en niet met de hand in de mond gebracht.

Men vermijde:

a) in de hele vrucht te bijten, zoals gulzige kinderen plegen te doen;

b) ze onregelmatig door te snijden;

c) ze spiraalsgewijze te schillen;

d) de afzonderlijke stukken met het mes naar de mond te brengen.

e) de ene helft naast het bord op het tafellaken te leggen, terwijl men de andere opeet, enz.

32. De druiven. Men neemt een klein stukje

van de tros, en neemt de druiven er één voor één af en steekt ze telkens in de mond. De schil slikt men niet door, maar laat die uit de mond op het bord vallen, terwijl men de hand er voor houdt.

33. De n o t e n . De noten worden met een notenkraker geopend; indien deze ontbreekt, met het mes of met de hand, doch nooit met de tanden, wat voor deze schadelijk zou zijn en tevens hoogst onwellevend.

Schier even onpassend ware het, ze met de hand tegen het hout van de stoel of de tafel te verbrijzelen.

34. D e s i n a a s a p p e l s . Sinaasappels worden op twee manieren geschild. Men snijdt de vrucht door en schilt ze als een appel, doch met de hand, of men snijdt slechts de huid door, zonder met het mes in het vlees der vrucht te komen, maakt vervolgens de schil geheel met de vingers los, neemt daarna de afzonderlijke stukjes der vrucht van elkaar, en brengt deze, met of zonder suiker, naar gelang men verkiest, met de hand of ook met een vorkje naar de mond.

35. De s t e e n v r u c h t e n . Kersen en kleine pruimen neemt men bij het steeltje vast en steekt de vruchten geheel in de mond. Men zorgt dan het steeltje in de hand te houden en op het bord te leggen. De pit haalt men niet door, maar men houdt de hand voor de mond en laat ze zo ongemerkt in de hand en op het bord vallen.

Abrikozen, grote pruimen en kleine, niet te rijpe perziken deelt of breekt men met de hand in tweeën, legt de steen op het bord en eet het ene deel na het andere op, evenals de sinaasappelen.

Men werpt de pit niet op de grond, ook kraakt men ze niet met de tanden en opent men ze niet met het mes.

36. De p e r z i k e n . De perziken worden door-

gesneden en geschild evenals appels, met dit verschil, dat men bij door en door rijpe exemplaren de huid met de hand losmaakt.

De stukken worden soms met fijne suiker bestrooid en dan met een lepeltje of de vork naar de mond gebracht. De goede toon verbiedt, de gesuikerde stukjes met wijn te begieten.

37. De a a r d b e i e n . Zonder verdere bereiding opgediend, worden de aardbeien met de hand gegeten en wordt de steel op het bord gelegd. Worden zij met suiker gebruikt, dan ontdoet men de aardbeien met de hand eerst van het steeltje en eet ze dan met een klein lepeltje of vorkje, zonder ze fijn te maken.

38. C o n f i t u r e n en i n g e m a a k t e v r u c h t e n worden met lepeltjes gegeten; a n a n a s met dessertvork en mes.

A m a n d e l e n neemt men met de hand even als h a z e l n o t e n , voor welke men meestal de notenkraker gebruikt. Rozijnen snijdt men met de bijliggende schaar van de tros, en eet ze een voor een. IJs wordt òf wel in porties rondgediend in kleine schaaltjes, die men dan op het bordje zet, òf wel zo, dat ieder zich daarvan kan bedienen. In het laatste geval ligt daartoe mes en lepel bij het ijs.

39. De b o t e r . Wordt bij het dessert boter rondgegeven, dan lette men op, of er een afzonderlijk botermesje bij ligt. Is dit het geval, dan neemt men daarmede zoveel boter als men denkt nodig te hebben en doet die op het eigen bord. Men neemt dan van die kleine voorraad met het eigen mes, doch smeert niet de gehele snede brood of de gehele beschuit in eens, maar breekt voor en na een stukje af en bestrijkt deze na elkander, naar gelang men belieft. Kleine beschuitjes kan men in eens smeren. Slechts wanneer

men een boterham maakt, is het gebruikelijk, de gehele snede met boter te besmeren.

40. De k o f f i e . De koffie wordt nu eens met melk, dan weder zonder melk gedronken. Met melk gebruikt men ze gewoonlijk 's morgens bij het o n t b i j t en zo dikwijls men er bij eet. Men laat zich uit de koffiekan zoveel zwarte koffie en daarna uit de melkkan zoveel melk inschenken, als men verkiest. In onze streken eet men het brood ongeweekt. Men zorge de boterham behoorlijk op het bord door te snijden en de stukken nimmer met de volle hand vast te nemen. Nooit mag men een stuk brood of boterham in de hand blijven houden en veel minder nog er mede gesticuleren. Men zorge geen al te grote hap in eens te nemen en legge telkens weder het overblijvende op het bord terug. Is (vooral bij het o n t b i j t of s o u p e r) een boterham of een broodje met vlees of kaas belegd, dan snijdt men ze vaak in kleine stukjes en brengt deze met de vork aan de mond.

Bij ontbijt en souper worden in deftige kringen, in hotels en restaurants ook kleine daarvoor bestemde servetjes gebruikt.

In sommige streken doopt men het in stukken gesneden droge of met boter besmeerde brood in de koffie, neemt nu een teug van de drank en dan een bete broods, totdat alles genuttigd is.

Men drinke de tas geheel uit en late er niets in.

In de regel wordt na een grote maaltijd zwarte koffie in kleine, uitsluitend daartoe bestemde kopjes rondgediend.

Men doet daarin zoveel suiker en melk als de persoonlijke smaak en de sterkte van de drank vorderen, gewoonlijk een of twee stukjes suiker.

Deze stukjes neemt men met een suikertang of,

indien deze ontbreekt, met de hand. Het zou een onhandigheid zijn, dat met een der lepeltjes te doen, die dan ook gepresenteerd worden, en waarvan men er een op zijn schoteltje legt. Suiker in poedervorm wordt met een daarop liggend lepeltje genomen. Men zorge het lepeltje of scheppertje niet te behouden, doch legt het weer terug in de suikerpot of het suikerbakje.

Om de zeer warm opgediende koffie spoediger genietbaar te maken, giet men ze niet in het schoteltje of blaast men er niet in, maar roert men er zachtjes met het lepeltje door. Deze beweging bevordert de afkoeling en verhaast tevens het smelten van de suiker.

Men drinkt de koffie uit de tas zelf, en niet uit het schoteltje; is de koffie overgelopen, dan giet men deze weer in het kopje.

Na de koffie gebruikt te hebben, legt men het lepeltje in het schoteltje.

Als men drinkt, neemt men een kopje altijd in de rechterhand; men houdt het bij het oortje vast.

Wat van de koffie gezegd is, valt gemakkelijk met het nodige onderscheid toe te passen op t h e e of c h o c o l a d e . De hoffelijkheid vordert soms zich van te voren te vergewissen, aan welke van deze dranken een gast vooral bij zijn o n t b i j t of zijn s o u p e r de voorkeur geeft.

41. Wordt een g e r e c h t opgediend, dat m e n n i e t k e n t , en weet men niet, hoe het gebruikt wordt, dan bedankt men daarvoor, of men bedient zich, maar ziet eerst goed toe, hoe de andere gasten er mede handelen.

42. Bij de l e z i n g a a n t a f e l zal men, zowel uit weetgierigheid als uit achting voor den voorlezer en de disgenoten, zwijgen, aandachtig toeluisteren en

alle geraas vermijden met het tafelgerief. Men zal ook niet met zijn buren lachen, schertsen of hun tekens geven, vooral niet als er een godvruchtige lezing, b.v. uit het *H. Evangelie*, gehouden wordt; ditzelfde geldt ook gewoonlijk, wanneer gedurende de maaltijd zang- of muziekstukken worden voorgedragen.

43. Na een plechtige toost of h e i l d r o n k staan alle gasten op het voorbeeld van den gastheer op, nemen met de rechterhand het gevulde glas, heffen het tot voor het aangezicht in de hoogte en klinken met dengene, op wien de toost is uitgebracht en somtijds ook met den spreker, wanneer deze in hun nabijheid zijn; anders wenkt men hen uit de verte toe.

Men merkte op, dat men tijdens de toost met a d e m l o z e s t i l t e moet toeluisteren; gedurende de aanspraak het gesprek doorzetten, den spreker of anderen opmerkingen maken, andere gasten spottend toewenken, met het tafelgerief spelen enz. zou den spreker en dengene, dien de toost geldt, kunnen krenken; het zou stellig gebrek aan goede toon verraden en aanleiding tot onaangenaamheden kunnen geven.

Tijdens een toost mogen de bedienden niet rondgaan, noch iets presenteren. Die de toost houdt lette daarop om het juiste ogenblik van beginnen te kiezen.

44. De gastvrouw of de voornaamste aanwezige moet het teken geven om v a n t a f e l o p t e s t a a n.

Is het ogenblik daartoe gekomen, dan ziet deze even naar rechts en links of allen gereed zijn, legt het servet terzijde en nodigt allen uit het dankgebed te spreken. De gasten leggen de servetten naast het bord zonder ze op te vouwen - men hangt ze dus niet over de rugleuning van de stoel - en bidden

aandachtig, evenals vóór het eten, om God voor de genoten weldaden te danken.

Alleen de huisgenoten en zij, die ook aan de volgende maaltijd verschijnen, mogen het servet opvouwen of oprollen, als hun servetringen aanwezig zijn of gebracht worden.

Voor het einde van de maaltijd mag zich niemand verwijderen. Moet iemand voor zaken vroeger opstaan, dan zegt hij dit, zo mogelijk van te voren, aan de gastvrouw of den gastheer en, wanneer de tijd daar is, deelt hij het ook zacht aan de naast hem zittenden mede, bidt stil en gaat heen, zonder verder het gezelschap te groeten.

45. Nadat het gebed geëindigd is, staat men op, buigt vriendelijk voor de disgenoten rechts en links, onderhoudt zich nog een poosje met hen en gaat beleefd groetend heen, tenzij men uitgenodigd wordt nog in een andere kamer te gaan vertoeven. Men geleidt dan de rechterbuurdame naar het salon, waarna de heren zich gewoonlijk met den gastheer naar de rookkamer begeven, om later met de dames in het salon t h e e te drinken.

Bij grotere maaltijden wordt van te voren door dengene, die den gasten de deur opent, als dezen met hun rijtuigen komen, gezegd, tegen welk uur men de rijtuigen moet laten terugkeren; daardoor weten ook de andere gasten, wanneer de tijd van vertrek daar is.

Men dankt de gastvrouw onmiddellijk voor het uitgaan voor de aangename avond, niet voor het genoten diner; het is echter ook voldoende, tegenover haar zijn ingenomenheid met het gezelschap en de ontvangst uit te drukken.

46. Na een uitnodiging ontvangen te hebben, moet

men aan hem, die deze gedaan heeft, binnen ongeveer acht dagen na de maaltijd, persoonlijk een bezoek brengen, zelfs dan, als men aan de uitnodiging geen gevolg heeft gegeven. Een kaartje te sturen is niet voldoende.

47. Er is reeds het een en ander gezegd over het ontbijt en het souper. Daarbij wordt voor drank, behalve koffie, ook vaak thee of chocolade voorgezet. 't Is zeer beleefd aan gasten te vragen welke drank zij verkiezen. Vele regelen voor het middagmaal vinden ook bij ontbijt of souper hun toepassing.

48. De aangegeven wenken laten zich gevoeglijk in de volgende korte woorden samenvatten: De welopgevoede lieden zijn aan tafel:

a) M a t i g : zij eten of drinken niet te veel, niet te gulzig en nemen niet het beste voor zich.

b) N e d e r i g en b e s c h e i d e n : zij tonen zich niet trots of begerig.

> '..... ten disch bescheiden,
> Met de tong als met den drinkhoorn'.
> (D r e i z e h n l i n d e n , blz. 27).

c) Z o n d e r a a n m a t i g i n g e n v e r s t o r v e n : zij eten van hetgeen wordt opgediend, menigmaal het minst van datgene, wat hun het best bevalt.

d) B e l e e f d en w e l g e m a n i e r d : zij drukken door hun houding de achting uit, die zij zich zelven en den disgenoten toedragen.

e) L i e f d e r i j k e n v o o r k o m e n d : zij vergeten zich zelf, om hun opmerkzaamheid te schenken aan degenen, die mede aanzitten.

Achtste hoofdstuk.
Het gedrag in de kerk, bij godsdienstoefeningen en plechtigheden.

De kerk is het huis Gods en de poort des Hemels (II Mos. XXVIII, 17). Daar woont in het tabernakel Jezus Christus zelf, de Verlosser der wereld, omgeven door ontelbare scharen van hemelse geesten, ons verwachtend, levend en voor ons ten beste sprekend.

Wanneer - en te recht - den koningen dezer wereld om de verheven waardigheid, die zij bekleden, in hun paleizen diepe eerbied wordt betoond, hoeveel te meer betaamt het dan, dat deze aan God in Zijn huis bewezen worde. Hij is Degene, voor Wiens aanschijn de engelen bevend hun aangezicht bedekken, voor Wien de machtigsten der aarde minder zijn dan wormen, die in het stof kruipen.

In de kerk moet men zich dus, als overweldigd door de verhevenheid van Gods Majesteit en doordrongen van zijn eigen onwaardigheid, steeds deemoedig en bescheiden, waardig en eerbiedig gedragen. Nergens is de wellevendheid meer passend dan bij God, in Zijn Heiligdom.

Door zijn stichtende houding in de kerk toont de mens ook zijn eerbied en achting voor de godsdienst en bewaart hij in zich zelven de Christelijke zin

(*sensus religionis*), wat voor hem van het grootste belang is.

De jeugd, eenmaal van die geest doordrongen, kan afdwalen en zelfs de beoefening van de godsdienst, het gebed, de H.H. Sacramenten een tijdlang verwaarlozen; indien zij echter in haar hart de herinnering aan die eerbied voor het heilige en goddelijke behoudt, dan mag men nog altijd hopen op haar redding. De band, die haar aan de godsdienst hecht, is dan niet geheel verbroken; er is slechts een gunstige gelegenheid nodig en met Gods genade zal de liefde voor die godsdienst weder in het hart opvlammen en het innige geloofsleven der eerste jeugd zal opnieuw de rustiger dagen van de gevorderde leeftijd of van de ouderdom verhelderen.

Waar ter wereld valt er een plaats aan te wijzen, die den Christen dierbaarder moet zijn dan de kerk? Of is de kerk voor hem niet de ware poort des hemels? Hier worden de gewichtige handelingen van zijn godsdienstig leven voltrokken: hier wordt de christen tot kind van God herboren en in de gemeenschap der Kerk opgenomen; hier verkeert hij met God in het gebed en in de godsdienstoefeningen; hier wordt voor de levenden en doden het smetteloos Offer van het Nieuwe Verbond opgedragen; hier verzoent de mens zich weder met den Verlosser, wanneer hij gezondigd heeft; hier voelt hij zich, hier versterkt hij zich tegen de moeilijkheden en de strijd des levens met het Brood der Engelen in het H. Sacrament des Altaars; hier wordt de grondslag gelegd der Christelijke huisgezinnen; hier vlieten de tranen, wanneer God de gemeente of afzonderlijke personen met wederwaardigheden bezoekt; hier stijgen de gebeden en zuchten op tot den Almachtige voor hen, die door

de onverbiddelijke dood aan de liefde der hunnen op aarde zijn ontrukt; hier worden in Gods tegenwoordigheid de edelste gevoelens gekweekt, de heldhaftigste besluiten genomen, de zwaarste offers van liefde en overgeving aan Gods H. Wil gebracht.

In de kerk klinkt Gods woord zacht en ernstig, om de zondaars uit de zondenslaap op te wekken en ze op de weg der deugd terug te brengen; om de rechtvaardigen aan te moedigen zich steeds heerlijker te sieren met onschuld en godsvrucht, met ootmoed en heilige liefde tot God; om allen op te voeden voor de Hemel en hun zielen te redden. Daarom is ook de kerk de plaats, waar de deugd het meest wordt bevestigd. In de kerk verheft zich inderdaad die ladder van Jacob, langs welke de Engelen Gods bestendig opstijgen om de gebeden, de oefeningen van deugd en de goede werken te brengen voor de troon des Allerhoogsten - voortdurend nederdalen, om de gunsten en genaden, waarmede hun handen hierboven gevuld werden, over het hulpbehoevend mensdom uit te storten.

Waarlijk: 'Deze plaats is heilig'[1)] en moet dus als heilig geëerbiedigd worden.

De gelovige brenge dan zijn gedrag in de kerk in overeenstemming met de volgende grondregels.

1. K a t h o l i e k - z i j n is en blijft een hoge waardigheid en een edele roeping; als katholiek leven en sterven, is beantwoorden aan zijn eeuwige bestemming.

Reeds de jeugd moet daarom godsdienstig zijn in merg en been, uit innige overtuiging, en ieder mens moet van deze gezindheid in al zijn uitwendige daden

1) Locus enim, in quo stas, sanctus est. (Josue V, 16).

blijk geven. Hij moet het tonen in geheel zijn gedrag bij de beoefening van de godsdienst, in het knielen en bidden, in de oogslag en de houding, in de bewegingen en handelingen; alles moet verkondigen, welke diepe verering en liefde jegens God, welke gehechtheid en geestdriftige aanhankelijkheid hem bezielt voor de Kerk en voor de zending des heils, haar toevertrouwd.

2. Wanneer de Christen zich naar de kerk begeeft. zij hij in z i j n k l e d i n g niet achteloos of onbetamelijk, maar ordelijk, net, zindelijk en zedig. 't Best voegt een donker gewaad. Nooit draagt men daar pantoffels of verschijnt men daar in négligé. Het is hoogst laakbaar en elke Katholieke vrouw, elk meisje en kind geheel onwaardig, terwille ener onbetamelijke mode zich zelfs in Gods huis, en soms nog wel bij het naderen tot de H.H. Sacramenten, geheel tegen de voorschriften der H. Kerk in (Kerk. Wetb. c. 1262 § 2), onvoegzaam ontbloot of opvallend gekleed te durven vertonen. Verenigingen, die zich tegen dergelijke veld winnende onbetamelijkheden verzetten, verdienen ieders steun en medewerking.

3. O p w e g n a a r e e n g o d s d i e n s t o e f e n i n g is de Christen ernstig en ingetogen. Hij loopt niet haastig of driftig, verstrooit zich niet door onderweg allen te willen gadeslaan, of door nieuwsgierig alle nieuwtjes uit te vorsen; hij voert geen levendige of geanimeerde gesprekken, hoedt zich voor lichtzinnigheid en uitgelatenheid.

Onzen ouders kon men het aan hun ingetogen en bescheiden houding aanzien, dat zij naar de kerk gingen. Velen, die ver van de kerk verwijderd waren, baden onderweg de rozenkrans en brachten zich daardoor in de nodige stemming om nut te trekken uit de godsdienstoefening en de omgang met God.

'Ik zal haar (de ziel) voeren in de eenzaamheid en Ik zal tot haar hart spreken'[1].

4. Bij het binnengaan der kerk ontbloot de man het hoofd. Vrouwen komen niet in de kerk dan met gedekten hoofde. (Kerk. Wetb. c. 1262 § 2). De christen neemt dan met de wijs- en middelvinger der rechterhand w i j w a t e r, brengt het aan het voorhoofd en maakt aandachtig het kruisteken.

Is men in gezelschap, vooral van hoger geplaatsten, van oversten of oudere personen, dan neemt men wijwater, keert zich tot hen en reikt het hun stilzwijgend toe; daarna eerst maakt men zelf het kruisteken. Hoogst onwellevend zou het zijn, het aangeboden wijwater te weigeren.

5. Daarna gaat de binnenkomende tot bij de bank, waarin hij van plan is, plaats te nemen; de man k n i e l t dan altijd met de rechterknie tot op de grond, het aangezicht naar het altaar gericht; vrouwen maken ten minste een buiging; de binnentredende gaat in de bank, knielt neder, maakt het kruisteken en aanbidt allereerst het H. Sacrament.

Zijn er geen stoelen of banken in de kerk, dan verricht de christen deze aanbidding geknield op de vloer. Zij behoort in geen geval te worden nagelaten; het is immers natuurlijk, dat men, bij het binnentreden van een huis, den heer des huizes groet en enige hartelijke woorden tot hem spreekt.

6. De Christen g r o e t of spreekt n i e t onnodig in de kerk. In tegenwoordigheid der eeuwige Majesteit Gods behoort men te zwijgen en te bidden.

Wie de kerk binnentreedt, moet de tijdelijke zorgen

1) Ducam eam in solitudinem: et loquar ad cor ejus. (Osee II, 14).

en gedachten buiten laten en doordrongen zijn van de heiligheid der plaats, de verhevenheid van den daar verwijlenden God-Mens. Mozes hoorde uit het brandende braambos een geheimzinnige stem hem toeroepen: 'Maak uw schoenriemen los; want de plaats, waar gij staat, is een heilige grond'[1)], en hij handelde volgens dat bevel. Hoeveel te meer moet de Katholiek met eerbied en ontzag de troon naderen, waarop God in het H. Tabernakel zetelt.

7. Het heilig k r u i s t e k e n maakt men steeds, bij welke gelegenheid het ook zij, met aandacht en eerbied.

Terwijl men de linkerhand op de borst legt, brengt men de aaneengesloten vingers der open rechterhand achtereenvolgens naar het voorhoofd, de borst, de linker- en de rechterschouder, daarbij de woorden sprekend: 'In de naam van den Vader - en van den Zoon - en van den Heiligen Geest - Amen'. Grootse geheimen van het geloof worden ons door het kruisteken verkondigd: het mysterie der Heilige Drievuldigheid en de Verlossing van den mens uit de slavernij van den duivel; men trachte zich deze telkens te binnen te brengen, als men het H. Kruisteken maakt.

Het kruisteken, over het lichaam gemaakt, moet ziel en lichaam tot schuts verstrekken tegen de noodlottige invloed van duivel, wereld en vlees. Hoe zou de christen het dan wagen, dit zo zinrijk teken gedachteloos en werktuigelijk te maken!

Men make het kruisteken, zoals het behoort; niet met één, gedachteloos uitgestrekte of gekromde vinger, in plaats van met de ganse hand; niet

1) Solve calceamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stas, terra sancta est. (2 Mos. III, 5).

slechts gedeeltelijk en onvolkomen; niet te haastig of lichtzinnig; ook niet met zinledige en potsierlijke bewegingen op de borst, zonder voorhoofd of schouders aan te raken; integendeel, men make het op de voorgeschreven wijze, ernstig en waardig, gelijk een zo heilige handeling en een zo krachtig gebed past.

8. Bij het gebed worden de h a n d e n op tweeërlei wijze g e v o u w e n .

a) E e n v o u d i g . Men houdt de handen voor de borst en legt ze tegen elkander: de rechterduim kruisgewijze over de linker, elke vinger der ene hand tussen die der andere en buigt de vingers om.

Dit is juist de houding van een hulpbehoevende, die van zijn nood is doordrongen: 'van den gevangene in den Heer'[1)], die eigen macht en kracht ter zijde stelt om alleen op Gods genade te steunen.

> 'Weerloos, arm, vrijwillig onvrij,
> Moet de mensch zijn Heer aanbidden'.
> (Dreizehnlinden, zang IV, strophe 12).

Op deze wijze moeten de handen gevouwen worden bijna bij alle gebeden, die te huis of in de kerk, in de eenzaamheid der eigen kamer of bij anderen in het openbaar verricht worden.

Men dient er op te letten, dat de handen v o o r de b o r s t moeten gevouwen worden en niet anders; niet lager, daar dit van achteloosheid en onverschilligheid getuigt, ook niet hoger. Verder houdt men de gevouwen handen enigszins naar boven gekeerd, en sluit de handpalmen tegen elkander; men houde dus niet de vingers alleen in elkaar en de palmen van elkaar verwijderd; eindelijk buigt men alle vingers om; men

1) ..... vinctus in Domino. (Eph. IV, [1]).

vermijde dus de beide wijsvingers tegen elkaar en omhoog onder de kin of de neus te houden, enz.

b) P l e c h t i g . Men houdt de handen in de lengte voor de borst met de binnenste of vlakke zijden dicht tegen elkander, de rechterduim gekruist over de linker en de toppen der vingers in schuine richting omhoog.

Deze houding der handen is altijd gebruikelijk bij het naderen ter H. Tafel; zij wordt ook aangenomen bij het gaan ontvangen van andere H.H. Sacramenten, bij het Misdienen, enz. Men wachte zich de handen beneden of boven de borst te houden; ze recht voor zich uit, in plaats van enigszins naar boven gericht te houden, of ook alleen de vingertoppen tegen elkander te drukken en niet tevens de palmen der handen.

Zulke achteloosheid bij het gebed en de godsdienstoefeningen doet een christen voor oppervlakkig en onnadenkend doorgaan; zij moet ieder, die haar bemerkt, onaangenaam treffen.

9. De geknielde houding is die, in welke de christen aan God, den Allerhoogste, de Hem toekomende eer der aanbidding moet bewijzen en zich met Hem in het gebed moet onderhouden. Voor ieder, die zich in zijn verhouding van hulpbehoevend mens tegenover zijn Schepper en Opperheer bewust is en die deze overtuiging in het diepste zijns harten gevoelt, is het een uitgemaakte zaak, dat het knielen ernstig en zorgvuldig, deftig en waardig moet geschieden.

10. Bij het knielen onderscheidt men: I. het knielen, als handeling: d e k n i e b u i g i n g ; II. het knielen, als toestand: h e t g e k n i e l d z i j n .

I. De k n i e b u i g i n g geschiedt: *a*) op één, *b*) op beide knieën.

a) De eerste k n i e b u i g i n g geschiedt door de

rechterknie zó te buigen, dat zij dicht bij de hiel van de linkervoet de grond raakt, terwijl het bovenlijf recht blijft.

Bij deze kniebuiging vermijde men:

A) Het zogenaamde k n i k k e n , d.i. de knie slechts een weinig te buigen, zonder daarmede op de grond te komen.

B) Een bank of een ander voorwerp vast te grijpen, om gemakkelijker op te kunnen staan; slechts oude en zwakke personen is zulks geoorloofd.

C) Het lichaam niet recht te houden. Op dit laatste dient men bijzonder te letten.

De eenvoudige kniebuiging maakt men:

1. Als men een kerk binnentreedt, om Jezus, in het H. Sacrament, te begroeten; zo ook bij het verlaten der kerk om afscheid van Hem te nemen.

2. Als men voorbij het tabernakel gaat, waarin het Allerheiligste bewaard wordt, of voorbij een altaar, waar de priester in de H. Mis gevorderd is tot na de H. Consecratie en de Nuttiging nog niet geschied is.

b) De andere kniebuiging geschiedt door even op beide knieën te knielen. Men houdt tijdens dit geknield zijn het bovenlijf recht, maakt een diepe buiging met het hoofd en staat weder op. De godvruchtige gelovige maakt deze kniebuiging bij het voorbijgaan van een altaar, waar het H. Sacrament is uitgesteld, waar de H. Communie wordt uitgereikt, of waar de H. Consecratie of de Nuttiging juist plaats heeft.

II. De gewone houding van den mens onder het gebed is op beide knieën geknield te zijn.

‘Een verheven schouwspel is het’, zegt Hettinger, ‘een man te zien, die, in de volle kracht zijns levens, voor God in ootmoed zijn knieën buigt’ (Aus Welt

und Kirche, I, 182). Knielen wij dus steeds, zo in de kerk als in huis, op een onberispelijke wijze! God, met Wien wij in het gebed spreken en de mensen, die wij moeten stichten, maken het ons tot een heilige plicht.

Wie goed wil g e k n i e l d z i j n onder het gebed, zet zich, steeds het lichaam recht houdend, op beide knieën neer; plaatst ze dicht bij elkander, voegt ook de hielen tegen elkaar en laat de punten der voeten op de grond rusten, een weinig ter zijde van elkander verwijderd; hij houdt de gevouwen handen voor de borst of legt ze op de leuning van de bidstoel of van de bank.

Bij het geknield zijn wachte men zich:

a) De knieën ver van elkander te plaatsen.

b) Slechts op één knie te zitten, terwijl men het andere been naar voren plaatst of achteruitsteekt.

c) De voeten over elkander te leggen.

d) De punten der voeten bij elkaar en de hielen van elkaar te houden.

e) Op de hielen te rusten (neerhurken) of tegen de zitbank te leunen.

f) Met de borst over de leuning van de stoel te hangen of zich met deze heen en weer te bewegen.

g) Met het hoofd of de kin op de elleboog te steunen; met de handen in de haren te woelen.

h) Lichtzinnig rond te zien, anderen toe te knikken of de handen niet behoorlijk te vouwen.

10. De Christen zorgt, n i e t t e l a a t te komen in de kerk; hij maakt zich bijtijds gereed en begeeft zich bijtijds op weg.

Hij blijft niet bij de deur der kerk staan, tenzij het hem wegens het gedrang onmogelijk is verder te gaan; hij schikt zich, wat de plaats betreft, naar de bestaande

voorschriften. Zo zal hij ook geen stoornis aan anderen geven.

11. Vóór het begin der godsdienstoefening kan men zich, na de aanbidding verricht te hebben, nederzetten en in een geestelijk boek lezen, een overweging houden of stil bij zich zelf bidden, wat het hart ingeeft. Zeer nuttig is het ook de kruisweg te doen of een gebed te storten voor de gelovige zielen, voor degenen, wien men dankbaarheid verschuldigd is, of voor zijn persoonlijke belangen. Nietsdoen in deze ogenblikken is zeer af te keuren, het veroorzaakt verstrooiing, maakt lichtzinnig en getuigt van een weinig godvruchtig hart.

Zodra de priester de sacristie verlaat en zich naar het altaar begeeft, knielt men eerbiedig neder.

12. Voor de houding des lichaams gedurende de dienst houde zich ieder aan de plaatselijke voorschriften of gebruiken, voor zover deze wettig zijn ingevoerd. Bestaan deze niet, dan kunnen de volgende regels een geschikte aanwijzing geven:

I. Bij de H. Mis. De gelovigen moeten geknield blijven gedurende het begin van de H. Mis, van het Sanctus tot na de Nuttiging, bij de Zegen des priesters. Zij staan bij de beide Evangeliën, op sommige plaatsen ook onder de ‘Pater Noster’ en onder de Collecten en Postcommunies. Men houde zich dan aan dat gebruik. Van na het eerste *Evangelie* tot het *Sanctus* kunnen zij gaan zitten, de overige tijd naar verkiezing staan of knielen. Deze laatste houding verdient echter als de meest eerbiedige steeds de voorkeur.

Zeer oneerbiedig zou het zijn na de Consecratie te gaan zitten. Onpasselijkheid alleen kan hier als verschoning gelden.

II. Bij het gewone Lof. De gelovigen

knielen tijdens het eerste gezang, bij het Tantum Ergo en bij de Zegen met het H. Sacrament; ook de overige tijd is het passend geknield te blijven, tenzij men b.v. onder het Angelus Domini of het Magnificat of het Veni Creator of het Te Deum zou gaan staan.

III. Wordt er gepredikt, dan gaat men zitten; doch men behoort onder het aflezen der orde van de H.H. Diensten, het voorlezen van het Epistel en zeker van het H. Evangelie te blijven staan.

12. Vrome Christenen maken bij het begin der beide Evangeliën drie kleine kruisjes met de duim: op voorhoofd, mond en borst.

13. Bij het 'Et incarnatus est' knielt men, wanneer de celebrant op de altaartrap gaat knielen. Bij het 'Domine non sum dignus' buigt men het hoofd en klopt, tegelijk met den priester, driemaal op de borst; bij de Zegen des priesters knielt men neder, buigt het hoofd diep en maakt aandachtig het kruisteken; bij het 'Gloria Patri' en bij het uitspreken van de naam Jezus buigt men het hoofd.

14. Gedurende de H. Consecratie en de Zegen met het H. Sacrament moet er een plechtige stilte heersen. Ieder beijvere zich, deze niet door hoesten, snuiten of enig ander geraas te verbreken. Men vouwe de handen zo eerbiedig mogelijk, aanschouwe bij de opheffing de H. Hostie en de Kelk, aanbidde den Goddelijken Zaligmaker door het gelovig, godvruchtig en berouwvol uitspreken der woorden: 'Mijn Heer en mijn God! Jezus, voor U leef ik, voor U sterf ik! Jezus, ik ben aan U in leven en dood'. Nog kan men, driemaal op de borst slaande, zeggen: 'Mijn Jezus, barmhartigheid; Jezus, vergeef mij mijn zonden!'

Bij de Zegen met het H. Sacrament doet men hetzelfde en maakt bovendien voor en na het heilig kruisteken.

Welk aandoenlijk schouwspel, wanneer alle gelovigen in ademloos zwijgen hun Zaligmaker aanbidden of zich met Hem aan den Hemelsen Vader opofferen! Dan is het, als vernam men het geheimzinnig ruisen van den Heiligen Geest, Die de genaden en vertroostingen des Hemels in de harten der mensen uitstort.

Treedt men gedurende dit plechtig ogenblik een kerk binnen, dan knielt men, om alle opzien en stoornis te vermijden, aanstonds aan de ingang neder, tot de geheimnisvolle handeling voorbij is; men begeeft zich dan zo zacht en bescheiden mogelijk en doordrongen van een heilige eerbied naar zijn plaats.

15. De predikant moet de katholiek opmerkzaam aanhoren. Hij moet zich wachten den predikant te storen of te hinderen door spreken of rondzien, door anderen toe te wenken, door geraasmakend hoesten, door lachen, geeuwen, slapen, lezen, enz.

Komt iemand gedurende de predikatie in de kerk, dan gaat hij onhoorbaar voort en neemt de eerste de beste plaats voor lief, tot de preek geëindigd is. Onwaardig en onbetamelijk zou het zijn en een schandelijk minachten van het goddelijk woord, bij het begin der predikatie de kerk te verlaten en buiten op straat of in nabijgelegen herbergen die tijd te gaan doorbrengen.

De plicht, die de priester dan vervult, het nut en het welzijn der gelovigen, die de kennis en de opwekking van hun godsdienst zo nodig hebben, de heiligheid van het woord Gods en van de gewijde plaats worden aldus op grievende wijze miskend.

16. Bij het uitstellen van het H. Sa-

crament knielen de gelovigen neder, aanbidden de H. Hostie en maken het H. Kruisteken. Gedurende de uitstelling, hetzij onder, hetzij buiten de godsdienstoefeningen, zullen zij niet licht gaan zitten, maar geknield blijven, of in een eerbiedige houding blijven staan. Wat getroosten zich de groten der aarde niet in tegenwoordigheid van hun vorst! De katholieken moesten zich schamen minder te doen voor den Koning der koningen en den Heer der heerscharen.

Wordt het H. Sacrament weder in het tabernakel geplaatst, dan knielen allen neder, herhalen hun aanbidding en maken het H. Kruisteken, zoals bij het uitstellen.

17. Gaat men ter H. Communie, dan ontdoet men zich van handschoenen en wapens, indien men deze draagt, sluit het gebedenboek en vouwt de handen op plechtige wijze voor de borst, zoals dit in no. 8 *b* gezegd is.

Dan schrijdt men langzaam met enigszins gebogen hoofd naar de communiebank en, zo men nog even moet wachten, knielt men godvruchtig bij de H. Tafel neder op twee knieën; alvorens dan op de communiebank plaats te nemen, maakt men een kniebuiging op één knie.

Men houdt het communiekleed eerbiedig met beide handen enigszins uitgespreid voor de borst.

Na de H. Communie ontvangen te hebben, knielt men wederom op één knie en keert dan, even zedig en ingetogen, in dezelfde eerbiedige houding als men gekomen is, naar zijn plaats terug en blijft enige tijd in gebed en overweging verdiept, zonder op te zien of het gebedenboek te openen.

Gedurende minstens een vierde uur blijve men aandachtig bidden en vermijde men zorgvuldig te spuwen.

18. Wil iemand biechten, dan gaat hij, na behoorlijke voorbereiding, ootmoedig, met gevouwen handen en neergeslagen ogen in de biechtstoel en keert later in dezelfde houding naar zijn plaats terug. Hij spreke den biechtvader eerbiedig aan, zoals het voor een vermorzeld hart betaamt, b.v. met: 'Vader' of 'Eerwaarde Vader', of ten minste met: 'Mijnheer'.

Het zou zeer aanmatigend en een katholiek onwaardig zijn, wanneer de biechteling zich zorgeloos, met gekruiste armen aan de biechtstoel plaatste; onbeschaamd rondzag; met de naastbijzijnden sprak of lachte; zich boos of ongeduldig toonde, omdat hij enige tijd moet wachten; zich boosaardig spottende opmerkingen veroorloofde over anderen, die het H. Sacrament der biecht vóór hem ontvangen, en in deze stemming voor den priester verscheen om zijn zonden te belijden.

Schier even verkeerd zou het zijn, aanstonds na het ontvangen van dat H. Sacrament de kerk te verlaten, zonder enige tijd den barmhartigen God te loven en te danken of zonder, zo mogelijk, eerst zijn penitentie te hebben volbracht.

De oprecht boetvaardige spreekt zonder noodzakelijkheid nooit met anderen over hetgeen hij zelf aan den biechtvader beleden heeft, noch over datgene, wat deze hem in de biecht heeft gezegd. Zij, die zich lichtzinnig of spottend over het tussen Gods plaatsbekleder en hen zelf verhandelde durven uitlaten, handelen niet alleen ongodsdienstig, doch ook gewoonlijk zeer onedel, laf en onwaardig. De priester zelf kan zich immers tegenover dezulken niet of bijna niet verdedigen, omdat hij van die mededelingen onkundig is en, als dit ook niet het geval ware, zeer dikwijls kan gebonden zijn door het heilig biechtgeheim.

19. Wie mede gaat o f f e r e n , staat op, wanneer het zijn beurt is, gaat bescheiden door de kerk tot het priesterkoor, legt zijn offergave op de daartoe bestemde plaats, onderhoudt de algemeen gebruikelijke kniebuigingen en gaat ordelijk naar zijn plaats terug.

Het ware onpassend voor mannen, niet te knielen en slechts een buiging te maken. Dit laatste geschiedt in wereldse kringen om daardoor hooggeplaatste personen te eren: aan het H. Sacrament zijn de katholieken echter de kniebuiging verschuldigd ten teken van aanbidding.

Wordt er gedurende het offeren gescheld voor de H. Consecratie, dan knielt men neder op de plaats, waar men zich bevindt, richt zich naar het altaar en onderhoudt, wat in no. 14 gezegd is. Na het laatste teken der schel staat men bedaard op en gaat men verder.

Het is in strijd met de goede gewoonten onmiddellijk na het offeren de kerk te verlaten en de H. Dienst niet verder bij te wonen.

Gaat men een r e l i k w i e vereren, dan kust men deze eerbiedig, zonder er met de hand aan te komen.

Men voege zich in deze zaken naar de plaatselijke gebruiken of neme er geen deel aan.

20. Bij het g e m e e n s c h a p p e l i j k g e b e d in de kerk bidt men mee, als men niet door een andere oefening, die niet verschoven kan worden, verhinderd is; men doet het hoorbaar, met een duidelijke uitspraak en op een goede toon; dus niet slepend of haastig, niet te langzaam of te vlug, niet te hoog of te laag; vooral wachte men zich voor het te luid roepen.

Het gemeenschappelijk gebed behaagt en sticht, wanneer het algemeen en statig geschiedt; het mis-

haagt en ontsticht zelfs, wanneer het slepend of verward en onbehoorlijk verricht wordt. ‘Wanneer een jongeling’, zegt H e t t i n g e r , ‘in de kerk niet meer medebidt, dan bewijst hij alleen daardoor, dat zijn godsdienstzin is verminderd’. Men passe dit ook toe op het gezamenlijk gebed in het huisgezin.

Waar het gebruikelijk is, dat allen z i n g e n , mag men aan het gezang deelnemen; anders slechts, wanneer men tot de zangers behoort. Het afzonderlijk meezingen of neuriën in het schip der kerk stoort de algemene aandacht en is hinderlijk voor de biddenden.

21. De katholiek bedient zich bij de Godsdienstoefeningen en bij zijn afzonderlijke devotiën van een degelijk en zaakrijk g e b e d e n b o e k .

Een goed gebedenboek is een wijs leraar, een beproefd raadgever, een kundig leidsman op de weg der deugd, een krachtige steun om zich tot het hemelse te verheffen. Men houde zijn kerkboek altijd in ere en make er een goed gebruik van.

De degelijke man of jongeling neemt het steeds mede ter kerke. Een kerkboek gebruiken, is voor zijn geloof uitkomen, is een geloofsbelijdenis. Daarvoor behoeft men zich toch waarlijk niet te schamen. In alle katholieke gezinnen behoort niet alleen ieder zijn kerkboek te hebben, doch daar behoren ook ten gebruike van het gezin als zodanig aanwezig te zijn verschillende boeken van godsvrucht voor bijzondere devoties, boeken over de godsdienstleer, levens van heiligen, enz. en zeer zeker de H.H. Evangeliën, waarvan de voorlezing in het huisgezin geheel bijzondere aanbeveling verdient.

Mogen alle katholieken eindelijk eens die nietswaardige, verlagende mensenvrees, dat ellendig menselijk opzicht, afleggen en er een eer in gaan stellen de oefeningen en gebruiken van hun godsdienst met

waardigheid en vroomheid te volgen en in hun gezinnen te bevorderen.

Gebruikt men een M i s s a a l, dan zorge men voor de H. Mis, de Misgebeden te hebben klaar gemaakt.

22. Het spreekt vanzelf, dat de gewone wellevendheidsvoorschriften betrekkelijk de h o u d i n g ook voor de kerk gelden. Men staat, knielt en zit immer rechtop; leunt noch tegen de muren, noch tegen de pilaren; steunt niet op de ellebogen; houdt de handen niet in de zak of op de rug; slaat de benen niet over elkander; ziet niet lichtzinnig rond en wacht zich te praten, te lachen, anderen toe te wenken, gekheid te maken, in de haren te woelen, op de grond te spuwen, onnodig te hoesten, bij het in- en uitgaan de deuren hard toe te maken, hard te stappen enz. Dit alles strijdt tegen de wellevendheid en, wat nog erger is, tegen de eerbied, aan God en de gewijde plaats verschuldigd, het verstrooit en ontsticht de aanwezigen en verlaagt hem, die zich zulks veroorlooft, in de achting der anderen.

23. De fatsoenlijke Christen v e r l a a t h e t h e i l i g d o m n i e t, vóór de godsdienstoefening geheel geëindigd is. Slechts uit noodzakelijkheid zal hij zich vroeger verwijderen.

Zowel na een gemeenschappelijke oefening als na een afzonderlijk kerkbezoek, neemt hij, vóór zijn heengaan, van den Goddelijken Heiland afscheid door een godvruchtige begroeting en aanbidding; hij zegt dan: ‘Geloofd en gedankt zij ten allen tijde het allerheiligste en goddelijk Sacrament’, of doet dit ander schietgebed: ‘Geloofd zij Jezus-Christus in het H. Sacrament des Altaars. In eeuwigheid. Amen’.

Men knielt eerbiedig bij zijn plaats, verwijdert zich zedig en neemt godvruchtig wijwater. Men dekt zich

eerst, wanneer men in het portaal is of de buitendeur uitgaat.

24. Bij begrafenissen, bedegangen en processies gaan de gelovigen ordelijk op de hun in de stoet aangewezen plaats. Bij de processie met het H. Sacrament behoort geen man of jongen zich het hoofd te dekken, al wordt deze ook buiten de kerk gehouden; dit geldt ook voor broederschappen, zangers, muzikanten, vaandel-, kaarsen- of baldakijndragers, zelfs dan, wanneer zij hoed of pet onmogelijk in de hand kunnen houden. In dit laatste geval bergt men deze op andere wijze.

De deelnemers zijn eerbiedig en ingetogen in hun houding en dragen de rozenkrans, wanneer deze gebeden wordt, zo mogelijk in de hand.

Gedurende deze godvruchtige optocht te spreken, lichtzinnig rond te zien, lieden, die men kent, tekens te geven, enz. verraadt een lichtzinnig en oppervlakkig gemoed en ergert de gelovigen.

Allen, ook de andersdenkenden, behoren zulke godsdienstige overtuiging der vrome deelnemers en biddenden te eerbiedigen; alle Katholieken behoren, ook op straat, op beide knieën te knielen, terwijl het H. Sacrament voorbij wordt gedragen; opgestaan, blijven zij met de hoed in de hand, ernstig en beleefd staan en spreken, lachen, schertsen of roken niet, tot de processie voorbij is.

25. Het Angelus wordt geknield gebeden; uitgezonderd op Zaterdagavond en op de Zondagen van het gehele jaar; dan geschiedt het staande. Bij de woorden: ‘En het Woord is Vlees geworden’, buigt men het hoofd.

In de Paastijd bidt men staande het: ‘Regina Coeli’.

Bevindt men zich bij het Angelus-kleppen op straat, dan neemt men, waar zulks geen opzien wekt, de hoed af en dekt zich niet, voor het gebed geëindigd is. Is men met een gezelschap in een kamer, dan staat men eenvoudig op en blijft staan of knielt neder, naar gelang de tijd van het jaar.

De Katholieken moeten er prijs op stellen deze vrome verering der Allerheiligste Maagd Maria trouw te onderhouden.

26. Gaat een katholiek een Katholieke kerk binnen om ze te bezichtigen, dan neemt hij eerst wijwater, knielt en aanbidt het H. Sacrament. Daarna kan hij opstaan en, wanneer er geen dienst is, zachtjes rondwandelen en het bezienswaardige in ogenschouw nemen.

Gaat hij het altaar voorbij, waar het H. Sacrament rust, dan buigt hij de knie tot op de vloer of doet nog een korte aanbidding.

Heeft hij begeleiders, dan kan hij met dezen op gedempte toon enige noodzakelijke of verklarende woorden wisselen, doch hij onthoude zich van elk lichtzinnig gezegde, van lachen en schertsen; vooral blijve hij van de daar biddenden verwijderd om ze niet te storen of kniele een ogenblik bij hen neder om te bidden. Hoe onwaardig en lichtzinnig, hoe onwetend en oneerbiedig gedragen zich in dit opzicht vele Katholieken! Zij treden de kerk in en uit, zonder enig teken van geloof te geven; zij nemen geen wijwater, maken geen kruis, buigen geen knie, bewegen hun lippen niet tot een klein gebed; zij gedragen zich in het heiligdom als op een profane plaats. Zij zoeken de kunst en bewonderen de kunstenaars en hun werken, hun bouwstijl, hun schilderstukken, hun beelden en hun snijwerk, hebben echter

geen teken van achting of erkentelijkheid over voor den daar aanwezigen God, tot Wiens verheerlijking die kunstwerken moeten bijdragen. En toch, Hij is het Toonbeeld van alle schoonheid. Hij de Heer en de Meester der schepping, Die bij de kunstenaars de gedachte deed rijpen, dat alles te ontwerpen. Die hun de kracht en de bekwaamheid schonk tot de arbeid. Die hun de volharding en de bezieling verleende om dat alles te voleinden. Moest men niet verwachten, dat de beleefdheid alleen reeds een ieder zou bewegen zich anders te gedragen?

27. Bezoekt men om de kunst een kerk van anders den kenden, dan moet dit geschieden buiten de diensten. Men gedrage zich ernstig en waardig, houde de hoed in de hand, rooke niet, wachte zich voor spot, enz.

Moet de kerk opzettelijk voor het bezoek geopend worden, dan geve men ook daar een passende fooi.

28. In een gezelschap kerkelijke ceremoniën of vrome gebruiken naäpen, minachtend of spottend bespreken, is hoogst ongepast en onwellevend en verraadt een zeer gebrekkige opvoeding.

***

Dit zijn de voornaamste regelen der wellevendheid, die men in de kerk en bij het gebed te onderhouden heeft. Het zij onze zoetste plicht, ons in onze jeugd nauwkeurig daaraan te gewennen, om ze ook in het volgend leven getrouw en standvastig in beoefening te kunnen brengen: ‘Jong gewend, oud gedaan’.

Negende hoofdstuk.
Het gedrag in het huisgezin.

Een edel mens stelt alles in 't werk om zich liefderijk en voorkomend jegens iedereen te gedragen, zelfs jegens vreemden, die hij slechts zelden in 't leven ontmoet, en daaraan doet hij wel. Hoeveel te meer moet hij dan niet bezorgd zijn eveneens te handelen jegens degenen, met wie hij van kindsbeen af, bij lijden en vreugde, bij maaltijd en arbeid, bij gebed en ontspanning verblijft, met wie hij door de innigste banden des bloeds of der vriendschap verbonden is, en wien hij op aarde alles te danken heeft. Inderdaad, het heiligdom van het gezin moet niet alleen de leerschool zijn en de oefenplaats van oprechte godsdienstzin en soliede deugd, maar ook de kweekschool en het bolwerk der ware Christelijke beschaving en wellevendheid.

Men zegge niet: ‘Fatsoen en beleefdheid zijn slechts in een gezelschap en tegenover vreemden in acht te nemen; in het huisgezin kan men zich vrij bewegen en behoeft men niet op zich zelven te letten’. Gelijk wij in de inleiding van dit werkje zagen, is het wellevend gedrag reeds in de eerste jaren der jeugd, dus in het huisgezin, trouw en zorgvuldig beoefend, het grote middel om zich de wellevendheid eigen te maken. Bovendien, ofschoon in het huisgezin, vooral voor oudere personen, een zekere ongedwongenheid

op haar plaats is, moeten daar toch altijd de meest liefdevolle achting en voorkomendheid betoond worden; deze moeten het ouderhuis tot de bevoorrechte plaats maken, waar de wellevendheid haar volle schoonheid en haar meest weldadige werking vertoont.

Heerst er volmaakte wellevendheid in een huis, ook al is daar nauwelijks het noodzakelijke, dan wordt dit een paradijs, dan leven daar allen, ouders, broeders, zusters en andere huisgenoten, aangenaam en tevreden, dan wordt daar de arbeid verlicht, het ongeluk en de droefheid verzacht, de blijdschap en de vreugde verhoogd; dan wordt daar de band van offervaardige liefde en genegenheid tussen de ouders en de kinderen en tussen de kinderen onderling zó sterk vastgeknoopt, dat hij ook in het later leven niet licht verbroken wordt.

Vreemdelingen, wien het gegeven is, ook maar een vluchtige blik in zulk een huis te slaan, voelen zich aangetrokken door de eigenaardige bekoorlijkheid, die over alles en allen ligt uitgespreid en vergeten nimmer, wat verkwikkende indruk de geest van oprechte godsdienstzin, van onderlinge liefde, van onderdanigheid en zelfverloochening, die daar uit alles tot hem sprak, op hem gemaakt heeft.

Komt men in het huisgezin aan de wellevendheid te kort, dan mag men nog zo'n grote vriendelijkheid in een gezelschap tonen, men zal er zich niet op mogen beroemen, volmaakt wellevend te zijn. Of is het niet duidelijk, dat dan de wellevendheid niet uit het hart voortkomt? Wie jegens vreemden liefderijk en welwillend is, doch hooghartig, veeleisend en liefdeloos jegens de zijnen, verbergt voor anderen zijn slechte inborst achter een masker van uiterlijke beleefdheid en grieft niet zelden des te meer degenen, wien hij vóór

alle anderen, door zijn uitwendig gedrag, zijn oprechte liefde en hoogachting moest bewijzen.

Daarom is het van groot gewicht, dat de welopgevoede jeugd niet alleen buitenshuis of in het bijzijn van vreemden en tegenover dezen de wetten der deugd en der wellevendheid onderhoude, maar dat zij ook in het huisgezin en tegenover alle huisgenoten zich steeds fatsoenlijk en beleefd gedrage. Zij zal derhalve in 't bijzonder:

1. Haar ouders eren in woord en daad. ‘Eert vader en moeder!’ zo luidt het vierde der goddelijke geboden.

Daarom moet het kind eerbiedig en hartelijk met de ouders omgaan, zoals in de hoofdstukken over ‘Het groeten’, ‘Het gesprek’ en ‘De maaltijden’ is aangegeven; ja, zo mogelijk, nog met meer achting dan daar in het algemeen geëist wordt. Hoe treurig zou het zijn, wanneer een kind zich jegens iedereen aardig en voorkomend betoonde, doch zijn ouders bits en krenkend bejegende.

Een goed kind volgt spoedig, stipt en blijmoedig hun bevelen op, antwoordt nederig en bescheiden op hun vragen, niet wrevelig, bits of trots, b.v.: ‘Neen, ik ga niet’. ‘Moet ik dan alles doen?’ ‘Waarom laat gij dat de anderen niet doen?’ ‘Men gunt mij geen pleizier!’ ‘Wat gaat mij dat aan?’ enz. In de mond van kleine kinderen ware zulke taal reeds diep krenkend, doch in die van oudere wordt zij een vlijmend zwaard, dat in het ouderharte doordringt en daar wonden slaat, die pijnlijk blijven schrijnen.

Ook het oudere kind blijft vol ontzag en eerbied voor zijn ouders. Het kent geen tegenspraak, het heeft voor ieder blijk van oplettendheid en liefde, door hen gegeven, een woord van dank en tracht op zijn beurt hun

die door talloze oplettendheden en kleine diensten te bewijzen. Het spreekt steeds met achting over hen, noemt ze nooit gevoelloos ‘de ouden’ en mort of klaagt niet bij een weigering of bij een vermaning.

Heeft het soms zijn ouders miskend of beledigd, dan vraagt het spoedig om vergeving; later toch, wanneer de ouders niet meer in leven zijn, zou het bittere spijt gevoelen dit verzuimd te hebben.

2. Zich niet over haar ouders schamen, wanneer deze behoeftig gekleed gaan, geen bijzonder fijne manieren hebben, of niet zo ontwikkeld zijn als anderen.

Hoe armer de ouders zijn, des te groter is hun opoffering geweest, des te moeitevoller hun streven, den kinderen een betere opvoeding te verschaffen, maar des te meer dank zijn dezen hun dan ook verschuldigd. Nooit mogen de kinderen hun ouders laten voelen, dat zij geleerder, ontwikkelder of voornamer zijn dan zij.

3. Zich jegens haar ouders dankbaar tonen en dit niet slechts door woorden en beloften, maar ook door daden.

Het kind moet zich beijveren door onafgebroken studie of arbeid, door goede zeden en een edel karakter, door vroomheid en deugd hun genoegen te doen en aan hun verwachtingen te beantwoorden, verder door het verlenen van hulp bij de opvoeding der jongere broeders en zusters, door ondersteuning bij de arbeid, door opofferende verzorging in ziekte of onpasselijkheid, door het geduldig verdragen van al hun fouten en gebreken of hebbelijkheden, welke die ook zijn.

4. Den ouders gaarne om raad vragen. De goede zoon of dochter gaat niet van huis zonder

hun toestemming, brengt niemand als gast in huis zonder hun voorkennis, doet geen uitgaven, zelfs geen geringe, zonder hun goedkeuring, enz.

Vooral moeten de kinderen niet nalaten, de ouders om raad te vragen bij de keuze van een levensstaat. Ofschoon er gevallen zijn, waarin het kind meer naar de roepstem Gods dan naar de raad zijner ouders moet luisteren, toch blijft het waar, dat de ouders de kinderen in hun aanleg het best kennen, dat zij het oprecht met hen menen en, als zij christelijk zijn, ook de drang der genade weten te waarderen, gevolgelijk, dat zij hun in de keuze van hun staat in de regel goede raad kunnen en zullen geven.

5. Niet verzuimen den ouders die bijzondere liefdeblijken te betonen, welke in brave huisgezinnen gebruikelijk zijn: b.v. met Nieuwjaar, met Verjaar- of Patroonfeesten, of andere voor de familie gewichtige dagen, hun hartelijk geluk te wensen.

Laat vooral nooit na, als gij thuis zijt, 's morgens en 's avonds en bij elk tehuiskomen of uitgaan hen te groeten.

In vele christelijke huisgezinnen is het gebruikelijk, dat de kinderen 's morgens en 's avonds of tenminste 's avonds de ouderlijke zegen vragen en ontvangen. Dit gebruik strekt zulk huisgezin tot eer, het bevestigt de waardigheid der ouders, het houdt het besef van hun gezag en van hun ouderlijke plichten levendig en brengt den kinderen geluk aan.

Hoe schoon ware het, zo de gewoonte van dat ‘kruisken’ nog algemeen bestond of daar, waar zij verdwenen is, weer kon worden ingevoerd! Voorwaar dit zou een grote schrede voorwaarts zijn op de weg van herstel van het christelijk familieleven.

6. Zich van kindsbeen af gewennen, den ouders kleine diensten te bewijzen, zoals de deuren voor hen te openen en te sluiten; hen voor te laten gaan in de kerk of in de kamer; hun een stoel aan te bieden; hun de beste plaats af te staan; hen aan de rechterzijde te laten, wanneer men hen vergezelt; voor hen iets te dragen; hun behulpzaam te zijn in allerlei zaken, waarin hun dit aangenaam is.

7. Den ouders dikwijls schrijven, wanneer men in den vreemde vertoeft, b.v. op studie, in dienst of in betrekking is. Heeft een kind ook al niet veel nieuws te vertellen, dan vertelt het hun van zijn dagelijkse arbeid en bevindingen, van zijn verwachtingen of teleurstellingen, van zijn uitstapjes en wandelingen; het toont hun zijn belangstelling over het verblijdend of minder goed nieuws, dat het uit het ouderlijk huis vernomen heeft; het verzoekt bericht over hun toestand. Alles, wat van de kinderen komt, is belangrijk voor de ouders, als het maar goed en hartelijk bedoeld en gezegd wordt.

Wanneer lijden en wederwaardigheden, ziekten, kommer of ouderdom het vaderlijk huis binnentreden, dan vooral schrijft een goed kind dikwijls aan zijn ouders; een warm, deelnemend woord van de kinderen is een weldoende balsem voor het kranke ouderhart.

Komen de ouders de kinderen bezoeken, dan ontvangen dezen hen zo hartelijk en zo gul mogelijk; zij blijven gaarne bij hen, vragen naar hun gezondheid, naar de familieleden, naar hun voorspoed of hun lijden; zij tonen in alles, dat zulk bezoek hen gelukkig maakt en dat zij hun ouders zo lang mogelijk bij zich wensen te houden.

8. Met broeders en zusters liefde-

vol en aangenaam omgaan. Ofschoon men te hunnen opzichte niet zó aan de étiquette gehouden is als tegenover vreemden, toch gedrage men zich jegens hen steeds wellevend, waardig en edel: nooit voege men hun een laag of verachtelijk woord toe; nooit tone men zich lichtgeraakt, opvliegend, toornig, twistziek, ijverzuchtig of nijdig. Bij verschil van mening geeft de verstandigste toe.

Men helpe elkanders lasten dragen. Oudere broeders en zusters moeten toegevend zijn voor de jongeren, hun een goed voorbeeld geven, de ouders helpen door de jongeren te bewaken, te vermaken, en terecht te wijzen. De jongeren moeten de ouderen eren, hun overal de voorrang geven, ze aan de rechterhand laten gaan, bovendien hun stellig alle vriendelijkheid betonen, die in de gewone omgang zelfs aan vreemden wordt geschonken. Zulk gedrag verheugt de ouders.

De dienstboden behoren ook tot het huisgezin en verdienen met achting behandeld te worden. Zij zijn mensen en christenen, dus ook kinderen Gods zowel als de andere leden van het gezin. Zij hebben ook recht op dankbaarheid voor de vele en vaak moeilijke diensten, die ze bewijzen.

Het is overigens in ons eigen belang jegens hen vriendelijk en voorkomend te zijn. De dienaar doet gaarne zijn uiterste best om zijn heer in alles te voldoen, wanneer deze hem vriendelijk behandelt.

Acht hen derhalve, spreek niet hoogmoedig tegen hen; wees niet ruw en scherp in uw bevel, maar geef het steeds in bewoordingen, welke de goedheid van uw hart laten doorstralen; heb steeds een woord van dank en waardering voor de arbeid, dien zij verrichten. Spot niet met hun gebreken. Boots hun manier van spreken en zich uit te drukken niet na,

geef hun geen scheldnamen; dit alles hindert de dienstboden en maakt u verachtelijk. Zijt gij over hen gesteld, neem dan deel aan het leed of de vreugde uwer onderhorigen. Maak hun nooit bemerkingen in het bijzijn van anderen. Geef hun de gelegenheid tot een braaf en godvruchtig leven. Waak ook in dat opzicht over hun gedrag. Kom ook alle verplichtingen na welke de Burgerlijke Wet u jegens hen oplegt. Een trouwe dienstbode is voor een braaf gezin een der grootste weldaden Gods en een onderpand van geluk.

Gedraag u steeds waardig ten overstaan van *alle* dienstboden. Uw gedrag zij van die aard, dat zij u wel moeten achten.

Daar gij geroepen zijt, hun vroeg of laat met gezag te gebieden, moet gij met hen niet omgaan als met uw makkers en u niet met hen op gelijke voet stellen.

Houd u niet te veel bij hen op in keuken, stal of tuin. Gebruik nooit enige spijs of drank in de keuken. Kom niet in het vertrek of in de vertrekken die voor de dienstboden bestemd zijn. Toon altijd, dat uw opvoeding hoger en voortreffelijker is dan de hunne. Ga liefdevol met hen om, vergeet echter niet, dat gij meer beschaafd moet zijn in spraak, in toon, in optreden, in manieren. Wees vriendelijk en beleefd met hen, maar steeds op een afstand en dit op gepaste wijze.

Tiende hoofdstuk.
Het gedrag in de school.

Na de kerk en het huisgezin is de school de plaats, waarvoor de nog studerende jeugd de meeste eerbied moet hebben.

In de school wordt zij opgevoed; daar ontwikkelt zij haar geestes- en zieleleven onder de gestadige inwerking van het godsdienstig en maatschappelijk onderricht; daar verwerft zij kennis, veredelt zij het hart, staalt en sterkt zij het karakter; daar bereidt zij zich voor op haar toekomst in de maatschappij, op haar beroep, op haar tijdelijk, ja, op haar eeuwig geluk. Terwille der eenheid in de opvoeding moeten de leerlingen en ook hun ouders zich dan ook schikken naar het door het wettig gezag voor den leerling vastgestelde Schoolreglement, zelfs dan wanneer dit aanwijzingen of voorschriften bevat over het gedrag buiten de schoolmuren, b.v. over kleding, godsdienstoefeningen, ontspanningen enz.

Wat het gedrag in de school betreft, onderhoude men het volgende:

1. De leerling treedt bescheiden en zonder geraas de school binnen en blijft rustig op zijn plaats tot de komst van den onderwijzer.

Bij diens binnentreden staat hij ten teken van eerbied op.

2. Gedurende de schooluren zorgt hij voor een nette houding. Hij zit zwijgend op zijn plaats, rechtop, de handen boven, nooit onder de lessenaar; hij houdt zich niet met de andere leerlingen op, noch door woorden, noch door tekens, noch door briefjes; oog en oor heeft hij op den onderwijzer gericht.

Hij beweegt zich niet onrustig heen en weer, gaat niet zorgeloos op de bank liggen, steunt niet dromerig op de ellebogen, leunt niet slaperig tegen de achter hem staande lessenaar, enz. Ook onthoudt hij zich van alles, wat nadelig werkt op het onderricht, wat den leraar hindert, de lichtzinnigheid zijner klasgenoten aanwakkert, de rust en stilte stoort en hem zelf verlaagt. Vooral vermijdt hij te praten met de naast hem zittenden, te lachen, gekheid te maken of zich andere onwellevende onderbrekingen te veroorloven.

Ruwheid en uitgelatenheid wekt op tot verzet, verstrooit, trekt de opmerkzaamheid van de studie af, vermindert de liefde voor goede zeden en fatsoen en kweekt of onderhoudt een geest van ongebondenheid en moedwil.

3. Wanneer hij zijn les moet opzeggen, staat de leerling, waar zulks gebruikelijk is, aanstonds op en beantwoordt de vragen zonder rechts of links naar een voorzegger of naar een verdacht en ongeoorloofd hulpmiddel uit te zien. Hij spreekt in elk geval verstaanbaar en duidelijk, niet te vlug noch te slepend, de lettergrepen juist en zeker betonend. Bij een vraag van den onderwijzer, zegt hij niet kortweg: ‘Hoe?’ ‘Ja!’ ‘Neen!’ maar spreekt, volgens de voorschriften van de beleefdheid, ‘met twee woorden’.

4. Heeft een leerling een verklaring niet goed begrepen, dan mag en moet hij den onzerwijzer, hetzij

onder de les, hetzij daarna, zoals zulks gebruikelijk is, om nadere uitleg vragen.

Een goed leerling houdt zich gedurende de studietijd aan het dan opgegeven werk; zo b.v. leest hij dan geen verboden boek of maakt hij geen werk voor andere lessen.

Moet hij zich even verwijderen, dan doet hij dit, na bekomen verlof, zo ongemerkt en zacht mogelijk; hij blijft bij niemand staan, maakt de deur zonder geraas open en dicht, enz.

5. Een goed scholier houdt ook zijn lessenaar, schriften, boeken, enz. in orde.

In de lessenaar heeft alles een vaste plaats, zodat hij niet behoeft te zoeken, waar iets ligt.

Hij stapelt de boeken en schriften niet voor zich op, als wilde hij er zich achter verschansen om zich aan het toezicht te onttrekken.

Zijn boeken zijn niet verscheurd of smerig; de bladen staan alle vast. De omslag is net en geschikt om de band te bewaren.

Hij schrijft ook niet in zijn boeken, tenzij en voor zover dit voor een bepaald vak door zijn onderwijzer verlangd wordt; hij bewaart ze zorgvuldig voor inktvlekken en nodeloze tekeningen.

Een tegengestelde handelwijze bederft de zin voor het schone, veroorzaakt afleiding bij de studie en pleit niet voor de orde van den eigenaar. De schriften moeten ook onberispelijk zijn ingericht volgens de voorschriften van den onderwijzer.

6. Een bijzondere zorg wijdt de leerling aan zijn schriftelijk werk. Hij schrijft het met zwarte en niet met gekleurde inkt, duidelijk leesbaar, met smaak, zonder overdrijving, zonder doorhalingen en in zo mooi schrift als mogelijk is. Hij laat een witte rand

langs het werk onbeschreven, opdat de leraar de daarin te maken verbeteringen goed kunne overzien; eindelijk levert hij het werk zonder vlekken, net en ongekreukt in.

Een nette, zindelijke uitvoering der schriftelijke opgaven pleit voor de zorgvuldigheid en de wellevendheid van den leerling en verwerft hem te recht de achting en de welwillendheid van den leraar.

7. Bij examens of concoursen levert de leerling eigen werk en acht het beneden zich gebruik te maken van ongeoorloofde hulp.

Schrijft hij zijn werk van een ander af, of schrijft hij het uit een boek over, dan maakt hij zich immers schuldig aan bedrog tegenover den leraar en aan onrechtvaardigheid jegens zijn medescholieren. Niet slechts berooft hij dezen daardoor van de hun toekomende plaats, maar somtijds ook van geldelijke voordelen, zoals een beurs, een ondersteuning, ontheffing van schoolgeld, enz., welke dikwijls van een rangnummer afhangen.

Het meest schaadt hij echter zich zelf. Daar hij succes heeft, meent hij ten laatste inderdaad die kennis te bezitten, waarvan hij zich door bedrog het getuigenis heeft verworven.

Hij verwaarloost dan de studie nog meer. Daardoor ontstaat een grote leemte in zijn ontwikkeling. Het volgende kan hij niet grondig verstaan, daar hij het voorgaande niet machtig is. Zo gebeurt het, dat hij zich door leugen en bedrog enige tijd in zijn klas met moeite kan staande houden; doch: ‘de kruik gaat zo lang te water, tot zij berst’; hij zal ten laatste zover komen, dat list en bedrog niet meer baten. Hij kan alsdan noch voor-, noch achterwaarts en ziet zich soms gedwongen zijn studie te verlaten. Hier geldt

het spreekwoord: ‘Lügen haben kurze Beine’: ‘Met leugens brengt men het niet ver!’

8. Is de school geëindigd, dan staat de scholier op en verlaat zijn plaats ordelijk, beleefd den leraar groetend; hij neemt al zijn boeken en benodigdheden mede, of bergt ze in zijn lessenaar.

Hoe eenvoudig en natuurlijk zijn deze voorschriften: hoe gemakkelijk te onderhouden voor goedgezinde leerlingen! En toch, hoe nuttig zijn zij voor hen! De nauwkeurige naleving er van maakt hen oplettend, vergemakkelijkt het nadenken, scherpt het oordeel, oefent de wil, ontwikkelt de geestkracht. Daarbij maakt zij gerust, vrolijk en vergenoegd door het bewustzijn der trouwe plichtsvervulling.

Al zijn de door God aan iemand geschonken talenten ook slechts middelmatig, zó zal hij kunnen slagen in zijn studiën en zal de school ook voor hem de plaats worden ener degelijke, wetenschappelijke, godsdienstige en zedelijke vorming, ener opvoeding, die de heilzaamste invloed gaat uitoefenen op zijn later tijdelijk en eeuwig welzijn.

Elfde hoofdstuk.
Het gedrag in het gemeenschappelijk leven.

Bij het gemeenschappelijk leven in seminariën, gymnasiën, kweekscholen en kostscholen, die hun leerlingen moeten voorbereiden en vormen voor meer bijzondere ambten of bedieningen van hun later leven, moet de wellevendheid in niet mindere mate en met niet minder zorg en volharding aangeleerd en beoefend worden dan in het huisgezin.

De wellevendheid toch is de noodzakelijke volmaking van de godsdienstige, zedelijke, verstandelijke en lichamelijke ontwikkeling; zij moet daarmede zelfs gelijke tred houden.

Reeds in de onderwijsinrichtingen zelve draagt zij veel bij tot vermeerdering en versterking van de goede geest; zij schenkt netheid aan de manieren, de goede toon aan de omgang, beleid, zelfbetrouwen en waardigheid aan het optreden en werkt ook allergunstigst op het verstand, het hart en het karakter. Het innerlijke toch wordt door het uiterlijke zowel geopenbaard als ontwikkeld.

Moge men al eens horen verkondigen, dat zulk gemeenschappelijk leven eer schadelijk dan bevorderlijk is voor de wellevendheid, en mocht dit hier of daar ook inderdaad zo wezen, dan moet de schuld

toch niet in het gemeenschappelijk leven zelve gezocht worden, maar wel in het verwaarlozen van de nodige zorg voor de wellevendheid.

Immers in onderwijsinrichtingen, waar de geest van wellevendheid in ere is, waar hij door oversten en leerlingen zorgvuldig wordt aangekweekt en beoefend, daar biedt juist het leven in voortdurende gemeenschap met de oversten en de medeleerlingen de krachtigste middelen tot het aanleren en het zich eigen maken van beschaafde manieren.

Of geeft zulk een leven niet veel meer dan het leven in het huisgezin de gelegenheid tot beoefening der naastenliefde, der nederigheid en der zelfverloochening? Of zullen daar de waakzame en onvermoeide zorg en leiding der oversten er niet voortdurend op gericht zijn, de onwetendheid of lichtzinnigheid der jeugd te verbeteren en zo de slechte gewoonten door betere te doen vervangen en allen de lof der wellevendheid te doen verdienen?

Of zullen voordrachten en onderrichtingen aan allen gezamenlijk gegeven, opmerkingen, te gelegener tijd aan ieder in 't bijzonder gemaakt, daartoe het hare niet bijdragen?

Of zal daar het goede voorbeeld, vooral der oudere en meer beschaafde medeleerlingen, niet een machtige invloed op de anderen kunnen uitoefenen? Zal de samenleving met velen ook hier niet een voortdurende wedijver kunnen onderhouden, die tot een standvastige en naarstige beoefening der wellevendheid zal prikkelen?

Intussen brengen de eigenaardige omstandigheden van zulk gemeenschappelijk leven ook eigenaardige verplichtingen mede, die het onderhouden van zeer bijzondere wellevendheidsregelen noodzakelijk maken.

De leerling lette daarom op de volgende grondregelen met betrekking: A. tot het Reglement. B. tot de Oversten en C. tot de Makkers.

A. *Met betrekking tot het Reglement van het huis.*

In de inrichtingen van onderwijs moet het Reglement voor de Kwekelingen zijn: de H. Wil van God.

Het is vastgesteld door het Wettig Gezag en wel in het belang der opvoeding en tot het welzijn der leerlingen: het is dus voor allen verplichtend. Wie het onderhoudt en het zijne tot naleving daarvan bijbrengt, handelt volgens Gods wil en bevordert de goede geest der inrichting.

Daarom zal een ieder:

1. Alle oefeningen, door het reglement voorgeschreven, bijwonen; het opgelegde stilzwijgen stipt en nauwkeurig onderhouden; zich tijdig naar iedere oefening begeven en nergens te laat komen; het verlof of de dispensatiën, die hij nodig mocht hebben, volgens de voorschriften vragen: de kleinere bedieningen, welke de oversten hem toevertrouwen, getrouw vervullen enz.

2. De bij iedere oefening passende houding aannemen, en gaarne en nauwkeurig opvolgen, wat daarover in Hoofdstuk III en elders gezegd is.

Reeds in het gewone leven maakt een onachtzaam gedrag een slechte indruk op de omgeving, in het gemeenschappelijk leven is het een verderfelijk voorbeeld, dat spoedig bij de medeleerlingen navolging vindt, de vreemden ergert en den ouders het vertrouwen in de inrichting ontnemen.

3. Het onderhouden van het regle-

m e n t ook voor zijn medeleerlingen g e m a k k e l i j k m a k e n.

Daarom zal hij:

a) Nooit de in het huis geldende voorschriften en bepalingen beknibbelen of bespotten, veeleer door woord en voorbeeld op gepaste wijze er de naleving van verzekeren.

b) Zich tegenover zijn medescholieren niet gedragen, alsof hij heer en meester in de inrichting ware: alle leerlingen hebben bij gelijke plichten ook gelijke rechten.

c) In de vacantietijd of buiten de inrichting geen praatjes houden, welke den leerlingen of oversten onaangenaam zijn, de inrichting schaden of haar goede naam kunnen benadelen.

Steeds het gebod der liefde indachtig, zal hij nimmer sommige daden of handelwijzen van onwillige makkers, waarschuwingen, terechtwijzingen, berispingen of straffen der oversten voortvertellen; nimmer voeding, verpleging, leiding, enz. hekelen. Zou er in het huis al eens iets onbehoorlijks voorgekomen zijn, dan zwijgt een welopgevoed leerling daarover, dan bedekt hij het met de mantel der liefde. In welke bijzondere woning komt al niet eens iets betreurenswaardigs voor, dat een gevolg is van bijzondere omstandigheden, doch wordt dit dan ook niet zorgvuldig verborgen gehouden voor de ogen van het grote publiek of zelfs van de andere huisgenoten?

B. *Met betrekking tot de oversten*.

De oversten zijn voor de leerlingen de plaatsbeklеders, de gevolmachtigden Gods; zij zijn door Hem met macht en gezag toegerust om hen tot hun tijdelijk en eeuwig geluk te kunnen opleiden.

In opvoedingsgestichten treden zij bovendien op geheel bijzondere wijze in de plaats der ouders om de leerlingen te leiden, te onderwijzen en te vermanen, om hun geest te vormen, hun wil te versterken, hun hart te veredelen, om hen er toe te brengen hun fouten en gebreken af te leggen en zich alle deugden eigen te maken.

De leerlingen zijn daarom aan hun oversten eerbied, liefde en dankbaarheid, vertrouwen en gehoorzaamheid verschuldigd. De leerlingen moeten dan ook over zich zelven waken en de oversten:

1. E e r b i e d i g bejegenen.

a) I n w o o r d e n. De leerlingen mogen niet te vertrouwelijk, te gemeenzaam *met* een overste spreken; wanneer hij hun iets vraagt, moeten zij beleefd antwoorden en geen vragende antwoorden geven als deze: 'Wat weet ik het?' 'Wat kan ik er aan doen?' 'Wat gaat mij dat aan?' - zij mogen niet zonder eerbied *over* hem spreken; zij behoren zijn naam nooit te noemen zonder bijvoeging van de passende titel; nooit mogen ze hem een bijnaam geven; nooit hem bespotten of hem belachelijk trachten te maken; nooit hem van iets kwaads verdenken of zich over hem beklagen.

Wie zich over zijn overste beklaagt, geeft daardoor gewoonlijk een slechte dunk van zich zelf, en juist over zo iemand hebben niet zelden de oversten het meest te klagen.

b) I n d a d e n. De leerlingen moeten een overste vriendelijk bejegenen en hem eerbiedig groeten.

Dit laatste behoeft echter niet telkens te geschieden, als zij hem b.v. op de plaats voorbijgaan; éénmaal is voldoende.

Zij zullen zich in zijn tegenwoordigheid niet vrij-

postig aanstellen, hem niet toornig of uitdagend aanstaren.

Terwijl hij tot hen spreekt, zullen zij niet lezen, schrijven of zich met anderen onderhouden; zij zullen hem nimmer onbeleefd onderbreken, doch hem opmerkzaam en aandachtig aanhoren, enz.

2. B e m i n n e n . De welopgevoede leerlingen weten hun liefde voor de oversten ook in hun gedrag te tonen en de weldaden, welke deze hun bewijzen, door hun gedrag te waarderen.

Daarom ontzeggen zij zich gaarne een vermaak of getroosten zij zich gewillig een kleine opoffering, om den oversten een genoegen te verschaffen. ‘De liefde vermag alles’: ‘*Charitas omnia potest*’.

3. H u n v e r t r o u w e n s c h e n k e n . De leiding van den overste blijft zonder invloed, wanneer de leerlingen hem niet hun volle vertrouwen schenken. De overste klopt dan wel aan, doch wat baat dit, zo de leerling de deur van zijn hart niet voor hem ontsluit!

Derhalve moeten alle leerlingen vol vertrouwen tot hem gaan; hun hart voor hem openleggen; hem om raad vragen; zich naar zijn minste wensen voegen; hem getrouw en oprecht antwoorden vooral als het zaken geldt, waarmede het eigen zieleheil of dat van anderen gemoeid is. Het is dan ook af te keuren, als de leerlingen tot uitvluchten hun toevlucht nemen om maar niet bij een overste te moeten komen. Eveneens is het te laken, als de leerlingen plotseling verstommen en uit elkander gaan, zodra de overste zich vertoont. Nog verderfelijker is de gewoonte, dat de leerlingen onderzoeken, wat de overste met hun makkers bespreekt. Dit is juist het middel om alle vertrouwen, ook in noodzakelijke gevallen, onmogelijk te maken.

4. Gaarne, vriendelijk, spoedig en stipt g e h o o r z a m e n , zoals goede kinderen aan hun ouders plegen te doen; zich dus niet ontevreden, onwillig, knorrig tonen, noch vóór, noch gedurende, noch na het werk.

Bij *terechtwijzingen* en *straffen* zullen zij niet opstuiven of den overste spijtig toespreken; nimmer zullen zij hem dan deze of dergelijke woorden toevoegen: 'Ik had het niet verdiend', of 'dezen en die doen het ook - doen het ook niet - zijn nog meer schuldig'. Zij moeten zijn terechtwijzingen nederig en gelaten aannemen en er zich nauwgezet naar schikken.

Zouden zij echter inderdaad onschuldig zijn, dan mogen zij - d o c h s t e e d s e e r b i e d i g - daarvan te gelegener tijde de verzekering of de bewijzen geven.

C. *Met betrekking tot de makkers.*

De leerlingen van een en hetzelfde gesticht zijn broeders: zij zullen het zich tot een eer rekenen, elkander als zodanig te beschouwen en te behandelen.

Alles is hun gemeenschappelijk: tafel, woning, spel, uitspanning, vreugde en leed, onderricht en opvoeding: zij moeten daarom ook één van hart en één van ziel zijn en elkander oprecht beminnen. 'Zie hoe goed en hoe aangenaam het samenwonen is van broeders'[1)].

1: Welopgevoede jongelingen maken het hun makkers niet lastig en v e r m i j d e n alles, wat in hun manier van zijn of doen anderen kan storen of hun onaangenaamheid kan berokkenen.

1) 'Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum.' (Ps. CXXXII).

Zij wachten er zich wel voor, lokalen en voorwerpen, die tot gemeenschappelijk gebruik bestemd zijn, te verontreinigen of onbruikbaar te maken; bij anderen datgene te doorsnuffelen, in wanorde te brengen of zoek te maken, wat tot ieders persoonlijk gebruik bestemd is.

Zij zijn jegens elkander voorkomend en vriendelijk, niet heerszuchtig of hatelijk; zij verheffen zich niet boven anderen en geven niet toe aan een geest van jaloersheid, waardoor zij alle eer of onderscheiding voor zich alleen zouden willen vragen.

2. In het gemeenschappelijk leven moet naast een p a s s e n d e v e r t r o u w e l i j k h e i d ook een z e k e r e t e r u g h o u d i n g in acht genomen worden.

Een ieder wachte zich derhalve voor twee tegenovergestelde fouten: voor te veelvuldige of afzonderlijke omgang met enkele bepaalde kameraden, wat in de opvoedingsleer met de naam van bizondere vriendschap wordt aangeduid, en voor antipathie of afkeer tegen sommige medeleerlingen.

Beide fouten hebben in het gemeenschappelijk leven verderfelijke gevolgen. Beide klippen moeten evenzeer vermeden worden. Het is waar, dit kan zwaar vallen! Karakter, afkomst, smaak en gewoonten dragen er toe bij, dat men zich tot een persoon meer getrokken gevoelt en van een ander enige afkeer ontwaart. Doch wie naar een goede vorming streeft, moet zich geweld aandoen, om voorliefde en afkeer te beheersen; hij moet met allen even vriendelijk omgaan, spreken, spelen, wandelen, enz.

3. De leerlingen moeten elkander l i e f d e d i e n s t e n bewijzen, zoals dit hun gemeenschappelijk samenleven vordert of medebrengt, en telkens de door hen verleende hulp door de vriendelijke wijze, waarop zij die verlenen, een bijzondere waarde geven.

Zij zullen elkander bereidvaardig boeken, schriften en schoolbehoeften lenen. Den zieken moeten zij oprechte deelneming betuigen; de bedroefden en treurenden moeten zij vertroosten.

Is er iemand ontstemd, dan zullen zij hem bemoedigen en hem trachten op te beuren; heeft iemand moeilijkheden in de studie, dan zullen zij, als het geoorloofd is, hem gaarne voorthelpen.

De n i e u w -a a n g e k o m e n e n verdienen een bijzondere opmerkzaamheid. Het hart is doorgaans nog bedroefd door het eerste afscheid van ouders, broeders en zusters; zij gevoelen zich in den beginne vreemd en verlaten.

Daarom zullen de oudere leerlingen hen aanstonds vriendelijk en voorkomend behandelen, met hen omgaan, hen moed inspreken, hen met de nieuwe levenswijze, met de voorschriften en gebruiken, met de personen en de lokalen bekend maken, enz.

4. Gebeurt er soms iets aan tafel, in de klas, op de studiezaal of waar ook, dat de vrolijkheid ten koste van een der medeleerlingen kan gaande maken, dan moeten dezen z i c h b e h e e r s e n , rustig blijven en niet in een uitbundig gelach uitbarsten; dit zou hem, die er aanleiding toe gaf, kunnen krenken. Een christen kent geen leedvermaak.

Heeft het gemeenschappelijk leven ook al zijn bezwaren, deze wegen toch niet op tegen de vrede en de rust, welke de regelmatigheid der oefeningen en de offervaardigheid in de handelingen aan de ziel schenken.

Het verblijf in de inrichting zal door het onderhouden dezer voorschriften voor de oversten en voor de leerlingen aangenaam worden, de meeste moeilijkheden zullen verdwijnen, de studie wordt

verlicht, het leven veraangenaamd. Dan zal de leerling ‘zijn gelijk een boom geplant langs watervlieten, die zijn vrucht geeft op zijn tijd. En zijn lover valt niet af, en alles, wat hij doet, zal slagen’[1].

1) ‘Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: Et folium ejus non defluet: et omnia quaecumque faciet, prosperabuntur’. (Ps. 1, 3).

Twaalfde hoofdstuk.
Het spel.

Na ernstige inspanning zijn onschuldige spelen een welkome verkwikking voor het lichaam en een aangename ontspanning voor de geest. De achtenswaardigste en deugdzaamste personen hebben dan ook het spel na de arbeid beoefend en aanbevolen.

In colleges zijn de spelen, vooral in de open lucht, een noodzakelijke behoefte en bijna even onmisbaar als het gebed of de studie. Het spel zal bovendien een verdienstelijk werk worden, als het ter ere Gods geschiedt.

Den H. Aloysius werd eens, terwijl hij aan een onschuldig spel deelnam, gevraagd, wat hij zoude doen, als hij op die dag moest sterven. Met heilige eenvoud antwoordde hij: ‘Ik zou doorgaan met spelen’. Hij wist, dat zijn spel met de wil der Oversten en de geest des kloosters overeenkwam en hij was overtuigd, dat hij daardoor op dat ogenblik de H. Wil Gods volmaakt volbracht.

Toch kunnen de spelen dikwijls een klip worden voor de deugd, een gelegenheid tot overdreven verstrooiing, een oorzaak van twist en ontevredenheid, een aanleiding tot plichtverzuim, toorn, hebzucht, bedrog en onrechtvaardigheid.

Vooral de liefhebberij voor de ‘Sport’ ontaardt

licht en voert gemakkelijk tot misbruiken. Ook daarom is het zaak, dat Katholieken zich in Katholieke Sport-clubs aaneensluiten en geen lid worden van z.g. neutrale sport-verenigingen.

Bij het spel leert men den mens kennen. Hier tonen zich zo gemakkelijk het natuurlijk karakter, de aanleg, de neigingen, de hartstochten in hun ware gedaante. Bij het spel treedt de wellevendheid in verbond met de deugd op als behoedster der rechte orde en brengt door haar wetten ook het hare bij, dat het spel de geest niet benadeelt en de ziel niet verlaagt. Daartoe onderhoude men de volgende a l g e m e n e v o o r s c h r i f t e n .

1. De speler moet zich n a u w g e z e t houden a a n d e r e g e l s van het spel. Wordt deze voorwaarde vervuld, dan worden door het spel de eerlijkheid, de trouw en de stiptheid in kleine zaken bevorderd; dan worden het plichtsbesef en het karakter geoefend en versterkt en wordt de oplettendheid vermeerderd; dan vermaakt het spel deelnemers en toeschouwers, en wekt het hun belangstelling.

2. Om de opwellingen van d r i f t o f o p g e w o n d e n h e i d te voorkomen, wake men over alle toegangen van zijn hart; men onderdrukke de eerste gevoelens van toorn; men houde op, zodra de tijd van spelen verstreken is; men worde noch in handelingen, noch in woorden triviaal en vermijde alle scheld- of vloekwoorden, alle overmatig schreeuwen, alle ruwheid in woorden en daden.

3. B e d r o g is zowel bij het spel als in zaken verboden. Wie bij het spelen oneerlijk is, toont vanzelf, dat hij het in andere omstandigheden ook kan zijn.

Wil een medespeler bedriegen, dan doet men, alsof

men het niet bemerkt, brengt de begonnen partij ten einde, maar begint geen nieuwe meer.

4. Wie slecht geluimd of misnoegd is, wanneer hij v e r l i e s t, moet ofwel niet spelen of zich bedwingen; men mag zich ook niet kinderachtig blij en gelukkig tonen, wanneer de fortuin gunstig is.

Aanstonds ophouden met spelen, als men enig voordeel behaald heeft, is niet ridderlijk; het wettigt het vermoeden van kleingeestigheid en inhaligheid en de speler laadt daardoor de schijn op zich, dat het hem alleen om winst te doen is.

De i n z e t bij het spel behoort overigens zó gering te wezen, dat winstbejag niet als prikkel tot spelen kunne gelden.

5. De speler vrage ook niet rechts en links, hoe hij een goede zet kan doen. Is het spel hem o n b e k e n d, dan spele hij niet mee, tenzij onder leiding van een ander, opzettelijk om het aan te leren: heeft hij later eenmaal het spel voor zich zelf begonnen, dan moet hij het ook zelf afspelen. De tegenpartij speelt met hem, niet met een ander.

6. De speler zij niet twistziek. I n g e s c h i l l e n verdedigt hij rustig en kalm zijn recht en nimmer vervalt hij in beledigende woorden. Wil de tegenpartij zijn recht niet erkennen, dan geve hij toe en stake daarom het spel niet.

7. De t o e s c h o u w e r s moeten zich onzijdig houden, zwijgen en nooit voor een speler partij kiezen of hem raad geven; nooit een zet afkeuren of luide opmerkingen over verlies of winst uiten; nooit een speler hardnekkig verdedigen. Het over en weer praten stoort de spelenden en is hun onaangenaam.

8. Zelfs wanneer men weinig lust heeft in het spel, moet men zich ter wille van anderen toch de

opoffering weten te getroosten, met hen mede te doen, als men weet of bemerkt, dat zij gaarne gaan spelen of hun spel voortzetten.

Omgekeerd zal men soms het spel moeten staken, om anderen niet onaangenaam te worden.

Niet zelden wordt het spel dienstbaar gemaakt aan een goed werk. Zo vindt men nu en dan in de Annalen van Missie-verenigingen of op Ondersteuningslijsten melding gemaakt van de winst van een kaart-club, van de opbrengst van een sportuitvoering, enz.

Zulke vrijgevigheid is ook zeer doelmatig om alle laakbaar winstbejag van het spel verwijderd te houden.

Dertiende hoofdstuk.
Het gedrag op reis.

Op reis komt men met allerlei personen in aanraking, met voornamen en geringen, met vrienden en tegenstanders, met hen, die men waarschijnlijk slechts eenmaal in het leven ziet en met anderen, die men vroeg of laat opnieuw zal aantreffen. Een ieder zal het aangenaam vinden op reis een vriendelijk en gedienstig mens te ontmoeten, die hem oplettendheid bewijst of ten minste oprechte belangstelling betoont.

Het is dan ook niet van belang ontbloot te weten, hoe men zich op reis moet gedragen.

1. Men zij op reis o r d e l i j k en z o r g v u l d i g g e k l e e d, ongeveer zoals het voor een bezoek past.

Deze attentie is men niet alleen verschuldigd aan de vele achtbare bekende of onbekende personen, die men onderweg aantreft, maar ook aan zich zelf; want vooral op reis wordt de mens naar zijn kleding beoordeeld.

2. Voor een reis per r i j t u i g, auto of omnibus lette men op het volgende:

a) De v o o r n a a m s t e plaats in het rijtuig is rechts op de achterbank, de tweede links van deze; de derde op de voorste bank, tegenover de tweede en de vierde tegenover de voornaamste.

b) Zij, die op de achterbank plaats nemen, stijgen

het eerst in en wel in die orde, dat zij de hun toekomende plaats het gemakkelijkst kunnen innemen; de tweede persoon stapt dus soms vóór den voornaamsten in: na dezen volgen de anderen, insgelijks volgens de door hen in te nemen plaats. Wie de honneurs waarneemt tegenover vreemden, kiest de laatste plaats als hij niet al te hoog boven de tochtgenoten uitsteekt.

c) Bij het u i t s t a p p e n let men er op, dat de voornaamste in de regel het eerst of het laatst het rijtuig verlaat; de anderen blijven dan voor het portier op hem wachten om hem het eerst de deur te laten binnentreden.

d) Jongere personen moeten de oudere of meer voorname bij het in- of uitstijgen behulpzaam zijn door de voorwerpen aan te nemen, welke deze bij zich hebben, als: mantel, stok, paraplu en valies: soms ook door hun vriendelijk de hand of de arm aan te bieden.

3. Voor het reizen per s p o o r of per tram geldt het volgende:

a) In de coupé's gaan gewoonlijk de p l a a t s e n , waarop men achterwaarts rijdt, voor de beste door, omdat men, wanneer het raampje geopend is, daar het minst last van tocht heeft; onder deze plaatsen verdienen de beide hoeken weer de voorkeur.

Ofschoon bij het reizen ieder op zijn eigen gemak mag bedacht zijn, moet men toch de voorschriften der wellevendheid niet over het hoofd zien. Het betaamt, dat men aan oude of achtbare personen, aan hooggeplaatsten, oversten, dames, enz. de beste plaatsen overlaat of aanbiedt.

Zulke opmerkzaamheden geven onzen reisgenoten een goede dunk van onze opvoeding en verheffen ons in hun achting.

b) Een welopgevoed man stormt een coupé niet binnen: ‘H a a s t u l a n g z a a m’. Hij dringt anderen niet terug om de beste plaats machtig te worden; neemt niet meer plaats in, dan waarop hij voor zijn persoon aanspraak kan maken. Hij tracht ook niet zijn medereizigers of den conducteur op de een of andere manier te misleiden met betrekking tot het aantal plaatsen of andere omstandigheden.

c) In een spoorwegrijtuig, een tramwagen, enz. lette men op het rijmpje:

> ‘Wie reizen wil,
> Zwijg' netjes stil.’

Men spreekt n i e t t e l u i d, want dan stelt men zich kinderachtig aan en stoort men niet zelden de andere reizigers. Men spreke ook n i e t t e v e e l, vooral niet met vreemden.

Jonge, trotse en onervaren lieden kunnen niet zwijgen. Zij menen aan eenieder te moeten mededelen, wie zij zijn, waarheen zij gaan en wat het doel der reis is. Wijze en verstandige personen openen hun hart slechts voor intieme vrienden en ook dan nog met mate en met waardigheid.

Hoe dikwijls heeft de al te naïeve spraakzaamheid op reis bittere kommer en jarenlange vijandschap veroorzaakt!

Open dan op reis met dezelfde behoedzaamheid en omzichtigheid de mond tot spreken, als de beurs tot betalen.

d) Men zorge de medereizigers n i e t t e h i n d e r e n, door luidruchtigheid, door fluiten of zingen, enz. Men berge zijn bagage zo, dat zij niemand hindere. Is een raampje open en bemerkt men, dat dit den een

of anderen onaangenaam is, dan sluit men het, hoe gaarne men het ook open houdt.

Men roke niet in een coupé ‘niet roken’ en de wellevendheid kan vorderen, dat men in een rookcoupé het gezelschap, inzonderheid de dames, toch nog om verlof vrage.

e) In de wagon e t e n is, in het algemeen genomen, onwellevend. Is het noodzakelijk om de duur der reis en maakt men geen gebruik van een restauratiewagen, dan doet men het stil en bescheiden en gebruike men nimmer spijzen, die een scherpe geur verspreiden. Den medereizigers, die tot een ander gezelschap behoren, mag men fruit, bonbons of gebak aanbieden, doch, tenzij op een lange reis, geen andere spijzen, zelfs dàn niet, als men hen goed kent.

4. Bij het bezoeken van een m o n u m e n t, een kerk, een instituut, een museum, enz. bekijkt men het bezienswaardige, doch men raakt niets aan.

Men schrijft ook nergens zijn naam neer, hetzij in daarvoor opzettelijk bestemde boeken of registers. Of is het geen kinderachtige pralerij, zijn naam overal te willen vereeuwigen?

5. Het is niet onwellevend zich, alvorens zijn intrek in een hotel te nemen, de kamers te laten tonen en, als deze niet bevallen, naar een ander logement om te zien.

6. In l o g e m e n t e n gedraagt zich een reiziger tamelijk vrij en ongedwongen, bijna zoals in zijn eigen huis; toch neemt hij steeds de gebruikelijke wellevendheidsvoorschriften in acht.

a) Hij is g e r e s e r v e e r d, doch vriendelijk in zijn optreden: veroorlooft zich nimmer enige familiariteit en stelt zich evenmin grof, veeleisend of bevelend aan tegenover de kellners of bedienden.

b) Rechtmatige klachten dient hij klaar en duidelijk, doch zoveel mogelijk verschonend, ter behoorlijke plaatse in, b.v. aan het ‘Bureau’.

c) Aan de ‘t a b l e d ' h ô t e ’ gedraagt hij zich voorkomend, bescheiden en volgens de in Hoofdstuk VII voor de maaltijden gegeven regels; vóór alles zij hij matig.

Hij mag niemand gelegenheid geven te denken, dat hij slechts leeft om te eten, of dat hij buitenshuis voor zijn geld zoveel mogelijk wil genieten en geëerd worden.

d) Wat de kamer betreft, waarover hij te beschikken krijgt, zorge hij de voorschriften van netheid en zindelijkheid in overeenstemming te brengen met de vrijheid, die deze beschikbaarstelling hem toekent, en met de voorzichtigheid, die door de komst en het vertoeven van geheel vreemde personen geboden wordt.

In een hotel sluit men altijd de kamer als men daarin niet vertoeft. Gaat men uit, dan geeft men de kamersleutel meestal af aan den concierge. Men vergete niet die bij de thuiskomst terug te vragen. Men kan gebruik maken van al de aanwezige meubelen ook om klederen uit te hangen enz., doch zorge dat de deuren en laden van was- of nachttafel, van kasten enz. niet blijven openstaan; zeker niet, als men de kamer verlaat.

Gewoonlijk opent men dan het raam, als de weersgesteldheid dit veroorlooft. Men late de zorg om wastafel enz. te reinigen aan de bediende over en gebruike zelf de aanwezige wateremmer slechts dan, als men in de loop van de dag herhaaldelijk waswater nodig heeft.

Het is ook gebruikelijk 's avonds de schoenen buiten de deur te zetten en zelfs de bovenklederen ter reini-

ging buiten de kamer te hangen, als dat nodig is. Men dekke het bed altijd toe, voor men 's morgens de kamer verlaat.

e) Het is goed bij aankomst een overeenkomst te treffen over de prijs van kamer, pension, enz., al geven de reisboeken daaromtrent inlichtingen.

Bij het vertrek ziet men dan de r e k e n i n g na en betaalt deze, als ze in orde is, zonder verdere opmerkingen; is ze niet in orde, dan regelt men de zaak aan het 'Bureau'. Men geeft den bedienden vriendelijk de gebruikelijke f o o i e n en een woord van dank.

7. De Katholiek moet er een eer in stellen op reis de p l i c h t e n v a n z i j n g o d s d i e n s t trouw te vervullen.

Hij zal dit doen zowel met betrekking tot het g e b r u i k v a n s p i j z e n als tot het b i j w o n e n v a n d e H. M i s of andere kerkelijke diensten en het verrichten zijner g e w o n e g e b e d e n. Ook in keuze van l e c t u u r en van o n t s p a n n i n g e n zal hij zich Katholiek weten te tonen. Hij vrage steeds naar Katholieke couranten en vermijde alle ontspanningen, die op gebied van zeden slecht of verdacht zijn. Als hij overal voor zijn Geloof uitkomt en volgens zijn Geloof leeft, zal hij zich zelf en zijn Geloof doen eerbiedigen. Menig Katholiek mag hierin een voorbeeld nemen aan andersdenkenden.

8. Men zal op reis ook aan achtergelaten familiebetrekkingen of vrienden van tijd tot tijd enig bericht zenden en na de thuiskomst soms personen, die op reis bijzondere diensten bewezen hebben, daarvoor vriendelijk bedanken.

Veertiende hoofdstuk.
De gastvrijheid.

De gastvrijheid was in de oude tijden en in de middeleeuwen in hoge ere. De gast werd in de familie met alle onderscheiding ontvangen en behandeld. Men wies hem de voeten, nodigde hem aan de algemene tafel, stond hem het fraaiste vertrek van het huis af en niet zelden werden gast en gastheer door een vriendschapsband verbonden, die slechts de dood kon verbreken.

De tijden zijn veranderd. Een reiziger vindt tegenwoordig overal, waar hij komt, voor geld voedsel en nachtverblijf; ook wordt er thans onvergelijkelijk meer gereisd, zodat men, al zou men het willen, de gastvrijheid niet meer zoals vroeger zou kunnen beoefenen. Toch ontvangt men nog logeergasten en nog steeds oefent zulke verleende gastvrijheid grote invloed uit op het onderhouden en bevestigen der wederzijdse vriendschap.

Het zal dan ook niet zonder nut zijn, iets te zeggen over de plichten van hem, die de gastvrijheid aanneemt en van hem, die ze verleent.

1. Wordt men te l o g e r e n gevraagd, dan mag men daaraan gevolg geven:

a) Wanneer zulke uitnodiging o p r e c h t g e m e e n d en hij, die de uitnodiging doet, daartoe b e v o e g d is.

Studenten mogen daarom aan het verzoek van een medeleerling, om een gedeelte der vacantie bij hem door te brengen, zonder meer, geen gevolg geven. Het is de zaak der ouders, de kameraden hunner kinderen bij zich te verzoeken.

b) Op een tijd, waarop men geen ongelegenheid veroorzaakt. Om zulks te voorkomen, vraagt men eerst, of en wanneer men kan ontvangen worden. Als men dan bemerkt, dat men den gastheer of zijn huisgezin door het verblijf op die tijd in verlegenheid brengt, zoekt men zelf nog een excuus en stelt het bezoek uit.

2. O n g e n o d i g d mag men niet dan bij zijn *naaste* familie en *beste* vrienden gaan logeren en dan nog slechts in geval men zeker weet, hun niet hinderlijk te zijn door zulk onverwacht verschijnen.

Het zou b.v. hoogst onbescheiden zijn ongenodigd iemand, alleen op grond van een toevallige en voorbijgaande kennismaking, op te zoeken, of enige tijd als gast bij hem te verblijven; men neme, als men in zulke plaats komt, liever zijn intrek in een hotel.

3. De l o g é heeft tegenover de gastvrouw en den gastheer op verschillende zaken te letten.

a) Hij zorge *overal* de regels der wellevendheid te onderhouden. In het bijzonder onderhoude hij datgene wat in het vorige hoofdstuk no. 6*d* bladz. 215 gezegd is over het gebruik van de kamer, doch lette er tevens op, dat hij deze alleen tijdens zijn aanwezigheid des nachts behoort te sluiten, gelijk hij dit thuis pleegt te doen.

b) Hij zij aangenaam in de o m g a n g , tone zich vriendelijk, geheel op zijn gemak en tevreden met alles, wat het huisgezin van hem vraagt of hem aanbiedt.

Hij aarzele dan ook nimmer gastheer of gastvrouw behulpzaam te zijn in hun bezigheden of hun kleine

diensten te bewijzen. Vooral voor jonge dames komt deze wenk vaak te pas met betrekking tot werkzaamheden in het huishouden.

Inzonderheid zij hij bezorgd, noch tijdens zijn verblijf noch later iets a f t e k e u r e n in woning, voedsel, bediening en verzorging; zich z e e r b e s c h e i d e n te gedragen, geen vertrekken binnen te gaan, die niet voor hem bestemd zijn en alle familiariteit tegenover de dienstboden te vermijden.

c) Hij vermijde alles, waardoor hij l a s t kan veroorzaken. Hij dringe zich daarom niet op; wil niet overal mede heengaan; vorst niet alles uit omtrent familie en vermogen; trekt zich bijtijds terug, opdat de huisgenoten ongestoord hun zaken kunnen afdoen of zich, indien zij ander bezoek ontvangen, daaraan geheel kunnen wijden, enz.

d) Men vergete niet, dat er een tijd van v e r t r e k komt. Een gast is gewoonlijk welkom, wanneer hij niet te lang blijft. Duurt zijn verblijf langer dan men veronderstelde, dan begint het spoedig lastig te vallen.

e) Hij zij v r i j g e v i g, niet gierig; hij geve b.v. gastheer en gastvrouw of den kinderen des huizes kleine geschenken en bij zijn vertrek den bedienden een fooi, volgens plaatselijke gebruiken en geëvenredigd naar de duur van het verblijf. De fooi wordt bij het vertrek gegeven, niet in doch buiten de keuken, meestal aan de voordeur bij het weggaan. Soms bij kort verblijf onder het bordje gelegd, dat men aan tafel voor zich had.

f) Hij b a b b e l e niet over hetgeen hij gehoord of gezien heeft. Bij een enigszins langdurig verblijf in een huis, verneemt men steeds bijzonderheden over de kinderen, het vermogen, de zaken, de relaties, de voorkomende gebeurtenissen, welke de familie niet

graag ter kennis van een ieder brengt. Hier is zwijgen voor den gast ontegenzeggelijk een ereplicht.

g) N a d e t h u i s k o m s t zorge men, dat het spreekwoord niet toepasselijk worde: ‘Ondank is 's werelds loon’. Men s c h r i j v e zeer spoedig aan de gastvrouw (of den gastheer) een recht hartelijke brief om nogmaals voor de gastvrijheid te bedanken. Dankbaarheid is een teken van een edel hart.

4. W i e iemand als gast ontvangt, moet:

a) De kamer, de tafel, enz. voor hem gereed houden.

b) Hem, zeker als hij een aanzienlijk persoon is en het uur van zijn komst bekend maakte, in persoon aan het station afhalen of, wanneer dit onmogelijk zou zijn, het dan door een der zijnen, slechts bij uitzondering door een bediende, laten doen.

c) Hem aanstonds na de eerste begroeting naar zijn kamer brengen en hem zeggen, dat hij het zich zo gemakkelijk mogelijk moet maken en zich in alles als thuis moet beschouwen en gedragen.

d) Hem, zeker de eerste avond, naar zijn slaapkamer geleiden en toezien, of daar alles in orde is: het bed, de kaars, de lucifers, het wasbekken, het water, de karaf met het glas, enz.

e) Hem steeds vriendelijk bejegenen en hem zijn verblijf zo aangenaam mogelijk maken. Zo b.v. zich veel met hem bezighouden; hem alles aanbieden wat hij nodig kan hebben; zijn wensen zelfs voorkomen; met hem kleine uitstapjes of wandelingen doen naar een kerk, een gedenkteken, een museum of naar het een of ander schone plekje; hem tehuis lectuur aanbieden, schrijfpapier, postzegels klaar leggen, enz.

f) Hem nimmer laten voelen, dat hij hinderlijk is; dat een lid der familie om zijnentwille buitenshuis moet slapen; dat de gang der huishouding of de zaken door zijn tegenwoordigheid verstoord worden, enz.

Vijftiende hoofdstuk.
De brieven.

Brieven zijn in onze tijd aan de orde van de dag. In alle betrekkingen, in alle rangen der maatschappij zijn ze in gebruik.

Zij zijn stemmen, die zich niet aan de grenzen van landen of zeeën storen, maar die de gedachten en gevoelens der mensen zeker en gemakkelijk naar de meest verwijderde streken overbrengen.

Zij zijn tegelijk een begroeting, een bezoek en een onderhoud, doch in geschreven vorm; zij schenken raad, troost, onderricht, of geven vermaningen, waarschuwingen, terechtwijzingen, naar gelang het nodig is.

De brieven onderhouden en versterken de vriendschap tussen afwezigen; zij maken deze dikwerf veel hechter en inniger dan zij was, toen men te zamen leefde. Een moeder schrijft aan haar zoon, die het ouderlijke dak verliet. Zij zegt hem, hoezeer zij hem bemint, hoe zij om hem treurt, hoe zij dag en nacht voor hem bidt; zij spreekt hem van zijn geboorteplaats, van haar kommer en verdriet, van haar zorgen en bezigheden, van zijn lieve zusters en broeders, van den dierbaren vader, die reeds naar de eeuwigheid is voorgegaan, en terwijl haar hand de woorden schrijft, bevochtigen hete tranen het papier. Wanneer de zoon in den vreemde die brief leest, zijn de sporen dier

tranen verdwenen; maar toch gevoelt hij het kloppen van het tederminnend moederhart en ook zijn ogen vullen zich met tranen. Levendig staat hem weder het beeld der moeder voor de geest. Hij hoort, hoe zij hem zacht en liefdevol vermaant en waarschuwt, hoe zij hem toespreekt, hem vergeeft, hem bemoedigt en zijn kinderhart wordt diep bewogen. Hij leest en herleest het dierbare schrijven en bewaart het zorgvuldig als een kostbaar kleinood. Van tijd tot tijd zal hij het weder te voorschijn halen, om zich in die aanblik te verheugen, te bemoedigen en te versterken.

Een goede brief houdt dikwijls een kind of een vriend op de rechte weg of brengt hem, wanneer hij dwaalwegen had ingeslagen, weder op die weg terug.

In de brieven vertonen zich ook op onmiskenbare wijze de graad van ontwikkeling en het karakter van den mens: *le style c'est l'homme*.

Door brieven breiden sommige personen hun handelsbetrekkingen of hun werkkring tot de meest afgelegen streken uit.

Eindelijk bespaart men door brieven veel geld en tijd: in plaats van een met onkosten en zwarigheden verbonden reis te ondernemen, schrijft men een brief en de zaak komt even goed terecht.

Om al deze redenen is het voor den mens, die aanspraak wil maken op beschaving, zeer nuttig de voorschriften te kennen, waarnaar hij zich bij het schrijven van brieven moet regelen.

I. Algemene Voorschriften.

De brieven worden onderscheiden in brieven over zaken, beleefdheidsbrieven en vriendschapsbrieven.

1. De brieven over zaken behoren tot de ambts- of beroepsplichten; daarom mag het schrijven van zulke brieven in geen geval achtergelaten of te lang verschoven worden.

2. De beleefdheidsbrieven zijn welstaanshalve verplichtend. Zij worden geschreven:

a) Als antwoord op ontvangen brieven. Iedere brief verdient een antwoord, wanneer geen bijzondere en gewichtige redenen daarvan ontslaan.

b) Als teken van dankbaarheid voor een betoonde attentie of een bewezen dienst.

c) Als gelukwens aan ouders, oversten, weldoeners, vrienden bij Nieuwjaar en Verjaar- of Naamdag.

d) Als antwoord op een uitnodiging.

e) Als uitdrukking zijner vreugde of zijner deelneming bij het bericht van een bijzonder gelukkig of droevig voorval, in het leven van een familielid of van een bekende.

3. De vriendschapsbrieven hebben ten doel de goede betrekkingen tussen familieleden en vrienden te onderhouden.

Deze briefwisseling mag niet te druk zijn; zij zou vooreerst te veel tijd in beslag nemen en tweedens zou zij soms een verkeerde uitwerking kunnen hebben.

Voor korte mededelingen gebruikt men tegenwoordig dikwijls briefkaarten.

Deze zijn daartoe bijzonder geschikt. Onpassend zou het echter zijn, een briefkaart te gebruiken voor een deftige felicitatie of condoléance, voor een deftige uitnodiging of voor het bespreken van ernstige en intieme zaken; ondergeschikten past het ook niet licht op deze wijze met hun oversten, tenzij over zaken, te corresponderen.

4. Men zij niet nalatig in het b e a n t w o o r d e n der ontvangen brieven.

Niets hindert meer, dan dat brieven lang onbeantwoord blijven. Deze nalatigheid wordt niet licht vergeven, omdat de mensen ze veelal beschouwen als een geringschatting van hun persoon en niet zelden is zulke nalatigheid dan ook de aanleiding tot een blijvende verkoeling of tot een geheel afbreken der vriendschap.

Daarom moet men de gewoonte aannemen iedere dag de brieven te beantwoorden, die men ontvangen heeft. Legt men ze terzijde met het plan dit later te doen, dan loopt men gevaar er niet toe te komen. Langzamerhand hopen zij zich op, zodat men ten laatste ook met de beste wil, ze niet meer behoorlijk beantwoorden kan. Bij lang uitstellen zou het antwoord ook dikwijls overbodig worden; men zou er zich slechts belachelijk door maken. Overigens is men zelf veel meer tevreden en kalm gestemd, wanneer men zijn verplichtingen in deze bijtijds nakomt.

5. Voor men een brief begint te schrijven, overlegge men eerst, wat men zal zeggen. Na hem geschreven te hebben, leze men hem over en legge hem, wanneer hij van belang is, terzijde, om hem enige tijd later nog eens opmerkzaam na te lezen en, zo nodig, te verbeteren.

Men schrijve niets, waardoor men zich zelven of anderen in ongelegenheid kan brengen: daarom schrijve men niet in de eerste opwelling van toorn, maar wachte men tot deze bedaard is; heeft men het gedaan, dan verzende men ten minste de brief niet aanstonds. Ook hier schaft de nacht raad: de opwelling bedaart en zachtere gevoelens keren weder; men zou anders dikwerf spijt kunnen hebben, dat men tegen den

geadresseerde zo heftig heeft uitgevaren, te meer daar het geschrevene blijft: ‘s c r i p t a m a n e n t’. Als een brief verzonden is, kan men er niets meer aan veranderen. Hoe dikwijls komt een brief niet in verkeerde handen, hoe dikwijls volgen daaruit voor den onvoorzichtigen of opgewonden schrijver niet allerlei onaangenaamheden! Men zij daarom behoedzaam en voorzichtig in zijn schrijven.

6. Betrekkelijk de i n h o u d van brieven lette men op het volgende:

a) In brieven, die over gewichtige aangelegenheden of treurige gebeurtenissen handelen, mag men niet over andere zaken, die op het onderwerp geen betrekking hebben, spreken: dit zou de gewenste ernstige indruk kunnen verzwakken of zelfs geheel wegnemen.

In vertrouwelijke vriendschapsbrieven kan over alles geschreven worden, wat men in een brief mag mededelen en wat niet door kiesheid of takt verboden wordt.

b) Men spreekt het eerst over de aangelegenheden, welke den geadresseerde en de zijnen betreffen; over zichzelven pas op de tweede plaats; zó vorderen het de liefde en de nederige bescheidenheid. Wat andere zaken betreft, begint men met het gewichtigste en gaat dan tot het minder gewichtige over.

c) G r o e t e n v a n a n d e r e n mag men gewoonlijk slechts doen in brieven aan zijns gelijken of aan vertrouwde vrienden, zelden in brieven aan onbekenden of oversten.

Voor laatstgenoemden mag men geen andere groeten insluiten dan die van ouders, broeders en zusters.

Hetzelfde geldt van de groeten, die men hun verzoekt aan anderen over te brengen. Nooit mag men een

overste daarmede voor zijn ondergeschikten belasten, tenzij dezen als één huisgezin met hem vormen.

Ook oversten zullen slechts zelden een onderdaan verzoeken, anderen in hun naam te groeten; diegene, die de groeten overbrengt, moet niet ver beneden dengene staan, die ze aanbiedt, noch beneden hem, die ze ontvangt.

d) E e n p o s t s c r i p t u m (P.S.) mag slechts in brieven aan vrienden en gelijken voorkomen en wel:

A) over zaken, die eerst na het schrijven van de brief bekend zijn geworden;

B) om iets mede te delen, wat in de brief niet gevoeglijk kon gemeld worden;

C) om bijzaken mede te delen, die in de loop van de brief vergeten zijn.

In geen geval mag de betuiging van vriendschap of een gelukwens in een postscriptum geschieden.

Heeft men aan het slot van een brief aan een hooggeplaatst persoon nog iets toe te voegen, dan moet men zich de moeite getroosten de gehele brief over te schrijven en het ontbrekende tussen de tekst in te lassen.

7. Bij het o p s t e l l e n van de brief moet men het volgende onderhouden:

a) De brief moet e i g e n w e r k zijn van den schrijver. Nooit mag men een brief naar een voorbeeld of uit een gedrukte verzameling afschrijven; zelfs niet met Nieuwjaar of bij feestelijke gelegenheden.

Wat zoude hij, die de brief ontvangt, zeggen, als hij deze eens in een brievenboek woordelijk terugvond? Met eens anders veren pronken, strekt nooit tot eer.

Een u i t z o n d e r i n g maken evenwel verzoekschriften aan hooggeplaatste personen, rekesten,

smeekschriften aan de Hoge Regering, enz.; deze mag men soms uit boeken overnemen, of ze door iemand, die met dergelijke zaken beter op de hoogte is, doen opstellen.

Overigens, wil men, dat zijn brieven anderen aangenaam zijn en hun belangstelling inboezemen, dan moeten deze eigen gedachten en eigen gevoelens openbaren, en niet die van anderen.

b) De taal zij natuurlijk, eenvoudig, gemakkelijk en vloeiend. Men moet geen jacht maken op geestigheid, noch door gezwollen perioden en hoogklinkende phrasen effect willen bereiken, want dan zou men juist het tegendeel bewerken van hetgeen men beoogt.

Wat men mede te delen heeft, brengt men kort en ongekunsteld op het papier; men drukt zich daarbij ongeveer op dezelfde wijze uit, als men het mondeling zou doen. Een brief is geen feestrede, maar een geschreven gesprek.

c) De taal zij evenwel waardig, niet te alledaags, niet triviaal, onbescheiden of kwetsend.

Al zou men ook een beledigende brief vol ongepaste uitdrukkingen en grofheden ontvangen hebben, dan mag men deze nog niet op dergelijke wijze beantwoorden. Of wel men zwijgt over de krenkende uitdrukkingen en behandelt slechts de zaken: of wel men beantwoordt deze kort en krachtig, maar steeds in beleefde en waardige vorm.

d) De stijl moet passen bij de stand en de leeftijd van den schrijver en den geadresseerde, en bij het ontwerp van de brief.

In alle brieven mag niet dezelfde toon heersen.

Aan een kind schrijft men anders dan aan een grijsaard; aan een man van zaken anders dan aan een

geleerde. Brieven aan vrienden moeten hartelijk en vertrouwelijk zijn; die aan oversten bescheiden en eerbiedig. Aan ondergeschikten schrijft men liefderijk en welwillend; vooral moet men hun verdiensten erkennen en prijzen; men kan dan ook later, als het nodig mocht zijn, afkeuren, wat afkeuring verdient. Handelt de brief over een treurige aangelegenheid, dan moet de toon ernstig zijn; is het onderwerp vrolijk, dan schrijve men opgeruimd en blijgeestig. Handelsaangelegenheden worden zaakrijk, kort en bondig behandeld.

e) De stijl moet z u i v e r zijn, vrij van fouten tegen de spraakkunst; men lette in 't bijzonder op spelregels en interpunctie. Fouten maken een ongunstige indruk en getuigen òf van gebrek aan degelijke kennis òf van slordigheid, die onaangenaam moet zijn aan hem, aan wien de brief gericht is. Daarom moet men bezorgd zijn, zuiver te schrijven en het geschrevene altijd nog eens overlezen.

Zelfs hij, die een uitgebreide correspondentie heeft, zal goed doen steeds een woordenboek bij de hand te hebben, om zich te vergewissen omtrent de schrijfwijze of de betekenis der woorden.

8. Onder de verschillende d e l e n v a n d e b r i e f verdient een nadere verklaring:

a) D e d a t u m. Iedere brief moet een datum dragen, d.w.z. een vermelding van de naam der plaats, van waar men schrijft, en van de dag, de maand en het jaar, b.v. Amsterdam, de 7de October 1927.

De dag en het jaartal worden steeds in cijfers geschreven. Het lidwoord d e mag ook weggelaten worden.

b) D e a a n s p r a a k of het hoofd van de brief en het s l o t. Deze zijn verschillend naar gelang

van de waardigheid en de stand van den persoon, aan wien men schrijft. Eveneens de in de brief zelf of op het adres gebruikelijke t i t u l a t u u r. Wij geven deze in dit Hoofdstuk onder III.

c) De t e k s t van de brief;

A) Enigen zijn van mening, dat de brief niet met 'ik' mag beginnen, omdat de bescheidenheid dit verbiedt.

Ofschoon het beter is de brief niet met dit woord aan te vangen, kan men toch niet zeggen, dat het bepaald verkeerd is; het is voldoende, wanneer men zorgt, dat het woordje 'ik' niet te dikwijls voorkomt.

B) In brieven aan hooggeplaatsen moet in de tekst van tijd tot tijd de titel herhaald worden.

C) Alle woorden in een brief moeten voluit geschreven worden; alleen de woorden: Mijnheer, Mevrouw, Mejuffrouw en enige titels, waarvoor afkortingen gebruikelijk zijn, b.v. Z.D.H. in plaats van Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid, zijn hiervan uitgezonderd, als men andere personen dan den geadresseerde of diens verwanten daarmede aanduidt.

Jaartallen en andere grote getallen, worden in cijfers uitgedrukt; de kleine getallen, uitgezonderd dag en datum, worden in letters geschreven.

d) D e h a n d t e k e n i n g. Iedere fatsoenlijke brief draagt een ondertekening.

A n o n i e m e brieven schrijven doorgaans slechts zij, die reden hebben het licht te schuwen. Men doet wijs zulke brieven als niet geschreven te beschouwen.

De naam van den briefschrijver moet duidelijk en goed leesbaar geschreven worden.

9. Over de b e n o d i g d h e d e n voor het schrijven van brieven het volgende:

a) Men neemt geen blad uit een schrijfboek, doch

b r i e f - of p o s t p a p i e r . Dit moet in de regel glad en wit zijn. Fantasiepapier behoort alleen in een damescassette. Men mag naar verkiezing geliniëerd of ongeliniëerd papier gebruiken. In het laatste geval kan men zich van een transparant bedienen: de lijntjes met potlood te trekken, strijdt met de goede toon.

b) Het papier moet z u i v e r , ongebruikt en ongekrenkt zijn. Men neme nooit papier, dat reeds gedeeltelijk beschreven is. Een nette brief maakt steeds een goede indruk.

c) De goede toon vordert, dat men voor deftige brieven een dubbel vel neemt, zelfs dan als men slechts enige woorden te schrijven heeft. G e z e g e l d papier valt niet onder dit voorschrift. Voor zaken of handelscorrespondentie gebruikt men ook een enkel vel.

d) Het gewone b r i e f f o r m a a t is *octavo*. De elegante wereld verkiest soms een kleiner formaat: in zestien (*in sextodecimo*); het dubbel postformaat (*in quarto*) is passend voor brieven aan hooggeplaatste personen, soms ook voor verzoekschriften, enz., ofschoon het *in folio* daarvoor ook wel gebruikelijk is.

Voor kleinere mededelingen aan vrienden en ambtgenoten, - voor diensten, die men van elkander verlangt of aan elkander bewijst, - voor uitnodigingen, voor felicitaties enz. gebruikt men dikwijls w i t t e k a a r t e n van stijf papier.

Zijn deze van groot formaat, dan worden zij ook wel dichtgevouwen in de handel gebracht en slechts aan de binnenzijden beschreven. Deze kaarten bieden het voordeel aan, datgene, wat men te zeggen heeft, eenvoudiger te kunnen schrijven, zonder een lange inleiding of een lang slot. Men schrijft dan, wat de stijl betreft, vrijer en meer ongedwongen dan in een brief van groter formaat.

e) De inkt moet zwart, niet blauw, rood of groen zijn. Men kan het geschrevene laten opdrogen of het met vloeipapier of op andere wijze droogmaken. In ieder geval moet men zorgen, dat er geen spoor van zand op de brief kan waargenomen worden.

10. Wat verder de vorm en de inrichting van de brief aangaat, heeft men op het volgende te letten:

a) Men laat gewoonlijk ter linkerzijde een witte rand of *marge* open; deze is meer of minder breed naar gelang van het formaat van het papier. Bij het *in octavo*-formaat, hetwelk het meest gebruikelijk is, blijft slechts een smalle rand, bij het *in folio* blijft ongeveer een vierde van het vel onbeschreven. Deze rand mag men niet door een potloodlijn aftekenen; bij belangrijke stukken echter is het geoorloofd, soms voorgeschreven, deze door een lijn met inkt van het beschreven gedeelte te scheiden.

Wordt er in deze stukken op die marge later iets ter aanvulling of ter verbetering bijgevoegd, dan wordt dit geparafeerd (voorzien van de handtekening des schrijvers, of van haar beginletters), met de bijvoeging: ‘wijziging (doorhaling) goedgekeurd’.

b) De brieven moeten goed leesbaar en zo sierlijk mogelijk geschreven zijn. Net schrift behaagt; schrift, dat bijna niet te ontcijferen is, mishaagt en is niet zelden oorzaak, dat men niet begrepen wordt of dat de brief ter zijde wordt gelegd.

De brieven moeten ook zonder inkt-, olie- of vetvlekken zijn, zonder verbeteringen, doorhalingen, enz. Vooral brieven aan aanzienlijke personen mogen geen spoor van verbetering dragen. Valt er in deze iets te veranderen, dan moet men de brief, hoe lang hij ook zijn moge, geheel overschrijven. Slechts in

vertrouwelijke brieven aan de beste vrienden mag men soms de nodige wijzigingen aanbrengen.

c) Gewoonlijk b e g i n t men de brief door bovenaan, op de eerste bladzijde, rechts de plaats van afzending en de datum te vermelden, dan volgt, ongeveer drie vingerbreedten lager, de aanspreking en weer één tot drie vingerbreedten lager de tekst. Op de tweede bladzijde begint men ter hoogte van het midden van het gedeelte, dat op de eerste bladzijde tussen datum en aanspraak is wit gebleven.

In brieven aan vrienden mag men op de tweede bladzijde bovenaan beginnen.

Is één vel niet voldoende, dan neemt men er een tweede bij. De rest der mededelingen op het witte gedeelte of op de rand of kruisgewijze door het eerste vel te schrijven, is zeker in enigszins deftige brieven, strijdig met de goede toon. In brieven aan ouders, broeders en zusters of vrienden kan dit echter geduld worden. Het tweede vel kan men bovenaan beginnen.

Sommigen laten de tweede bladzijde onbeschreven en schrijven dan op de derde; dit getuigt echter niet van goede smaak en men doet wèl dit gebruik niet na te volgen.

Is het geschrevene v o o r d e d r u k b e s t e m d, dan behoort men slechts één zijde van het papier te beschrijven.

d) Wanneer men tot een nieuw onderwerp overgaat, begint men telkens met een n i e u w e r e g e l, en wel, juist als in de gedrukte stukken, een weinig inspringend, ongeveer zóveel, dat er twee of drie letters vóór zouden kunnen staan; men lette hierop ook bij de eerste regel, waar nog groter ruimte open blijft.

e) D e d a t u m staat, zoals reeds is opgemerkt,

gewoonlijk bovenaan rechts, doch men mag hem ook links aan het einde van de brief plaatsen, een weinig lager dan de ondertekening.

In brieven, die over zaken handelen, doet men het best hem bovenaan op de eerste bladzijde te stellen; in verzoekschriften aan aanzienlijke personen plaatst men hem bovenaan, in vriendschappelijke brieven onder of boven naar verkiezing.

In brieven aan hooggeplaatste personen zet men soms boven de aanspreking het adres, b.v.:

Aan
Zijne Excellentie den Minister van Koloniën, 's-Gravenhage.

Dit geldt ook voor handelsbrieven, met het oog op het kopiëren. In verzoekschriften en rekesten brengt men deze adressen ook dikwijls aan op de eerste bladzijde aan de voet links.

f) De o n d e r t e k e n i n g mag niet op de eerste regel van een bladzijde staan. Kan men ze niet meer gevoeglijk op de beschreven bladzijde aanbrengen, dan moet men de tekst zó verdelen, dat op de volgende bladzijde ten minste nog twee regels aan de ondertekening voorafgaan.

11. Voor het verzenden van brieven gebruikt men tegenwoordig e n v e l o p p e n van alle grootte en vorm.

Bij grote enveloppen laat men de brief ongevouwen of men vouwt hem in tweeën of drieën en wel in de breedte, naar gelang de grootte van de enveloppe; voor kleinere enveloppen vouwt men hem eerst in de lengte en daarna in de breedte; voor lange enveloppen vouwt men een stuk in de lengte.

12. De enveloppen zijn veelal gegomd en worden na bevochtiging van de gom gesloten.

Zijn de brieven aan zeer hooggeplaatste personen gericht, dan is het wel gebruikelijk ze met rood lak te verzegelen. Zij, die een wapen voeren, drukken dit wapen daarop af; anderen gebruiken een stempel, waarop hun initialen, een zinnebeeld of een devies zijn aangebracht. Sommige a a n t e t e k e n e n stukken m o e t e n aldus verzegeld worden.

13. Zij, die in de rouw zijn, gebruiken, behalve voor handelszaken en verzoekschriften, bij hun correspondentie postpapier, kaarten, enveloppen, enz. met een passende zwarte rand en lak van zwarte kleur.

14. Aan het a d r e s moet men grote zorg besteden. Het moet gemakkelijk te overzien zijn, leesbaar en net geschreven; alle overtollige strepen en krullen moeten daarbij vermeden worden. Bij gewone brieven schrijft men meestal ongeveer in het midden der enveloppe de titel, de voorletters en de naam van den geadresseerde; een weinig lager links zijn beroep of ambt; daaronder rechts de plaats van bestemming en nog lager straat en nummer of ook wel nabijgelegen grotere plaats.

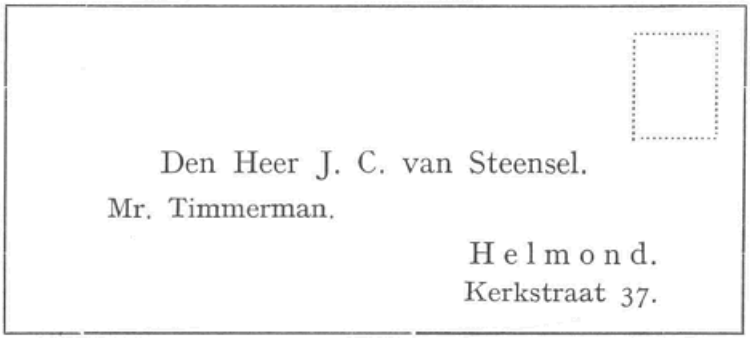
Den Heer J. C. van Steensel.
Mr. Timmerman.
H e l m o n d.
Kerkstraat 37.

Het nummer staat gewoonlijk na de naam der straat. Men kan het ook er voor plaatsen of zowel er voor als er achter.

Enigen schrijven de plaats van bestemming bovenaan, daaronder een lange streep en dan de naam van den geadresseerde. Deze wijze schijnt bij de eerste aanblik meer practisch, en het is waarschijnlijk daaraan toe te schrijven, dat enige handelsfirma's daarmede zijn begonnen; doch zij vermag de boven aangegeven en op de officiële formulieren (briefkaarten, postkaarten, postwissels, enz.) aangeduide inrichting van het adres niet te verdringen.

Op brieven naar het buitenland kan men boven het adres van den persoon links de naam van het land van bestemming plaatsen, anders plaatst men hem onder de straat en het nummer.

Links onder op de adreszijde of achter op de enveloppe kan de afzender zijn naam en adres plaatsen, opdat de postadministratie, indien de brief onbestelbaar is, die aan den afzender kunne terugbezorgen.

12. De p o s t z e g e l s worden op de adreszijde der enveloppe, rechts in de bovenhoek, vastgehecht en wel in hun natuurlijke richting, dus niet schuin of ten onderste boven, niet links en nog minder op een andere niet beschreven plaats.

Op deze wijze houdt men rekening met de smaak en vergemakkelijkt men den postbeambte het afstempelen. Men gebruike niet licht meer postzegels dan nodig zijn. Men moet s t e e d s zijn brieven f r a n k e r e n , want strafport betalen is voor niemand aangenaam en het zou ook kunnen gebeuren, dat een brief werd geweigerd, omdat hij niet gefrankeerd was.

Bij D i e n s t b r i e v e n behoort het adres in de linker bovenhoek het woord ‘Dienst’ te bevatten en verder, als er aanspraak is op portvrijdom, volgens de daarvoor wel eens wisselende voorschriften te zijn ingericht.

Indien men iemand, met wien men niet in betrekking staat, een antwoord vraagt, doet men wel daarvoor een p o s t z e g e l i n t e s l u i t e n. Deze wordt dan op de eerste bladzijde, liefst met een aangelaten deel van de geperforeerde strook, vastgehecht. Daarvoor kan men voor het buitenland, ook buitenlandse postzegels op de Nederlandse postkantoren verkrijgen, of zich bedienen van Nederlandse briefkaarten voor het buitenland met ‘betaald antwoord’.

II. Voorschriften voor brieven bij bepaalde gelegenheden.

Niet zelden baren sommige gelegenheidsbrieven aan nog weinig ervaren briefschrijvers grote moeilijkheden.

Zij weten niet, hoe hun schrijven in te richten, om het aan het gewenste bijzonder doel te doen beantwoorden.

Zulke brieven zijn vooral:

1. Brieven van aanbeveling.
2. Brieven van gelukwensing.
3. Brieven van deelneming.
4. Brieven om iets te verzoeken.
5. Brieven van dankbetuiging.

Wij laten daarom hier enige wenken volgen, die men bij elk dezer soorten van brieven niet zonder nut zal raadplegen en opvolgen.

1. Brieven van aanbeveling.

a) Om te beslissen, of men zulke brief zal schrijven, dient men er op te letten, dat alléén hij een aanbeveling kan en mag geven, die door ambt en betrekking of door vriendschappelijke verhouding tot den geadresseerde voor dezen enig gezag aan zijn aanbeveling kan bijzetten: bovendien moet de schrijver overtuigd zijn, dat deze aanbeveling verdiend is.

b) Als gronden van aanbeveling kan men doen gelden:

A) De verhouding van den briefschrijver tot den aanbevolene, soms ook tot anderen;
B) Diens geschiktheid, goede hoedanigheden, verdiensten, aanspraken; de gunstige verwachtingen, die men van hem koestert;
C) Zowel eigen erkentelijkheid als die van den aanbevolene.

c) Men zorge zeer duidelijk den persoon op te geven, die aanbevolen wordt en de zaak, waarvoor men hem aanbeveelt.

Men v e r m i j d e in zulke brieven elke onwaarheid of onjuistheid en schrijve niets, wat men niet volkomen kan verantwoorden; men wekke ook niet zó gunstige verwachtingen, dat onvermijdelijk een teleurstelling moet volgen.

2. Brieven van gelukwensing.

a) Men begint met een enigszins krachtige uiteenzetting der blijde of aangename gebeurtenis, die tot de gelukwens aanleiding geeft.

b) Men verbindt daaraan de betuiging zijner oprechte vreugde over die gebeurtenis.

c) Daarna gaat men over tot het uitspreken der blijde verwachtingen, welke men er voor dien persoon of voor anderen van heeft en tot het aanbieden zijner heilwensen voor de toekomst.

d) Waar het te pas komt, zoals bij een benoeming, een onderscheiding, enz., geeft men bij *a* en *b* tevens te kennen, dat zij alleszins verdiend is.

e) Gelukwensen, op bepaalde dagen in de intieme kring van naastbestaanden of vrienden aangeboden, moeten kort, hartelijk en eenvoudig zijn; men kan in zulke brieven daarna overgaan tot gewone mededelingen, doch moet aan het slot nog even op de gebeurtenis van de dag en op zijn wensen terugkomen.

Men v e r m i j d e :

a) Alle schijn van afgunst of geveinsdheid.

b) Alle overdrijving.

c) Alle schijn van baatzucht.

d) Alle gemaaktheid.

3. Brieven van deelneming.

a) Men begint met de rechtmatigheid der droefheid en de grootheid van het ongeluk in enige treffende bijzonderheden uiteen te zetten en zorge daarbij, dat de geadresseerde voele, dat men zijn smart beseft.

b) Men zette uiteen, waarom en hoezeer men zelf deelneemt in het ongeluk.

c) Men brengt enige zo natuurlijke als bovennatuurlijke redenen van troost bij, welke het best geschikt zijn, om de droefheid te temperen of weg te nemen, of deze ten minste enigermate tot kalme berusting kunnen stemmen.

d) Men belooft, hartelijk doch bescheiden, zijn medewerking om het ondervonden leed te helpen verzachten, om het geleden verlies of de gevolgen daarvan zoveel doenlijk te helpen herstellen.

e) Het slot bevat een herhaling der betuiging van oprechte deelneming; men noemt zich daarna in de ondertekening: 'deelnemend, innig deelnemend' enz.

Men v e r m i j d e :

a) Al wat kan doen vermoeden, dat men het ondervonden ongeluk te gering zou schatten.

b) Alle opgeschroefdheid in de stijl, alle vals vernuft, alle onwaar gevoel.

c) Elke scherts of vermakelijke mededeling.

Voorts spreke men in zijn schrijven zo min mogelijk over andere zaken. In zulke ogenblikken geven deze geen afleiding, maar ontstemmen in plaats van op te beuren.

4. Brieven om iets te verzoeken.

Over eigenlijke verzoekschriften of rekesten wordt gesproken in het laatste gedeelte van dit Hoofdstuk; hier worden bedoeld brieven, waardoor men in het gewone dagelijkse leven een ander per brief opzettelijk iets vraagt of verzoekt.

a) Men tracht reeds in de aanhef den geadresseerde gunstig voor zich en voor het verzoek te stemmen. Men kan daartoe beginnen; met om verschoning te vragen voor zijn vrijpostigheid; met er op te

wijzen, dat men een beroep komt doen op de welwillendheid van den geadresseerde, - dat men juist bij hem meent terecht te zijn, - dat hij het best in staat is een zo netelige, gewichtige, belangrijke aangelegenheid tot een goed einde te brengen; met op bescheiden en dankbare wijze reeds vroeger ontvangen weldaden in herinnering te brengen enz.

b) Men zet het verzoek helder en duidelijk, in zijn geheel, doch beknopt uiteen.

c) Men haalt dan gronden of beweegredenen aan, die tot de inwilliging van het verzoek bij den geadresseerde iets kunnen afdoen.

d) Men herhaalt, van hoe groot gewicht men de aangelegenheid acht, hoezeer men de inwilliging van het verzoek verhoopt, en verklaart, dat men zeer erkentelijk zal zijn, zo die mocht verleend worden.

Somtijds, als men n.l. zeker is, dat de geadresseerde het verzoek zal inwilligen of zich moeite zal geven, betuigt men reeds 'bij voorbaat' zijn erkentelijkheid.

Men v e r m i j d e :

a) Alle overmatige lof.

b) Alle aanmatiging bij het uiteenzetten der beweegredenen.

c) Alles, wat kan doen vermoeden, dat men zich om de inwilliging minder zou bekommeren.

d) Alle te duidelijk beroep op vroeger van zijn kant bewezen diensten, of op redenen, welke een christen niet zouden passen.

e) Alle te stellige beloften van latere vergelding.

De wellevendheid vordert in de regel, dat men later voor de inwilliging van het verzoek zijn dank betuige, door een brief of soms door een kaartje.

5. Brieven van dankbetuiging.

a) Men schrijve zulke brieven zo spoedig mogelijk na de ontvangen weldaad; heeft hier enig uitstel plaats gegrepen, zo verontschuldige men zich deswege behoorlijk.

b) Men verheft de waarde van datgene, wat tot de dankbetuiging aanleiding geeft.

c) Men betuigt zijn erkentelijkheid in eenvoudige en hartelijke woorden.

d) Somtijds belooft men die te tonen, of erkent men zijn onmacht, er bijvoegend, wat men toch doen zal; men zij echter bij dat alles zeer omzichtig in zijn uitdrukkingen.

Het karakter, de denkwijze, de gehele persoonlijkheid van den weldoener en van den beweldadigde, moeten hier nauwkeurig in aanmerking genomen worden, opdat men in geen enkel opzicht de kiesheid kwetse.

Men v e r m i j d e :

a) Alle schijn van eigenbelang of inhaligheid, door b.v. de hoop op verdere weldaden uit te spreken.

b) Alle schijn van geringschatting van de ontvangen zaak of van de bewezen dienst.

c) Alle schijn van aanmatiging, alsof de geadresseerde hier niet een weldaad of beleefdheid bewezen had, doch een soort van verplichting van zijn kant had vervuld.

III. De Titulatuur in brieven en op adressen.

Zoals reeds is opgemerkt, stelt de wellevendheid bijzondere eisen voor de Titulatuur in brieven en op de adressen.

Die eisen zijn, als willekeurige wellevendheidsregelen, aan veranderingen onderhevig.
Wij geven dus hier de thans meest gebruikelijke titulatuur voor brieven en adressen:

I. aan Geestelijke personen.
II. aan Vorstelijke personen.
III. aan Adellijke personen.
IV. aan Burgerlijke waardigheidsbeklеders.
V. aan Rechterlijke waardigheidsbeklеders.
VI. aan Militairen.
VII. aan Andere personen.

Nota I. Voor die personen, wien men in het Frans behoort te schrijven, plaatsen wij de titulatuur in die taal voorop.

Nota II. Bij elke categorie wordt gebruik gemaakt van de cijfers 1. 2. 3. 4:
1. Voor de aanspraak aan het hoofd van de brief.
2. Voor de aanspreking in de tekst.
3. Voor de titulatuur boven de ondertekening.
4. Voor het adres.

I. Geestelijke personen.

Paus.

1. Très-saint Père[1]. - Allerheiligste Vader.
2. Votre Sainteté. - Uwe Heiligheid.
3. Très-saint Père, de votre Sainteté le bien humble et très obéissant fils. - Allerheiligste Vader,

1) Na de aanspreking plaatst men een komma, geen uitroepingsteken.

van Uw Heiligheid de ootmoedigste en gehoorzaamste zoon[1].

4. A sa Sainteté N. (Pie XI), Cité du Vatican.
   Nota I. Het adres van een brief aan den Paus schrijft men meestal in het Frans, zo ook aan een Kardinaal te Rome.
   Nota II. In de tekst (ad 2m) gebruikt men in brieven gewoonlijk den *derden* persoon in plaats van den tweeden, b.v.: Uwe Heiligheid *heeft* welwillend toegestaan; UZEerw. *heeft* mij geschreven, Uitgezonderd is *U*, in het meervoud gebezigd. b.v.: U hebt (niet U heeft) gehoord. In plaats van *uw* bezigt men in alle deftige brieven de titel in de omschreven 2e naamval, b.v.: Volgens het verlangen *van Uwe Hoogwaardigste Excellentie, van UZEerw*.

Kardinaal.

1. Eminence Révérendissime. - Hoogwaardigste Eminentie. Eminentie.
2. Votre Eminence. - Uwe Eminentie.
3. Eminence Révérendissime, de votre Eminence le très humble serviteur. - Hoogwaardigste Eminentie, van Uwe Eminentie de ootmoedigste dienaar.
4. A son Eminence Révérendissime le Cardinal N.N. (indien hij tevens Aartsbisschop of Bisschop is, voegt men hierbij Archevêque *of* Evêque de N.), (à) N.-Aan Zijne Hoogwaardigste Eminentie den Kardinaal, N.N., (Aartsbisschop *of* Bisschop van N.), (te) N.

1) Slot en ondertekening van soortgelijke zeer deftige brieven worden aldus geschreven:
   Très saint Père
   de votre Sainteté le bien humble et très obéissant fils,
   N.N.

Patriarch, Primaat, Metropolitaan, Aartsbisschop, Bisschop, (ook Titulair-Bisschop), Nuntius, Internuntius Delegaat van Z.H.

1. Excellence Révérendissime. - Hoogwaardigste Excellentie.
2. Votre Excellence Révérendissime. - Uwe Hoogwaardigste Excellentie.
3. Excellence Révérendissime, de votre Excellence le très humble serviteur. - Hoogwaardigste Excellentie, van Uwe Excellentie de ootmoedigste dienaar.
4. A son Excellence Révérendissime Mgr. N.N. Patriarche (Primat., Archevêque Evêque) de N. à N. Aan Zijne Hoogwaardigste Excellentie Mgr. N.N. Patriarch (Primaat, Aartsbisschop, Bisschop) van N. te N.

Nota. Dezelfde titulatuur geldt voor Majordomus van Z.H., voor Vice-Camerlengo der H.R.K., Auditeur-Generaal E.A.K., Schatmeester-Generaal der E.A.K., Secretaris of Assessor van een H. Congregatie, Secretaris van de Opperste Rechtbank der Apostolische Signatuur, Deken van de H. Roomse Rota, Substituut van de Apostolische Staatssecretarie. Apostolisch Vicaris (geen Bisschop), Apostolisch Prefekt, Apostolisch Administrator (geen Bisschop) Vicaris-Capitulaar en Vicaris-Generaal. Apostolisch Protonotarius.

1. Doorluchtigste en Hoogwaardigste Heer,
2. Uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid,
3. Monseigneur, van uwe Doorluchtigste Hoogwaardigheid (verkort U.D.H.) de zeer ootmoedige dienaar.
4. Den Doorluchtigsten en Hoogwaardigsten Heer, Mgr. N.N. (Apost. Vicaris enz.) te N.

Huisprelaten en Kamerheren van Z.H.,

1. Monseigneur,
2. U Hoogeerwaarde (*verkort* U.H. Eerw. of U.H.E.),
3. Monseigneur (*of* Hoogeerwaarde Heer), van UHoogeerwaarde de (*of verkort* UHEerw.) zeer ootmoedige dienaar.
4. Den Hoogeerwaarden Heer Mgr. N.N., Huisprelaat van Z.H. (*of* Kamerheer van Z.H.), (te) N.
   Nota. In het vervolg worden 3 en 4 weggelaten zo die uit het voorgaande duidelijk zijn; bij 2 worden meestal slechts de verkortingen gegeven.

Kanunnik.

1. Hoogeerwaarde Heer.
2. UHEerw.

President van een Groot-Seminarie, Regent van een Klein-Seminarie, of Professor aan een Groot-Seminarie.

1. Hoogeerwaarde Hooggeleerde Heer.
2. UHEerw. (UZEerw.); *beide soms met bijvoeging van* Hooggel.).

Nota: Professoren ener Universiteit hebben de titel van Hooggeleerde.

Hoofd ener Inrichting van Onderwijs, Doctor. (b.v. in de Godgeleerdheid).

1. Zeereerwaarde Zeergeleerde Heer.
2. UZEerw. (*met* of *zonder* Zeergel.).

Professor, Leraar, enz. aan een Klein-Seminarie, aan een Inrichting van Onderwijs.

1. Weleerwaarde (Zeergeleerde) Heer.
2. UWEerw.

Deken.

1. Zeereerwaarde (ook wel: Hoogeerwaarde Heer).
2. UZEerw.

Pastoor.

1. Zeereerw. Heer.
2. UZEerw.

Andere Wereldlijke Priesters.

1. Weleerwaarde Heer.
2. UWEerw.

Diaken tot en met Getonsureerde.

1. Eerwaarde Heer.
2. UEerw.

Abt of Prelaat.

1. Hoogwaardigste Heer (*of* Hoogwaardigste Pater).
2. Uwe Hoogwaardigheid.
3. Hoogwaardigste Heer, (Pater) van Uwe Hoogwaardigheid de ootmoedigste dienaar.
4. Den Hoogwaardig(st)en Heer (Pater) N.N., Abt (*of* Prelaat) van N., (te) N.

Generaal ener Orde.

1. Hoogwaardig Heer (*of* Hoogwaardige Pater).
2. UHEerw.

Provinciaal ener Orde.

1. Hoogeerwaarde Heer (*of* Pater).
2. UHEerw.

Andere Oversten ener Orde.

1. Zeereerwaarde Heer (*of* Pater).
2. UZEerw.

Gewone Pater.

1. Weleerwaarde Heer (*of* Pater).
2. UWEerw.

Gewone Frater of Broeder.

1. Eerwaarde Heer (*of* Frater *of* Broeder).
2. UEerw.

Nota. De *algemene* overste van *vrouwelijke* religieuze orden spreekt men dikwijls aan met *Zeereerwaarde Overste*, een andere overste met *Eerwaarde Overste* of *Moeder*, de overige leden met *Eerwaarde Zuster*. - Op het *adres* verkiezen velen *Mejuffrouw*, gevolgd door de *kloosternaam* met de *familienaam*.

Professor in de Protestantse Godgeleerdheid, (*of* Dominé, tevens Doctor).

1. Zeereerwaarde Hooggeleerde Heer (*volgens anderen*: Hoogeerwaarde Hooggeleerde Heer).
2. UZEerw. (*of* UHEerw.; *beide soms* met Hooggel.)

Opperrabbijn.

1. Hoogeerwaarde Heer.
2. UHEerw.

Hooggeplaatst Dominé of Rabbijn.

1. Zeereerwaarde Heer.
2. UZEerw.

Gewoon Dominé of Rabbijn.

1. Weleerwaarde Heer.
2. UWEerw.

Nota I. Een predikant heeft voor zijn naam Dr., als hij tevens Doctor is, anders Ds.

Nota II. Men neemt altijd de titel van de *hoogste* kerkelijke waardigheid, die iemand bekleedt, b.v. aan een Pastoor, tevens Kanunnik, schrijft men: *Hoogeerwaarde Heer*.

II. Vorstelijke personen.

Koning.

1. Sire.
2. Uwe Majesteit (*of ter afwisseling* Hoogstdezelve).
3. Sire, van Uwe Majesteit de zeer gehoorzame dienaar en getrouwe onderdaan.
4. Aan Zijne Majesteit den Koning (*met of zonder* der Nederlanden, *maar officiëel, met weglating der plaats van bestemming*).

Koningin.

1. Mevrouw.
2. Uwe Majesteit (*of ter afwisseling* Hoogstdezelve).
3. Mevrouw, van Uwe Majesteit de zeer gehoorzame dienaar en getrouwe onderdaan.
4. Aan Hare Majesteit de Koningin (*met weglating der plaats van bestemming*).

Nota I. Een verzoek- of smeekschrift aan de Koningin wordt *in officiële stijl* ongeveer ingericht als volgt:

's-Hertogenbosch, 12 Maart 1928.

Aan
Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden.

Mevrouw,

Geeft met de diepste eerbied te kennen (*voornamen voluit, familienaam, beroep en woonplaats*):
dat (*enz. duidelijke, bondige uiteenzetting der aanleiding tot het verzoek*);

dat (*enz. {eenvoudige, krachtige maar bescheiden* dat (*enz. uiteenzetting der redenen, de zwakkere* dat (*enz. voorop*.)

Weshalve hij, adressant, de vrijheid neemt met diepe eerbied te verzoeken, dat (*enz. = voorstelling van het verzoek*).

Hetwelk doende, enz.

Van Uwe Majesteit de zeer gehoorzame dienaar en getrouwe onderdaan, N.N.

Op dezelfde manier kunnen alle overige requesten worden ingericht met wijziging van het bovenschrift, en van het onderschrift. Men lette tevens op het vereiste zegel, enz.

Koningin-Weduwe.

1. 2 en 3, *zie Koningin*,
4. Aan hare Majesteit de Koningin-Weduwe (te) N.

Prins-Gemaal.

1. Koninklijke Hoogheid.
2. Uwe Koninklijke Hoogheid.
3. Doorluchtige Prins, van Uwe Koninklijke Hoogheid de gehoorzaamste en alleronderdanigste dienaar.
4. Aan Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins der Nederlanden.

Keizer of Koning van een ander land.

1. en 2, *zie Koning*.
3. Sire, van Uwe Majesteit de allerootmoedigste dienaar.
4. Aan Zijne Majesteit den Keizer (Koning) van N., (te) N. (*Of liever in 't Frans of in de landtaal*).

Nota. Is een Keizer *tevens* koning, dan is zijn praedicaat: '*Keizerlijke en Koninklijke Majesteit*'

Prins.

1. Doorluchtige Prins.
2. Uwe Koninklijke (*of* Keizerlijke, *zie Nota bij Prinses*) Hoogheid (*ter afwisseling* Hoogstdezelve).
3. Doorluchtige Prins, van Uwe Koninklijke (*of* Keizerlijke) Hoogheid de gehoorzaamste en allerootmoedigste dienaar (*aan vreemde Prinsen* de allerootmoedigste dienaar).
4. Aan Zijne Koninklijke (*of* Keizerlijke) Hoogheid Prins N. van N., (te) N.

Prinses.

1. Mevrouw.
2. *Zie Prins*.
3. Mevrouw, van *enz.* (*zie Prins*).
4. Aan Hare Koninklijke (*of* Keizerlijke) Hoogheid Prinses N. van N., (te) N.

Nota I. Men bedenke, dat:

1. Zonen en dochters van een keizer of keizerin recht hebben op het praedicaat: '*Keizerlijke Hoogheid*' en - is de keizer of keizerin *tevens* koning of koningin - op het praedicaat: '*Keizerlijke en Koninklijke Hoogheid*'.

2. Zonen en dochters van een koning of koningin recht hebben op het praedicaat: '*Koninklijke Hoogheid*'.

3. Zonen en dochters van een groothertog of groothertogin recht hebben op het preadicaat: '*Groothertogelijke Hoogheid*'.

4. Zonen en dochters van een hertog of hertogin recht hebben op het praedicaat: '*Hoogheid*'.

5. Zonen en dochters van een vorst of vorstin recht hebben op het praedicaat: '*Allerdoorluchtigste Hoogheid*'.

Natuurlijk hebben deze *algemene* regels hun uitzonderingen.

II. Een groothertog heeft tot praedicaat: '*Koninklijke Hoogheid*'; een hertog '*Hoogheid*'; een vorst: '*Allerdoorluchtigste Hoogheid*'.

III. *Steeds* neme men de voornaamste of hoogste titel van den vorstelijken persoon.

III. Adellijke personen.

Graaf.

(Zo ook B u r g g r a a f, M a r k g r a a f).

1. Hooggeboren Heer.
2. Uw Hooggeborene (*of* UHGeb.).
3. Hooggeboren Heer, Uw Hooggeb. ootmoedige dienaar.
4. Den Hooggeboren Heer N. (*voorletters*) Graaf N. (*titel*), (te) N.

Nota I. Men lette bij het adres van adellijke personen op de plaats van de voorletters of de voornaam en op die van de adellijke titel en de familienaam: b.v. Den Hooggeboren Heer *J.H.* Graaf *van Dyckersloot*. - Bij Jonkheren plaatst men dit praedicaat vóór de voornaam en voor de titel Mr. of Dr.

II. Hij, die de titel: hertog *of* prins, krachtens *adeldom* voert, heeft het praedicaat: '*Allerdoorluchtigste Hoogheid*'.

Gravin.

Gehuwd:

1. Hooggeboren Vrouw.
2. UHGeb.
4. Aan de Hooggeboren Vrouwe N. Gravin N.

Ongehuwd:

1. Hooggeboren Freule.
2. UHGeb.
4. Aan de Hooggeboren Freule N. Gravin N.

Nota. Bij adellijke *weduwen* voegt men aan '*Vrouwe*' op het adres het woord *Douairiére* toe: b.v. Aan de Hooggeboren Vrouwe Douairière N. Gravin (Barones) N., (te) B.

Baron.

1. Hoogwelgeboren Heer.
2. UHWGeb.
4. Den Hoogwelgeboren Heer N. Baron N.

Barones.

Gehuwd:
1. Hoogwelgeboren Vrouwe.
2. UHWGeb.
4. Aan de Hoogwelgeboren Vrouwe N. Barones N.

Ongehuwd:
1 Hoogwelgeboren Freule.
2. UHWGeb.
4. Aan de Hoogwelgeboren Freule N. Barones N.

Jonkheer.

1. Hoogedelgeboren Heer.
2. UHEGeb.
4. Den Hoogedelgeboren Heer Jonkheer (*of* Jhr.) N.N. (Jhr. Mr. Dr. *N.N. zie: Nota bij Graaf*).

Jonkvrouw.

Gehuwd:
1. Hoogedelgeboren Vrouwe.
2. UHEGeb.
4. Aan de Hoogedelgeboren Vrouwe Jonkvrouw N.

Ongehuwd:
1. Hoogedelgeboren Freule.
2. UHEGeb.

4. Aan de Hoogedelgeboren Freule N.

Nota. Bekleedt een adellijke persoon een burgerlijke, rechterlijke of militaire betrekking, zo moet de *adellijke* titel de voorrang hebben; de andere titels laat men dan gewoonlijk weg.

Bij een *geestelijke*, die van adel is, wordt naar het voorschrift van Paus Benedictus XV de adellijke titel weggelaten.

IV. Burgerlijke Waardigheidsbekleders.

Minister, Gouverneur-Generaal, of Gouverneur in Oost- of West-Indië, Groot-Officier der Kroon, Gezant.[1)]

1. Excellentie.
2. Uwe Excellentie.
3. Excellentie, van Uwe Excellentie de zeer gehoorzame dienaar.
4. *Voor brieven* (*let echter op Nota* I): Aan Zijne Excellentie den Heer N.N., Minister van N. (*departement b.v.* van Binnenlandse Zaken), *of* Gouverneur (van Suriname, enz.).

Officiëel: Voor brieven bovenaan rechts en 5.: Aan Zijne Excellentie den (Heer) Minister van N. (*b.v.* van Binnenlandse Zaken): (*soms* Aan het Departement van N. (*b.v.* van Binnenlandse Zaken). (*Zonder voornamen of familienaam, overigens als boven*).

Nota I. Wil men, dat de Minister, enz. *persoonlijk* inzage neme van het schrijven, dan vermeldt men *de familienaam* op het adres. Laat men de naam weg, zo gaat het rechtstreeks naar de bureau's.

Nota II. Voor de echtgenoten van deze en volgende personen, zie hierachter VII.

1) Gezant van den Paus, zie N u n t i u s of I n t e r n u n t i u s onder 1.

Lid van de Raad van State, Commissaris des Konings (der Koningin), Directeur-Generaal, Secretaris-Generaal, Referendaris, Resident in Indië.

1. Hoogedelgestrenge Heer.
2. UHEG.

Nota. Een Commissaris des Konings (der Koningin) spreekt men aan als: *Mijnheer de Commissaris*.

Assistent-Resident.

1. Weledelgestrenge Heer.
2. UWEG.

Lid der Staten-Generaal.

1. Hoogedelgestrenge Heer.
2. UHEG.

Officiëel in stukken aan de Kamers, bovenaan rechts: Aan de Eerste (*of* Tweede) Kamer der Staten-Generaal. 1. Mijne Heren. 2. UHEG. 4. Aan de Leden der Eerste (*of* Tweede) Kamer der Staten-Generaal, 's-Gravenhage.

Lidder Provinciale of Gedeputeerde Staten.

1. Edelgrootachtbare Heer.
2. UEGA.

Officiëel in stukken aan de Staten, bovenaan rechts: Aan Heren Provinciale (*of* Gedeputeerde) Staten der Provincie N. 1. Mijne Heren. 2. UEGA. 4. Aan Heren Provinciale (*of* Gedeputeerde) Staten der Provincie N. (te) N.

Griffier.

1. Weledelgestrenge Heer.
2. UWEG.

Burgemeester, Wethouder, Lid van de Gemeenteraad in grotere plaatsen.

1. Edelachtbare Heer.
2. UEA.

Lid van de Gemeenteraad ten plattelande.

1. Weledele Heer
2. UEd.

Officiëel in stukken aan de Raad, bovenaan rechts: Aan de Edelachtbare Raad der Gemeente N. 1. Mijne Heren (*of*: Dames en Heren). 2. UEd. 4. Aan de Edelachtbare Raad der Gemeente N. - (Bij kleinere gemeenten kan men *Edelachtbaren* weglaten).

Hoogleraar aan een Universiteit.

1. Weledelgeb. Hooggeleerde Heer.
2. UWEd. Hooggel.

Docter in de Geneeskunde, de Wijsbegeerte, de Letteren, enz.

1. Weledelgeb. Zeergeleerde Heer.
2. UWEd.
4. Den Weledelgeb. Zeergel. Heer Dr. N.N., (of ook wel *na* de naam: Dr. Phil. *of* Litt. Hum. Dr.), (te) N.

Inspecteur (Onderwijs), Directeur of Inspecteur van belastingen.

1. Hoogedelgestrenge Heer.
2. EHEG.

Controleur of Ingenieur, Districts-Schoolopziener.

1. Weledelgestrenge Heer.
2. UWEG.

Grootkruis, Grootofficier, Commandeur ener orde.

1. Hoogedelgestrenge Heer.
2. UHEG.

Officier of Ridder.

1. Weledelgestrenge Heer.
2. UWEG.

V. Rechterlijke Waardigheidsbeklеders.

Ieder gepromoveerde in de rechten heeft de titel van *Mr.* (d.i. Meester) onmiddellijk voor zijn voornaam.

Lid van de Hoge Raad.

1. Edelhoogachtbare Heer.
2. UEHA.
4. Den Edelhoogachtb. Heer Mr. N.N.

Lid van een Gerechtshof.

1. Edelgrootachtb. Heer Mr. N.N.
2. UEGA.
4. Den Edelgrootachtb. Heer Mr. N.N.

Lid van een Rechtbank of Kantonrechter.

1. Edelachtbare Heer.
2. UEA.
3. Den Edelachtbaren Heer Mr. N.N.

Griffier van een Rechterlijk College.

1. Weledelgestrenge Heer.
2. UWEG.
4. Den Weledelgestr. Heer Mr. N.N.

Advocaat of Rechtsgeleerde.

1. Weledelgestrenge Heer.
2. UWEG.
4. Den Weledelgestr. Heer Mr. N.N.

VI. Militairen.

Opperofficier. Vice-Admiraal, Luitenant-Generaal.

1. Excellentie.
2, 3 en 4, *zie Minister*.

(Schout-bij-Nacht, Kapitein ter Zee, Kapitein-Luitenant ter Zee, Generaal-Majoor, Kolonel, Luitenant-Kolonel, Majoor).

1. Hoogedelgestrenge Heer.
2. UHEG.

Nota. Een kapitein-luitenant ter zee en een luitenant-kolonel spreekt men aan als O v e r s t e .

Subaltern-Officier.

(Luitenant ter zee 1ste en 2de klasse, Kapitein, Ritmeester, 1ste en 2de Luitenant).
1. Weledelgestrenge Heer.
2. UWEG.

Officier van Gezondheid, tevens Doctor.

Voor hem is het praedicaat overeenkomstig zijn mili-

taire rang, doch daarbij gevoegd ‘z e e r g e l e e r d e ’, b.v. een officier van gezondheid met de rang van kapitein: Weledelgestrenge Zeergeleerde Heer Dr.

VII. Andere personen.

Hoge Stand, niet van adel.

1. Weledelgeboren Heer.
2. UWEG.
4. Den Weledelgeb. Heer N.N. te N.
   Dame:

a) *Gehuwd*: 1 en 4. Mevrouw.
2. UWEG.

b) *Ongehuwd*: 1 en 4. Mejuffrouw.
2. UWEG.

Nota. Op het adres aan weduwen van hoge, ook van deftige middenstand, voegt men er soms het woord *Douairière* bij; b.v. Aan Mevrouw Douairière N.N., anders Mevrouw de Wed. N.N.

Deftige Middenstand.

1. Weled. Heer.
2. UWED.
4. Den Weled. Heer.
   Dame:

a) *Gehuwd*: 1 en 4. Mevrouw.
2. UWED.

b) *Ongehuwd*: 1 en 4.Mejuffrouw.

Gewone stand.

1. Mijnheer.
3. UEd. (*soms* U).
4. Den Heer.
   Dame:

1 en 4. Mejuffrouw.
2. UED. (*soms* U).

Nota I. Oefent de persoon als baas een of ander bedrijf uit, dan laat men dit op het adres

dikwijls voorafgaan door *Mr.* (d.i. Meester): b.v. Den Heer N.N., Mr. Smid, te N.

Nota II. Daar het tegenwoordig veel voorkomt, dat men een brief in de Franse taal moet schrijven, geven wij hier enige manieren aan, waarop men aan zulke brieven een passend slot kan maken; te meer dewijl dit nog al veel afwijkt van het Nederlands. Men eindigt b.v. aldus:

Daignez agréer, Monsieur, l'assurance de mon plus profond respect.

Votre très humble et très dévoué serviteur N.N.

J'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect, etc. Permettez-moi de déposer à vos pieds *of* de vous présenter *of* de vous offrir l'assurance, l'expression, l'hommage de mon plus profond respect (dévouement, estime, etc.).

Veuillez agréer, accepter, recevoir etc.

Je vous prie d'agréer, etc. *of* Agréez *of* Recevez, etc.

Je vous offre *of* Je vous présente.

Hierbij valt op te merken, dat *Agréez* hoffelijker is dan *Recevez; Je vous prie d'agréer* is nog meer eerbiedig.

De vorm van de *Impératif* past ondergeschikten jegens hun oversten niet.

Verder bestaat er verschil tussen *assurance, expression* of *hommage; hommage* is het sterkst, *assurance* het zwakst.

Respect gebruikt men voor dames, oversten en ouders; *affection* voor vrienden en bekenden; *dévouement* om zijn aanhankelijkheid uit te spreken; *estime* voor hen, die boven ons gesteld

zijn; *considération* voor alle achtenswaardige personen, die men niet van nabij kent.

De aard der toegenegenheid, vriendschap en tederheid (*affection*) wordt uitgedrukt door de bijvoeglijke naamwoorden: *vif, cordial, inaltérable*. De toewijding (*dévouement*) kan zijn: *entier, parfait, le plus parfait* en zelfs *respectueux*, ook *affectueux*; de achting (*estime*): *haute, parfaite, sincère*; de hoogachting (*considération*): *haute, parfaite, distinguée, haute et respectueuse*: alles overeenkomstig de verhouding van den schrijver tot den geadresseerde.

Het onderschrift luidt gewoonlijk: *Votre très humble et très obéissant serviteur*. In brieven aan vrienden: *Votre ami très dévoué. Votre très affectionné*; aan ouders: *Votre fils dévoué. Votre très affectionné*; aan ouders: *Votre fils dévoué et affectionné; dikwijls ook eenvoudig: Tout a Vous*.

Zestiende hoofdstuk.
Het gedrag bij sommige familiegebeurtenissen.

In de meer aanzienlijke standen worden sommige familiegebeurtenissen in ruimer kring bekend gemaakt dan in die van naaste bloedverwanten of kennissen en geven dan aanleiding zowel tot verschillende bijzondere aankondigingen als tot het houden van receptie's, het ontvangen en brengen van bezoeken, het aanbieden van geschenken, enz.

In al deze zaken richt men zich naar de gebruiken van plaatsen en tijden en zo men zich daarvan niet op de hoogte stelt, zal men licht tegen de hoffelijkheid misdoen.

Toch zijn hier enige algemeen geldende wenken te geven, die niet zonder nut zullen blijken, om bij zulke gelegenheden ten minste enigszins op de hoogte te zijn van wat de wellevendheid van eenieder naar zijn positie vergt.

Dergelijke gebeurtenissen zijn o.m.:

1. De geboorte van een kind.
2. Een verloving.
3. Een ondertrouw.
4. Een huwelijk.
5. Een H. Wijding.
6. Een Jubiléfeest.
7. Een sterfgeval.

Wij laten hier voorafgaan enige algemene wenken en geven daarna enige bijzondere aanduidingen voor elk dezer gebeurtenissen.

Algemene wenken.

1. *Kennisgeving* geschiedt door mondelinge mededelingen of aanzeggingen, door particuliere telegrammen, brieven of briefkaarten, door circulaires of gedrukte kaarten, door advertenties in de bladen.

a) Mondelinge mededeling of aanzegging. Zij geschiedt in de plaats zelve bij geboorte en bij sterfgeval en wel door den eigen bediende van het huis of door particuliere aanzegging volgens een afgegeven lijst. Bij sterfgevallen ook wel door aansprekers, huis aan huis. Bij zogenaamde jubilea (koperen, zilveren of gouden feesten) wordt zelden ter aankondiging gebruik gemaakt van advertenties. Mondelinge of schriftelijke mededelingen van bloedverwanten of bekenden zijn het gewone middel om voldoende bekendheid aan de ophanden zijnde gebeurtenis te geven. Voor officiële personen, voor ambtsbediening enz. wordt de bekendmaking gewoonlijk door berichten in de plaatselijke pers in voldoende mate verkregen.

Particuliere aanzegging vordert steeds een bewijs van belangstelling, algemene behoeft niet door allen beantwoord te worden.

b) Telegrammen en particuliere brieven, soms ook briefkaarten. Zij zijn hartelijker dan gedrukte circulaires en worden dus gebruikt voor degenen, met wie men in geheel bijzondere betrekking staat of voor wie de gebeurtenis een bijzondere betekenis heeft.

Zo zal men bij een geboorte grootouders en peter en meter telegraphisch verwittigen en bij een verloving eigen broers of zusters zo niet mondeling, dan toch zeker eigenhandig dit nieuws mededelen, voordat het openlijk bekend gemaakt wordt.

Zij vorderen een persoonlijk bezoek, een telegram, brief of briefkaart tot antwoord.

c) Circulaires en gedrukte kaarten. Deze dienen tot bizondere aankondiging voor familieleden, vrienden en bekenden. Zij zijn vaak zeer verscheiden in vorm en inhoud, ook voor dezelfde omstandigheden. Kaarten worden ook gebruikt als dankbetuiging voor bewezen belangstelling. Wie zulke aankondiging ontvangt, moet ten minste een kaartje terugzenden.

Modellen van vorm en inhoud zijn gewoonlijk in ruime keuze voorradig bij de drukkers van dergelijke kennisgevingen.

d) Advertenties in de bladen. Ze dienen zowel tot aankondiging der gebeurtenissen als tot dankbetuiging voor de daarbij ondervonden blijken van belangstelling of deelneming.

Goede en verstandige Katholieken plaatsen hun advertenties in Katholieke bladen en niet dan bij hoge uitzondering en om afdoende reden bovendien in niet-Katholieke bladen.

2. *Receptie*. Door receptie verstaat men: een van te voren tegen een bepaalde dag en een bepaald uur aangekondigde gelegenheid om door plechtig persoonlijk bezoek belangstelling te komen betonen in een feestelijke gebeurtenis.

De tijd der receptie is gewoonlijk kort, omdat vele bezoekers gezamenlijk moeten ontvangen worden. Bij sommige gelegenheden wordt voor zulke

plechtige ontvangst de receptiezaal met planten en bloemen gesierd, welke laatste te dien einde ook door bloedverwanten en vrienden op die dag worden toegezonden.

Door verschikking van meubelen wordt het vertrek zo ingericht, dat het gelijktijdig veel bezoekers kan ontvangen.

Niet zelden worden behalve de ontvangen bloemversieringen, elk met het kaartje van de toezenders, ook op dezelfde wijze de ontvangen geschenken uitgestald.

Degenen, die ‘receptie’ houden, ontvangen in de regel staande en blijven in een groep bij elkander. De bezoekers gaan ter receptie in het feestkleed, dat bij de plechtigheid past en onderhouden over 't algemeen de regels voor deftige visites. Zij blijven echter ook staan, zorgen t e g e l e g e n e r t i j d, d.i. op hun beurt, hun gelukwensen aan de hoofdpersonen aan te bieden en daarna aan de anderen, die medeontvangen; zij onderhouden zich verder met dezen of met andere bekende aanwezigen, laten zich aan onbekenden voorstellen; nemen, zo daartoe de gelegenheid is, de geschenken in ogenschouw en verwijderen zich zonder van al de aanwezigen afzonderlijk afscheid te nemen.

Soms worden er versnaperingen gepresenteerd; gebruikt men daarvan, dan ontdoet men zich even van de rechterhandschoen.

Er moet gezorgd worden, dat de bezoekers door een bediende naar de receptiekamer worden begeleid en dat hun namen door dezen of een ander worden opgetekend, om naderhand niemand een tegenbezoek of dankbetuiging schuldig te blijven.

Familieleden, die zich belasten met het rondleiden

bij de bezichtiging der geschenken, hebben te zorgen, dat deze alle zo voordelig mogelijk geplaatst worden en dat zij enige woorden van dank en van lof brengen bij de bezichtiging van datgene, wat de bezoeker zelf of iemand met wien deze in nauwe betrekking staat, bij deze gelegenheid heeft aangeboden.

3. *Geschenken*. Men kiest voorwerpen, die aangenaam zullen zijn, en min of meer bij de gelegenheid passen. Het is aan naaste familieleden of bijzonder goede vrienden niet verboden van te voren eens te polsen, wat gewenst wordt. Men doet dit dan bij de omgeving van de betrokken personen. Het verdient intussen aanbeveling zijn keuze altijd te bepalen op een voorwerp, dat uitmunt in zijn soort. Daardoor wordt het geschenk als vanzelf aangenaam en steeds gewaardeerd.

Katholieken behoeven zich zeker niet te schamen aan hun geloofsgenoten ook godsdienstige voorwerpen aan te bieden ter versiering van hun woning; zij zullen daarentegen, vooral bij de keuze van zogenaamde kunstvoorwerpen als beelden, platen, groepen, enz. zorgen, rekening te houden met de eisen der strengste betamelijkheid, opdat, bij het aanschouwen daarvan, niemand, zelfs geen onschuldig kind, zich ooit gedrongen gevoele de ogen neer te slaan of van dat voorwerp af te wenden.

Wordt er receptie gehouden, dan zorgt men steeds een visitekaartje bij zijn geschenk te voegen, voor 't geval dat de cadeaux geëxposeerd zouden worden. Bij het geven van cadeaux moet alle overdrijving en overtollige weelde zorgvuldig geweerd worden; het ontaardt anders spoedig in een ernstig misbruik, dat door een ieder verfoeid wordt en waaronder toch allen blijven gebukt gaan.

1. Geboorte van een kind.

De circulaires zijn gewoonlijk van een klein formaat en worden in een open enveloppe verzonden.

De ouders geven kennis; soms ook de oudere kinderen of de jonggeborene zelf, zowel in de circulaire als in de advertentie. Peter en meter zijn, als zij kunnen bij het H. Doopsel tegenwoordig; zij moeten in ieder geval hun toestemming gegeven hebben om peter of meter te zijn om als zodanig te kunnen worden opgegeven aan den priester, die het H. Doopsel toedient.

De ouders hebben te zorgen, nooit iemand als peter of meter te vragen, die volgens de kerkelijke wetten van dit ambt is uitgesloten en hun toestemming vóór het doopsel te hebben verkregen. Kunnen peter of meter niet bij de H. Doop aanwezig zijn, dan moeten zij een plaatsvervanger(ster) aanwijzen om het kind ten doop te houden.

Peter en meter geven hun petekind vaak een geschenk ter herinnering aan het H. Doopsel.

Wie een mondelinge kennisgeving ontvangen heeft, laat zijn kaartje brengen en tevens mondeling informeren naar de toestand van den jonggeborene.

Op een telegram, brief of briefkaart mag niet met een kaartje alleen geantwoord worden, wel op een circulaire.

Wie geen persoonlijke kennisgeving ontvangt, mag toch gerust een blijk van belangstelling geven. Zulke voorkomendheid wordt zelfs hoog gewaardeerd.

Ongeveer veertien dagen na de geboorte, als de ‘kerkgang’ heeft plaats gehad, wordt bij de advertentie, om te bedanken, kennisgegeven van dag en uur, waarop bij voorkeur bezoeken ontvangen worden.

Alleen dames leggen dan bezoeken af.

2. Verloving.

Door ‘verloving’ verstaat men het onder goedkeuring der ouders openlijk uitgesproken en medegedeeld plan van een later te sluiten huwelijk.

Aan naaste bloedverwanten der verloofden wordt het plan mondeling of schriftelijk bekend gemaakt.

Aan anderen geschiedt dit door toezending der beide kaartjes in één enveloppe zonder enige bijvoeging, soms van beider naam op één toegevouwen kaartje, met of zonder het woord ‘verloofd’. Wordt er een r e c e p t i e aangekondigd, dan lette men op hetgeen daarover op bladz. 263 gezegd is.

De wellevendheid vordert, dat men aan ieder der verloofden een blijk van belangstelling geeft, geëvenredigd aan de wijze van bekend maken en aan de vriendschappelijke verhouding.

Soms feliciteert men bovendien de ouders.

Advertenties worden zeer zelden ter kennismaking gebruikt. In sommige plaatsen wordt receptie gehouden. Zou het huwelijksplan later worden opgegeven, dan moeten de vroeger verloofden elkander alle geschenken, brieven, enz. teruggeven, die zij voor, bij of tijdens de verloving van elkander ontvingen.

3. Ondertrouw.

Hierdoor verstaat men het zogenaamd ‘aantekenen’, dat vaak ‘de éérste roep’ in de kerk voorafgaat.

De dan volgende dagen tot het huwelijk noemt men de ‘bruidsdagen’.

De ouders van het bruidspaar geven bij de ‘ondertrouw’ door circulaires kennis van het voorgenomen huwelijk hunner kinderen.

Op deze circulaire worden vermeld: dag en plaats van het kerkelijk huwelijk en dag, uur en plaats der receptie, als deze gehouden wordt.

Geschiedt deze niet, dan vermeldt de circulaire: ‘Geen receptie’.

In de eigen woonplaats worden soms in plaats van circulaires ook kaarten rondgezonden, waarop de o n d e r t r o u w vermeld wordt van het bruidspaar met de nodige aanwijzingen over kerkelijk huwelijk en receptie.

Wie tot de bloedverwanten, vrienden en bekenden behoort en niet te ver verwijderd woont, gaat zelf t e r r e c e p t i e of laat, bij verhindering, tijdens de receptie zijn kaartje brengen. Meer verwijderde betrekkingen zenden o p d e h u w e l i j k s d a g een telegram, brief of kaartje en wel aan het bruidspaar en aan de ouders, indien zij dezen kennen. Vooral huisgenoten van degenen, die aan de bruiloft deelnemen, of zij, die voor een uitnodiging daartoe bedankten, moeten op de huwelijksdag bijzondere blijken van belangstelling geven, ook al hebben zij van te voren bloemen, geschenken of gelukwensen gezonden.

4. Huwelijk.

De Heilige Echtverbintenis wordt gesloten voor den priester des Heren en het zogenaamd burgerlijk huwelijk is voor den Katholiek slechts een regeling van burgerlijke en maatschappelijke gevolgen van de nieuwe levensstaat der gehuwden.

Volgens de van kracht zijnde burgerlijke wet moet deze regeling aan het kerkelijk of eigenlijk huwelijk voorafgaan. Meestal volgt het kerkelijk huwelijk dan aanstonds na het zogenaamd burgerlijk huwelijk.

Zou dit niet het geval zijn, dan zou het niet passen in bruidskleding op het raadhuis te verschijnen.

De toiletten van de bruid en van de aanwezige dames moeten door hun zedigheid in overeenstemming zijn met de eisen der vrouwelijke waardigheid en der heiligheid van het te ontvangen Sacrament.

Wie tot de bruidsstoet behoort, zorge stipt op tijd aanwezig te zijn en overal de hem aangewezen plaats in te nemen.

De Katholiek zal zich beijveren in de kerk door vroom gebed Gods zegeningen over het echtpaar af te smeken. Bruiloftsgasten bieden bij de ondertrouw hun geschenken aan.

Op de huwelijksdag wordt gewoonlijk door de jonggehuwden per advertentie kennis gegeven van het huwelijk en bedankt voor de ondervonden belangstelling.

Dit laatste doen dan ook somtijds de ouders.

Deze algemene dankbetuigingen ontslaan niet van de verplichting, door bezoeken, brieven of kaartjes nog particulier dank te brengen voor geschenken en bijzondere beleefdheden, bij het huwelijk ondervonden.

Maken de jonggehuwden een huwelijksreis, dan kunnen zij dit uitstellen tot na hun terugkomst, al zal een blijk van erkentelijkheid t i j d e n s d e r e i s g e g e v e n, meestal zeer gewaardeerd en soms ook met recht verwacht mogen worden.

5. Heilige Wijding.

Kennisgeving geschiedt mondeling, per brief of per circulaire door den wijdeling zelf.

Is er receptie, dan wordt dit tevens aangekondigd.

Al wie een aankondiging ontvangt, moet ook een

gelukwens zenden op de dag der H. Wijding aan den wijdeling en soms ook aan diens ouders.

Voor buitengewone blijken van belangstelling moet de wijdeling nog bedanken, al is hij begonnen met kennis te geven, en de ouders hebben op de hun passende wijze voor elke ontvangen gelukwensing hun dank te betonen. Aankondigen of bedanken geschiedt niet per advertentie.

6. Jubilea.

Beperkten deze plechtige en feestelijke herdenkingen van huwelijk, priesterwijding, ambtsvervulling, enz. zich vroeger tot vijfentwintigjarige (zilveren), vijftigjarige (gouden) of zestigjarige (diamanten) feesten tegenwoordig worden zij ook reeds veel uitgebreid tot het twaalf-en-een-half-jarig of koperen feest, tot het veertigjarig jubilé, enz.

Wenselijk is het zeker een wijze beperking daarbij in acht te nemen, in plaats van door eigen voorbeeld die feesten steeds uit te breiden in aantal en in luister van herdenking; in ieder geval dient men zulke beperking te eerbiedigen, als de feesteling zelf dit verlangt. Voor den Katholiek is het zeker passend bij zulke gelegenheden, zo hij iets bijzonders doet, allereerst O.L.H. te danken en de armen te gedenken. 't Is dan ook niet zeldzaam, dat zulke feesten alleen kerkelijk gevierd worden, al sluit die viering een bescheiden herdenking in de huiselijke kring niet uit. Aankondiging per circulaire is niet gebruikelijk.

Een enkele maal treft men in de bladen een aankondiging per advertentie, door de kinderen of door de buren, vooral ten bate van mindergegoede gouden jubilarissen.

Voor receptie, geschenken, gelukwensen en bedanken moge hier verwezen worden naar de *algemene* wenken.

Alleen zij daarbij opgemerkt, dat er meer dan bij andere gelegenheden per advertentie bedankt wordt, ook daarom, omdat de deelneming vaak veel algemener is en de feestelingen door ouderdom of andere omstandigheden dikwerf minder geschikt persoonlijk kunnen bedanken.

7. Sterfgeval.

Bij sterfgeval rust op de naaste familie of omgeving de plicht de nodige mededelingen van het overlijden te doen, de zorg voor de zielerust van den overledene en voor een passende begrafenis op zich te nemen en bij de regeling van dat alles het uitgedrukt verlangen van den overledene zo nauwkeurig mogelijk te eerbiedigen.

Over ‘aankondiging’ is reeds voldoende gesproken bij de Algemene wenken in dit hoofdstuk. De aankondiging van het overlijden geschiedt op zeer ruime schaal.

Hierbij dient nog slechts opgemerkt te worden de betekenis van enkele daarbij voorkomende uitdrukkingen. Zulke uitdrukkingen zijn:

a) E n i g e e n a l g e m e n e k e n n i s g e v i n g, onder een advertentie geplaatst, betekent, dat er geen circulaires of doodsbrieven worden verzonden.

b) A l g e m e n e k e n n i s g e v i n g sluit deze circulaire niet uit.

c) G e e n b l o e m e n o f k r a n s e n betekent, dat men ten sterfhuize of bij de lijkstoet geen bloemen of kransen wenst te ontvangen om de lijkkist of de lijkwagen te tooien.

Gelukkig neemt thans het zich aanvankelijk verbreidend gebruik, deze tekenen van belangstelling te

geven, ook in deftige katholieke kringen, meer en meer af. Het past ook weinig bij de ernst des doods en strookt niet met de kerkelijke liturgie, al moge deze voor de lijken van jeugdige kinderen en maagden een enkel bloemkroontje toelaten. Het gebruik om, in plaats van bloemen te zenden, *H.H. Missen te laten opdragen* en daarvan blijk te geven door het zenden van daartoe verkrijgbare kaarten, is zeker te prijzen.

d) Verzoeke van rouwbeklag verschoond te blijven.

Deze mededeling beoogt het ontvangen van visites in de eerste dagen te voorkomen.

Zij verhindert echter naaste bloedverwanten en intieme betrekking niet, persoonlijk ten sterfhuize hun deelneming te gaan betuigen. Anderen kunnen dan toch persoonlijk hun kaartje gaan aanbieden.

Men kan echter met een bezoek ook wachten tot enige dagen na de begrafenis.

Over *schriftelijke deelneming* of brieven van deelneming is reeds gesproken op blz. 238.

Wie een kennisgeving ontvangt, beijvere zich allereerst en allermeest door gebed, H. Misoffer en de toepassing van aflaten b.v. van de H. Kruisweg, de ziel te hulp te komen. Dat is voor den gelovigen Katholiek een zoete plicht en een zoete troost tevens.

Men bidde te dien einde de Kruisweg en het Rozenhoedje en vooral make men gebruik van het doen opdragen of het bijwonen van het H. Misoffer, om Gods goedertierenheid in te roepen voor den overledene.

Wordt men particulier uitgenodigd ter begrafenis, of tot gezamenlijke godvruchtige oefeningen, dan geve men zo mogelijk aan die uitnodiging gevolg, met inachtneming der plaatselijke gebruiken.

Verder moet ieder, die een particuliere kennisgeving

ontvangt, een passend blijk van deelneming aan de hem bekende naaste familieleden geven. Kent men deze niet particulier, dan richt men zijn brief of kaartje aan den éérsten ondertekenaar, of ook wel aan de familie ten sterfhuize van den ontslapene.

De familie van den afgestorvene moet later passende dank brengen voor de bewezen deelneming, ook aan hen, die ze zelf vroeger met het overlijden in kennis heeft gesteld. Soms sluit men dan tevens een bidprentje in.

Dankbetuiging door advertentie alleen is in de regel niet voldoende. Men onderhoude de plaatselijke gebruiken met betrekking tot de tijd, waarop de dankbetuiging gebracht wordt. Deze is afhankelijk van de graad van verwantschap, waarin men tot den overledene stond; hoe meer verwijderd deze is, hoe spoediger de dank gebracht kan worden.

Neemt men aan een begrafenisstoet deel, dan zorge men, zo men niet tot de rouwdragenden behoort, in ieder geval voor deftige en donkere kleding. Een natuurlijk gevoel van eerbied voor den dode en van medelijden voor de bedroefde familie, verbiedt in het sterfhuis, of zelfs op straat in afwachting van de lijkstoet, of tijdens de begrafenis, niet alleen te schertsen, of luid te spreken, doch zelfs meer te spreken dan strikt nodig is.

Bij het graf staan de mannen met ontbloot hoofd. Wordt daar een toespraak gehouden, gelijk soms bij officiële personen voorkomt, dan dient de familie dit van te voren te weten; men onthoudt zich van alle tekenen van instemming en het oudste mannelijk lid der familie betuigt dan met een paar woorden zijn dank en beveelt de ziel van den afgestorvene in aller godvruchtige gebeden aan.

Slotwoord.

Dit zijn de voornaamste voorschriften der wellevendheid, die in de jeugd aangeleerd en in het latere leven steeds moeten onderhouden worden. Zij verdienen in hoge mate aller waardering en opmerkzaamheid! Of tonen niet juist deze regelen de veilige weg, hoe men in het maatschappelijk leven christelijke ootmoed en bescheidenheid, christelijke naastenliefde en zelfbeheersing, christelijke offervaardigheid en versterving te beoefenen heeft? Hoe geheel anders zou het leven zijn, wanneer allen, die tot de beschaafde wereld willen gerekend worden, zich aan deze grondregelen hielden!

Zeg niet: 'Het zijn slechts kleinigheden, men kan zich met al die regels niet inlaten; men houde alleenlijk de hoofdzaken in het oog.'

'Het zijn kleinigheden!' Ja, maar kleinigheden, die grote invloed uitoefenen op de opvoeding, de vorming van het karakter, het latere leven, de achting der medeburgers, enz.

Zou men ons niet terecht voor dwazen houden, indien wij datgene, waar zoveel van afhangt, als 'kleinigheden' verwaarloosden?

'Het zijn kleinigheden!' Wie weet echter niet, dat degene, die het geringe en het gewone behartigt, zowel voor de hemel als voor de aarde grote schatten verzamelt en dat meer lieden te gronde gericht worden

door kleine, schijnbaar onbeduidende, doch onnodige uitgaven, dan door de grote en aanzienlijke, die zij voor gewichtige zaken besteden?

'Het zijn kleinigheden!' Goed, maar dan zijn zij ook gemakkelijk te onderhouden. Waarom verzetten sommigen er zich dan zo hardnekkig tegen, terwijl toch iedereen toegeeft en voelt, dat wellevendheid voor de jeugd noodzakelijk is?

'Het zijn kleinigheden!' Maar, wanneer men ze veronachtzaamt, geeft men ieder ogenblik aanstoot aan huisgenoten, aan kennissen en vreemden. Niemand gelooft, dat de geest ontwikkeld, het hart deugdzaam is, wanneer men zich uitwendig achteloos en wanordelijk gedraagt.

Wie zou ook geloven, dat iemand in staat is, grote offers te brengen, als hij reeds de kleine ontvlucht!

'Het zijn kleinigheden!' Maar van deze zegt de geleerde en deugdzame bisschop F é n é l o n : 'Zij keren ieder ogenblik weder, zij verschaffen ons aanhoudend de gelegenheid onze hoogmoed, onze traagheid, onze boze neigingen, onze opvliegendheid en onze weerspannigheid te bestrijden en breken in alles en op alle wijzen onze eigen wil. Als men in zulke zaken getrouw wil zijn, dan laat men de natuur de tijd niet tot herademing: zij moet met al haar boze neigingen sterven.'

Waarom zou de ziel, in haar strijd tegen de hartstochten, nu van 'deze kleinigheden' niet gaarne alle nut trekken, dat zij haar kunnen opleveren?

'Het zijn kleinigheden!' Voor een grootmoedig mens is nooit iets gering, wat zijn plicht hem gebiedt. Hij vervult alle verplichtingen met dezelfde ijver; niet omdat hij geen onderscheid weet te maken tussen klein en groot, maar omdat hij *liefde* heeft

voor zijn plicht; omdat hij alles, wat hij *behoort* te doen, hetzij groot of klein, ook *wil* doen; omdat in zijn oog alles, wat God behagen kan, altijd groot is. Hij wil zijn gelijk een goed kind, dat, wel verre van zijn vader ook maar in het geringste te willen bedroeven, zich beijvert om zelfs diens minste wensen te voorkomen.

Vooral de jeugd moet de beoefening der wellevendheid als iets groots en verhevens behartigen en niet als iets kleins beschouwen. Ongetwijfeld, de studie is voortreffelijker, omdat zij de geest met die wetenschappen en kennissen verrijkt, welke aan het leven een hogere wijding en een meer verheven richting geven; de deugd is kostbaarder, omdat zij de ziel haar ware schoonheid bezorgt en deze tot meer gelijkvormigheid met God verheft; de vorming van het karakter is gewichtiger, omdat zij zelfstandigheid verleent en een stem biedt in moeilijke ogenblikken; maar de wellevendheid helpt dat alles verwerven; zij leert, hoe dit alles in het uiterlijk optreden te tonen; zij geeft aan die edele gaven haar volmaakte schoonheid. Overigens gelijk een enkele valse toon de heerlijkste melodie kan bederven en een enkele misplaatste penseelstreek een portret al zijn waarde kan ontnemen; zo is ook soms een enkele onwellevende houding, een enkel links optreden, een enkel onwellevend woord genoeg, om op iemands persoonlijkheid bij zeer velen het brandmerk der ongeschiktheid te drukken.

Daarom spoedig aan het werk! De jeugd volge deze voorschriften en raadgevingen iedere dag des levens. Zij make zich aan orde en zindelijkheid, aan een nette houding en goede manieren gewoon. Het moge haar al moeite en strijd kosten; zij moet onderdanig, offervaardig, opmerkzaam en voorkomend wor-

den. Overal, waar zij zich bevindt: op kostschool en in de klas, tehuis en in de kerk, in het openbaar en in de kleine kring der familie, moet zij haar opvoeding trachten te volmaken. Dan zal zij de H. Kerk tot troost, de inrichting, waar zij is opgevoed, tot eer, den ouders tot vreugde en sieraad strekken; dan zal zij met vertrouwen een toekomst vol blijde verwachtingen mogen tegemoet gaan.

* * *

Moge onze Goddelijke Verlosser, het Vleesgeworden Woord, het verheven Toonbeeld van alle volmaaktheid en schoonheid, aan deze bewerking, tot Zijn eer ondernomen, Zijn rijkste zegen schenken en haar rijke vruchten doen voortbrengen.

Hij heeft immers gewild, dat de Katholieken, Zijn leerlingen, als zovele afbeeldingen zouden worden van Zijn heiligheid, en Zijn nederigheid, van Zijn naastenliefde, van Zijn volmaaktheid, die tijdens Zijn sterfelijk leven door haar beminnelijkheid aller harten tot Hem trok.

Moge dit werkje hen daartoe ten minste enigszins behulpzaam zijn; moge het vooral onze Katholieke Nederlandse jeugd er toe brengen, dat Goddelijke Toonbeeld meer nabij te komen: ‘opdat zij volmaakt zij, tot alle goed werk toegerust’ (*ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*). (*II Tim. III*, 17).

A.M.D.G.